

SC. ARISTOTELIS
TOPICORVM LIB VIII.

Ioachimo Perionio Benedictino Cormæriaceno interprete.

E IV S D E M Ioachimi Perionij commentationes, in quibus Topica Ciceronis cum his Aristotelis coniungit, ut omnes quid Cicero in suis ab Aristotele mutuatus sit intelligant.

A D Reuerendissimum in Christo patrem, Ioannem Bellarium,
tituli Sanctæ Cæciliæ presbyterum Cardinalem.

E D I T I O T E R T I A.

P A R I S I S,
Apud Thomam Richardum, sub Bibliis Aureis,
ex aduerso Collegij Remensis.
M. D. X L V I I I.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO
Patri, D. Ioanni Bellaio, tituli Sanctæ Ceciliae presbytero
Cardinali, Episcopo Parisiensi, Abbatique beati Pauli apud
Cormæriacum, Joachimus Perionius Benedictinus Cormæ-
riacus S. P. D.

Um veterum philosophorū, qui
sua quisq; natura duce omne su-
um studiū in veri inuestigatiōē
posuerūt, tū vel maximē Arist.
præstantissimū ingenīū, acerri-
mū labore, singularēmq; doctri-
nam, Ioannes Bellai Cardinalis
amplissime, soleo mirari, quo-
ties quā multa de omnibus disci-
plinis summo iudicio scripsit, mecum ipse in animo recordor.
Nam cū philosophia, vt de hac potissimū dicā, in tres partes
omnis distributa sit, quarum vna est ratio differendi, altera
viuēdi, tertia explicatio cognitiōē naturæ: cæterorū maior
pars vñā aut alteram, per pauci tres illas coniunxerūt ac tra-
etarunt, ita tamen, vt nec ratione eas, nec via & artificio tra-
diderint: hic cum quicquid superiores scriptum de illis reli-
quisserit, quasi vñū in locū ad consyderandum contulisset, fa-
cile & pro acerrimo ingenio quo præditus erat, quid rectè
præcepissent, quid absurdē, intellexit, & pro summa eruditio-
ne atq; iudicio, eorum errores corrigens, inchoatam ad illud
repus philosophiā plenē, suisque partibus ac numeris omni-
absoluit & explevit. Ac secundam quidem partē quæ est de
moribus, ita copiose tractauit, vt non solum iis bene viuendi
præcepta daret qui vitæ priuatæ ratione contenti, sibi ac suis

A ij

consulerent, sed iis etiam, qui in Reipublica luce versarentur, quemadmodum se gererent, quidque spectarent, tra-erent. Quid de natura cognitione dicam? nonne eam partem personatus est tanta diligentia, ut quemadmodum et Ciceroni placet, et nos perspicimus, nulla ab eo pars caelo, mari, terra, praetermissa esse videatur? Nam vero tertiae illius partis quae tota in differendo posita est, cui veterum idem auctor vel maiorem cognitionem tribuit, ne pleniorum explicationem? Cum enim multis in locis dros tantummodo eius disciplinæ autores, atque hos duarum discipularum principes Zenonem atque Aristotelem cōmemoret, atq; hunc illi anteponat, plane quem ipse omnium præstantissimum existimet, declarat. Itaque huc sibi ipse, cum Trebatij rogatu Topica scriberet, proposuit ad imitandum. Huius exemplo qui tres de arte rhetorica libros scripsisset, totidē de oratore edidit. Hic qui ea omnia quæ de Republica scriberet, ipse loqueretur, eundem ut in optimo statu ciuitatis constitudo ipse loqueretur, valde commouit: huius locos innumerabiles non tractauit modo, sed etiam transstulit. huc denique suis libris mirificis laudibus ornat, cæterisq; omnibus, excepto uno Platone anteponit. Quò molestius ferendū est, cuius viri ludes tot et tantas expressas à Cicerone legimus, ut si nihil omnino scripsisset, tamen in credibile sui desiderium nobis relinquere deberet: eius scripta tam multa, quibus omnium rerum vel cognitione dignissimarum disciplina continetur, non pro eo ac debent, ab omnibus euolui et edisci. Obscuritas est in iis illa quidem magna, sed non tanquam, ut tam multos reiicere debeat. Neque enim Ciceronem deterre potuit, quoniam tumultibus et molestiis forensibus occupatum et impeditum, quin eius scripta

omnia accuratissimè quantum ex illius libris intelligere possumus, percurrit. Sed est, profectò est alia causa hodie gravior, quæ & Ciceronem abducere non potuit, & nostros abstractit, atque deterret: quam quoniam alio loco pluribus exposui, id irco eam nunc brevi sermone cōcludam. Cicero enim Græcē sciebat, nondum Aristoteles ad nostrorum hominum cognitionem versus erat: hodie pauci sunt Græcis literis erudi, atque horum vix perpauci Aristotelem græcum intelligent. Ita cum qui rudi & in culto sermone explicatus est, adhibere coguntur: quem cum eiusmodi perspiciunt, qui rem obscuret potius quam aperiat & illustret, tum Aristotelis lectione minus delectari solent: quasi verò eius sit ista culpa, non eorum potius, qui illius splendidissimam & planissimam orationem quasi obruunt & obscurant. Quæcum ego cogitarem & acerbè ferrem, mihi quid interpretando possem, tantandum putavi, ut hanc Aristotelis causam pro mea parte subleuare Idq̄ iam superiore anno ingressus sum facere, editus eius ad Nicomachum filium libris decem de moribus, quos longa commentatione ac meditatione paratos limatosque ad Ciceronis politissimam incud̄, ad id tempus reseruaueram. Sed quoniā pars illa philosophiæ est peruulgata, neque tanta obscuritate quasi quibusdam tenebris circunfusa & obducta, eam ego illustrandam hoc tempore suscepī, quæ & abstrusior, & vtilior, & magis necessaria videtur. Dialectica enim cūm earum rerum est, quæ ab vsu communi, quotidianoque sermone abhorrent, tum ea profitetur, sine quibus cæteræ artes omnes munera sua preclarè obire ac sustinere non possunt. Nam & quemadmodum verum à falso internoscatur, & quid efficiatur è, uo, ue, & quid cu que consequens

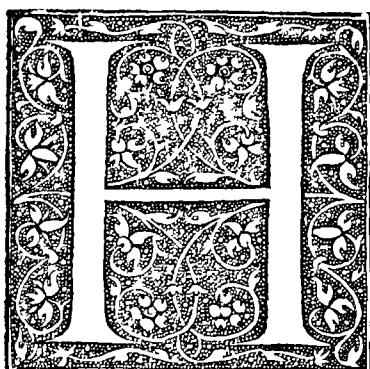
A iij

fit, quid repugnans, & quid quicque sit, quāque ratione definiendo vniuersiisque rei vis & natura aperiatur, & quomodo genera in partes tribuantur, se patefacturā pollicetur. que quidē omnia in aliis disciplinis multū valere, quis ignorat? Cum autem huius disciplinæ duas partes à Cicerone esse didicissem, vnam inueniendi, alterā iudicandi, libēter feci, ut eam quæ tota inueniendis locorum argumentis posita est, primum transferrem, ut quæ pars eiusdem Ciceronis sententia & potior ad vsum, & ordine naturæ prior esset, ea etiam prior ad nostrorum hominum utilitatē cognitionēque verteretur. Illa quoque causa me in hanc sententiam duxit, & cum Aristotelis Topica, (est enim ea pars de qua agitur) de Cracis conuersa essent à nemine nisi ab uno Boëthio, qui verbum è verbo exprimens, neq; rem explicasset, neque latino sermone tractauisset, ita me de studioſis Dialecticæ bene meritorum speravi, si iis libris potissimum aliquid lucis ac splendoris attulisset. Sed illa me causa præter ceteras impulit, ut à Topicis ordirer, quod Ciceronis legens Topica, cum hisque coiungens, locos quos ille de his sumpsisset, diurna animaduersione obseruaueram ac notaram. quos si non solum in conuertendo Aristotele adhiberem, sed separatim coniunctos inter se ederem, multi ad legēda Aristotelis Topica excitarentur: nec philosophi solum, sed ij etiā qui humanitatis studiis eruditī, quæ Cicero ab Aristotele in Topica sua transstulisset, cuperent cognoscere. Ac nos quidem virunque conati sumus efficere: quam plenè autem id & cumulatè præstiterimus, iis licebit existimare qui legerint. Octauo quidē libro, qui utilitatem & qualitatem ceterorum, aut superat potius, quanta tenebra offusa sunt interpretatione ea qua adhuc vñsumus, ut taceā

de ceteris, & ijsciunt qui aliquid temporis & opera in eo co-
sumperunt, & ijsfacile intelligent, quibus studio erit eum cu
nostro coiungere. Deditus enim operā, quo ad potuimus, ut cu
reliqui omnes, tū hic qui omniū est obscurissimus, planissimus
fieret, eiq; etiam maior quidam nitor orationis adhiberetur.
Quæ quidem omnia cu ceteris omnibus probatum iri cōfido:
tum ut tibi probentur, Cardinalis humanissime, te etiā atque
etiam rogo. Ad te enim unum hoc totū qualemq; est, mitti-
mus, eoque bono si quid forte tale existit, per te alius fruilibet.
Neque verò fortuito factum videtur, sed consilio & ra-
tione prouisum, ut cūm superiore anno Frācisco Bohero Pō-
tifici Maclouensi, viro & bonis artibus erudito, & virtuti-
bus omnibus instructo, qui à morte Dionysii Briconeti viri cla-
risimi, cui in munere Cormariacenæ prefecture cuius sum,
quasi successisti, studiorum nostrorum patrocinium quod ille
suscepérat, quibuscunq; potuit rebus, & quacunq; potuit be-
nignitate defendisset, libros decē Aristoteles de morib; dedi-
carim, sibi hæc potissimum eiusdem Topica hoc tempore cō-
secrare. Nam cūm Aristoteles his libris locos proponat, ex
quibus, ut vult Cicero, ad eam etiam disputationem qua in
causis utimur, omnis argumentatio inueniatur, tu unus occur-
risti, cui hæc horū librorum editio maxime cōuenire videre-
tur. Te enim pro grauiſsimis Gallie nostræ causis, exteræ na-
tiones non solum aquis animis dicentem sāpe audiuerūt, sed
incredibilem etiā dicendi vim & copiam tuā admiratae sunt.
Te Italia aequo animo vidit, tibi Roma clariſsimos honores tri-
buit, tuāmq; fidem & summā constantiā in rebus dubiis Gal-
lia perfexit. Quid de Britānia dicā? que te ante quām vide-
ret appetiuit, veniesī laeta & frequēs obuiā proceſſit, quādū

...modis natus est sive unipolaris et secundariis. clathratis autem trilobatae quod
hanc operam ex quatuor verticibus rotundatis (sic) ex dilatatione facta) et recta via actione
sive a circulo ex duabus verticibus (sic) ex dilatatione facta) et recta via actione

ARISTOTELIS
TOPICORVM LIB. I.

QC nobis loco propositum est
viam atq; rationē inuenire, qua &
de omni quæstione proposita, pro-
babili argumētatione poterimus
differere: & nihil repugnās, si quid
in disputationibus defendamus,
afferemus. Ac primū quidē quid
sit ratiocinatio dicendū est, quæq;
eius genera, vt ratiocinatio diale-
ctica, quoniam hoc sermone eam in-
uestigamus, quid sit intelligatur.

Est igitur Ratiocinatio, oratio in qua quibusdam positis aliud quiddā, quām quæ posita sunt, ex iis ipsis quæ posita sunt, efficiatur necessario. Demonstratio autē est, cum ex veris & perspicuis cōclusio est, aut certè ex eiusmodi quæ à quibusdā perspicuis & veris causam cognitionis sumuntur. Dialectica verò ratiocinatio est, quę ex probabilibus cōcluditur. Vera quidē sunt & perspicua ea, quę non ab aliis, sed à se ipsa fidē habēt. Neq; enim initio rū ac principiorū, quę scientia gignit querenda ratio est, eaque omnia per se ipsa perspicua esse debet. Probabilia autē sunt quę probātur, aut omnibus, aut plurimis, aut certè sapiētibus: atque iis vel omnibus, vel plurimis, vel iis quorū spectata est & perspecta sapiētia. Fallax autē & certandi studio cōparata ratiocinatio est, quæ ex iis progrereditur, quę probabilia videtur, nec sunt: aut quę ex probabilibus, vel quæ probabilia videntur, existit. Non enim omne quod probabile videtur, etiā probabile est: quādō quidem nihil eorū quę habētur probabilia, extrinsecus & quasi specie prima tale existit omnino. Id quod initiis cōclusionū fallaciū solet cōtingere. Celeriter enim ac sēpe iis etiam qui parua cernere possunt, his in rebus falsi natura se offert & ostēdit. Prior igitur ratiocinatione earū quas fallaces & studio certādi cōparatas esse diximus, etiā ratiocinatio vocetur. Altera fallax ratiocinatio non omnino ratiocinatio dicatur, quoniā cōcludere vide

ARISTOTELIS

TOPICA

posuimus fallaces conclusiones, quæ ex propriis initiis nonnullarum artium efficiuntur & constant, quod sit in Geometria aliisque que quæ huic finitimes sunt. Nam inter genus hoc & superiora aliquid interest, neq; enim ex veris & primis, neq; ex probabilibus, progredivit is, qui falsa descriptione vtitur. Non enim in definitionem incurrit, quoniā nec sumit quæ probantur omnibus, nec quæ plurimis, nec quæ sapientibus; atq; his, nec ea quæ omnibus, nec quæ pluribus, nec quæ pluribus nec quæ probatis: sed ex propriis scientiæ assumptionibus, no veris, quod vult efficit. Nam quia semi circulos describit, nō quæadmodū describendi sunt, aut lineas ducit non quomodo sunt ducēdæ, eo falsam cōclusionē efficit. Ac rationationum quidē genera hæc sunt, à nobis planè ac pingui quadā Minerua exposita. Nam & de iis quæ iam diximus, & de iis de quibus deinceps dicturi sumus, summatim quidē hæc hactenus. Siquidem de iis non est huius instituti subtiliter & accuratè disputare, sed planè, quantumq; satis esse duximus ad simplicem eorum cognitionem, quam à nobis hæc postulat disputatio.

II. Sequitur ut deinceps ad quot quaq; res instituti nostri ratione cōducat, differamus. Tria autem sunt, quorū primum exercitatio est, alterum cōgressus, tertium philosophiæ scientia. Atq; ad exercitationē quidem magnum eam adferre adiumentum hinc perspicere licet, q; si via & ratione instructi veniemus ad disputationem, facilius de re proposita differere poterimus. Ad cōgressus autē & collōquia, q; multorum enumeratis expensisque sententiis, no ex alienis & longe petitis, sed propriis aptisq; locis sermonem depromemus, quem cum ipsis cōferamus. Ita si quid minus præclare nobis videbuntur dicere, id facile refellemus. Ad philosophiæ autē rationem, q; facultate in vtranq; partem de re quaq; disputandi instructi, facilius in quaq; re quid verū sit, quid falsum, perspiciemus. Atq; etiam ad prima initia omnium artium cognoscenda, in hac arte vis maxima est. Nam quoniā principiū quæ propria artis eius sunt de qua agitur, adhibitis, de iis ipsis nihil dici potest, nec concludi (sunt enim sua cuiusque artis prima & perspicua principia) certè iis omnib; qua in quaque probabilia lunt utamur necesse est, si quid de his exponere velimus, quod dialecticæ proprium est vel maxime. Cum enim hæc, ratio sit quædam indagatrix, ad omnia omnium rerum quæ via &

LIBER I.

ratione progrediūtur, principia, viam aperit. Sed huius rei tum
demū perfecta in nobis erit ratio, cum id accidet nobis quod iis
qui arte rhetorica, medicina, ceterisq; artibus sunt prædicti. id est,
cū ex iis quæ in nostra erūt potestate efficiemus, quæ volumus.
Neq; enim vel orator omnibus modis persuadere solet, vel me-
dicus curationem adhibere: sed si nihil prætermittat eorum que
adhibere possit, tūm deniq; & peritum eum artificē iudicamus.

¶ Primum igitur ex quibus hec cōstet ratiō, videamus. Quod si. III. 3. fundat
exposuerimus, quōt quibulq; de rebus omnis instituatur dispu-
tatio, ac ex quib⁹ cōficiatur, & quēadmodū ea omnia nobis sup-
petent, facile quod volumus cōsequemur. Sunt alitē numero pa-
ria, & ea ex quibus sermones cōstāt, & ea in quibus ratiocinatio-
nes versantur. quippe cū sermones ex propositionibus cōfician-

tur, & ratiocinationes ducātur à quæstionibus. Omnis autē pro-
positio omnisq; quæstio aut genus declarat, aut propriū, aut acci-
dens. Nā differētia, quia generi attribuitur, in eodē, in quo gen⁹
numero reponenda est. Quoniamq; propriū aliud est quod rei
naturā explanat, aliud quod nō explanat, diuisum sit propriū
& distributum in partes has duas, appelleturq; vnū, id quod rei
vim & naturā declarat, Definitio. Alterū cōmuni nomine quod
habuit, vocetur Propriū. Ex quo perspicuū est, quatuor omnia
fieri vt diuisim⁹, vel propriū, vel definitionē, vel genus, vel ac-
cidēs. Neq; verò dictū velim, hæc omnia per se aut p̄positionē
efficere, aut quæstionē: sed hoc dico, ex his omnibus & quæstio-
nes cōstare, & propositiones. Differt autē ratione quadam pro-
positio à quæstione. Nam si queratur hoc modo: An sit animal
gradiens bipes, definitio hominis? aut, sit ne animal hominis ge-
nus? p̄positio est. Sin hoc modo, Sit ne animal gradiens bipes
definitio hominis nécne? quæstio est. quod idem in ceteris con-
tingit. Pari igitur numero inter se respondent & propositiones
& quæstiones: p̄fertim cum ex omni propositione si rationem
dicendi mutes, quæstionem facere possis.

Nunc dicēdū est, quid sit definitio, quid genus, quid propriū,
quid accidentis. Definitio est oratio, quæ id quod definitur expli-
cat quid sit. adhibetur autem aut oratio pro nomine, aut pro o-
ratione oratio. possunt enim quædā etiā orationi subiecta quæ
quid declarant & significant, definiendo aperiri. Qui autem

B ij

quoduis nomen ad rem definiendam adhibent, ij profectò rei definitionem non explicant: quādōquidē omnis definitio oratio est. attamen hoc referendū est ad definitionem, vt honestum est quod decet. Itemq; hoc, vtrum idem sit sensus & scientia, an aliud, definitioni attributū est. In definitionibus enim idémne sit an alterum, multus vsus est. Ad definitionemq; pertinent ea omnia quæ subiecta sunt viæ & rationi eidem, cui definitio.

Atque hēc omnia talia esse ex hoc intelligi potest, q; si possumus quid idem sit, quid aliud differere, magna nobis de definitionibus disputandi suppetet copia. Nam si non idem esse ostendemus, definitionem infirmabimus, quanquam non id retro com meat. Non enim satis est ad construendā definitionem, idē esse docere: ad euertendam autem satis est, non esse idem ostendere. Propriū autem est, quod quid sit res nō explicat, in soloq;ue inest, & vicissim de re dicitur. velut hominis proprium est natum esse ad percipiendam grammaticam. Si enim homo sit, vim habet ad percipiendam grammaticam, & si quid sit quod vim ad percipiendam grammaticam habeat, homo. Neque enim quisquam id proprium esse dicat, quod in aliam rem transferri potest: vt dormire hominis proprium nō est, etiam si ad quoddam tēpus in solū hominem cadat. Sed si quid tale propriū dicatur, non omnino, sed ad quoddā tēpus, aut ad ali quid collatū propriū appellabitur. Nā à dextra esse, propriū est interdū & bipedem esse, propriū est, quod cū aliquo cōfertur, vt hominis propriū est ad equū & canē. Atq; nihil eorū quæ in alio inesse possunt vicissim dici hinc perspici licet, quod nō est necesse siquid aliud dormiat, id esse hominē. Genus autē id est, quod de pluribus, specie autē differentibus dicitur in questione qua quid sit res quæritur. In questione autē qua quid quicque sit quæritur, ea dicuntur omnia, quibus accōmodatè & aptè respondent qui rogātur quid sit id de quo agitur. Vt si quis rogetur quid sit homo, apte respondebit, animal. Generi etiā illud attributum est, sītne aliquid in eodem genere in quo aliud, an in alio. hoc enim ad eundem locū, ad quem genus, referendū est. Nam si animal genus hominis esse demonstrauerimus, bouis etiam certè ostenderimus, quoniam in eodem sunt genere: & si alterius esse genus docuerimus, alterius non esse, ea non ad idē genus docuerimus.

pertinere. Accidēs est, quod nihil horum est, nec genus, nec definitio, nec proprium, rei autem conuenit: & quod cadere potest in rem vnam aliquam, & in eandem non cadere. velut sedere & conuenire eidem, & non conuenire potest. Itēmque id quod album est, quoniam nihil prohibet eundem aliās album esse, aliās non album. Harum autem accidentis definitionum verior est & aptior secunda, Siquidem priore proposita, & cōstituta, si quis eā sit intellecturus, is antē quid definitio sit, quid genus, quid proprium sciat necesse est: at posterior satis ipsa per se plena & perfecta est, vt quid sit accidens per se intelligatur. Accidenti attributā sunt rerum omnium inter se comparationes, quæ ab accidente ducuntur, vt vtrum expetēdum magis, quod honestum est, an quod vtile? & vtra vita suauior, eāne quæ virtute an quæ voluntate dirigitur? & si quid aliud eodem modo dicitur. In iis enim omnibus vtri id de quo agitur magis cōueniat, quæritur Ex quo perspicuum est, accidens ad quoddam tēpus, & cum aliquo collatum proprii nomē obtinere posse. veluti sedere, quod est accidens, si quis solus sedeat, tum ad tempus proprium erit: & si solus quis sedeat, etiam erit proprium ad eos qui non sedent. Ita nihil prohibet accidens ad quoddam tēpus & cum aliquo collatum, vim proprii ac nomen obtinere, cum interim omnino nō sit futurum proprium. Illud autem ignorare non debemus, ea omnia quæ ad proprium, quæ ad genus, quæ ad accidens referuntur, attribui etiā definitionibus posse. Nam si demonstrauerim⁹ non soli ei conuenire quod subest definitioni, vt in proprio: aut non esse in definitione genus id quod datū est, aut nō inesse vlli eorū quæ in definitione continentur: quod etiam in accidēte dici potest: certè definitionē euerterimus. Ita quemadmodum iam dixi, quæ enumerauimus quodāmodo, sub definitionem cadūt omnia. Nec verò ob eā causam in his omnibus via & ratio vna generalis quærenda est. Nō enim hoc inuentu facile est: & si inuentum sit, tamen incertū erit omnino, nec magnū adiumentū ad id quod querimus adferet: at si propria eorū sigillatim via tradatur, facilior ex iis quæ singulorū propria sunt, de re proposita erit explicatio. Itaque summatim & plane, vt antē dixi, facienda partitio est. Tum sua cuique & asignanda & tribuenda, quæ eadem generi & definitioni attributa dicimus Quanquā sere quæ
 B iiij

exposita sunt, apta sunt singulis. Primū autē omnium de eodē differendū est, quot modis dicatur, tripartito autē, vt planius dicā, distributum est. Autenim numero, aut specie, aut genere idē soliti sumus dicere. Ac numero quidē eadē sunt, quorū & nomina plura & res vna est, vt vestimentū & vestis. Speciei autē eiusdem sunt ea quæ multa sunt, neq; specie differunt, vt duo homines, vt duo equi. Ea enim eiusdē speciei dicuntur, quæ eidē speciei subiecta sunt. Itēq; eiusdem generis sunt ea, quæ eidē generi subiiciūt, vt hō & equus. Aqua autē quæ ab eodē sōnte manat, eadē dici alio modo atq; superiora, videbitur, sed tamen in eodē genere numerāda est, in quo ea quæ vnius speciei quoquo modo habētur, præsertim cum cognatiōe quadā & similitudine hēc inter se cōiuncta sunt omnia. Siquidē aquę oēs q̄similitudinem quandam inter se habeant, eiusdē speciei sunt: & aquæ ab eodē fonte fluentes quæ eadem dicuntur, non alia ratio ne differe runt, nisi q̄ excellentior sit & maior similitudo. Itaq; non ab iis hoc genus seiungimus, quæ eadē quoquomodo specie continētur. Constat autē inter omnes, id quod est vnu numero, idē appellari verissimē. Idq; solet in multis partēs tribui. quarum prima est, & maximē propria ea, qua aliqua eodē nomine vel definitiōe explicatur, vt vestimentū & tunica, vt animal gradiens bipes & hō. Secūdo loco ea quæ eiusdē sunt proprietatis, cuius generis est hoc totū, quod vim habet ad cognitionē percipiendā, & hō: & quod sublime naturā fertur & ignis, eadē sunt proprietate. Tertio loco cum id ab accidētibus nascitur, vt quod fēdet, quodq; musica præditū est, idē est quod Socrates. Vnū enim numero hēc declarare omnia, ex iis qui nominū mutationē faciūt, intelligi potest. Sæpe enim si quē euocari iubemus nominatim, neq; is intelligit cui iubemus, alio tū nomine vtimur, quasi facilius ex re aduentitia sit intellecturus, ideoq; vel sedētem, vel disputantē ad nos accersiri iubemus. Ex quo perspicuum est, idem existimare nos accidentē declarari, quod nomine. Idem igitur tribus modis, vt expositum est, dicitur. Omnem autem disputationem de iis omnibus haberī & tractari, primū ex hac inductione perspici licet. Si quis enim vnamquamq; propositionem & quæstionem perspiciat & consyderet, is certe vel ex definitione, vel ex proprio, vel ex genere, vel ex accidente eam constare

animaduertet. deinde id' ratiocinatione hac concludi potest.
 Quidquid enim de aliquo dicitur, id necesse est reciprocari, vel
 non reciprocari. Si reciprocatur, definitio erit, vel proprium. Nam
 si natura rei explicet, definitio: si non explicet, proprium erit: praeser-
 tim cum proprium id esse definierimus, quod vicissim diceretur,
 neque rei vim naturamque explicaret. Sin minus ipsum & res re-
 reciprocantur, aut in iis est que in definitione inclusa de subiecto
 dicuntur, aut non. Si in iis que in definitione comprehensa de
 subiecto dicuntur, aut genus, aut differentia sit necesse est. quan-
 doquidem est genere ac differentiis omnis definitio est. Si non est
 in iis que in definitione continentur, profecto accidens sit ne-
 cessere est: si quidem accidens id esse definiuimus, quod nec defini-
 tio est, nec genus, nec proprium, rei autem accidit. Deinceps ca-
 tegoriarum exponenda sunt, ad quas ex quatuor rerum quas dixi-
 mus distinctiones differentiarumque referuntur. Sunt autem nume-
 ro decem, substantia, quantitas, qualitas, ea que cum aliquo con-
 feruntur, ubi, quando, situm esse, habere, facere, pati. Seper enim
 ad unam harum decem, accidens, genus, proprium, & definitio
 pertinent: ut necesse sit omnes que ex his constabut proposicio-
 nes & questiones, aut substantiam, aut qualitatem, aut quantita-
 tem, aut aliquam aliam categoriam indicare. Id autem quod sub-
 stantiam declarat, interdum substantiam significare, interdum
 qualitatem interdum aliam categoriam, ex hoc perspici potest,
 quod cum proposito homine aliquis dicit, id quod propositum
 sit esse hominem aut animal, is & naturam dicit, & substantiam
 explicat: cumque proposito & constituto colore albo, dicit id
 de quo agitur, colorem album esse, naturam & substantiam decla-
 rat explicataque qualitatem. Itemque si proposita magnitudine
 unius cubiti, id confirmet, de quo agatur, magnitudinem esse unius
 cubiti, substantiam dicit, & quantitatem indicat. Quod ideo in cæ-
 teris contingit. Siue enim idem de se dicatur, siue genus in eodem
 naturam substantiamque declarat. Sin de alio non naturam iam,
 sed vel qualitatem, vel quantitatem, vel aliquam aliam catego-
 riā indicat. Quare haec tot sunt de quibus omnis instituitur dis-
 putatio. Sequitur ut quemadmodum propositiones eligamus,
 quibusque rebus haec nobis facultas suppeditabitur, doceamus.

Primū igitur exponendum est quid sit Propositio Dialectica,

VII.

quid Quæstio Dialectica. Neque enim propositio quæstiōque omnis dialectica putanda est, præsertim cum nemo, qui quidem mentis suæ sit, proponat ad disputandū, quod probetur nemini, neque id quærat quod perspicuū sit omnibus, aut plurimis: quā doquidē hæc nullam dubitationem habent, de illis disputare nemo velit. Est autem propositio dialectica, interrogatio probabilis, quæ non sit contra opinionem vel omnium, vel complurium vel sapientum: ac sapientum, aut omnium, aut permultorum, aut eorum, quorum maximè perspecta est & spectata sapientia. Ponere enim licet quod sapientibus probetur, dummodo maxima partis sententiis minime repugnet. Pertinent etiam ad propositiones huius generis ea omnia & quæ ad probabilium similitudinem accedunt, & quæ contraria ac disparata iis sunt quæ probabilia videntur, omnésque sentētiæ quæ iis artibus quæ inuentæ sunt, congruunt & consentiūt. Nam si hoc probabile est, eandem in contrariis artem versari, etiam illud, eidē sensui subiecta esse cóntraria, probabile videatur. Et, si vñā numero grāmaticam esse, tibiarum etiam artem vnam esse probabile erit. Si plures grammaticæ, plures etiam artes esse tibiarum, Hæc enim similia & cognata sunt omnia. Item quæ ea quæ probabilibus contraria sunt modo disparatorum, si proponantur, probabilia videbuntur. Si enim hoc probabile sit, Afficiédos esse beneficiis amicos: Illud etiam probabile erit, De amicis non esse male merendum. Atqui contrarium est, male merendum esse de amicis: disparatum verò, non esse malè meréndum: Similiter, si de amicis bene merendum sit, de hostibus non est bene merendū: quod in numero eorum cōtrariorum est quæ disparata dicuntur. Contrarium enim est, Bene merendū esse de hostibus. Eadem est ratio cæterorum. Ex similitudine etiam probabile existet, contrarium de contrario. Si enim de amicis bene merendum est, de iniamicis etiam male. quorum illud, Bene de amicis merendum est, contrarium est huius, De inimicis male merendum est. Vtrū autem id vere dicatur, necne, deinceps cū de cōtrariis disseremus, docebimus. Hoc autem perspicuum est, sententias omnes quæ artibus consentiūt, propositionibus ris quæ dialecticæ sint, attribui oportere. Licet enim ea proponere omnia, quæ probātur iis qui in illis artibus versati sunt: veluti ea quæ medicina tractat, vt

medici, ea etiam quæ geometria continentur, ut geometræ officio fungamur. Quod de aliis iudicandum est eodem modo.

VIII.

Quæstio autem dialectica, est quæstio aut ad expetendum & fugiendum, aut ad veritatem cognitionemque pertinens, vel per se, vel ad iumentum afferens ad aliquid aliud eius generis: de qua aut neutrā in partem, aut cōtrā pleriq; ac sapientes sentiūt, aut sapientes cōtrā ac pleriq; aut vtriq; ipsi secum discordant. Sunt enim quæstiones quædā ad persequendum quid & declinandū: cuius generis hæc est, Vtrum voluptas bonū est nécne? Alię sunt solum cognitionis & scientiæ. vt si queratur, Sit, nécne sit mundus sempiternus? Quædam ipsæ per se ad neutrum horum valent, habent tamen vim ad id efficiendum. Multa enim sunt, quæ per se ad cognoscendum nos non mouent, nisi aliorum causa, vt per ea alia discamus. Sunt etiam quæstiones, ex quibus ratiocinationes contrarię conficiuntur. Vtrum enim sic, an ne secus sit, quæstio est, propterea q̄ in vtranq; partem rationes probabiles suppetant, & de quibus, quia magna & ardua sunt, differere non possumus, rati difficilem esse causæ explicationem. quo ex genere hæc est, vtrū mundus æternus est, nécne? id enim incidere potest in disputationem. Ac Propositio quidem & Quæstio expostæ sunt. Propositum autem, sententia est admirabilis, contraq; opinionem omnium, alicuius eorum quorum in Philosophia illustris est & perugata fama. veluti, non posse cōtradici, vt placet Antistheni. vel, Moueri omnia, Heracliti sententia. vel, Vnum esse omnia, quemadmodū ait Melissus. (Nam curare quæ quisque contra opinionem & sententiam omnium afferat, amentia est) aut ea de quibus cū sint contrā opiniones, disputamus. quale illud est, Non omne quod est, aut natum esse aut sempiternum, vt sophistis placet. Eum enim qui musicus sit, esse grammaticum cum neq; natus sit, neq; sempiternus. Id enim etsi vni alicui non probatur, tamen probabile videtur, q̄ ratio & argumēatio probabilis in promptu sit. Ac propositum quidem, etiam quæstio est, non omnis quæstio propositum: quandoquidem nonnullæ quæstiones sunt eiusmodi, de quibus neutrā in partem sunt sententiæ. Propositum autem esse quæstionem hinc perspici potest, q̄ necesse est, vt dixi, aut multos de proposito à sapientibus, aut quoquomodo à se ipsos dissentire: quippe cum propositum fit,

C

sententia contra opinionem omnium. Quanquam autem omnes ferè dialecticæ quæstiones hodie proposita vocantur, tamen nihil referet quounque nomine vtamur. Neque enim hæc ita distinximus, quasi nomina construere velimus, sed vt ne ignoraremus, quæ sit eorum distinctio. Nec verò omne propositum omnémve quæstionem nobis ad disputandum proponere debemus. sed de qua querat aliquis eorum, qui rationem defyderent, non poena digni sint, aut sensu careant. Nam & qui queruntur, Sint, nécne sint dij colendi, & amandi parentes, supplicio coercendi sunt: & qui, sit ne alba nix necne, sensu carent. Nec de iis etiam quæstionibus, & propositis disputare debemus, quorum fides vicina est, & facilis explicatio, aut nimium remota & difficilis: quoniam illa nullam dubitationem afferant, hæc maiorem quam vt eam ferre possit exercendi consuetudo.

IX.
His autem expositis, deinceps quot sint genera argumentationum dialecticarum, dicendum est. Est autem vna, quæ Inductio: altera, quæ Ratiocinatio nominatur. Ac ratiocinatio quid sit, iam diximus. Inductio autem est, ex rebus singulis ad viuendas progressio: vt si gubernatoris demum sit optimus, qui peritus & doctus, itemque auriga: in quaue etiam re qui sit peritus & exercitatus, omnino sit optimus & præstantissimus. Inductio quidem plus valet ad faciendam fidem, apertiorq; est, sensuque iudicio familiarior & notior, ac sèpius in populi ore versatur. Ratiocinatio autem magis vrget, ad eosque, qui contrà dicunt, refellendos potentior est. Ac genera quidem è quibus argumentationes ducuntur, ea sunt quæ diximus.

X.
Rationes autem quibus magnam ratiocinationum argumentorumque copiam comparabimus, sunt quatuor. quarum vna est in propositionibus eligēdis, altera in distinguendo quot modis quicque dicatur, tertia in differentiis inueniēdis, quarta in similitudinis cognitione & scientia. Sunt etiam quodammodo eorū trium, propositiones. Licet enim ex unoquoque eorū propositionē ducere: vt expetendum esse vel quod honestū est, vel quod iucundū est, vel quod utile. Et hoc inter sensum & scientiam interesse, quod si scientia amissa sit, rursum comparari potest: sensus semel erutus & amissus non potest recipi. Et quā rationem habet id quod efficit bonam valetudinem ad bonā va-

letudinem, eandem habere id quod firmam cōstitutionem facit ad firmam constitutionē. Atqui prima propositio est ex iis quæ multis modis dicuntur, secunda è differentia, tertia ex similitudine. Propositiones igitur eligendæ sunt, quot modis de propositione diximus, vt vel omnium sententias feligamus, vel plurimorum, vel sapientum: atque eorum, vel omnium, vel plurimorum, vel eorum in quibus valet opinio sapientiæ: vel eas etiam quæ contrarie sint iis quæ ex disparatis fiunt, vt antè diximus. Hoc etiam utile, in iis eligen dis non solum probabiles sumere, sed eas etiā quæ ad earum similitudinem accedunt: vt eundem sensum in contrariis versari, quoniam etiam ars & scientia versatur. Item quæ nos cernere aliqua re in aspectum intromissa & recepta, nō inde electa & emissa. quoniam eodem modo audiimus, gustamus, & olfacimus. Quod idem fit in cæteris. Iam ea pro initio & propositio assumenda sunt, quæ in omnibus, vel certè in plurimiis rebus intelligantur. Dant enim qui non satis acutè inspiciunt, in aliqua re non ita reperiri. Delectus etiam ex iis argumentationibus habendus est, quæ scriptæ sunt. sed descriptiones ita facienda sunt de quoque genere, vt separatim proponamus, veluti de bono, aut de animantibus, ac de omni genere bonorum, initio factō à quæstione naturæ. Notandæ etiam sunt omnium sententiæ, vt placere Empedocli, quatuor esse corporum initia & elementa. Dictum etiam clari hominis proponamus licet. Propositiones autem & quæstiones, in partes tres distributæ sunt. partim enim ad vitam & mores, partim ad naturæ obscuritatem, partim ad differendi rationem pertinent. Ad vitam & mores, quales hæ sunt, Sítne parentibus potius parentum, an legibus, si discrepent? Ad differendi rationem, hæ, Vtrū eadem ars in contrariis versetur? Ad naturæ obscuritatem, vt, Sítne mundus sempiternus? Eadem est ratio quæstionum. Quanquam autem quæ singulæ sunt earum quas diximus, de iis difficile est certum aliquid tradere, tamen diligentia nobis adhibenda est, inductionis consuetudine, vt ex forma quam prescripsi quæ sit quæque intelligamus. Ac instituto quidem philosophorum ad veritatem: dialecticorum, ad opinionem & verisimilitudinem, hæc omnis de iis dirigi debet disputatio. Sumendæ sunt autem, quæ maxime vniuersæ omnes propositiones, &

XI.

C ij

vna in multas distribuenda est, vt eadem arte contraria contine-
ri, deinde aduersa, tum ea quæ cum aliquo cōferuntur. Eodem-
quæ modo hæ in partes diuidende sunt, quoad diuidi possunt.
vt, bonorum & malorum eandem esse artem, alborum & nigro-
rum, frigoris & caloris itemque in cæteris faciendum est. Ac de
propositione quidem satis multa dicta sunt.

XII.

In illo autem, quot modis quidq; dicatur, non solum vidēda
sunt quæ alio modo dicuntur, sed danda etiā opera est, vt ratio-
nes afferantur. veluti non solū explicandū est, bonum alio mo-
do dici iustitiam & fortitudinem, quām id quod ad firmā affe-
ctionem corporis, & id quod ad bonam valetudinem efficien-
dam valet: sed etiam illa hoc ipso, q; affectiones quædam sunt &
qualitates: hæc, ob eam causam, q; vim habeant efficiēdi aliquid,
non q; ipsa sint qualitates. Quod in cæteris omnibus videndum
erit diligenter. An autem specie multis modis, vel vno modo
aliqua dicantur, ex his perspici potest. Primum ex contrario cō-
fiderandum est, an multis modis dicantur, siue specie, siue etiam
nomine discrepent. Sunt enim quædam, quæ statim nominibus
aliis atque aliis different: vt ei quod acutum est in voce, contra-
rium est graue: in magnitudine, obtusum. Perspicuum est igitur
id multis modis dici, quod acuto contrarium est. Quod si hoc,
etiam quod acutum est, vtriusque enim ratione alterum erit cō-
trarium: quoniam non idem acutum obtuso & graui contrariū
futurum est. atqui vtrique acutum est contrarium. Rursum gra-
uitati in voce contrarius est acutus sonus, in magnitudine leui-
tas: ita grauitas multis modis dicitur: quandoquidem etiam eius
contrarium. Itemque quoniam honesto in animali, turpe con-
trarium est, in domo vitium, fit, vthonestum sit homonymum.
In quibusdam cum nomina non fint varia, tamen aperta speciei
distinctio est, vt in albis & nigris contingit. Vox enim & clara
& fusca dicitur; itemque color albus & niger. Non igitur nomi-
ne disperant, cum interim perspicua speciei aut generis decla-
retur differentia. Non enim eodem modo color fuscus, & vox
fusca appellatur. Atque etiam in sensu id perspici licet. Quæ e-
nim eiusdem sunt generis, eidem sensu subiecta sunt: de eo au-
tem quod in voce clarum est, & albū in colore: non eòdē sensu
iudicamus: sed hoc aspectu, illud aribris. Itēq; eius quod acu-

tum est & obtusum in saporibus & magnitudinibus non in eo. dem sensu iudicium est: sed huius in tactu: illius, in gustu. Neq; enim hęc nominibus discrepant, neque ipsa per se, neque contra ria. quippe cum obtusum vtrique sit contrarium. Præterea vidē dum est, vñine quid sit contrarium, alteri nihil sit omnino. vt voluptati quæ ex potionē capitū, contrarius dolor est is, quem sitis affert: at huic quę ex cognoscendo & discendo capitū, diametrō lateri incomparabilem esse, nihil contrariū est. Ita voluptas multis modis dicitur. Cūmque amare ex animo & odiſſe contraria sint, amare autem vt ad actionem corporis referatur, nihil habeat, ob eam causam amare multis modis dicitur. Hoc etiam conſyderandum est in iis inter quæ media interiecta sunt, vtrū aliquorum sit medium, aliorum nihil sit: aut sitne vtriusque, nec tamen idem medium. vt inter album & nigrum colorem fuscus est interiectus: inter vocem claram & fuscā, nihil. Nisi forte rauis interiecta est, vt placet quibusdam, rauacm vocem esse interiectam. vt si albus in homonymis, itemque niger. Præterea hoc etiam videndum est, sintne aliquorum plura media, aliorū vnum. vt inter album & nigrum colorem plura sunt interiecta. Coloribus enim multa sunt interiecta: voci vnum, raucedo.

In disparatis etiam videndum est, dicantur ne multis modis, hoc modo: Si enim vnius multi sunt modi, etiam contrarii mul ti modi erunt, vt si non cernere multis modis dicatur, vno, priuatum esse oculis, altero non fungi oculorum officio: cernere etiā multis modis dicatur necesse est. Vtrique enim non cernere aliqua ex parte opponetur. vt non habere aspectum & habere: & non fungi officio oculorum, ac fungi. In iis autem cōtrariis quæ priuantia dicuntur, hoc spectandum est, Si vnum multis modis dicatur, etiā alterū. vt si sentire animo & corpore multis modis dicatur, etiam multis modis dicetur nihil sentire nec animo, nec corpore. Ea autem priuantia esse hinc intelligi licet, quod animantia nata sunt ad sentiendum animo & corpore. Iam verò in coniugatis hęc spectāda sunt. Si iustè multis modis dicatur, eius etiam quod iustum est multa erunt genera. Ex vtraque enim iusta re quod iustum est nominatur. Vt si iustè appelletur, ex sua sententia iudicare & recte, eodem modo etiam quod iustum est appellabitur. Similiterque si quod ad valetudinē pertinet mul-

tis modis dicatur, etiam accommodate ad valetudinem multis modis dicetur. Ut quoniam quod ad valetudinem valet, dicitur, & quod efficiens est valetudinis, & quod cōseruans est, & quod indicans: sic accommodate ad valetudinem, vel efficiendam, vel tuendam, vel indicandā. Itēmq; in cæteris, si vnius multa sint genera, casus etiam multa erunt: & si casus multa, etiam illius. Atq; etiā videndum est, sintne genera categoriarū quæ ex nomine du cuntur, eadem omnibus. Si enim non eadē est appellatio certe id de quo agitur ambiguum est. vt bonum in cibo id est, quod est efficiens voluptatis: in medicina, quod efficiens est valetudinis; in animo, affectum esse, vt temperatum esse, vel forte, vel iustum. Quod idem in homine contingit. Hoc etiam aliquoties in categoria **Quando** reperitur, vt in tēpore bonum. Bonum enim dicitur quod opportunè fit & in tēpore. Hoc fit in categoria quantitatis sæpius, vt quod fit modicē. Bona enim est mediocritas.

Quapropter bonū multis modis dicitur. Itemq; candor in corpore color appellatur: in voce, quod intelligi potest. Eodemq; modo id quod acutum est. neq; enim similiter in omnibus idem dicitur, vt vox acuta est ea quæ cīta, vt placet iis qui modos & cōcentus in numeris consequantur. angulus autem acutus is est, qui minor est recto: & machæra, cuius est acutus angulus. Videntum est etiam, sintne genera eorum quæ eidem nominis subiecta sunt varia, ne vnum ab altero contineatur, vt ὄντος animal & vas. Eorum enim varia est nominis definitio & ratio. Nam animal quid declarat, vas quale quid. Sin vnum genus ab alio continetur, non necesse est varias esse rationes. vt corui & animal genus est, & aus. Cum igitur coruum auē esse dicimus, animal quodam eum esse dicimus. Ita de eo vtrunque genus dicitur. Itemque cum coruum animal pennigerum bipes nuncupamus, auē eum esse declaramus. Ita vtrunque genus in coruo, eorūque ratio intelligetur. In iis autem generibus, quorū vnum non ab altero continetur, hoc non contingit. Neque enim cum vas dicimus, animal dicimus: neque vas, cum animal. Nec vero in eo solū de quo agitur spectare debemus, an sint varia genera, quorum neutrum alterum continebit: sed ex contrario etiam id perspici debet. Nam si contrarium multis modis dicatur, profecto id etiam quod propositum est, dicatur multis modis necesse est.

Vtile est etiam definitionem eius quod concretum est, diligenter ponderare & exquirere. vt albi corporis, & claræ vocis. Sublato enim eo quod proprium est, eadem relinqui debet definitio quod in homonymis non contingit: veluti in iis ipsis quæ à nobis modo prolata sunt. Superioris enī in hæc erit definitio, Corpus album, corpus est quod tali est colore affectum: Posterioris hæc, Vox clara, est vox quæ facile intelligitur. Sublato igitur corpore & voce, non idem in utroque relinquitur. Atqui debet, siquidem synonymum erat album, quod in utroque idem esse dicebatur. Et quoniam sæpe in definitionibus homonymum quod consequens est ignoratur, iterum spectanda definitio est. Vt si quis efficientia valetudinis & indicantia esse dicat, ea quæ aptam compositionem quandam valetudini adhibent, non id respuendum est: sed exquirendum quid in utroque aptam compositionem adhibere valetudini dixerit: vt si illa, tanta esse dicat, vt efficiant valetudinem: hæc eiusmodi, vt indicent qualis sit affectio. Præterea illud etiam confyderandum est, possint ne conferri ex maiore vel ex similitudine: vt vox clara, & alba vestis: acutus sapor, & vox acuta. Hæc enim nec eodem modo alba & acuta dicuntur, nec alterum altero magis tale. Ex quo fit, vt id quod acutum est, & quod album, sint homonyma: quippe cum synonyma omnia valeant ad comparationem. Nam aut similia dicentur, aut aliud alio maius. Quoniam autem diuersorum generum, quorū neutrum ab altero continetur, alterius generis & speciei differentiæ sunt (vt animalis & scientiæ, quoniā eorum sunt diuersæ differentiæ) videtur dum est an ea quæ eidem nomini subiecta sunt, differentiæ siut diuersorum generū, quorum unum ab altero non continetur: vt quod acutum est vocis & magnitudinis. Vox enim à voce differt, quod acuta sit: itē magnitudo à magnitudine. Ita fit, vt acuti vocabulum sit in homonymis. Diuersorum enim generum, quorum unum ab altero non continetur, diuersæ sunt differentiæ. Iam illud etiam spectare debemus, eorū ne quæ eidem nomini subiecta sunt, diuersæ sint differentiæ: vt coloris eius qui in corpore inest, & eius qui in cætibus, variæ sunt differentiæ: illius, quod valet ad separandū aspectum, & quod ad comparandū: huius non eadē sunt. Quo fit vt color variis modis dicatur. Earundem enim rerum eadē sunt

differentiæ. Postremo quoniam species nullius differentia est. (homo enim & bos non in numero differentiarum habentur, cū speciei nomen vimque obtineant) vidēdum est diligenter, eoru ne quæ eidem nomini subiecta sunt, vnum in specie, alterum in differentia numeretur, veluti candoris qui accidit corpori, coloris est species: qui autem in voce spectatur, differentia. Differt enim vox à voce, quod clara sit & candida. Ac in iis quæ multis modis dicuntur, hæc confyderanda sunt omnia. Differentias autem ex iis generibus quæ ad vnu quasi caput referuntur, perspicere, & iudicare debemus. veluti quid inter iustitiam, & fortitudinem intersit, & inter prudentiam ac temperantiam. quoniam hæc ex eodem genere virtutis nata sunt omnia. Præterea ex iis generibus quæ diuerfis continentur, differentias rerum intelligimus, ea inter se comparando, inter quæ non est valde magna distantia. vt quid sensus à scientia differat. In iis enim quæ multum inter se discrepant, facilè apparent eorum distinctiones & dissimilitudines. Similitudo verò in iis spectanda est, quæ in diuerfis generibus collocantur. vt alterum ad alterum est, sic aliud ad aliud, hoc modo: Quam rationem habet scientia ad id quod scientiæ subiectum est, eadem sensus habet ad id quod sub sensum cadit. Itemque vt alterum in altero est, sic aliud in alio, hoc modo: Quemadmodum aspectus in oculo est, sic mens in animo & sicut in mari tranquillitas, ita serenitas est in aere. quoniā utrumque est quies vacuitasque ventorum. Earum autem rerum quarum magnæ sunt dissimilitudines & distinctiones, vñus & exercitatio capienda est maximè. Sic enim facilius quæ aliarum sint similitudines perspicere poterimus. Atque etiam illud spectandum est, in eâne omnia quæ ad idem genus pertinent, aliquid idem conueniat: vt in hominem, equum, & canem. Si enim vnum & idem in eos cadat, hoc ipso erunt similes. Meditatum autem & in promptu habere quot quicque modis dicatur, magnum ad perspicuitatem affert adiumentum. Facilius enim quid sit id de quo agitur, si explanatum sit quot modis dicatur, intelligetur. In eo etiam magna vis est, vt de re ipsa, non de nomine tractetur argumentatio. Nam si incertum sit quot modis id de quo agitur dicatur, fieri poterit, vt & is qui respondeat, & is qui interrogat, non eodem animi sensum referat & intelligentiam. At si expli-

cata sit ambiguitas, & is qui rem proponit ad disputandū, animi sensum de re ipsa exprimat, profectò ridiculous sit is qui rogat, nisi eodem omnem conferat cōuertatqué orationem. Magnam etiam vim habet, & vt ne fallaci conclusione ab aliis capiamur, & vt alios captioſo conclusionis genere fallamus. Si enim quot modis id de quo agitur sciamus, nō decipiēmur: intelligemus q̄; īſne qui rogat, ad eandem intelligentiam omnem conferat orationem: & nos si ponamus quēſtionem, eum qui respondeat, si ignoret quot modis id de quo agitur dicatur, fallaci cōcluſione poterimus captare. Sed huius rei non ſemper eſt locus: ſed cum corum quæ ambiguae dicuntur alia vera, alia falſa ſunt. Nec vero hic locus aptus eſt & proprius dialecticæ. Itaque iis omnibus qui ratione & vere diſſerere volunt, hoc omnino fugiendū eſt, ne eorum in nomine verſetur diſputatio & controuerſia, niſi forte aliquis non poſſit aliter de re proposita diſputare.

Differentiarum autem inuentio & ad ratiocinationes cōſiendas de eodē & alio utilis eſt, & ad cognoscendū quid quicque ſit. Conferre quidem ad ratiocinationes de eodem & alio, hinc perſpici potest: quod si rerum propositarum diſſimilitudines diſtinctiones quæ inuenērimus, facile non eſſe idem docebi-mus: ad perſpiciendum autem quid quicque ſit, quod eam orationem quæ vim & naturam cuiusque rei exprimat, ex propriis cuiusque rei diſſerentiis intelligere ſolemus. Similium vero cognitio hanc nobis commoditatem afferet, vt argumentationes & per inductionem, & per ratiocinationes quæ ex cauſa du-cuntur, traſtemus: & definiendo vim naturam quæ rerum expli-cemus. Argumentationes quidem per inductionem tra-ſtabimus, quia rerum singularum quæ ſimiles erūt inductione, res vniuerſas cōcludi existimamus. Neque enim facilē induc-re poſſunt ii qui ignorāt rerum inter ſe ſimilitudines. eas autem quæ per ratiocinationes ex cauſa traſtantur, ꝑ probabile eſt, vt res habet in vno eorum quæ ſimilia ſunt, ſic in reliquis habere. Ita de qua cuſcunque re copioſe diſſerere poterimus, illud antè dice-mus conuenire oportere, quemadmodū in his res ſe habet, ita in eo quod propositum ſit habere. Cum autem illud docuerimus, etiā id de quo queritur in cauſa, docuerimus. Nam cū id poſti-um ſit à nobis, quēadmodū in his ſit, ita eſſe in eo de quo queri-

XIII.

D

tur, necessaria conclusione cōfecta res sit à nobis. Definiēdi autē artem tenebimus, & si possumus quid in quaq; re idem sit perspicere, non ignorabimus ad quod genus ij qui definiunt, rem propositam referre debeant. Genus enim id est, quod ex iis quæ cōmunia sunt, in definiendo quid quidq; sit, latissimè patet. Atq; etiam in iis quæ multū discrepant, ad definitionē utilis similitudinis cognitio est. vt idem esse tranquillitatē in mari, & in aere serenitatem, quoniā vtrunq; est quies: & quod punctū in linea, id vnu in numero, quia vtrunq; principium est. Quapropter si genus commune in rebus omnibus dederimus, non videbimus alienis verbis definiendo rem explicasse. Quinetiam ij qui definiunt, fere eundem modū in definiendo seruare solent. Nam & vnum principium numeri, & punctum linea principium esse definiunt. Ex quo perspicuum est, eos cōmune vtriusqne genus dicere. Ac opportunitates quidem & habilitates quibus ratiocinationes tractabūtur, diximus. Locos autem, ad quorum usum hæc ipsa accommodanda sunt, deinceps trademus.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER II.

Questiones autem partim vniuersæ sunt, partim singulæ. vniuersæ sunt hæc, Omnis voluptas in bonis est, Nulla voluptas in bonis est. Singulæ hæc, Est quædam voluptas in bonis, Quædā voluptas non est in bonis: Vtrunq; autē genus quæstionum vniuersis quæstionibus, quæ & ad cōfirmandum & infirmandū valēt, cōtinetur. Si enim docuerim⁹ aliquid in totū genus cadere, etiam in partem aliquam cadere ostenderimus. Itemque, si in nullam rem cadere ostēdemus, non in totum genus docebimus conuenire. Primum igitur de vniuersis quæ ad refellendum valent, dicendum est, q̄ ad generales & ad eas quæ tanquam partes subiectæ sunt generi, pertinent: & quòd proposita s̄p̄ius afferunt ad disputandum quæ aiunt, quām quæ negant: ij autem qui contrà disputant, solent fere refellere. Sed difficillime ea, quæ ab accidente propria trahitur, reciprocatur argumentatio. Aliqua enim ex parte, non totum in solis accidentibus potest.

Nam & à proprio , & à definitione , & à genere vicissim etiam retro commeat argumentum necesse est. vt si cui insitum sit, vt sit animal gradiens bipes, vicissim id animal gradiens bipes esse vere dicetur. Similis est generis ratio . Si cui enim conuenit esse animal,id animal est. Quod idem contingit in proprio. Si cui enim id tributum sit, vt aptum animum habeat ad percipientiam grammaticam , id aptum animum habebit ad percipientiam grammaticam. Nihil enim horum potest aliqua ex parte conuenire aut non conuenire, sed omnino vel conuenire vel non conuenire. At accidens vt candorem , & iustitiam nihil prohibet quadam ex parte inesse. Quocirca non satis est candorem & iustitiam docere inesse, si docere velimus aliquem album esse vel iustum. Habet enim dubitationem, propterea quod quadam ex parte albus est, vel iustus . Non igitur in accidentibus vicissim hæc retro comeant necessario. In questiones autem duo peccata incidunt, quæ exponenda sunt. peccatur enim aut mentiendo, aut discedendo à verbis quæ imposita sunt rebus. Nam & ab iis peccatur, qui quod non cadit in aliquem cadere confirmant, & ab iis qui res minus visitatis & tritis nominibus appellant, vt qui hominem platanum appellant, nominum impositorum fines transeunt. Primum videndum est, an id quod alio modo dicitur, pro accidente explicarit. quod peccatum in genere versatur maxime. vt si quis candori accidere dixerit, vt sit color. Non enim accedit candor ut sit color, cum eius sit genus color. Atque id quidem fieri potest, vt nomine is qui rem proposuit explicit. veluti accidere iustitia, vt sit virtus . Sæpiissime autem etiam si non exprimat, tamen facile intelligitur genus pro accidente dictum esse. vt si quis candorem colore perfusum esse dixerit, aut incessum moueri. Nullo enim ex genere περιουσίας trahitur de specie dicendi ratio , omniaque genera συνωνύμια de formis dicuntur. Species enim & nomen generis sibi vendicant, & definitionem . Qui igitur candore colore tintum dixit, nec pro genere usus est colore, quia περιουσίας dixit: neque pro proprio aut definitione, quia proprium & definitio ad nullam rem aliam transferri possunt. At colore perfusa sunt etiam permulta, vt lignum, lapis, homo, equus. Ex quo perspicuum est, id expressum esse, tanquam accidens esset. Alius locus est, si videoas idne

D ij

quod dictum est, in totū genus cadat, an in partē nullam. Quod in formis, non in infinitis videndum est. Sic enim via & ratione tradetur, in paucioribusque consistet tractatio. Initium autem à primis faciendum est, deinde usque ad individua progrediendū deinceps. ut si in contrariis verfari scientiam dixerit, videndum, an in iis quę cū aliquo conferuntur, & in iis quę aduersa appellantur, & in priuantibus & in negatibus eadem spectetur scientia. Quod si ne tum quidē id perspici poterit, rursum hęc in partes usq; ad individua tribuēda sunt. ut in iustisne & iniustis rebus, aut in duplo & simpto, aut in cæcitate & aspectu, aut in alienis & negantibus. Si enim in eorum aliquo ostensum sit, non esse eandē, sublata & infirmata erit à nobis questio. Quod idem iudicandum est, si in nullo eorū id reperiatur. Hic autē locus & ad confirmandum & ad infirmandum valet. Si enim diuisione adhibita vel in omnibus intelligatur, vel in plerisque, poscendū est, ut aut vniuersum detur, aut certè occurratur nobis, non ita in quodā reperiri. Nam si neutrum horum faciat, ineptus videbitur qui non concedat. Alius locus dicitur ex definitione accidentis & rei cui id accedit, vel utriusq; vel alterius. In quo id considerandum est, num quid in definitionibus non verū pro vero sumptum sit. veluti si queratur, Deus ne iniuriam faciat, constitutum est, quid sit iniuriam facere. Nam si sit, sponte novere, profectò deus non facit iniuriam, quoniam deus nocere non potest. Si etiam ponatur inuidus sapiens, statuendum est, quis sit inuidus, & quid inuidia. Cum enim inuidia ægritudo sit ex rebus secundis alicuius boni viri, certe sapiens non inuidet, esset enim improbus. Itēmq; si ponatur, An qui indignatur inuidus sit, definiendo aperiendum est qui sit vterq;. Sic enim verūmne sit an falsum quod dictum est intelligetur. Veluti, si is inuidere dicitur, qui honorū dolet rebus secundis: & indignari is, qui dolet improborū secundis rebus: perspicuum est non inuidere eū, qui indigneatur. In quo adhibenda sunt definitiones pro iis non minibus, quæ in definitionibus continentur. nec ab hoc desistendum quodad res intelligatur, sępe enim tradita tota definitione, non intelligimus quod queritur: at definitione adhibita pro ali quo nomine eorū quæ in definitione sita sunt, intelligim⁹. Præterea si quis ex questione sibi propositionē cōficiat, occurrēdū

erit. Si enim occurramus, hoc ipso propositū confirmare videbi-
mur. Quanquā autem hic fere locus idem valet, quod is quem
iam exposuimus: videndum esse, vtrum in toto genere, an in nul-
lo reperiretur quod pro accidente dictū esset: tamen modo quo
dam & ratione differunt. Iam verò exponendum est, quæ appellāda
sint, vt plerique solent, quæq; non sint appellāda. qui locus
& ad confirmandum & refutandum valet plurimum. vt res no-
minibus iis quæ trita sunt vulgo & vsitata, appellandas esse: at ve-
rò in constituendo quæ res tales vel non tales sint, non audiendā
esse multitudinem. veluti salubria ea esse quæ valetudinis efficiē-
tia sint, statuenda sunt illa quidem vulgi opinione: sed vtrū id de
quo agitur efficiens sit necne valetudinis, de eo non iam vulgi,
sed medicorum iudicium expectare debemus. Præterea si mul-
tis modis quid dicatur, propositum autem sit, conuenire, vel non
conuenire: alterum eorū quæ multis modis dicuntur exponen-
dum est, si vtrunque non possit. Hoc autem obseruandum est in
iis quæ obscura sunt, non aperta. Nam si incertū nō sit quot mo-
dis dicatur, occurret statim, nō esse id explicatum, quod quære-
ret ac dubitaret, sed alterū. Hic autem locus & ad probandum,
& ad reprehendendum valet. Nam si confirmare volemus, alte-
rum accidere docebimus, si vtrunque non poterimus. Refellen-
tes autem, si vtrunque non possimus, alterum certe non dici &
reperiri ostendemus. Sed hoc interest, q; is qui reprehēdit & re-
futat, nihil debet ex iis quæ concessa sunt & conueniunt dispu-
tare, nec si in toto genere, nec si in nulla parte expositū sit quid
reperiri. Nam si cuius non accidere docebimus, in toto genere
reperiri aliquid reprehendemus. Itemque si in uno aliquo repe-
ri demōstrabimus, nulla ex parte reperiri consutabimus. At is
qui probat, antè debet profiteri, si in parte aliqua intelligatur in
toto genere intelligi, si modò pronunciatum verisimile habeat-
ur. Neque enim satis est ad probandum aliquid in totum genus
cadere, in aliquam partem cadere, docere. veluti si hominis ani-
mus immortalis sit, omnē etiam animum esse immortale. Qua-
propter antè conuenire oportet, si quævis anima sit immortalis,
omnē etiā immortalem esse. Quanq; hoc non semper obseruan-
dum est, sed tū denique, cū de toto genere communē & vniuer-
sam orationem non poterimus exponere. quēadmodū geome-

D iii

tra, triangulum tres angulos habere duobus rectis pares. Quod si nō sit incertū, quod multis modis dicitur, cū explicatum erit quot eius sint genera & modi, tum id & confirmandum erit & refellendum. vt si id quod deceat, vtile sit aut honestum, omnem diligētiā adhibere oportebit, vt vtrunque probemus, vel refutemus in eo de quo agatur, vt esse honestū & vtile, aut neque honestum neq; vtile. Sin vtrunq; nō potest, alterum docendū erit, hac significatione intelligi hoc: illud nō intelligi. Eadē ratio est, si plures sint partes, in quas id quod propositum sit tribuatur. Præterea exponenda ea sunt quæ non ambiguè multis modis dicuntur, sed alio modo, vt artem vnā esse multarū rerū, aut quia ad eas tanquā ad finem referatur, aut quia earum sit rerum quæ ipsæ ad finē pertinent atq; referuntur. veluti medicina est valedudinis & rationis victus: aut quia est rerum duarum quarum vtraq; finis est, veluti rerum contrariarum eandē esse artē. neque enim ex eo quia alterum alterius dicitur, finem esse finis intelligere possumus. aut quia vnius est per se & vi sua, alterius temere & casu, vt per se triangulum habere tres angulos pares duobus rectis, temere & casu, id quod latera habet æqualia. Nā forte temere & casu triangulum esse lateribus æqualibus triangulū, ex eo sciri potest, q; duobus rectis pares habet eos qui intrinsecus adhibentur. Si igitur eadem ars esse multarum rerum nullo modo potest, certe omnino esse non potest. aut si quodā modo potest, perspicuum est id fieri posse. In quo ad vtilitatē causæ nostræ referenda est diuisio, vt si cōfirmare quid velimus, ea proferenda sunt omnia quæ possunt, eaq; tribuenda sunt in eas solum partes, quæ etiā ad probandum valebunt. Sin autē refellamus, in eas quæ non possunt, cætera verò omittenda erunt. Hoc etiā in his obseruandum erit tum cū incertum erit quot modis quicque dicatur: atq; hoc in illo versari, aut non versari, iisdem locis cōfirmandum erit, vt artem hanc in hac re cerni tanquam in fine: aut tanquam in iis quæ ad finem referuntur: aut vt in iis quæ forte temere accidunt: aut contra non cerni aliquid vlo modo eorum quos modo diximus. Eadem etiam ratio est cupiditatis, eorumq; omnium quæ sunt multarum rerum. Est enim cupiditas huius aut illius rei vel quasi finis, vt valetudinis: vel vt eorum quæ ad finem pertinent, veluti remedij: vel quasi forte

temerè eueniat, quemadmodum in vino affectus est qui in eo dulcedinem sequitur, nō quia vinum sit, sed quia dulce. Dulcedinem enim per se expetit, vinum temerè & casu : quandoquidē si coacescat, non id iam appetit. Ita fit ut vinum forte temerè appetat. Huius autem loci usus est plurimus in iis quæ cum aliquo cōferūtur, quoniam in eorum numerum veniunt omnia quæ sunt eius generis. Præterea cōmutandum est verbum in id quod magis dilucidum esse videatur, ut pro eo quod accuratum & exquisitum est in opinione, apertum & perspicuum dicendum est : & pro nimia cura rerum agendarum, studium rerum agendarum. Si enim apertius & planius fiat quod dictum est, tu deniq; propositum, facilius argumento concludi poterit. Valet autē hic locus & ad confirmandum quid, & ad refellēdum. Ut autem contraria in eadē re cerni doceamus, genus spectare debemus: velut si volumus confirmare in sensu versari integritatem & deputationem: si sentire iudicare est, & iudicare licet recte & nō recte: certe in sensu integritas & prauitas versetur necesse est. Qui locus ex genere ducitur Iudicare enim genus est sentiendi, quoniam qui sentit quodam modo iudicat. Ex forma etiam generis duci potest. Quæ enim speciei accidunt, eadē etiā in genere intelligūtur omnia. ut si scientia sit bona & mala, recta etiam sit & praua affectio necesse est: si quidem affectio genus est sciētię. Ac prior quidē locus vitiosus est, si ad confirmandum adhibetur, alter verus & commodus. Neq; enim necesse est quæcunque generi accident, eadem speciei accidere, quādoquidem animal est pennigerum & quadrupes, homo nō item. Omnia autē quæ cadunt in speciem, eadem necesse est cadere in genus. Si enim homo probus sit, animal etiam probum. In refellēdo contrā, prior locus verus est, alter vitiosus. Nam & quæ generi non accidunt, speciei accidere non possunt: & quæ in specie nō cadunt, ea nō necesse est in genus non conuenire. Quoniā autem necesse est, in quibus genus dicitur, in iis etiā speciem aliquam dici, quæcumque etiam genus habet, aut quæ à genere nomen duxerunt, eadē aliqua species retineat necesse est, aut nomen ab aliqua specie ducent. veluti si de aliquo scientia dicatur, certe de eodē vel grammatica dicetur, vel musica, vel aliqua scientia. Et si quis arte sit instructus & prædictus, aut nomen ab arte habeat, certe gramma-

tica vel musica , aut aliqua alia arte instructus sit necesse est , aut nomē ab arte aliqua ducet , veluti grāmaticus vel musicus appellatur. Si quid igitur proponat quod nomē à genere duxerit , veluti animum moueri , confyderandum est , moueatūne animus aliquo genere motionis , vt crescātne , an imminuatur , an intereat , an oriatur , an alio genere pulsus agitetur. Si enim nullo genere pulsus agitetur , certe nō mouetur. Atque hic locus & ad confirmandum valet , & ad reprehendendum. Nam si aliquo genere motus cieatur , mouetur : & si nullum genus in eū cadat , certe nō mouetur. Cui autem copia non suppetet argumentorum ad propositum confirmandum , aut infirmandū , is à definitionibus præfidium petere debet , aut quæ rei propositæ propriæ sint , aut quæ esse videātur. ꝑ si ab vna nō possit , à pluribus petat. Nam iū qui rem definiendo explicarint , facilius erit argumentum ducre . quippe cum facilior sit à definitione ducta argumentatio. Videlicet etiam est cui rei res proposita adiuncta sit , aut quid necessario res proposita si sit , vna secum esse velit. Ac is quidem qui cōfirmare volet , cui rei res proposita adiuncta sit , videbit , quoniam si rem illam doceat cadere , rem etiam propositā docebit. Qui autē refellendi partes tenebit , quæ res rei propositæ sit adiuncta , cōsyderabit. Si enim id quod rei propositæ sit cōsequēs , nō esse ostendemus , rem etiam propositam non esse docebimus. Spectandum est etiam an tempus alicubi discrepet . vt si quis id dixerit quod alitur , augescere necessario. Etsi enim animalia semper aluntur , tamen non semper augescunt . Itēm que si quis scire dixerit , memoria tenere. Nam hoc ad præteritum tempus pertinet: illud & ad instans , & ad futurum . Nam scire dicimur præsentia & futura , vt solis defectionem fore: meminisse nisi præterita non possumus. Iam locus captiosus & fallax est , eo loci impellere alterum , vbi magna argumentorū copia nobis suppetet. Quod interdum necessarium est , interdum necessariū videtur: interdum nec videtur , nec necessarium est. Necessario autē id faciundum est , tum cum is qui contra disputat , negat aliquid eorū quæ ad rem propositam pertinent , & alter de illo differit quod eiusmodi est , ad quod probandum amplissimus locus suppetat. Quod idem facere licebit cūm inductione ad aliquid ex re proposita adhibita , id euertere conabimur. Eo enim sublato & infir-

mato, res etiam de qua agitur, infirmabitur. Necessariū autem id videtur, cum id ad propositum pertinere videbitur. ad id autem ad quod sumitur, non pertinebit argumentum, siue neget is qui respōdet: siue inductione probabili ex proposito ad illud ipsum adhibita. id ipsum infirmare conetur. Reliquum autem tum incidit, cū nec cogit, nec cogere videtur res ea, de qua disputatur. Alter solet is qui cōtra disputat reprehendi. Hoc autem extre-
mum genus, quoniā omnino à differendi ratione alienū remo-
tumque est, declinare debemus. Quocirca debet is etiam qui re-
spondet, non grauate ad hunc locū confugere interdum, eaqué
dare quæ ad propositū non pertineant, iis expositis quæ minus
probentur: dat autem propterea q̄ ferè in maiore animi distra-
ctione versari solent ij qui ponunt quæstionem, si iis talibus o-
mnibus positis minime concludant. Iam verò quoniam o-
mnes qui quiduis dixerint, quodam modo multa cōplexi sunt,
(vnamquamque enim rem multa necessariō consequuntur. vt is
qui hominem esse dixit, & animal esse dixit & animatum & bi-
pedem, & mentis ac disciplinæ compotem) fit, vt infirmata & re-
prehensa vna quauis re earum quæ sunt consequentes, id etiam
quod initio dictum est reprehendatur. Sed verendum est, ne ad
rem difficiliorē delabamur. Interdū enim facilius est id quod
rem propositam consequitur, interdum rem ipsam propositam
euertere. In iis autem rebus quibūs alterutrum inest necessario,
aut non inest, veluti in homine vel morbus inest, vel valetudo, si
de altero magna nobis ad disputandum suppetet copia in vtrā-
que partem, de altero etiam suppetet. Quod ad vtrāque partem
trahi potest. Si enim alterū accidere doceamus, alterum non ac-
cidere docebimus: & si alterum non conuenire demonstremus,
reliquum docebimus conuenire. perspicuū est igitur ad probā-
dum & refellendum valere hunc locum. Atque etiam argumē-
tum ducendū est à notatione verbi, quæ multo aptior sit quām
verbum, quod sit usitatum, veluti οὐχί non sortem, vt tritum
est, sed eum qui bene animo sit affectus: & confidentē, eum qui
bona expectet Itemq̄ ue θεού eum esse cuius animus sit bo-
nus: quemadmodum Xenocrates θεού eum, cui ani-
mus bonus datus sit. eum enim deum esse omnib⁹. Iam cum res
aliæ necessario eueniant, aliæ plarunque, aliæ forte temere: si

quis eam quæ necessario euenit plerunque fieri ponat, aut eam quæ plerunq; fit, necessario fieri, aut eam cōtrariam ei quæ plerunque fit, is semper locum sibi suppeditabit ad differendū. Nā si id quod necesse est fieri, plerunq; fieri ponat, profectō non in toto genere inesse dixerit, quod toti conuenit. Ita aberrauit, siue id quod plerunque accidit, necessario fieri dixerit, quoniam de toto genere dixit, quod toti non accidit. Quod idem fit, si id dixit quod rei contrarium est quæ plerunq; euenit, euenire necessario. Semper enim in paucioribus dicitur quod rei quæ plerunque fit contrarium est. Veluti si fere mali sint homines, boni rarius, certe vehementius errauit, si quis bonos dixerit esse necessario. Eodemq; modo si id quod temere fit, necessario fieri, aut plerunque dixerit. Neque enim id quod temere & casu fit, necessario fieri potest, neque id quod plerunque. Fieri autem potest, vt etiam si quid dixerit, neque exposuerit vtrūmne plerunq; fieri, an ex necessitate affirmarit, fiat autem plerunq; tamen disputet alter, quasi ille ex necessitate fieri asseruerit. vt si malos exhæredes esse dixerit, neque exposuerit se ita disputare, quasi ex necessitate id ille concederit. Illud etiam vidēdum est, an eandem rem sibi accidere quasi aliam posuerit: quòd alterum eidem sit nomen impositum. Quemadmodum Prodicus diuisit voluptatem in gaudium, delectationem, & lætitiam. Eiusdem enim nominis voluptatis hæc sunt omnia. Si quis ergo gaudere verbo lètadi accidere dicat, is idem sibi accidisse confirmabit.

III.
Quoniam autem sex modis inter se contraria iunguntur, & quatuor solum modis iuncta repugnantiam efficiunt: sumenda sunt cōtraria vt commodum erit & ei qui cōfirmandi, & ei qui refellendi partes tuebitur. Ac sex modis ea cōponi inter se hinc perspici potest, quod aut vtrunque cōtrarium vtrique comparatur, idque bifariam. vt de amicis bene mereri, & de hostibus male mereri: aut cōtrà, de amicis male mereri, & de hostibus bene: aut vtrunque vni, quod etiam duobus fit modis. vt de amicis bene mereri, & de amicis male mereri. vel de inimicis bene mereri, & de inimicis male mereri. aut vnu vtrique, quod etiam fit dupliciter. vt de amicis bene mereri, & de inimicis bene mereri, vel de amicis male mereri, & de inimicis male mereri. Ac duæ quidem primæ comparationes non sunt pugnātes, quoniam de

amicis bene mereri non est illi contrariū, male de hostibus mereri: quippe cum sint expetēda, eundemq; statum deceat. nec illud de amicis male mereri, huic repugnat, bene mereri de inimicis. Sunt enim hæc fugienda, eundemq; statum decent. Nec res quæ fugienda est ei quæ fugienda est aduersatur, nisi vnum sit nimirum, alterum parum. quoniam quod nimiū est, id in rebus fugiendis ducitur, itemque parum. At reliqua quatuor contraria sunt inter se. Nam & de amicis bene mereri illi contrariū est, de amicis male mereri. quandoquidem à cōtrariis moribus profiscuntur: atq; illud sequendum est, hoc fugiendum. Eadem est ratio cæterorum. In coniunctionibus enim singulis quiddā est expetendum, & quiddam repellendum: & illud boni status est, hoc mali. Ex quo perspicuum est eidē plura data esse contraria. Huic enim, de amicis bene mereri, illud cōtrariū est, de inimicis bene mereri: & illud, de amicis male mereri. Itemque ei qui illa omnia intuebitur duo videbuntur contraria. Sumenda igitur sunt ea cōtraria, quæ prodeesse poterunt causę nostrę. Iam si quid sit accidēti cōtrariū, cōsiderandum est, an ei accidat cui accidens cōuenire dixerit. Si enim hoc conuenit, illud nunquam conueniet. quoniam fieri non potest, ut simul eidem contraria conueniāt. Aut an tale aliquid dixerit aliqua ex parte. quod si extet, ne cessē sit cōtraria conuenire vt si ideas in nobis esse dixerit. Nam & moueri eas & stare cōcludetur, sub sensum cadere, ac ratione & intelligentia contineri. Nam & quiescere eas & immobiles esse, & sub intelligentiam cadere placet iis qui eas ponunt. Quæ si in nobis sitæ sint, profecto non poterūt esse immobiles: quum præfertim si ipsi moueamur necesse sit ea omnia, quæ in nobis sunt, vna moueri. Atque etiam sensu eas percipi, si modo in nobis sint, ex hoc intelligi potest, quod sensu oculorum, formam vniuscuiusque rei cognoscimus. Rursus si positum est accidēs id cui quid est contrarium, videndum est an vim habet ad recipiendum contrariū, quemadmodum etiam ad accidens. Eadem enim res vim habet ad recipienda contraria. Veluti si odium nasci ex ira dixerit, profecto odium in ea parte animi in qua irarum existit ardor, insit necesse est. Est enim sedes iræ. cōsyderandum igitur, sítne contrarium in ea parte animi in qua irarū existit ardor, qualis amicitia est. Nam si non insit, in eaque parte

animi quæ voluptate alitur, insit amicitia, certe non comitatur
 iram odium. Eadem ratio est, si eam partem animi quæ volunta-
 te alitur, ignorare dixerit. Sedes enim erit scientiæ, siquidem e-
 tiam ignorantis sit, quæ pars non videtur sedes esse scientiæ.
 Atque ex hoc loco, quemadmodum docui, ei qui refellendi par-
 tes obtinebit, depromenda erunt argumenta: eum autem qui con-
 firmare volet, nihil adiuuabit hic locus, quatenus accidens con-
 uenit: quatenus verò potest cōuenire, adiuuabit. Nam si nō pos-
 se contrariū recipere doceamus, nec cōuenire accidēs, nec con-
 uenire posse docebimus. At verò non si contrarium conuenire,
 aut vim habere ad recipiendum contrarium doceamus: idcirco
 etiam accidens cōuenire demonstrauerimus, sed posse conueni-
 re tantummodo confirmatū erit. Quoniamque quatuor sunt
 contrariorum genera, spectanda erunt repugnantia ex eo argu-
 mento quod vicissim retro comeat & reciprocatur, & ei qui
 probabit, & ei qui refellet. Per inductionem verò argumētatio
 tractāda erit, hoc modo. Si homo est animal, quod non est ani-
 mal, id non est homo. Itemq; in cæteris. hoc enim loco vicissim
 retro cōmeat argumētatio. Cum enim hominē sequatur & co-
 mitetur animal, tamen nō si quid nō sit hō, id cōtinuò sequitur
 nō esse animal. sed cōtrà si quid nō sit animal, sequitur non esse
 hominē. In omnibus ergo id pronunciādū est, ut si quod honestū
 est, id iucundū sit: etiā si quid nō sit iucundū, id non sit honestū.
 Quod si hoc non est cōsequens, ne illud quidem erit. Itemq; si
 quod iucundum non est, id non sit honestum: certe quod hone-
 stum est, etiam iucundū sit necesse est. Perspicuū est igitur recipi-
 procari in aientibus & negantibus argumentationem, si retrò
 tractetur. In iis autem contrariis quæ aduersa appellantur, hoc vi-
 dendum est, & ei qui probabit, & ei qui reprehendet, an ex con-
 trario contrarium sit consequens, an ex iisdem argumentatio à
 cōsequentibus vera sit, an verò contrà. Tractari autem argumen-
 tatio debet per inductionem eorum, quoad cōmodum videbi-
 tur. In eandem autem rem valebit argumentatio à consequenti-
 bus, vt quæ fortitudinē & ignauiam comitatur. Illam enim vir-
 tus, hanc vitiū sequitur: & fortitudinē sequitur id quod expeten-
 dum est, ignauia id quod fugiēdū. In his ergo valebit de iisdem
 à cōsequentibus ductū argumentū, quoniā id quod expetēdū

est ei quod fugiésum contrarium est. Quod idem fit in cæteris. Contra autem cōsequētia sunt, vt firmam corporis affectionem sequitur bona valetudo. infirmam vero affectionem morbus nō sequitur, sed contrà morbum infirma cōstitutio. Ex quo perspicuum est contrà in his argumentationē à consequentibus vale-re. Raro autem illud contrà in cōtrariis incidit, ac ferè in eisdem reciprocatur argumentatio. Quòd si nec in iisdem cōtrarium ex contrario erit consequens, nec vicissimi retro commeabit: profecto in iis de quibus agitur nunquam alterum ex altero erit consequens: sī in aduersis sequatur, etiam in propositis alterū alteri cōsequetur necessariò. Quod item in priuantibus perinde atque in aduersis consyderandū est, nisi quòd in his non vicissim retrò cōmeat argumentum ex consequentibus, sed de eisdem necessario. Quemadmodum aspectum sensus sequitur, sic cæcitatē sensus priuatio. Opponuntur enim sensus & priuatio sensus, vt priuantia: quoniā eorum illud res est, hoc eius rei priuatio. Atq; etiam de iis quæ cum aliquo conferuntur, eodem modo quo de priuantibus iudicandum est. In iis enim etiam valet à consequētibus ductum ex iisdem argumentum. vt si triplum multiplex sit, etiam subtriplo submultiplex erit. Confertur enim triplum cum subtriplo, & multiplū cū submultiplici. Rursum, si scientia opinio est, etiam quod sub scientiam cadit, erit opinabile. Et, si aspectus sensus sit, id etiam quod aspectabile est, sub sensum cadat necesse est. Hic autem occurritur, non duci necessariam in iis quæ cum aliquo conferuntur argumentationem à cōsequentibus, quemadmodum dixi. Non enim si id quod sensum mouet, scientia cōtinetur, idcirco sensus est scientia. Nec vere certè quidem occurritur. Multi enim negāt ea quæ sensus mouentia sunt cadere sub scientiam. Nec minus contrà hoc quod dixi valet: veluti id quod sub sensum cadit, nō posse scientia comprehendendi, quoniam ne sensus quidem sit scientia. Rursum, à coniugatis & casibus ducendum est argumentum, siue cōfirmemus quid, siue refellamus. Coniugata autem sunt hæc. iusta, & iustus, cum iustitia: & fortia, & fortis, cum fortitudine. Itemq; efficien-tia & conseruantia coniugata eorum sunt, quorum sunt & cōseruantia & efficientia. vt efficientia valetudinē, valetudinis, & conseruantia firmam corporis constitutionem, firmæ corporis con-

stitutionis. Eodemque modo de ceteris iudicandum est. Atque hec quidem Coniugata appellari solent. Casus autem sunt, ut iuste, fortiter, salubriter & apte ad firmam corporis affectionem, quaeque eodem modo dicuntur. Sunt etiam ea quae ex casibus dicuntur in coniugatis. ut iuste cum iustitia, & fortiter cum fortitudine, coniugata sunt. Cointeracta autem dicuntur, quae sunt ex verbis generis eiusdem, ut iustitia, iustus, iusta, iuste. Perspicuum est igitur, si quid probatum fit eorum quae eiusdem sunt generis & coniugationis, esse in bonis, & laudabilibus, cetera probata esse omnia. Veluti si iustitia sit in rebus laude dignis, etiam iustus in iis sit, & res iusta, & quod iuste sit, necesse est: cocludeturque, quod iuste sit, etiam laudabiliter fieri, ex eodem casu. quoniam a laudabili re ortum est: quemadmodum illud iuste a iustitia. Non solum autem ex eo quod exposui, sed etiam ex contrario saepe contrarium intelligitur, ut quod bonum sit, non necessario esse iucundum. Neque enim quod malum est, necessario molestum est: aut si hoc, etiam illud. Et si iustitia scientia sit, iniustitia ignoratio erit. & si quod iuste sit, id fiat scienter & perite: id etiam quod iniuste, inscite & imperite fiat necesse est. Aut si haec non placent, ne illa quidem, quemadmodum ex eo quod modo commemoravi, perspici potest. multo enim magis perspici potest quod iniuste sit, id perite, quam imperite fieri. Atque hic locus expositus est, tum cum de contrariis que aduersa dicuntur, disputaremus. Nil enim nunc aliud volumus, nisi contrarium ex contrario esse consequens. Præterea ab ortu & interitu rerum, & ex causis efficientibus & corruptientibus magna copia suppetit ad disputandum, siue confirmare velimus, siue refellere. Quarum enim rerum ortus & origo est bonis, etiam in bonis sunt. & si haec in bonis sint, origines etiam earum erunt. Si vero origo sit in malis, etiam in malis numerabuntur. A rerum interitu contra ducitur argumentum e consequentibus. Si enim interitus rerum sint in bonis, res ipsae erunt in malis. Et si interitus & euersio rerum sit in malis, res ipsae ducetur in bonis. Eadem est etiam ratio causarum efficientium & euertentium. Quarum enim effectorum causa sunt in bonis, effecta etiam in bonis erunt. Quarum autem rerum causae euertentes sunt in bonis, etiam sunt numerandae in malis.

III. Proximus locus est a simili, in quo videndum est, an res si-

miles eodem modo habeant. vt si scientia vna sit multarum rerum, etiam opinio . Et si aspectum habere sit videre, etiam auditum habere, sit audire. Quod idem contingit in cæteris omnibus, & quæ sunt, & quæ videntur. Valet autem in utrunque partem hic locus. Si enim in aliqua re pari valeat, in cæteris etiam paribus valeat necesse est. Et si in aliqua re simili non valeat, nec in cæteris valebit. Consyderandum etiam est, an in uno & in pluribus eodem modo res habet. quoniā interdum discrepat & dissimilis est, vt si scire sit animo cernere & intelligere: multa scire, sit etiam multa animo cernere . quod nō est verum. Multa enim scientia comprehendendi possunt: multa intelligi non item. Quòd si non hoc, nec illud, scire esset intelligere. Sumuntur etiam ex maiore & minore argumenta . Suntque ex maiore & minore quatuor loci. Vnus, si maior res ex maiore sit consequens, hoc modo: Si voluptas bonum sit, maior voluptas maius sit bonum. Si iniuriam facere malum est, maiorem iniuriam facere maius malum erit. Atque in utrunque partem hic locus trahi potest. Si enim rei subiectæ progressionem & incrementum, accidentis sequatur progressus & incrementum , vt dixi , certe conclusum est: sin minus sequatur, non concluditur. Hic autem locus per inductionem tractandus est. Alter locus est, cum una res duabus comparatur. Si cui verisimilius est conuenire nō conueniat, ne illi quidem cui minus : & si cui minus probabile est conuenire conueniat, ei etiam cui verisimilius. Tertius est, cum duas res cum una conferuntur, si quæ magis conuenire videtur non conueniat, nec quæ minus. Et si quæ minus videtur conuenire conueniat, ea etiam quæ magis conuenire videbitur, conueniet. Extremus locus est huiusmodi, cum duas res duabus comparantur, Si quæ alteri magis videtur conuenire non conueniat, ne reliqua quidem reliquæ conueniet : & si ea quæ minus conuenire alteri videtur conueniat, reliqua etiam reliquæ conueniet. Sequitur locus, ex iis quæ eodem modo conueniunt aut vindentur conuenire: atque is triplex, quemadmodum exposui de tribus locis, quos ex maiore posterius elici dixi. Sin enim una aliqua res duabus eodem modo conueniat, aut conuenire videatur, neque alteri conueniat, ne alteri quidem conueniet. Quòd si vni, etiam alteri. Alter locus tractatur hoc modo, Si duas res

eidem simililiter conueniant, & altera non conueniat, ne altera quidem conueniet. Quòd si altera, etiam reliqua. Tertius hoc modo: Si duæ res duabus eodem modo conueniant, vñiq; altera nō conueniat, reliqua etiam reliquæ nō conueniet. Quòd si vna alteri conueniet, reliqua etiam reliquæ cōueniet necesse est. Atque ex maiore, & minore, ac simili, tot argumenta duci elicique possunt. Alius locus sequitur ex adiectiōe, hoc modo: Si vna res ad alteram adiecta eam faciat bonam aut albam, cum prius bona & alba nō esset, quæ adiecta est, bona erit & alba, quale etiam totum reddidit. Præterea si ad aliquid quod ineſt quippiā addatur, quod illud magis tale efficiat, quale inerat, idē tale erit. Eadem est ratio cæterorum. Quanquam hic locus non valet in omnibus, sed in iis tantummodo in quibus præstantia magnitudinis nascitur. Atque idem non vicissim retrò commeat in refellendo. Non enim si id quod additur non facit id cui adiectū est bonum, propterea id non bonū esse necesse est. Quod enim bonū est, si ad id quod malū sit addatur, totum non efficit bonum necessario, nec rem nigram candor albam facit, nec dulcedo rē amaram dulcem necessario, si addantur, efficit. Iam vero si quid maius aut minus dicitur, omnino etiam cōuenit. Nam quod bonū non est, nec album, id nec maius bonum, neque minus dicitur, neque albius, neq; minus album: quippe cum id quod malū est, nulla re maius bonū sit, aut minus bonum, sed maius malū, aut minus dicitur. Nec vero hic locus in refellendovicissim retro commeat. Multa enim eorū quæ illud magis respuūt, omnino dicūtur. Homo enimetsi magis aut minus quam aliis homo non dicitur, non tamen propterea homo esse desinit. Eodemq; modo videndū est quid quadam ex parte, quid aliquādo, & alicubi esse dicatur. Si quid enim quadā ex parte possit esse, aut aliquādo, aut aliquo in loco, id certe omnino esse potest. Quodenim omnino fieri nō potest, id nec aliqua ex parte, nec interdū, nec alicubi fieri potest. Quanquā huic loco occurritur, q; quadā ex parte homines natura boni sunt, vt liberales, vt temperati: cum interim boni nō sint omnino natura: siquidē nemo prudēs natura dicitur. Itemq; que fieri potest interdum, vt aliquid eorum quæ interire possunt, non intereat & occidat, cum fieri nō possit omnino quin occidat. Eodemq; modo alicubi hāc vel illam

victus rationem seruare, vt in locis pestilētibus & insalubribus prodest, omnino nō prodest. Aliquo etiā in loco fieri potest, vt vnuſ modo accidat, & tamen vnuſ modo esse non posſit omnino. Itaq; alicubi etiam immolare patrē laudi ductū eſt: vt apud Tribalos: omnino autē nō datur laudi & gloriæ. Nisi forte hoc non aliquo in loco fieri declarat, sed apud aliquos, quoniā nihil refert vbi ſint. vbiq; enim apud Tribalos id gloriæ ducitur. Rurſum medicamentorū vſiſ, interdum veluti cum fīſ in morbo adiuuat, nec adiuuat omnino. Nisi forte ne hoc quidem aliquando fieri ſignificat, ſed curationē ei qui ſic affectus eſt adhiberi. Neque enim refert quocūque id tempore fiat, dummodo ita ſit affectus. Id autem demū omnino & abſolutē laudi datur, quod ſi nihil addas, glorię ducitur, & gloriatiōne dignū prædi-ces. vt patrē immolare, nō dicas honestū eſſe, ſed apud nōnullos honestū eſſe. Non igitur omnino honestū eſt. At Deos colere, pulchrū dices, etiamſi nihil adiungas. eſt enim pulchrū omnino. Quare quod ſine adiunctione videtur eſſe pulchrum, aut turpe, aut aliiquid aliud eiusdem generis, tale eſſe id dicetur omnino.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER III.

Reliqus eſt comparationis locus, in quo videndum Cap. I. eſt, duobus propositis vtrum ſit optabilius aut me- lius. Ac primum exponēdū illud eſt, nobis hoc lo-co non eſſe propositum de iis differere quæ valde diſsimilia ſunt, quorumq; magnæ ſint diſſerentiæ & diſtinctiones, (neque enim eſt quisquam, cui in dubium ve-niat, fitne beatitudo quām diuitiæ magis expetenda) ſed de iis quæ cognata ſunt & vicina, & iis duobus quibus propositis du-bitamus vtrum elationem habeat, an ſubmissionem: propterea quod quid alterū alteri præſtet minime videamus. Ex quo per-spicum erit, expoſita harum rerū præſtantia vna aut pluribus, animū affenſurum & approbaturum id eſſe magis expeten-dum, quod excelle: Ac diuturniora quidem anteponēda ſunt breuioribus. & quæ prudentes anteponant, aut viri boni, aut le-

ges rectæ: aut quæ anteponātij qui in reliqua re excellunt, quia
 ij sint: aut quæ ij qui vnoquoque genere scientes sunt, aut quæ
 plures, aut etiam omnes. vt in medicina & fabrica, quæ plures
 medici anteponant, aut omnes: aut quæ omnino plures, vel oes
 vel omnia, quale est summū bonū. Expertū enim summum bo-
 num omnia. Id autem quod commemorabitur ad id cui usui
 esse possit, est omne reuocādum. Suntque omnino anteponen-
 da ea quæ à meliore arte profiscuntur: vt quoniam philo-
 sophia melior est ars quam architectura, omnino ea quæ à philo-
 sophia efficiantur, iis quæ ab architectura, anteponantur. Quæ
 autem à cuiusque arte efficiuntur, ea quisque alienis anteponit.
 Deinde anteponenda sunt ea quæ vi sua in genere sunt, iis quæ
 non sunt. vt iustitia viro iusto. Iustitia enim in genere est bono-
 rum, vir iustus non est: & illa vi sua bonum est, hic non item.
 Nihil enim id quod genus dicitur, quod non fit in genere. vt
 homo albus non coloris nomen obtinet. Quod idem in catego-
 ris contingit. Anteponuntur etiam quæ propter se expetuntur,
 iis quæ propter aliud. vt valetudo exercitationi: quoniam illa
 propter se expetenda, hæc propter aliud. Et quæ propter se ex-
 petuntur, iis quæ forte temere & casu. vt amicorum iustitia ho-
 stium iustitiæ, quod illa per se expetenda est, hæc casu & fortui-
 to, vt ne nobis noceant. Hic autem locus candé fere vim habet,
 quam superior. ab eoq; nili modo, non differt. Nam amicos per
 se iustos esse optamus, etiamsi nihil inde ad nos redeat, & apud
 Indos habitent: at hostes sic propter aliud iustos esse optamus, vt
 nihil nobis obsint. Et ex quibus per se bona propagantur, iis ex
 quibus casu & temere, vt virtus fortunæ. Illa enim per se efficiës
 est causa bonorum, hæc fortuito. Et si quid aliud tale est. Eodē
 modo de contrariis iudicandum est. Ea enim quæ per se causæ
 sunt malorum, postponuntur iis quæ casu & fortuito. vt vitium
 fugiendum est potius, quam fortuna. Illud enim per se malum
 est, hæc casu. Et quæ omnino bona sunt, iis anteponuntur quæ
 alicui bona sunt. vt valere, quam secari magis optandum est: quo-
 niam illud omnino bonum est, hoc alicui qui sectione egeat. Et
 innata ac insita bona assumptis & aduentitiis, vt iustitia viro iu-
 sto: quoniam illa insita est & innata, illud aduentitium. Et quæ
 in re meliore insunt, & quæ iustiorem habent venerationem iis

quæ in deteriore. vt bona Dei, hominū bonis: & animi, corporis bonis sunt anteponēda. Et quæ propria sunt m elioris rei, iis quæ deterioris. vt diuina humanis. Cū. n. bonis quæ illis inter se sunt communia, non differat inter se, propriis alter alteri præstat. Et quæ in melioribus, aut antiquioribus, aut in iis quæ in maiore sunt precio & honore, ea sunt anteponēda, iis quæ in deterioribus. vt valetudo virib⁹ corporis, & pulchritudini corporis. Valetudinis. n. sedes est in humore, siccitate, calore & frigore, iisq; omnib⁹ ex quibus primū animal cōstat & cohæret: hæc vero in iunioribus. Nam & vis corporis in neruis atq; ossibus sita est, & pulchritudo corporis est apta quædā compositio membrorum. Fines iis quæ ad finē pertinēt atq; cōducūt. Ex duobus quod ad finē proprius accedit. Quæ ad vitæ finē pertinēt, iis quæ ad alium aliquem. vt quæ ad beatam vitam pertinent, iis quæ ad prudētiām. quod enim ad beatitudinē pertinet, anteponēdū est. Quæ fieri possunt, iis quæ nō possunt. E duobus efficiētibus cuius finis melior, id etiā præstatiū. Ex efficientibus & finibus proportionē cōcludēdū est, hoc modo: Cū pluribus partibus finis fini præstat, q̄ finis ille suæ causæ efficiēti: vt si beatitudo valetudinē pluribus partibus superet, q̄ valetudo salubria, efficitur, vt efficiētia beatæ vitæ vincat valetudinē Quantò. n. beatitudo valetudinem præstat, tantò salubria præstāt efficientia beatitudinis. Atqui minore interuallo salubria valetudo anteibat: pluribus igitur partibus salubribus præstāt beatitudinis efficientia, quām valetudo salubribus. Ex quo perspicuum est, efficientia beatæ vitæ sanitati, quia ei præstent, esse anteponenda. Præstantiora per se, quæ in maiore sunt honore & precio, & laudabiliora anteponēda sunt. vt amicitia diuitiis, iustitia valetudini & viribus corporis. Illa. n. numerantur propter se in iis bonis quæ sunt honorabilia & laudabilia: hæc non propter se, sed propter aliud. Nemo n. opes propter se amat, sed propter aliud. Amicitiam autē propter se colimus, etiā si nihil inde fructus speremus nos esse percepturos. Iam si duo quædā sint valde inter se similia, nec quid alterum alteri præstet & excellat perspicere possimus, id ex consequētibus intelligi licet, hoc modo: Quo. n. maiora bona propagantur, id anteponendū alteri est: q̄ si mala cōsequantur, quo minora mala propagantur, id est eligendū. Nam si sit vtrunque

eligendum, nihil prohibet aliquid molestiæ consequi. ex consequentibus autem duo argumenta sumuntur, quoniā & aliquid antecedit rei, & præcurrit, & aliquid rē sequitur: veluti discenti antecedit ignoratio, & cum cōsequitur sciētia. Fere autē melius est quod rem sequitur. Argumentum verò à cōsequentibus sumendum est, vt cōmodum fuerit. Plura bona paucioribus anteponenda sunt aut omnino, aut cum alia quæ pauciora sunt in aliis quæ plura, cōtinētur. Huic autē loco occurritur, si vnum alterius gratia petatur. Neq; enim vni vtrunq; anteponitur. veluti valere & valetudo non pluris sunt q̄ valetudo, quandoquidem valere optamus valetudinis gratia. Nihil etiam prohibet ea quæ non fint in bonis, bonis anteponi. vt beatitudinē cōiunctam cū aliqua re quę non numeratur in bonis, iustitiæ ac fortitudini. Et eadē cōiuncta cum voluptate, magis expetenda sunt, quàm sine voluptate, & eadē ipsa cum indolentia copulata, quàm cum dolore. In quo etiam quicq; tempore maiorem vim habet, id in eo magis optandum est: vt in senectute fine vlla molestia & cura vivere, quàm in adolescētia. plus enim potest in senectute. Eademque ratione in senectute magis expetenda prudentia est. Itaque nemo adolescentes imperatores deligit, q̄ prudentes eos nō esse existimet. contraq; fit in fortitudine, cuius in iuuentute necessarium munus & officium est. Eadem est etiam temperantie ratio. Adolescentes enim magis quàm senes cupiditatibus seruiūt. Quæ per omne tempus ætatis plus possunt, iis quę maxima parte, vtiliora sunt. vt iustitia & temperantia fortitudine, quia illis semper, hac interdum vtimur. Quæque seipsis cōtentia sunt, meliora quàm quæ egent aliis. Quod in iustitia & fortitudine certnere licet. Nā si iusti omnes essent, nihil loci esset fortitudini: at si fortes essent, iustitiā requirent. Cōparatio etiam ex interitu, abiectione, origine, acceptance, contrariisq; sumi potest, hoc modo: Quorum bonorum interitus magis declinandi sunt, ea meliora. Quod idē in abiectionibus & cōtrariis cōtingit. Cuius enim prætermissio & expulsio, quàm contrariū, magis fugienda est, id etiā optabilius. Contra fit in ortu & acceptance. Quarum enim rerum origines & assumptiones optabiliores sunt, ex aliis anteponuntur. Alius locus, Quod ad bonum proprius accedit, id & optabilius & melius est: quodq; ad bonum similitudine pro-

pius accedit, id melius: ut iustitia viro iusto. Quæ meliori similiora sunt, ea meliora: quemadmodum Aiace Vlyssi anteponunt, quod Achilli similior esset. Occurrunt huic loco, q[uod] nihil prohibeat Aiace non qua parte Achilles optimus fuerit, ei similior rem fuisse, & tamen alterum virum bonum fuisse, et si dissimilem. In quo uidendum est, an etiam in iis, quæ magis ridicula sunt inueniri possit similitudo: quemadmodum simia similitudine ad hominem propè accedit, quum equus non sit similis. Neque enim præstantior est simia, et si similior homini quam equus. Rursum è duobus si vnum meliori, alterum deteriori similius sit, melius erit quod similius est præstantiori. Atq[ue] etiā huic loco occurritur. Nihil enim prohibet vnum meliori paulū similem esse, alterum valde deteriori. vt si Ajax paulū admodum similis sit Achilli, & Vlysses valde Nestori. Et, si id quod meliori similius sit, mala eius imitetur: quod autem ad deteriorius similitudine proprius accedat, bonam in partem simile sit. vt equus asino, & simia homini. Quæ magis insignia sunt, minus insignibus anteponuntur. Et laboriosa, procliibus. chariora enim nobis sunt ea, quæ difficulter parantur. Et priuata cōmunibus. Quæq[ue] molestiæ minus habent. quæ enim nullā molestiam afferunt, iis quæ afferunt, anteponuntur. Quæ aliis præstantiora sunt, omnino etiam quæ in eo genere præstantissima sunt, iis quæ in altero gerere sunt præstantissima anteponuntur. veluti si nobilior equo homo sit, nobilissimus homo etiam sit generosissimo equo præstantior. Et si res præstantissimæ & clarissimæ nobilissimis alterius generis præstant, etiam omnino illis rebus excellunt. Ut si clarissimus homo generosissimo equo præstet, etiam h[oc] equo præstat omnino. Quæq[ue] cū amicis cōmunicare licet, iis quæ non licet. Quæ in amicos præstare cupimus, iis quæ in quæuis, vt officia seruare & bene mereri magis optamus, q[uod] videri bene mereri & officia seruare. quoniā beneficia malum in amicos cōferre, q[uod] videri: in quemuis contra. Non necessaria necessariis meliora sunt, eaq[ue]: interdum magis expetuntur. Bene enim viuere præstat q[uod] viuere, cum benè viuere non sit necessarium, & viuere in necessariis. Fit autem interdum vt quæ meliora sunt, non etiā magis expetatur. Non enim si quid melius, propterea id necessè sit etiā magis esse expetendū. Philosophorum enim vita cūm eo genere

vitæ quod in pecuniis quærendis consistit, sit melior: attamen ei
 cui res ad viuendum necessariæ non suppetunt, non magis expe-
 tenda est. Non necessaria autem sunt, cum suppetunt res necessa-
 riæ, & aliæ præterea quædā honestæ parantur. Ac ferè quidem
 certe necessaria magis expetenda sunt, non necessaria meliora.
 Quæ ab alio non suppeditari possunt & accipi, iis quæ possunt.
 quomodo iustitia ad fortitudinē affecta est. Quæ sine aliis expe-
 tenda sunt, iis quæ nisi cōiuncta cū aliis non expetuntur, vt vires
 corporis sine prudētia nō sunt expetendæ, sine viribus etiā pru-
 dentia expetēda est. E duobus si vnum dissimilemus aut nege-
 mus in nobis esse, vt alterū in nobis esse videatur, id anteponen-
 dū est, quo prædicti esse videri velimus: ut laboriosos nos esse ne-
 gamus, vt ingenio valere videamur. Quorum bonorū defectio
 minus in iis vituperanda est, qui molestè ferunt. Et quorū defec-
 tio in iis qui non acerbè ferunt ea à se abesse, magis reprehē-
 denda est. Eorum quæ in eodem genere sunt, quod apta & pro-
 pria virtute & laude valet, alteri quod eo caret, anteponēdū est.
 Ex iis in quibus inest, id in quo maior est. Quæ bonū eū in quo
 sint efficiunt, iis quæ nō efficiunt, vt calidius id est, quod calefa-
 cit, eo quod nō calefacit. Ex iis quæ efficiunt ea quæ magis effi-
 ciunt, aut quæ id quod melius est, & magis præcipuum bonum
 efficiunt, vt quæ animū bonū efficiūt iis quæ corpus. Ex casibus
 etiam & vsu, actionibus, & operibus cōparationis locus sumi-
 tur, & quæ ab illis orta sunt, concluduntur. alterum enim alteri
 consequens est: vt si id quod iuste fit ei quod fortiter anteponē-
 dum sit, iustitia fortitudini anteponetur. Et si iustitia fortitudi-
 ni anteponenda sit: etiā id quod iuste fit ei quod fortiter. Quod
 idem fit in cæteris. Si quo bono vnum magis bonum fit, min⁹
 alterum, maius magis expetendum est. vel si maiore aliquo ma-
 ius sit alterum. Quinetiā è duobus quæ alicui præponenda fint,
 id quod magis expetendum sit, potius eligendum erit, quām id
 quod minus. Quorum præstantia & laus, præstantiæ laudiq; a-
 liorum anteponitur, ea etiam anteponēda sunt, vt amicitia diui-
 tiis. Amicitiæ enim excellētia & gloria, opū excellentiæ & exu-
 peratiæ anteponenda est. Quæ ipsum sibi quisq; parare & quæ
 rere malit, quām alterum, ea anteponenda: vt amici opibus. Ex
 adiunctione hoc modo: Si eidē rei aliquid adiungatur, totumq;

melius efficiat, id magis expetendū est. In quo cauendum est, ne ad ea progrediamur, in quibus altero eorum quæ cōiunguntur, vtatur id quod vtriusque cōmune est, vel aliqua alia ei adiumenta afferat, reliquo nō vtatur, neque ei sit adiumento. quales sunt cum fabrica serra & falx coniuncta. quarū serra si coniuncta sit, optanda magis est, cū magis expetenda nō sit omnino. Rursum, si quid ad minus additum, maius totum efficiat, magis expeten-
 dum est. Quod idē ex detractione effici potest. Quicquid enim est eiusmodi, quo detracto, id quod reliquum est minus effici-
 tur, id omne anteponendum. Quæq; propter se expetenda sunt,
 iis quæ ad existimationem hominum & opinionem accommo-
 dantur: vt valetudo pulchritudini anteponenda est. Illud autem
 ad iudicium hominum & opinionē dirigitur, quod si nesciant,
 nullus in eo parando labor impendatur. Quæ etiam propter se
 expetuntur & ad hominum commendationem, iis quæ alterius
 solum gratia. Quæque vi sua per se & propter se in maiore pre-
 cio & honore sunt, eadem meliora sunt & magis expetenda. Ea
 autem per se in maiore honore sunt & precio, quæ detracta o-
 mni opinione vtilitatis, tamen magis propter se peteremus. Di-
 uisio etiam rerum expetendarum, & quarum causa expetantur,
 magnam suppeditabit copiam disputandi: vt vtilitatis, vel hone-
 status, vel voluptatis gratia res omnes expetendas. Quibus enim
 ad omnia vel ad plura vtimur, ea iis anteponēda sunt, quibus ad
 tot res nō vtimur. Quòd si in vtrisque eadem reperiuntur, in v-
 tris magis reperiantur videndum est, vtrum iucundiora sint, an
 honestiora, an vtiliora. Quæ melioris rei causa comparata sunt,
 eadē magis expetenda: vt quæ virtutis, q; quæ voluptatis gratia.
 Eadē ratio est rerū fugiendarum. Fugiēda enim sunt magis que
 res expetendas impediunt, veluti morbus magis declinandus &
 vitandus est, quām deformitas, q; magis nos à voluptate & virtu-
 te morbus detorquet. Ex eo etiam argumenta sumuntur, si rem
 propositam & expetendam & fugiendam esse doceamus. Minus
 enim expetenda est res eiusmodi, quam expetere & què ac fuge-
 re liceat, quām altera quæ tantūmodo sit expetenda. Ac compa-
 rationes quidem rerum inter se, tractandæ sunt, quēadmodū à
 me præscriptum est. Qui iidem quidem loci valent etiam IIII.
 ad faciendam fidem, quid sit expetendum, quidque fugiendum.

Detrahenda enim modo alterius excellentia & præstatio est. Si enim quæ in maiore honore sunt & preçio, eadem magis expetenda sunt: certe quæ in honore sunt & ducuntur gloriæ, eadē sunt expetenda. & si quæ vtiliora sunt, ea magis expetenda: vtilia etiā expetuntur. Quod idem fit in cæteris, quæ cōparantur. Sunt autem quædam, ex quorum inter se comparatione statim vtrunq; expetendum esse aut alterum intelligimus: veluti cū vnum naturale bonum, alterum non innatum & insitū dicimus. perspicuum est enim id quod insitum & innatum sit, esse expetendū. Sumendi sunt autē à maiore & minore loci, qui quā latissimè pateant. sic enim ad plura concludenda valebūt. Possunt etiam quidam ex iis locis quos exposuim⁹, generaliores effici, si parua nominū fiat mutatio veluti, Quod natura tale vel tale est, eo est magis tale, quod non est tale vel tale natura. Ex duobus si vnum efficit, alterum nō efficit tale vel tale: id quod ipsum haberet, aut in quo inest, magis tale est. quod interdum facit, quām quod nō facit. Sin vtrunque vim efficiendi habeat, id quod plus efficit, & magis tale vel tale est. Et si è duobus hoc plus, illud minus quā vnum aliquid efficiat eiusmodi. Si è duobus vnu magis tale vel tale sit quām quod tale est, alterum magis, quām quod nō est eiusmodi: profectò primū in eo genere vincat necesse est. Ex coniunctione idem efficitur. Si quid ad eandem rem addatur, totūque magis tale vel tale efficiat. Et si quid ad rē addatur quæ minus sit eiusmodi, totam magis talem reddet. Itēmque detractio ne. Nam si quid detrahatur ab aliquo, ex eóq; quod reliquū est minus tale vel tale existat, id in eo genere præstat. Quæ mixta coniunctaque sunt minus cū contrariis, ea magis talia vel talia, veluti id albius est quod minus admixtum habet nigrorem, Superioribns accedit hic locus: Quod sibi magis rei de qua agitur veram asciscit definitionem. veluti si candoris hæc sit definitio, Color aspectū oculorum diuidens, is albior color erit, quò magis dispergit aspectum. Quòd si quæstio non generalis, sed quæ subiecta sit generi tanquam pars ponatur, primū loci qui expositi sunt ad confirmandum vel reprehendendum omnes valent plurimum. Si quid enim omnino & totū confirmemus aut refellamus, etiam partem ostendimus: propterea quòd si quid in toto genere reperiatur, etiam in parte: & si in nulla parte, in ali-

qua intelligi non potest. Aptissimi autem sunt loci latissimeq;
patent ij, qui ex contrariis coniugatisq; sumuntur. Aequè enim
probabile est effari, si omnis voluptas sit in bonis, etiā dolorem
omnem in malis esse: ac si qua voluptas sit bonum, aliquem etiā
dolorem esse in malis. Et si quis sensus non sit vis & facultas, se-
quitur, vt sensus priuatio nō sit imbecillitas. Et si quod opinabi-
le est, scientię subiectū sit, fit vt quedā opinio sit scientia. Rur-
sum, si qua res iniusta sit in bonis, aliqua etiam res iusta sit in ma-
lis necesse est: & si quid eorū quæ iniuste fiunt, malū est, aliquid
etiam eorum quæ iustè fiunt, erit bonum. & si quid eorum quæ
iucunda sunt in rebus fugiendis sit, aliqua etiā voluptas fugien-
da. Eodemque modo, si quid eorum quæ iucunda sunt, vtile sit,
aliqua etiam voluptas erit in bonis. Quod idem in iis quæ vim
interimendi habent, in ortu & interitu contingit. Si quid enim
quod vim habeat interimendæ voluptatis & scientiæ, in bonis
est, sit etiā necesse est aliqua voluptas & scientia in malis. Item-
que si aliquis interitus sciétia sit in bonis, aut ortus in malis, erit
in malis aliqua scientia. vt si ignoratio flagitorum alicuius in
bonis, aut recordatio in malis numeretur, certe & cognitio fla-
gitiorum alicuius in malis ducitur. Quod idem in cæteris con-
tingit, propterea quòd eadem ratio verisimilitudinis valet in o-
mnibus. Idem ex maiore, minore & pari efficitur, hoc modo: Si
quid eorum quæ ex alio genere sunt, magis tale vel tale sit, illo-
rum autem nihil sit, efficitur vt id quod expositum est, non sit
ciusmodi: vt si qua sciétia bonum sit potius quam voluptas, nec
vlla sit in bonis sciétia, ne voluptas quidem in iis numerabitur.
Similiter ex pari & minore licebit confirmare & refellere, nisi
q; ex pari vtrunq; efficietur, ex minore cōstituere solum, nō etiā
destruere. Si enim pari ratione vis aliqua in bonis sit & scientia:
sit autem vis aliqua in bonis, etiam scientia erit. Sin nulla vis &
facultas, ne vlla quidē scientia. Si autem minore ratione vis ali-
qua bonū sit, quam sciétia, sitque vis aliqua bonum, etiā sciétia:
Sin nulla vis in bonis ducatur, nō necesse est nullam etiā scien-
tiam duci in bonis. Ex quo perspicuum est, locū ex minore so-
lum vim habere ad probandum Non solum autem ex alio ge-
nere copia & ratio refellēdi suppetit, sed ex eodem etiam gene-
re, si quis sumat quod sit tale vel tale maxime. vt si qua ponatur

esse in bonis scientia, probatumq; sit non esse in bonis prudentiam, nulla alia numerabitur. quippe cum ne ea quidē quę maxime videatur. Ex fictione idem efficitur, si enuncietur, pari ratione si cui cōueniat etiam omnibus cōuenire, aut non conuenire. vt si hominis animus sit immortalis, etiam cæterorum. Quod si non hic, ne cæterorum quidem esse. Si igitur ponatur alicui cōuenire, non conuenire alicui docere debemus. sic enim conse- quens erit & fictione nulli conuenire. Quod si cui non conuenire ponatur, probandum est alicui conuenire. sic enim illud cō- sequens erit, cōuenire omnibus. Illud autem perspicuum est, eū qui aliquid ponat & fingat, ad generalem speciē reuocare quæ- stionem. eum enim vult qui partem cōcedat, totum etiam con- cedere: quandoquidē si vni, pari ratione equum putat conuenire omnibus. Ac infinitæ quidem quæstiones vno modo euerti refelliq; possunt: vt si voluptatem bonū esse dixerit, aut non esse bonum, neque aliud quicquam exposuerit. Nam si voluptatem aliquam in bonis esse dixerit, nullā esse omnino probandum est, si rem propositam velit euertere. Item si voluptatē aliquā nō bo- nam esse enunciarit, omnino demonstrandum est omnem esse. aliter enim nō potest reprehēdi. Nam si voluptatem aliquā non esse bonum, aut esse doceamus, nondum proposita res reprehen- sa est. Ex quo perspicuum est, rem infirmari vno modo posse, cō- firmari duobus. Siue enim omnino doceamus omnem in bonis voluptatem duci, siue aliquam, res cōfecta erit. Itemq; si opus sit ostendere, aliquam voluptatem non esse in bonis, si nullam esse doceamus, aut aliquā nō esse: vtrūq; effecerimus & omnino, & ex parte, aliquā in bonis nō esse voluptatem. Definita autē quæ- stione, duo ad refellendū loci suppetent. vt si quis ponat in bonis voluptatem aliquā esse, aliquā non esse: siue omnis in bonis esse doceatur, siue nulla esse, res proposita infirmata erit. Quod si vnā tantūmodo in bonis voluptatē posuerit, tribus modis id poterit refelli. Si enim omnem esse, vel nullā, vel plures docue- rimus, rem propositā euerterimus. Si verò quæstio definita expo- sita quę sit pluribus, veluti prudentiam solam ex virtutibus esse scientiā, ad id reprehendendū quatuor modis instructi erimus. Nam si doceamus omnē virtutem scientiā esse, aut nullam, aut etiam aliam, veluti iustitiā, aut ipsam prudentiam non contine-

ri scientia, euersum erit id de quo agitur. In quo vtile erit, quid cuiq; rerū singularū quas exposui accidat, aut non accidat vide-re: quēadmodum de generalibus questionibus tradidi. Genera etiam videnda sunt diligenter, eaq; in partes, vt dixi, vsq; ad indi uidua, tribuēda. Siue enim in toto genere perspiciatur inesse, siue in nulla parte, cū multe adferuntur: petendū est, vt omnino totumq; concedat, aut certè occurrat, in qua non ita reperiatur. Postremò quibus in rebus aut specie aut numero constitui potest accidens, num quid cōueniat videndum est. vt tempus non moueri, aut non esse motum, si probare velimus, quot sint genera motus docendum est. Si enim nullum eorum cōueniat temporī, tempus certè nec mouetur, nec motus est. Itemq; que animū non esse numerum licebit docere, diuisione adhibita, omnem numerum aut parem esse, aut imparem. Nam si animus neque par, neque impar sit, profectò esse numerus nullo modo potest. Ac ex his quidem locis argumenta ducenda sunt, & depromenda ad confirmandum vel refellendum accidens.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER IIII.

DEinceps ea quæ ad genus & proprium pertinent, videamus. In iis autem elementa definiendi tradētur, quæ quidem raro in disputationem incident. Si igitur ponatur genus alicuius eorum quæ sunt, primum videndum est, an de aliquo eorum quæ illi cognata sunt & vicina, minimè dicatur. vt fit in accidentibus. vt si voluptatis genus bonum statuatur, an aliqua voluptas non sit in bonis, videndum erit. Nam si ita fiat, certè voluptatis bonum non est genus, quippe cum genus in formis omnibus quæ sub ipsum subiectæ sunt, intelligatur. Deinde considerandum est, an in quæstione qua quid sit res exquiritur, minimè dicatur, sed vt accidēs. vt id quod album est de niue, aut de animo, id quod pulsu suo & interiore agitatur. Neque enim idem nix est quod album aliquid. itaque non est id quod album est niuis genus, nec animi id quod à se mouetur: accidit enim ei vt mouetur, quemadmodū sāpe animali vt ambulet.

G ij

Præterea quod à se mouetur, non aliquid quod est, sed aliquid quod facit aut patitur indicat. Itemque id quod album est, non naturam niuis significat, sed qualitatem. Ita neutrum eorum in naturæ quæstione dicitur. Maxime verò an definitio accidentiū in id genus quod datum est, conueniat, spectare debemus. Nam vt in eo exemplo quod modo protuli, permaneam, fieri potest ut aliquid se ipsum & moueat & non moueat. Itemque ut albū sit aliquid & non album. ex quo efficitur, neutrum eorum genus esse, sed accidens. quandoquidem accidens diximus esse, id quod & conuenire alicui potest, & non conuenire. Iam illud etiam videndum est, an non in eadē diuisione, genus & species numerata sint. vnumq; eorū ad substantiā, alterum ad qualitatē: aut illud ad ea quæ cum aliquo conferuntur, hoc ad qualitatem pertineat: veluti nix, & cygnus ad substantiam: id autem quod album est, non ad substantiam, sed ad qualitatem pertinet. Ita id quod album est nec niuis genus est, nec cygni. Ursus, quoniam scientia in iis est quæ cum aliquo conferuntur, bonum autem & honestum in qualitate, sit, vt honestum aut bonum, non sit genus scientiæ, præsertim cum eorum quæ cum aliquo conferuntur genera etiam ipsa in eodem genere esse debeant. Id quod in duplo cernere licet. Nam cum multiplum dupli sit genus, ipsum etiam in iis est, quæ cum aliquo cōferuntur: atq; vt summatim dicam, eidem diuisioni, cui species, genus subiici debet. Siue enim species substantia sit, etiam genus: siue qualitas sit species, etiam genus qualitas sit necesse est. Vt si candor ad qualitatem referatur, color etiam refertur. Quod etiam sit in cæteris.

Præterea videndū est, an necesse sit, aut possitne genus eo participare quod genus positum est. definitio autē participandi est, eius quod cōmunicatur, recipere definitionē. Ex quo perspicuū est, species generū participes esse, genera formarū non esse. quādoquidē generis cum specie cōmunicatur definitio. speciei cum genere non item. Illud ergo videndum est, genūsne id de quo agitur, particeps sit, an possit esse speciei particeps. vt, si quis eius quod est aut vnius illud aliquid gen° tradat. Ita enim fiet, vt particeps sit formarū genus. quoniā in rebus omnibus quæ sunt, id quod est & vnum intelliguntur: ergo etiā eorum definitio. Illud etiā, an species data & proposita in aliqua re vere dicatur, genus

nō dicatur. veluti, si id quod est, aut quod sciri potest opinabilis ponatur genus de his enim rebus, quæ nullæ sunt opinabile di- citur. quoniā multa eorū quæ nulla sunt, in opinione considūt. Id autē quod est, aut quod scientia cōprehēditur, de iis quæ nul la sunt. vt perspicuum est, non dicuntur. Ex quo fit vt neque id quod est, neq; id quod scientia cōprehendit, sit genus opina- bilis: præsertim cum in quibus species dicitur, genus quoq; dici debeat. Præterea illud etiam confyderandum est, an nullius formæ id quod positum est genus particeps esse possit fieri enim non potest, vt generis sit particeps, id quod nullius formarū est. nisi fortè aliquid eorum quæ in diuisione prima formarum col locantur, quæ omnia genere tantummodo participant. Quòd si motus ponatur voluptatis genus esse, an neque interitus, neque commutatio, neque vllus motus aliis eorum qui propositi sunt voluptas sit, videndum est. Perspicuum est enim nullius formæ recipere posse cōmunionem: ita ne generis quidem: quando qui dem id necesse est, quod generis est particeps, alicuius etiam par ticeps esse formarū Ita fit vt motionis species voluptas esse non possit, neq; indiuiduorum, neque eorum quæ subiecta sunt sub specie motionis: quandoquidem generis speciei q; cum indiui- duis definitio communicatur, vt certus homo, & hominis par ticeps est & animalis. Præterea illud etiam videndum est, an id quod positum est, genus esse in pluribus quām genus intelliga- tur. vt opinabile in pluribus quām id quod est, dicitur. Etenim id quod est & quod nō est, in opinione cōsiderit. Ita opinabile ei- ius quod est, species esse nullo modo potest. Sēper enim ad plu- ra genus quām species pertinet. Itēmque illud, an genus in toti- dem rebus quot forma dicatur. vt si eorum quæ res omnes con- sequuntur, vnū genus, alterum species statuatur: qualia sunt id quod est, & vnū. Omnibus enim in rebus id quod est, & vnum intelliguntur. Neutrū igitur alterius esse genus potest, quando- quidem in rebus paribus æqualibúsque dicuntur. Quod etiam fiet, si quod primū est & principium, alterum alterius genus esse statuatur. Nam & initium primum est: & quod primum est, id initium. Ita si vtrunque idē valet, certe neutrū alterius genus fu- turum est. In quibus omnibus illud initiū & quasi elementum nobis propositum esse debet. Genus ad plura quām specie diffe-

rentiāmque pertinere. Pauciora enim quām genus etiā continet differentia. Animaduertendū etiam est, an id quod pro genere adhibitum est, nō est genus alicuius eorum quæ specie nō differunt, an etiam non possit videri. Is quidem qui rem cōfirmabit, sit ne cuiuspiā videbit. Est n. omnibus iis quæ specie non differunt, idē datū genus q̄ si vnius docuerit esse, profecto omnium esse ostenderit: sin vnius non docuerit, certe nullius docuerit, vt si quis indiuiduas lineas ponat, dicatq; earū genus esse id quod secari nō potest. linearum enim earum quæ diuidi possunt non est genus id quod datum est, cū specie non differant: quādoqui II. dem rectæ lineæ omnes specie non differunt. Illud etiā, an sit aliud aliquod genus eius speciei quæ data est, quod nec genus propositū cōtineat, neq; sub illud subiectum sit. vt si quis iustitiæ genus esse scientiā ponat, quoniam enim genus est etiam virtus, neutrumque genus alterum continet, scientia genus esse iustitiæ nullo modo potest. Cum enim species vna duobus generibus subiecta est, tum alterum altero continetur. Quanquam de nonnullis questio est, nōnullis enim & virtus & scientia prudentia videtur esse, nec alterum genus altero contineri: non tamen omnium consensu prudentia scientia est. Quòd si quis id quod dixerum esse concedet, at certe alterum alterius genus esse, aut sub eodem genere vtrunque subiici, quod eidē genus sit necesse est. quod & in virtute & in scientia contingit. vtrunque enim eidē generi subiectū est, quippe cum eorum vtrunque habitus sit & affectio. Illud igitur videndum est, an neutrum generi proposito cōueniat: quoniam si nec alterum altero continetur, nec vtrunq; eodem, certe id quod propositū est, esse genus nullo p̄eto potest. Spectandum etiam genus est propositi generis, itaq; semper id genus quod supra est, omniāne illa de specie dicātur, & in quæstioē naturæ intelligatur. De specie enim in questione naturæ genera quæ suprà sunt dici debent omnia. Quod sicubi hæc nō cōstet ratio, profecto id quod propositum est, nō est genus. Iam illud etiam considerandū est, an speciei cū genere, aut cū aliquo genere eorū quæ supra sunt, cōmunicetur definitio. Quod enim genus supra est, nullius eorū quæ infrā sunt definitione participat. Ac ei quidē qui partes infirmandi obtinet, ita vt dixi, hic tractādus locus est. Ei autē qui probabit rem, si spe-

cicē genus propositum conuenire cōstiterit, in dubiū autem veniat, an vt genus cōueniat: satis erit aliquid eorum generum quę suprā sunt, dici de specie in quæstione qua quid quicq; sit exqui ritur, docere. Etenim si vnum aliquod in illa quæstione dicatur, certè omnia & quæ hoc priora antiquioraq; sunt, & quæ posteriōra: si quidem specie dicātur, in naturæ quæstione dicentur. ex quo efficitur, id genus quod datum sit, in eadem quæstione dici. Quòd si vnū in naturæ quæstione dicatur, cetera etiam omnia, si quidē dicantur, in eadē dictum iri quæstione, inductione cōclu dendū est. Sin omnino genus propositū conuenire in cōtrouer sia verisetur, non satis est docere vnum aliquod genus eorū, quę suprā sunt in naturæ quæstione dici de specie. velut si quis ingressui genus dederit delationem, nō satis est ingressum esse motionē docere, ad probandū ingressum esse delationē, quādoqui dem alia sunt etiā motionū genera: sed ante docendū est, ingressum nullius eorū, quę in eadē diuisiōe, qua delatio, collocātur, nisi delationis retinere definitionem. Quod enim particeps est definitionis generis, id alicuius etiam formarū quę prima partitione continentur, definitione participet necesse est. Quòd si ingressus nec accretionis, nec imminutionis, neq; aliarū motionū sibi definitionem vendicet, profectō delationis vendicet necesse est. ita ingressus delatio genus erit. Præterea in quibus species posita vt genus dicitur, consyderandum est, an etiam genus quod datū est, in quæstione naturæ de iis de quibus etiā forma, dicatur: itēmq; an quę supra genus sunt omnia. Nam si quo loco hoc nō conueniat, certe id quod datum est, generis nomen nō obtinebit. Etenim si genus esset, omnia & quę suprā sunt & ipsum illud in naturæ quæstione dicerentur, quemadmodum etiam species in ea quæstione dicitur. Commodum erit ei qui refellēdi partes obtinebit, nō dici genus in quæstione qua quid sit quæretur, de iis omnibus de quibus etiā forma dicatur. at ei qui confirmabit in ea dici quæstione. Ita enim efficietur: & genus & formam de eodem in quæstione naturæ dici: ex quo conse quens erit idem duobus generibus esse subiectum. Alterum igitur altero contineatur necesse est. Quòd si demonstratum sit, id genus quod constituere volumus, non esse subiectum sub specie, profectō species sub eo subiecta erit. Ita ostensum erit,

generis id nomen obtinere. Videndum etiam est, an speciei propositæ, iisque quibuscum species communicatur, generum conueniat definitio. Necesse est enim in specie, iisque omnibus quæ specie participant, generum dici definitiones. Quod si quo loco nō conueniat, certè quod datum est, generis nomen nō obtinet. Illud etiam, cum differentiam pro genere adhibuit. vt si immortale genus dei dixerit. Est enim animantium differentia immortale: quandoquidem animantium alij sunt mortales, alij immortales. ex quo perspicuum est in errore illum esse versatū, quoniam nullius rei genus differētia est. Quod verū esse ex hoc intelligi potest, quia differentia quid res sit, non indicat, sed potius quale quid sit, quemadmodum gradiens & bipes. Illud etiā an differentiam in numerū generum loco speciei ascriperit, vt si quis impar pro numero dixerit. differētia enim numeri est impar, non species: nec differentia generis est particeps, præfertim cum quicquid generis est particeps, id vel species sit, vel individuum: & differentia nec speciei nec individui nomen obtineat omnino. Ita fit vt generis nō sit particeps differentia. Non igitur impar, species est, sed differētia, quādoquidē nō est particeps generis definitionis. Præterea illud etiā consyderandū est, angelus in formarum numerum retulerit: vt cōtiguitatem idem esse quod continuationem: aut permixtionem idem quod temprationem: aut, vt Plato definit, delationem, loci mutationem. neque enim necesse est contiguitatē continuationem esse: sed contrā, continuationem contiguitatem esse necesse est. quippe cum nō omne quod coaptatur continuetur: sed quod continuatur aptatur. quod idem sit in cæteris. neque enim confusio omnistēperatio est: quoniā siccorum permixtio non est temperatio: nec mutatio loci omnis, delatio. Ingressus enim delatio non videtur esse, propterea quod in iis tantummodo quæ vi, nō spōte, & voluntate sua locū mutant, dicitur. id quod in rebus inanimis contingit, ex quo intelligitur speciem, quām genus in pluribus dici. in iis quæ data sunt, quum contrā necesse sit fieri. Videndum etiam illud est, An in formarum numero differentiā collocarit, veluti si immortale idem esse quod deū dixerit. Ex eo enim consequens erit, in paribus, aut pluribus dici specie. semper enim in paribus rebus, aut in pluribus, quām species differentia dicitur.

Etiam illud, an genus in numerum differentiarum reposuerit, vt colore ad id quod vim habet ad aspectum oculorū cōparandum: vel numerum, imparē. Itemq; illud, an genus dixerit differentiam. Fieri enim potest, vt aliquis hoc propositum afferat & inducat, temperationis differentiam esse confusione, aut delationis, loci immutationē. Atq; hæc omnia ex iisdem locis, quoniam inter eos communior est & societas quædam, intelligenda sunt. Nam & genus in pluribus dici debet quām differentia, & differentiæ nō esse particeps. Quod si ita vt in superioribus exē plis genus detur, neutrum eorum quę exposuimus accidere potest. Sic enim & in paucioribus dicetur genus, & participabit differentia. Præterea illud intelligendum est, si differentia nulla earum quæ generi subiectæ sunt de specie quæ data sit, dicatur, ne genus quidem dictum iri. nam quoniam de animo, nec impar, nec par dicitur, eo fit, vt ne numerus quidem. Iam verò si species sit prior naturę ordine, & genus vñā secū tollat, & euertat, quod contrà videtur, genus esse nullo modo potest. Quod idem fit, si genus expressum & propositum, aut differentiam potest relinquere, vt animus moueri, aut opinio verum & falsum. neque enim alterum eorum genus potest esse, aut differentia, quoniam quandiu species est, eam & genus & differentia sequuntur.

Atq; etiam illud videndum est, an id ipsum quod positum est genus esse alicuius cōtrarij generis, particeps sit definitionis, aut esse possit. sic enim eadem res simul contrariorū poterit esse particeps: propterea q; nunquam genus prætermittit, & cōtrarij est aut potest esse particeps. Illud etiā, an cum specie aliquid cōunicetur, quod iis quæ subiecta generi sunt cōuenire non possit omnino. vt si animus vitę est particeps, nec ullus numerus possit viuere, certè animus esse numeri species nullo modo potest.

Illud etiam videndum est, an species multis variisq; modis cū genere collata dicatur. In quo ex locis eorum quæ multis modis dicuntur quos exposuimus, argumēta nobis suppetent. Sunt enim genus & species synonyma. Cumque omnium generum multæ sint formæ ac species, consyderandum est, an possit alia species esse illius generis quod datum est. Nam si nō sit alia species, profectō id quod propositum est, in numero generum non est habendum omnino. Illud etiam, an quod per translationem

dicitur, pro genere sit prōpositum. veluti si quis temperantiā cōcordiam concentumq̄ue dixerit. Nam cum genera omnia proprie de formis dicantur, concentus de temperantia non proprie, sed per translationem dicitur. quando quidem concentus omnis in sonis cernitur. Iam verò an aliquid speciei contrarium sit, videndum est. qui sane locus multis modis tractari potest. Primum, si in eodem genere etiam contraria reperiuntur, cum integrum nihil sit generi contrarium. In eodem enim genere contraria inesse debent, si nihil generi sit cōtrarium. Quod si quid cōtrarium sit generi, an contrarium contrario sit, videndū est. Cōtrarium enim, si quidem sit generi aliquid contrarium, in contrario necesse est esse, quæ omnia ex inductione intelligi licet.

Præterea illud etiā, an in nullo omnino genere id insit quod speciei contrarium est, sed genus ipsum, quale est bonum. Nam si illud in genere non reperiatur, ne contrarium quidem eius in genere reperiatur, sed ipsum in generum numero habebitur. Quod in bono maloq̄ue cōtingit: quorum neutrum ad genus refertur ullum, sed vtrunque eorū genus est. Illud etiam, an contrarium & genus sit alicui & species, & quibus aliquid est interiectum, & quibus nihil est. Nam si quid interiectū sit generib⁹, etiam formis est: & si formis, etiam generibus vicissim. Quod in virtute & vitio, iustitia & iniustitia perspici licet: quorum vtrisque aliquid interiectū est. Huic loco occurritur, inter valetudinem & morbum nihil medium esse, inter malum & bonum aliquid esse. Tum videndū est, an inter species & genera aliquid in teriectum sit, nec eodē modo, sed ita vt inter alia negatio interiecta sit, inter alia res aliqua subiecta: siquidē eodē modo vtrisq; probabile est data esse. Id quod videre licet in virtute & in vitio, & in iustitia, quibus aliqua interiecta est negatio. Porro quādo non erit generi contrarium, non solū illud videndum est, an cōtrariū in eodē genere reperiatur, sed etiā illud quod medium est. quandoquidem, in quo extrema, etiam medium collocatur, quod in candore & nigrore contingit. Nam & eorū & colorū omnium qui medij sunt & interiecti, color genus est. Cui tamē loco occurritur; Parum enim & nimiū cum in eodē genere reperiuntur: (sunt enim in malis) tamen mediocritas quæ iis interiecta est, non in malis est, sed in bonis. Illud etiā, an genus ali-

cui species nulli sit contraria. Nam si genus alicui cōtrarium est, etiam forma est, veluti virtus & vitiū, iustitia & iniustitia. Quod idem in cæteris omnibus perspici licet. Hoc tamen loco nobis occurritur. valetudo enim vniuersa morbo cōtraria est: certus autē morbus cum morbi sit species, nulli contrarium est, vt febris, vt oculorū dolor, & singuli alij. Ac ei quidē qui refellen di partes tuebitur tot modis hæc videnda sunt. quoniā si ea ipsa quæ exposuimus minus reperiātur, certe quod datū est & propositum, non est genus. Ei autem qui cōfirmabit, tribus ex locis ad disputandum suppetet copia. Primus est, si quod contrarium est speciei, id in eo genere situm sit quod positum est, interim cōtrarium generis minime reperiatur. Si enim contrarium ad aliquod genus pertineat, profectō propositum etiam genus pertinebit. Alter locus est, si id quod interiectum est & medium, ad genus propositum referatur: ad quod enim genus media, etiam extrema referuntur. Tertio loco, si quid contrarium est generi, an etiam contrarium sit in contrario, videndum est. Si enim sit, profectō propositum etiam genus sit in proposito necesse est.

At vero & ei qui infirmabit, & ei qui cōfirmabit, à casibus & cōiugatis vidēdū erit, an eodē mō sint cōsequētia quæ proponū tur. Nā si semel in vno, etiā in omnibus intelligetur, aut nō intel ligetur. veluti si iustitia scientia quædā est, etiā id quod iuste fit, scienter fiat, & iustus sciens sit, necesse est. Quod si nihil eorū sit, ne aliorum quidē esse aliquid potest. A simili hoc modo, Quod iucundum est, eandem habet rationem ad voluptatem, quam id quod vtile est ad bonum: siquidem vtrumq; vtriusque efficiens est: ita fit, vt si voluptas sit in bonis, etiam id quod iucundum est sit in iis quæ vtilia sunt. Perspicuum est enim boni esse efficiens, quandoquidem voluptas est in bonis. Hoc etiam modo locus ab origine & ortu interituq; dicitur. vt si ædificare, sit agere: ædi ficasse etiam erit egisse. & si discere est recordari, certe didicisse recordatum esse erit: & si dissolui, interire est, profectō & dissolutum esse, interisse erit, & dissolutio aut diremptio, interitus. Eadem est ratio eorum quæ vim habent ad gignēdum & interimendum. Itemquæ vis & vsus. omninoquæ in quauis similitudi ne, & is qui refellet argumentationem, & qui confirmabit, eodē modo perspicere debet, quomodo in loco ab ortu & interitu

III.

H ij

exposuimus. Si enim id quod vim habet ad interimendum, vim etiam habet ad dirimendum, etiam interire erit dirimi: & si id quod vim habet ad gignendū, pertineat ad efficiendum, certe & gigni idem quod fieri erit, & ortus idem quod effectio. quod de vi & vsu eodē modo iudicandum est. Nā si vis affectio sit, etiam posse effici erit: & si alicuius rei vsus & functio actio sit, profecto & fungi idem quod agere, & functum esse, idem quod egisse vallebit. Quòd si priuatio erit id quod speciei contrarium est, duplíciter licebit refellere. Primo quidē, si in genere quod propositum est, id contrarium reperiatur. Aut enim in nullo omnino genere eodē, aut certè non in extremo priuatio est. veluti si aspectus in extremo genere sensu insit, certè sensus cæcitas esse non potest. Deinde si & generi & speciei cōtraria sit priuatio, neque sit cōtrarium in contrario, ne id quidem genus quod propositū est in proposito intelligetur. Atque is quidem qui refellit, argumenta sumet, quemadmodum exposui: qui autem confirmabit, vnum tantummodo depromet, hoc modo: Si contrariū in contrario, etiam propositum genus in proposito reperiatur necesse est: vt si cæcitas, quædam sensus vacuitas sit, etiam aspectus sensus sit necesse est. Ab aientibus autem & negatibus, eodem modo quo à communib⁹ & accidētibus expositum est, argumenta ducenda sunt, hoc modo: Si quod iucundum est, bonum est: quod non est bonum, id iucundum non est. si enim non ita sit, erit aliquid iucundum, quod non est bonum. Fieri enim non potest, vt si bonum genus sit, eius quod iucundum est, sit aliquid non bonum iucundū: præfertim cum in quibus genus non dici tur, ne vlla quidem species in iis dici queat. Hoc quidem modo ei qui confirmabit ducendum argumentum est: Si quod non est bonum id iucundum nō est, quod iucundū est, in bonis est. ita genus est bonum eius quod iucundum est. Quod si in iis sit species, quæ cum aliquo cōferuntur, an etiam genus in iis sit videndum est. Si enim species in eorum habeatur numero quæ cum aliquo cōferuntur, etiā genus habeatur necesse est, quod in duplo & multiplo cernere licet, quorum vtrunq; in iis est quæcum aliquo conferuntur. At verò non si genus ad ea pertineat, speciem etiam pertinere necesse est. Nam & scientia in iis est, & grammatica non item: aut certè ne id quidem quod suprà dixi-

mus verum videri potest. nam cum virtus in bonis sit & in reb⁹ honestis, virtúsq; in iis quæ cum aliquo conferuntur, tamen nec bonum nec honestum. in iis sunt quæ cum aliquo conferuntur, sed in qualibus. Præterea videndum est, an species non ad idem referatur per se, & generis ratione, vt si duplū simpli dicitur du plum, etiā quod multiplum est ad simplum referri debet: sin minus, certè multiplum esse genus dupli nullo modo potest. Itémque illud, an minime ad idem referatur, & generis, & omniū generū generis ratione referatur. si enim duplum sit simpli & multiplum, etiā quod simplum vincit & superat dicitur, omninoque omnium generum quæ suprà sunt ad simplum nomine referetur. Quanquam huic loco occurritur: propterea quòd non necesse sit ipsum per se & generis nomine adhibito cum eadem referri. Nam cum scientia ad rem quæ scientia comprehenditur, referatur, tamē habitus, & affectio nō ad rem quæ sub scientiam cadit, sed ad animū pertinet ac refertur. Illud etiam, an genus & species iisdem casibus explicitur, vt an alicui tribuatur, an verò alicuius sit, aut alióne modo dicatur. Eadē enim est ratio speciei & generis. Id quod fit in duplo, iisq; omnibus quę suprà sunt. Alicuius enim rei & duplum & multiplū, duplū multiplumq; dicitur. quod eodē modo de scientia iudicandum est. Alicuius enim sciētia & ipsa sciētia & genera, vt affectio, vt habitus esse dicuntur. Occurritur tamen interdum, nō ita rem habere, propterea quòd differens & contrarium alicui cōtrario dicitur, cum interim diuersum quod illorum genus est, non alicui diuersum, sed ab aliquo dicitur. Diuersum enim quid ab aliquo nominatur. Rursum, illud videndū est, an ea quæ cum aliquo conferuntur, iisdem casibus explicitur, minimēque reciprocentur eodem modo. vt fit in duplo & multiplo, quorū vtrunq; alicuius & ipsum & vicissitudine quadam dicitur. Nam & simplū et subduplum alicuius rei simplū & submultiplū appellatur, quod idem in scientia & opinione contingit, quæ alicuius esse dicuntur. Itemquæ reciprocātur. Nam quod sub opinionem cadit & scientiam, alicuius sub opinionem & scientiam cadit, ex quo fit, vt si in aliquo nō vicissim respondeat alterum alteri, nō sit futurum genus. Illud etiā videndum est, an in hoc ipso genere quod tractamus, genus & species paribus casibus explicitur, quo-

niam iisdem paribusq; casibus vtrunque dici debet, quod sit in dono & largitione. Nam & donū, alicuius donum, & alicui donum datum esse dicitur: & largitio alicuius largitio, & alicui facta largitio dicitur. quorū largitio genus doni est. Est enim bonū, largitio quæ reddi nō debet. Quanquam nonnulla sunt in hoc genere, quæ paribus casibus non efferratur. Duplum enim alicuius duplum est, quod autem vincit & maius est, & aliqua remaius est, & aliqua magnitudine maius est. Quicquid enim præstat, id excellentia aliqua præstat, & alicui rei præstat. Ita nō sunt genera dupli quæ proposita sunt: quandoquidē paribus casibus ea & species nō exprimuntur: aut certè non omnino verum est species & genus paribus casibus efferrari. Atque etiam illud videndum est, vt cōtrarij contrarium genus sit, vt dupli multiplum, & simpli submultiplum. contrarium enim contrario genus esse debet. Quod si quis scientiam ponat esse sensum, id etiam quod sub scientiam cadit, sub sensum cadere oportebit. nō ita est. neque enim omne quod scientia comprehenditur, mouet sensum: cum præsertim quedam eorum quæ intelligentia & ratione cōtinentur, subiecta sint scientiæ: ita non est genus eius quod scientia comprehēditur, id quod sub sensum cadit. quod si ita nō est, ne sensus quidem scientiæ genus est. Quoniā autem eorum quæ cum aliquo conferuntur, partim necesse est, in iis sita esse quibuscum cōferuntur, vt affectio, vt habitus, vt apta cōpositio membrū, quæ in nullo alio possunt inesse, quam in iis ad quæ referuntur: partim nō est necesse in iis sita esse ad quæ pertinent. fieri autem potest (vt si animus scientia contineatur, nihil prohibet animum sui continere scientiam, & tamen non est necesse: cum præsertim fieri possit, vt hæc ipsa in alio sita sit) partim non possunt in iis esse omnino ad quæ reserūtur. vt contrarium in contrario esse non potest, neq; scientia in eo quod subiectū est scientiæ, nisi animus & homo scientia cōtineantur, illud videndū est, an aliquis ad aliquod genus eiusmodi quippiam retulerit quod nō est eius generis. vt si quis memoriā sedem scientiæ dixerit. Omnis enim sedes & retentio in eo sita est quod retinet. Ita fit, vt scientiæ sedes & retentio in scientia sita sit: memoria igitur in scientia sita erit, quandoquidem sedes scientiæ propria est. quod fieri nō potest. Omnis enim memoria in animo sita est. Hic au-

tem locus ad accidens referri potest. nihil enim interest, vtrum memoriae genus sedem & retentionem dicamus, an ei hoc accidisse. quoniam si quoquis modo memoria, retentio sit scientia, eadem ei attribuetur definitio. Illud etiam intelligendum est, si quis habitum pro actione dixerit, aut actionem pro habitu, eorum neutrum esse genus. vt si quis sensum, motum corporis dixerit. est enim sensus habitus, motus autem actio. Quod idem fiet, si memoriam habitum continenda opinionis appellauerit. nulla enim memoria habitus est, sed potius actio. Errat etiam ii, qui habitum statuunt esse vim quae consequens est ex habitu, vt cle-
mentiam, irae continentiam, & fortitudinem, atque iustitiam, me-
tus lucrique continentiam. Nam & fortis clemensque vacuus à
perturbatione dicitur, & continens is qui est in perturbatione,
neque ab ea vincitur. Ac vis quidem ex utroque talis fortasse con-
sequitur, vt si quis sit in perturbatione, non ab ea vincatur, sed ea
vincat, nec est id quidem fortem aut clementem esse, sed nihil o-
mnino ab ipsis perturbationibus agitari. Interdum etiam quod ex re
qualibet consequens est, id pro genere dicunt. vt dolor, ira ge-
nus, & fidei opinionem. vtrumque enim eorum cum ex formis pro-
positis quodammodo consequatur: neutrum tamen in numerū
generū venit. qui enim irascitur, dolet ille quidem, sed cum do-
lor eum prius conficerit. quandoquidem non ira doloris, sed do-
lor irae causa est. ex quo efficitur, vt ira non sit dolor omnino. ex
quibus etiam intelligi potest, fidem non esse in opinione. Fieri ei-
nim potest, vt is etiam qui non fidem habeat, eandem habeat o-
pinionem. quod fieri non potest, si quidem fides sit opinionis spe-
cies. Non enim fieri potest, vt idem etiam permaneat, si ex specie
omnino aut genere in genus transferatur: quoadmodum fieri non
potest vt aliquid idem sit in vita, & alias homo sit, alias non sit.
Quo si quis contendat, necesse esse eum qui opinetur etiam crede-
re, idem paria esse & æquè patere opinionem ac fidem fatebitur.
Ita non erit genus, quoniam genus ad plura debet pertinere. Il-
lud etiam videndum est, an in aliquo eodem utruque inesse possit.
In quo enim genus inest, etiam species. vt in quo candor existit,
etiam color: & in quo grammatica, etiam scientia solet existere.
Si quis igitur verecundiā metum esse dicat, aut iram dolorē, non
efficietur, vt in eodem genus speciesque intelligentur. Est enim

verecundia in ea parte animi sita quæ rationis est particeps: me-
tus autē in ea in qua irarū existit ardor: & dolor in ea in qua cu-
piditates versantur: quoniā in ea etiam voluptatis est sedes: irave-
rō in qua ira versatur. Ex quo efficitur non esse genera ea quæ
proposita sunt, quandoquidē nō in eo ipso, in quo species & for-
mæ, solent existere. Itemque si amicitia in ea sit parte in qua vo-
luptates habitant, non erit voluntas aliqua, præsertim quum vo-
luntas omnis in ea parte sita sit quæ rationis est particeps. Valet
etiam hic locus ad communia & accidentia confirmāda, in quo
enim accidens situm est, etiam id cui conuenit situm est: ita fit vt
si in eodem non existant, non sit accidens. Illud etiam, an quadā
ex parte cum specie genus quod datum est communicetur. Non
enim quadam ex parte genus cōmunicatur, quippe cum homo
nō sit quadam ex parte animal, nec grammatica aliqua ex parte
scientia. quod idem in cæteris contingit. Illud ergo consyderan-
dū est, an quadam cum genere quadam ex parte communicen-
tur. veluti si animal cadere sub sensum, aut aspectabile dictū est.
Animal enim & sub sensum, & sub aspectū quadam ex parte ca-
dit. quandoquidem corpore sensum, & aspectum mouet, animo
autem non mouet ex quo sequitur nō esse genera animalis aspe-
ctabile, & quod sensum mouet. Falluntque nos interdum ii qui
totum ad partem transferunt, veluti animal ad corpus animatū:
atqui pars in toto nullo modo dicitur: non est igitur corpus ge-
nus animalis, quandoquidem pars eius est. Atq; illud etiam spe-
candum est, num quid eorum quæ vituperāda & fugiēda sunt,
advim, aut ad id quod aliquid potest, relatum sit, vt si sophistam
eum statuerit aliquis, qui potest parare pecunias sapiētia quæ in
eo videtur existere: aut calumniatorem eum, qui potest calum-
niari, & ex amicis inimicos facere: aut furem eum, qui potest
clām aliena furari. nemo enim eorum quos exposuimus, eiusmo-
di appellatur, ex eo quod possit aliquid eorum efficere. Quādo
quidem & deus potest, & vir bonus quæ mala sunt efficere, cum
interim non sit eiusmodi. Omnes enim improbi ex animo & vo-
luntate nominantur. Præterea omnis vis & facultas in nume-
ro expetendorum habentur: etenim malorum vis expetenda est.
Itaque deum & viros bonos iis ipsis præditos esse dicimus. Eos
enim fatemur res malas & flagitiosas agere posse. Ita fit vt vis

nullius rei, quæ quidé vituperáda sit, genus possit esse. Sin secus, certè efficietur, vt aliquid eorū quæ vituperanda sunt, sit expetendum. Sic enim vis aliqua vituperáda erit. Itemq; illud viden dum est, an aliquid eorum quæ propter se & per se honorabilia sunt, aut expetenda, ad vim & facultatē, aut ad id quod potest ali quid, aut efficere potest, relatum sit. Vis enim omnis & quicquid aliquid potest, aut efficiens est, id omne propter aliud expeten dum est. Aut, an aliquid eorum quæ duplex habent genus, aut plura, ad alterutrum retulerit. Sunt enim quædam, quæ ad vnū genus referri non possunt, quo in genere sunt impostor & calumniator. neq; enim is calumniator aut impostor habēdus est, qui vult, nec potest: neq; is qui potest, neq; vult, sed is demum in quo vtrunq; horum inest. ex quo efficitur, ea quæ posita sunt nō in vno genere, sed in vtroq; esse collocanda. Iam verò cōtrà interdum genus pro differentia, & differentiā pro genere dicunt. vt stuporem magnitudinem admirationis, & fidem stabilitatem opinionis: neq; enim magnitudo, neq; firmatas & stabilitas genes, sed differentiæ nomine appellari debent. quoniam & stupor admiratio est nimia, & fides firma opinio. ex quo perspicuū est & admirationem genus esse & opinionem: magnitudinem verò nimiam & firmitatem esse differentiam. Præterea si quis exuperantiam & firmitatem pro genere explicauerit, efficietur vt res inanimæ & fidem habeāt, & cōsternentur. Nam quoniam inest vniuscuiusq; rei firmatas & magnitudo aut exuperātia in eo cuius est firmitas & exuperantia, certè si stupor exuperantia est admirationis, stupor inerit in admiratione. ita obstupescet admiratio. itemq; fides erit in opinione: siquidem firmatas opinionis est. ex quo efficitur opinionem credere. Consequens etiam erit vt is qui isto pacto de genere sentiet, firmitatem firmam exuperantiamque nimiam esse fateatur: quandoquidem fides aliqua firma est. Si igitur fides firmitas sit, certè firmitas firma futura est. Est itemq; quoniam stupor aliquis nimius est, si stupor exuperantia sit, erit nimia exuperantia. quorum neutrum verum est, quemadmodum nec scientia id est quod sub scientiam cadit, neque motus id quod mouetur. Errant etiam interdum ij qui affectionem ad genus quod affectum, referunt, quales sunt ij qui immortalitatem vitam sempiternam esse definiūt.

Est enim affectio quædam , aut certè comes vitæ immortalitas, quod verum esse fiet perspicuum , si quis ex mortali immortalē effici concesserit. Nemo enim eum hominem aliam vitam degere, sed aliquid ei conuenire , aut affectionem accidere fatebitur. Ita fit vt immortalitatis vita non sit genus. Quo etiam in errore versantur ij qui affectionem eius rei cuius est affectio, genus esse ponunt, vt ventum esse aerem motum & agitatum. Est enim potius ventus,aeris impulsio: quandoquidem idem aer & cum agitatur,& cum stat,permanet, ex quo efficitur vētum non esse omnino aerem . Effet enim ventus etiam si aer non impelleretur:siquidem idem aer qui ventus erat,permanet. Similis est ratio cæterorum eius generis. Quod si etiam in hac re ventū esse aerem impulsū & agitatum concedere debeamus,at certè non omni ex parte id approbandum est, non iis quidem in rebus in quibus hoc tale genus non verè dicitur, sed in iis in quibus verè intelligitur genus id quod propositum est . Sunt enim quædam in quibus non verè dicitur: ex quo genere sunt, nix & coenū. Aiunt enim niuem esse aquam congregatam atque concretam: coenū verò terram humore temperatam: Atqui neque coenū terra est,neque nix aqua. Neutrum igitur genus esse eorum generum quæ proposita sunt vlo modo potest: quippe cum semper genus de formis verè dici debeat . Item ne vinum quidem aqua est putris,vt ait Empedocles,Aqua putruit in ligno.

Iam verò si omnino nullius sit genus id quod datum est, perspicuum est ne eius quidem quod positū est esse . quod hinc intelligi potest,quia nihil specie differunt ea omnia,quibuscū genus id quod datū est cōmunicatur. Cuius generis sunt alba quæ specie inter se nō differunt.Species autē omnis generis differūt: Nō igitur id quod albū est, vlliū genus esse potest. Illud etiā vindendum est, id ne pro genere aut differētia dixerit, quod ex rebus omnibus consequens est . Sunt enim multa quæ res omnes consequuntur, veluti id quod est & vnum in iis sunt quæ rē omnem sequuntur. Itaq; si id quod est genus esse posuerit , certè omnium rerum genus futurum est, quādoquidem in iis dicitur: genus autē de nullo nisi de formis dicitur. Ita vnū eius quod est, species effet. ex qua efficeretur in iis omnibus in quibus genus, etiam speciem dici. quādoquidem & id quod est, & vnū de re-

bus omnibus dicitur, cum species pauciora quam genus cotine re debeat. Quod si id quod omnibus ex rebus sequatur differetiam appellauerit, profecto paria aut plura quam genus differencia cotinebit. Nam si genus etiam in iis est quae consequentia sunt ex omnibus, ex aequo: si minus ex omnibus genus sequatur, plura eo cotineat differetia necesse est. Iam si in subiecta specie genus id quod datum est, ut id quod album est in niue, dicatur, per spicum est id non esse genus. Solu enim genus de subiecta specie dicitur. Atque illud etiam videndum est, an genus & species sint synyma. Genus enim de formis omnibus nominis definitionisque communi societate dicitur. Qui etiam error nasceretur, quando generi & speciei aliquid erit contrarium, meliusque; contrariorum ad genus deterius referetur. ita enim fiet ut id quod reliquum est, insit in alio. Quando enim in contrariis generib; sunt cōtraria, fit ut melius sit in deteriore: at qui optimae cuiusque; rei etiam genus optimum est. Illud etiam videndum est, idemne aliquid quod ad utrumque; eodem modo affectum sit, ad deterius genus, non ad præstantius retulerit. ut si animum motum, vel id quod mouetur dixerit. Nam quoniā idē animus aequè vim habet standi ac mouēdi, profecto si status melior est, in eo genere animus statuendus erat. Iam ex maiore & minore elicere argumenta licet ei qui refellit, si genus accessionem capiat, & species non capiat, nec ipsa capiet, neque quod ab eo deductum est, hoc modo: si virtus elationem habeat, etiam iustitia, & iustus habebunt aliis enim alio iustior dicitur. nam si genus quod datum est accessione accipiat, speciesque nō accipiat, neque ipsa, neque id quod ab ea natum sit: id quod datum est esse genus nullo modo potest. Præterea si id quod magis aut aequè videtur genus, non est genus: certè ne id quidem quod datum est. Atque huius loci in iis plurimus usus est, in quibus multa de specie in quæstione dicentur qua quid res sit queritur, nec diuisio tradita est, neque quod eorum genus sit possumus explicare: ut de ira & dolor & opinio contemptus in naturæ quæstione dicuntur: præfertim cum is qui irascitur, angatur, seque contemni putet. Que eadem tractatio in specie per locum comparationis suppetet, hoc modo: Si quæ species magis aut aequè inesse videtur in genere quod datum est, non inest in genere, ne ea quidem quæ data est in genere

erit omnino. Atque is quidem qui infirmabit quemadmodum exposui, hunc tractabit locum: qui autem cōfirmandi partes tenebit, ei hic locus nihil ad argumentandū suppeditabit, quoties genus quod datū est, & species recipiēt accessionem. nihil enim prohibet si vtrunq; recipiat, alterum alteri non esse genus. Nam & id quod album est, quod q̄ honestum, accessionem capit, nec alterum alteri genus est. Sed generum ac formarum inter se comparatio magnā ei suppeditabit argumētorum copiam, hoc modo: Si eadem est huius & illius generis ratio, & alterū genus est, etiam alterum erit. Item q̄ ex minore & maiore idem effici potest, hoc modo: Si continentę vis magis quam virtus genus est: virtus autem genus est, vis etiā erit. Quod de specie eodem modo iudicādum est. Si enim æquè hoc atq; illud eius de quo agitur species est, & alterum est species, etiam reliquum. Et si quod minus videtur, species est, etiam quod magis videtur. Illud etiam in cōfirmatione videndum est, an genus de iis quibus datum est & tributū, in naturæ quæstione dicatur, nec vna sit species eius quod genus esse positū est, sed & plures & differentes. Sic enim genus erit. Quod si vna sit species ea quæ data est, videndum est, an etiam de aliis formis genus dicatur in quæstione naturæ. ex quo iterum efficietur & de pluribus ipsum ac differentibus dici, & genus approbari. Quoniam autem quibusdam placet differentiā in quæstione naturæ dici de formis, secernendum est genus à differentia iis locis quos exposuimus, quorum primus est, Genus plura quam differentiā continere. Alter, Genus in respondendo quid quicque sit aptius dici posse, quam differentiam. Qui enim hominem animal esse dixerit, planius facit quid sit homo, quam si gradiens dicat. Tertius est, Differentiam generis qualitatem declarare semper, genus differentiæ qualitatem non item. Nam & qui gradiens dixerit, quale quid animal exprimit: & qui animal dicit, non quale quid gradiens explicat. Ac differentia quidem à genere hoc pacto separanda est. Quoniam autem videtur musicus quia musicus sit, sciens esse, etiam musica scientia quædā est: quoniāq; si quod ingreditur, ob eam causam quia ingreditur & ambulat, mouetur, ingressus etiam quædā est motio. In quo genere aliquid cōfirmare & efficere velimus, quæadmodū dixi, diligēter vidēdū est, hoc modo: Si sciē-

tia est idem quod fides, & is qui scientia praeditus est qua sciatur, credit: profecto scientia fides sit necessaria est. Eademque ratione in aliis omnibus facere licebit. Postremo quoniam quod alicui consequens est semper nec vicissim retro comeat, id difficile est improbare non esse genus, si hoc ex illo omni ex parte sequatur. Illud vero ex hoc non omnino. veluti ex tranquillitate quies sequitur, & ex numero id quod secari potest, contraque non sequitur, quandoquidem non quicquid diuidi potest numerus est, nec quies tranquillitas omnis: eo quidem utrumque est pro genere quod semper sequitur, tum cum alterum non reciprocatur. quod si alterum proponatur, non in omnibus, neque omni ex parte probandum est. ei autem loco occurrentum est, id quod non est, ex rebus omnibus quae significantur consequens esse, cum praesertim quod significatur non sit. neque retro id comeat vicissim. Non enim omne quod non est generatur. Quanquam non est genus id quod non est eius rei quem significatur, quandoquidem eius quod non est nullae sunt species omnino. Ac in genere quidem probando vel improbando eam viam ac rationem quam prescrivisti, sequi ac tenere debemus.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER V.

Trum autem proprium sit, necne id quod proposi-
tum est, ex his locis quos deinceps exponeamus, in-
telligetur. Explicatur quidem proprium aut per se,
& vi sua ac semper, aut alterius comparatione & in-
terdum. veluti hominis proprium est per se ac vi sua,
animal esse humanum natura: alterius autem comparatione, vt
animi ad corpus, quod animus imperare, corpus parere debet.
Proprium autem semper est, exempli causa, dei, animal esse im-
mortale. Interdum proprium est, vt certi hominis deambulare
in gymnasio. Nascentur autem ex eo quod collatum cum alte-
ro proprium explicatur, aut duae aut quatuor questiones. nam si
alicuius proprium esse ponat, alterius idem negat esse, duae tan-
tummodo questiones oriuntur. vt hominis cum equo collati
proprium est, bipedem esse. Nam hominem non esse bipedem
aliquis possit concludere, & equum bipedem ita in utraq; par-

Cap. I.

I iij

tem proprium exagitatur. Quòd sivtriusque alterum proprium concedatur, & vtriusque negetur, quatuor quæstiones existent, veluti hominis cum equo collati proprium est bipedem esse, & equi quadrupedem. Nam & hominem non esse bipedem, & natura quadrupedem esse, argumento concludere licet. Itemque equus bipes esse, & non quadrupes, probari potest. Ergo si quouis modo doceatur, quod propositum est refellitur. Proprium autem per se ac vi sua id est, quod omnibus tribuitur, & ab omni genere separat, vt hominis proprium est mortale esse animal, & natum ad cognitionem & scientiam. Proprium vero ad alterum est, quod non ab omnibus, sed à quodam certo distinguit et separat. vt virtutis cum scientia collatæ proprium est, in plurib' animi partibus esse : scientiæ in ea solum quæ rationis est particeps, & in iis solum animalibus quæ ratione vtuntur existere. Semper proprium est, quod per omne tempus vere dicitur, nec vñquam amittitur. vt animalis, ex animo & corpore constare. Aliquando id proprium est quod ad aliquod tempus verè dicitur, nec semper consequens est necessario. veluti cuiuspiam hominis in foro deambulare. Fieri autem potest vt proprium proponamus ad aliud, & differentiam dicamus, vñl quod in toto genere, & semper, aut ferè, & in maxima parte reperiatur. veluti hominis cum equo collati bipedem esse ita proprium est, vt & in omnibus hominibus id & semper intelligatur: quandoquidem omnes homines bipedes sunt per omne vitæ tempus: equus autem nullus vñquam bipes est. Imperare autem parti ei animæ in qua voluptates versantur, & ei in qua irarum ardor existit, sic proprium est eius partis animi quæ rationis est particeps, vt ferè & maxima in parte intelligatur. huius enim imperare est, illarū parere: nec pars animi rationis particeps omni ex parte imperat, interdum quæ contrà paret. Neque pars ea in qua voluptates habitant, & in qua iræ, parēt semper, sed interdum imperant, tum cù hominis animus vitiosus est & depravatus. Sed ea plurimum ad differendum valent propria, quæ per se sunt, & semper conueniunt, & ea quæ cum aliquo conferuntur nam ex eo quod proprium est cum altero collatum, multe, quemadmodum suprà dixi, quæstiones nascuntur: aut enim duæ aut quatuor inde elicuntur necessario. multa igitur argumēta ex eis ducētur. Ex eo verò

quod per se & perpetuo proprium est, multa argumēta licet dūcere, aut ad plura tēpora trahere. quod enim per se inest, ad multa pertinet, quandoquidē ei cui proprium est, etiā si cum omnibus quae sunt in rerū natura conferatur, conuenire debet. Quā obrem si cum omnibus collatum non ab iis seiungitur, certe nō est cōmode attributum proprium. Quod autē semper propriū est, id in pluribus temporibus obseruari debet an conueniat. nā nisi cōueniat, & cōuenierit, & conueniet, non est futurū propriū quod interdū propriū est nō in aliis temporibus, nisi in instanti spectatur. Itaq; paucę argumētationes ducuntur ex eo: quēstio autem ad differendū valet ea, ex qua & crebra & firma argumēta trahuntur. Atq; iisdē ex locis quos in accidente exposuimus, argumenta ex eo proprio quod ad alterum est suppetent, si proprium alicui conueniat, alicui nō conueniat. Ex eo autem quod semper proprium est & per se, ii loci qui deinceps exponentur, magnam nobis ad argumentandum copiam suppeditabunt.

Ac primū quidem videndum est, an recte & apte, necne, expli Cap. II. catum sit proprium: esse autem rectē aut minus rectē explicatū, ex vno loco illo intelligemus, si rebus minime notioribus, aut rebus magis perspicuis expositū sit proprium. Ac is quidem qui refellit, num rebus minus notis: is autem qui confirmabit an verbis magis perspicuis, proprium illustratum sit, videbit. Esse autem expositum verbis minus perspicuis & notis, cognoscemus: primum cum omnino obscurius & magis inuolutum erit proprium quod datur, q̄ id cui attribuitur proprium. Neque enim proprium apte & cōmode propositum erit: quandoquidem cognoscendæ & illustrandæ rei gratia proprium inuentum est. Nā & proprium & definitiones discendi cognoscendi que causa ad hibemus. verbis igitur magis perspicuis illustranda sunt. sic enim facilius intelligemus. Ut qui posuit ignis propriū esse proximē ad animi similitudinem accedere, is certe obscuriore usus est verbo animi, quām ignis. quoniam facilius quid ignis sit q̄ quid animus cognoscimus: ita non rectē minūsq; apte propositum fuit proprium ignis esse, ad animi similitudinem proximē accedere. Deinde, cum minus planum sit ac perspicuum hoc illi cōuenire: nō enim solum proprium rē clarus & notius esse debet, verum etiam rei cōuenire. qui enim nescit an huic rei pro-

prium cōueniat, ne illud quidem, an huic rei soli conueniat, intelliget. Ita fit, vt si alterutrū horū interueniat, incertū & obscu-
rū futurū sit propriū. vt quādo aliquis ignis propriū esse ponit.
in quo primū animi sedes est, eovtitur, quod obscurius est igne,
animum in igne, & in eo primum consistere. ex quo fit propriū
ignis nō esse apte positum, id in quo primo animus inest natu-
ra. In cōfirmatione autem, vt rebus magis perspicuis: & iis per-
spicuis magis, duobus modis quos exposuimus, videndū est. Sic
enim apte & commode propriū explicabitur. quandoquidē
loci ii qui ad confirmandum aliquid rectē exponivalent, alii ex
hoc solum, alii omnino rectē expositum docebūt, veluti si quis
propriū animalium dicat habere sensum, is reb⁹ magis perspi-
cuis & planius, vtroq; genere propriū explicabit. Aptē igitur
expositum est, ex eo animalis propriū esse sensum habere. Pro-
ximus locus est in refutatione, si quod verbum corū, quib. pro-
priū explicatur, pluribus modis dicatur, aut oratio ipsa multa
declareret omnino. Sic enim minus aptē positum erit propriū,
veluti quoniam sentire plura significat, vnū, habere sensum, alte-
rum, vti sensu, certe animalis non erit aptē explicatum propriū,
sentire natura. ob eamq; causam nō est vtendum verbo autorati-
one, quæ pluribus modis dicatur, qua propriū exponamus:
propterea quòd ea quæ multis modis dicuntur, obscurā faciunt
orationē: cum præsertim in dubium veniat ei qui argumenta-
tur est, vtrum tandem alter dicat eorum quæ multa declarant,
profecto enim cognitionis causa cōparatum est propriū. Iam
vero præterea necesse est eos reprehendi, qui isto pacto explicat
propriū, quando aliquis ratiocinationem conficit ex eo quod
multis modis dicitur. In confirmatione huius loci vsus est, si id
quod propriū datur, nec multa significat, neq; ullum verbum
neque ipsa oratio: sic enim ex eo aptē propriū ponetur. veluti
quoniam nec corpus multa declarat, nec id quod celerrime sur-
sum fertur, neque ea quæ ex his verbis constat oratio: ob eā cau-
sam rectē ponetur ignis propriū esse, corpus quod maximā ce-
leritate sursum mouetur. Sequitur locus in refutatione, si mul-
tis modis dicatur id cuius propriū explicitur, neq; exponatur
cuius eortū ponatur esse propriū. Neq; enim rectē propriū
illud datum est. Quibus autē de causis, ex iis quæ suprà dixi in-

intelligi potest. Eadem enim necesse erit cōcludere, hoc modo: Quoniam aliquid scire multa significat (nam & scientiam habere aliquid, & sciētia vti aliquid, & scientiā esse eius, & scientia vti eius) ob eam causam nullū propriū recte dari poterit illius scire aliquid, nisi cuius eorum p̄prium ponat, explicetur. In cōfirmatione autem eius vſus erit, si multis modis non dicatur id cuius proprium ponitur, vnumq; sit & simplex. ex hoc enim propriū apte explicabitur. vt quoniā homo vno modo dicitur, homini recte proprium tribuetur, animal cicur natura. Cōiunctus huic locus in refutatione valebit, si ſepe idem in proprio dictum erit, ſepe enim fallunt nos iij qui hoc faciunt, vt in definitionibus, ſic in propriis. quod ſi in proprio contingat, non erit recte datum: quippe cum id quod ſepe dicitur & iteratur, auditorē cōturbet. ex quo fit, vt & obscura ſit oratio, & præterea delirent & nugen- tur qui eam inducunt. Duobus autem modis aliquid idem ſepe repetitur. Primum cum eandem rem ſepe nominabit. vt ſi quis dicat, ignis proprium eſſe corpus leuissimum corporum, ſic e- nim ſepe dixit corpus. Deinde ſi quis pro nominibus orationes dicat, vt ſi quis terræ proprium tribuat, natura quæ naturaliter fertur celerrimè corporum deorsum. deinde vtatur pro corpo- rum illo nomine substantiarū taliū, quoniā corpus idem valet quod substantia talis. ex quo efficitur substantiæ nomen iterari: vt neutrum proprium recte tributum eſſe videatur. At vero in cōfirmatione huius loci vſus erit, ſi nullo verbo eodem ſepe vta re, hac enim ex parte apte proprium statuetur. vt ſi quis propriū hominis dixerit animal ad cognitionem & scientiam natum, is nec ſepe eodem verbo vtetur, & hac ex parte recte homini prop- prium statuet. Sequitur locus in refutatione, ſi tale aliquid ver- bum in proprio expreſſerit, quod cōueniat rebus omnibus, inu- ſitatum enim & minus aptū erit verbum quod à nullo separat, atqui vt in definitionibus, ſic quod in p̄priis exprimitur, debet ſeiungere: non igitur recte expositū erit propriū. vt ſi quis prop- prium scientiæ dicat, opinionem, quæ ratione dimoueri nō po- test, cum ſit vna: quoniā in proprio exponendō aliquo eiusmo- di vſus est, vnius ſcilicet nomine, quod rebus omnibus cōuenit, profectò scientiæ propriū recte positum nullo modō videri po- test. In confirmatione valebit hic locus, ſi nullum verbum com-

mune adhibeat, sed eiusmodi quod à re aliqua separat. hac enim ex parte præclare positum erit proprium, vt si quis animali proprium tribuat, habere animum, is quoniā nullo verbo communi vsus est, habere animum, recte hac ex parte animalis proprium dedit. Proximus locus est in refutatione, si quis plura propria eidem statuat, neq; se plura ponere explicet. Tum enim haud recte positum erit proprium. vt enim in definitionibus nihil adhibendum est præter orationem, quæ rei vim & naturam explicet: sic ne in propriis quidem, præter orationem, quæ proprium id quod datum est efficiat, quicquam exprimendum est. quādō quidem inusitatum minusq; aptum est, quod præterea additur. Id quod cōtinget, si quis ignis propriū dixerit corpus tenuissimum & celerrimum, vt runq; enim de solo igne vere dici potest, ex quo efficitur ignis proprium, corpus tenuissimum & leuissimum non esse recte datum. In confirmatione huius loci vsus erit, si non plura propria eiusdē, sed vnum esse ponatur, hac enim ex parte proprium recte ponetur. vt si quis dicat humoris proprium, corpus quod in omnem formam flectitur, is quoniā vnum expressit proprium non multa, eò recte vsus est humoris proprio. Sequitur locus in refutatione, si vel eo vtatur cuius proprium explicat, aut eorū aliquo quæ ei tribuitur. Nam quoniā cognitionis gratia inuentum est proprium, eo modo non recte ponit. Eadem quidem res semper æquè obscura est. quod autē alicui tributum est, id quoniam eo est posterius, non est magis perspicuum. ita fit, vt ex his nihil disci cognoscique possit. vt si quis proprium animalis ponat substantiam cuius est species homo, is quia aliqua re vsus est earū quæ animali tributæ sunt, profecto non cōmodè vsus est proprio. In confirmatione autem ita demū propriū recte hac ex parte statuetur, si nec eo neq; aliquo eorum quæ ei tributa sunt, vt amur. quod fiet si propriū animalis ponamus, quod ex animo & corpore cōcretum est. sic enim neq; ipsum, neq; quicquam ipsius adhibebimus, ex quo efficitur, vt præclare hac in parte animalis propriū explicemus. Eademque ratione ea spectanda sunt in aliis etiam rebus, quæ non faciunt, aut quæ faciūt aliquid planius. Iam vero in refutatione videndum est, an tale aliquid adhibitum sit, quod aut contrarium sit, aut omnino æquè antiquū naturę ordine aut posterius.

neq; enim rectè proprium ponetur. Nam contraria sunt ordine naturæ æquè antiqua quod autem æquale est alicuius, naturæ ordine & eo posterius, non facit ipsum planius, neque declarat. Ut si quis boni pprium dicat, malo maximè esse contrarium, is boni contrarium adhibuit, ob eamq; causam proprium boni haud rectè explicauit. In confirmatione autem huius loci vñs erit, si nec contrario vtemur. neque vlo alio quod æquale sit ordine naturæ vel posterius, sic enim rectè hac in parte statuimus proprium. vt si quis scientiæ proprium ponat, opinionem quæ maxime fidem facit, is quia nihil adhibuit nec quod scientiæ esset contrarium, nec quod omnino simul esset cū ea, aut ea posterius naturæ ordine, eo rectè proprium scientiæ hac ex parte statuit. Sequitur locus in refutatione, si quod nō semper sequitur, proprium posatum est, sed id quod interdum non proprium est: nō enim præclarè & commodè proprium erit explicatum. Neque enim in eo nomen necessariò verè dicitur, in quo inesse ipsum intelligimus: neq; in eo neesse est nomen nō dici, cui illud non intelligimus cōuenire. Ita non erit rectè expressum proprium. Præterea non erit perspicuum an conueniat id quod statutū est esse proprium, si tale sit vt prætermitti separari que poscit. Itaque non erit perspicuum, neque apertum proprium. Ut si quis proprium animalis ponat, moueri interdū aut stare: is quia tale statuit pprium quod interdum non pprium efficitur: certè haud aptè proprium statuit. In confirmatione consyderabimus an id proprium statutū sit quod semper est in re necessariò, hac enim ex parte rectè proprium ponetur: vt si quis virtutis pprium dicat, eum in quo sit bonū efficere, is quia ppriū statuit quod semper consequens est, ob eam causam recte virtutis proprium hac ex parte cōstituit. Sequitur locus in reprehēsione, si id quod hoc tempore proprium est statuat, neque se proprium huius temporis dare, exponat: neque enim recte statuet proprium. Primum enim quod contra mores & cōsuetudinē statuitur, id omne endationis indiget. Atqui solent ferè omnes id proprium statuere, quod sempiternum est. Deinde incertum est, isne qui nō explicat mentē suam, velit id ponere, quod hoc tempore sit propriū. Nō igitur dare debet reprehēsionis occasiōnē, quod cōtinget si quis ponat alicuius hominis pprium esse, sedere vñā cū aliquo

homine, illudque hoc tempore proprium esse non statuat. Neque enim illud recte statuat proprium, nisi se dixisse hoc tempore proprium esse explicet. Atque hic locus ad confirmandum valebit, si explicemus cum aliquid proprium statuamus hoc tempore, nos proprium hoc tempore ponere. sic n. recte proprium hac in parte statuemus. Exempli causa, si quis alicuius hominis proprium dicat esse, aliquo in loco hoc vel illo tempore deabulare, quoniam distinctione versus est, recte id proprium esse posuit. Proximus in reprehensione locus erit, si quis tale statuat proprium, quod conuenire aliter, quam sensu perspici non licet. Neque enim tum positum proprium erit: quodammodo quidem quicquid mouet sensum, si id extra sensum sit, obscurum est. incertum enim est an iam conueniat, propterea per sensu tantummodo intelligatur. Quod verum esse in his que non necessario semper consequuntur perspiciemus. veluti si quis solis proprium esse dicat, astrum splendidissimum quod supra terram fertur, is adhibet in proprio illud quod supra terram fertur, quod quidem quia sensu cognoscitur, non recte solis proprium statuit. Incertum enim erit cum sol occiderit, an supra terram feratur, quod tum sensus oculorum nos deficit. At in confirmatione huius loci versus erit, si proprium statuamus eiusmodi, quod sensu non sit perspicuum, aut certe quod si sensum mouet, perspici potest necessario conuenire. hac enim ex parte recte statutum erit proprium. vt si quis extremitatis proprium ponat, quod primu colore inficitur, is illo toto, colore inficitur, quod sensum mouet, ille quidem vtitur, sed eiusmodi quod perspicuum est semper conuenire. Ita hac ex parte recte statutum est extremitatis proprium. Iam in reprehensione videndum erit, an definitione ut proprium posuerit. sic enim proprium non recte ponetur, quodammodo quidem non debet proprium rei vim naturamque explicare. Cuius exemplum erit, si quis hominis proprium dicat, animal gradies bipes. proprium enim hominis statuet quod quid res sit, explicat. Non igitur recte statuit hominis proprium. In confirmatione autem huius loci versus erit, si proprium eiusmodi statuamus quod vicissim dicatur, neque rei vim naturamque declareret. Erit enim hac ex parte recte explicatum proprium. vt si quis hominis proprium ponat, animal circu natura: proprium ille quidem statuet quod vicissim dicitur, sed quod non quid res sit, indicat.

Ita fiet, vt hac ex parte recte statutū sit hominis proprium. Coniunctus huic locus est in reprehensione & refutatione cum propriū datur, cuius nihil quid res sit explicit. Oportet n. vt definitionum, sic priorum primum genus exprimi: deinde iam hoc pacto adiungi cætera quæ separant atq; sciungunt. Non igitur recte proprium ponetur, quod non eo modo statuetur. vt si quis proprium animalis dicat, animū habere nō ponet in quaestione naturæ animal, ex quo sequetur animalis propriū non recte positum esse. In confirmatione autem cōsyderandum est, an collocatum sit in quaestioē naturæ id cuius propriū explicitur, & ita demum adiungātur cætera. Hac enim ex parte recte propriū datum erit. veluti si quis proprium hominis ponat, animal ad scientiā & cognitionem natum, is & proprium quod in quaestione naturæ aliqua ex parte positū est, dabit: & ea ex parte hominis proprium recte explicabit. Ac vtrū recte, an minus recte proprium datū sit & explicatum, ex iis locis qui adhuc sunt expressi, intelligere debemus. Vtrū autē id proprium sit omnino quod explicatur & datur, necne, ex iis quos deinceps exponemus, licebit cōcludere. Iisdem n. locis aliquid recte ponī proprium cōcludemus, quibus proprium omnino statuitur. quorū primus erit in refutatione diligens eorum omnium animaduersio & consideratio quorum propria dabuntur. veluti videndum erit, an ea ex parte qua datur nō verè dicatur, an vero non sit proprium vnius cuiusque eorum eius ratione cuius propriū explicitur. sic enim non erit proprium quod esse ponebatur. vt quia de geometra nō verè dicitur, eum nulla ratione falli posse, (fallitur enim geometres in falsa descriptione) nō est proprium futurum docti & artificis, nō falli ratione. In confirmatione autē an omni ex parte verè dicatur, & hac ex parte videndū est, quoniam proprium erit quod positū est esse proprium. vt quia animal ad cognitionem & disciplinam percipiendam natum, in omnī homine vere dicitur, & quia homo sit, eō hominis propriū erit, animal ad disciplinam percipiendam natum. Huius autem loci usus erit in refutatione, quoties in quo nomen, nō etiam oratio vere dicetur, & cum in quo oratio, nō etiam nomen intelligi licet. In confirmatione autem cum in quo nomen, etiam oratio: & in quo oratio: nō quoq; intelligetur. Alter locus estre

K iij

futationis cum de quo oratio non etiam nomē, vere dicitur: & cum de quo nomē non etiā vere dicitur oratio. tum enim quod possum est esse proprium, non erit propriū: quod ex hoc exemplo intelligi potest: Animal enim ad disciplinā & scientiā percipiendam natum in deo verè intelligitur, homo non intelligitur. ex quo efficitur non esse proprium hominis hoc totum, animal quod ad disciplinam cognitionemque percipiendā natum est. In confirmatione autem valebit, quoties in quibus omnibꝫ oratio, nomen etiam dicetur: & in quibus nomen, etiam oratio. quod enim proprium possum est esse, propriū erit. Quod hinc intelligi potest, quia de quibus illud totum habere animum, etiā animal vere dicitur: & de quibus animal, etiā animatum. ita habere animum animalis proprium est. Refutationis tertius locus erit, si subiectum eius esse proprium statuatur, quod in subiecto esse dicatur. vt si quis proprium statuat tenuissimę rei ignē, quia subiectum proprium ei quod dicitur tribuit, certe non recte posuit ignem proprium esse rei tenuissimæ. Ob eāmq; causam non est futurum proprium subiectum eius, quod in subiecto esse dicatur. sic enim idem multorum, & quæ specie differunt propriū est, quandoquidem multa quædā quæ specie differunt eidē conueniunt, quæ de eo solo dicuntur: quorū omniū subiectū proprium futurum est, si quis isto pacto statuat proprium. Ad confirmandum autem valebit, si id quod in subiecto inest, subiecti proprium esse ponatur: quandoquidem proprium futurū est id quod possum est non esse proprium. siquidē in solo eo intelligitur, vt dixi, propriū, cuius proprium esse dicitur. vt si quis terræ propriū dicat, corpus grauissimū specie, is quia propriū subiecti dedit eiusmodi quod & de sola re; & vt proprium dicitur, efficitur vt recte possum est fit terræ propriū. Sequitur locus proprius refutationis, si quis per communicationem proprium tribuat: non enim erit proprium quod possum est esse proprium: quippe cum id quod cōmunione quadam conuenit, ad vim naturamque rei explicandā pertineat. quod sane in differentiarum numero habebitur: propterea q̄ in specie aliqua dicitur. vt si q̄s proprium hominis dicat hoc totum, gradiens bipes, per communionem quandā proprium explicabit. ex quo fiet, vt nō sit proprium hominis gradiens bipes. Hoc loco videbit is qui confir-

mādi partes obtinebit, nē per cōmunionem propriū explicit, neque vim naturam quē rei declarēt: ita tamen vt viciſſim de re dicatur. Quod enim positum est nō esse propriū, id propriū futurum est. vt si quis animalis propriū ponat hoc totū. quod vim habet sentiendi, is nec propriū cōmunione explicabit, neque tale quod vim naturāmque rei declarēt, & tamen eiusmodi quod viciſſim de re dicatur. Ita propriū erit animalis hoc totū quod vim habet sentiendi. Proximus locus refutationis erit, si doceatur propriū nō posse vna cum re cuius propriū poniatur cohārere: sed vel posterius, vel prius quā id cuius nōmen est. Sic enim aut nunquā, aut certè nō semper propriū est futurum id quod positū est esse propriū. vt si volitare in foro hominem potest, & posterius quā homo alicui conuenire, certè volitare in foro, aut nunquam, aut non semper hominis est propriū. In cōfirmatione autem huius loci vsus erit, cum id quod propriū ponitur, vna cū re semper aderit necessariō, neque definitionis vim, neque differentiæ habebit. Sic enim propriū erit quod positum est non esse propriū. vt quia hoc totum animal quod ad disciplinā cognitionē natum est vna cum homine semper existit necessario, neque differentia est, neq; definitio, certè hominis propriū id ipsum futurum est. Sequitur locus refutationis, cū eorundem, quia eadem sint, non est idem propriū. Nō enim quod positū est propriū esse, propriū erit, quod intelligi potest hoc exemplo: Nam quia eius quod persequendum est, propriū non est, videri nonnullis bonum, ne eius quidem quod expetendum est propriū erit, videri nōnullis bonum. Idem enim valēt quod persequendū est & quod expetendum. Is autem qui confirmabit, ex hoc loco argumentū ducet, quando eiusdem rei quia eadem sit, idem propriū esse ponetur. Nam propriū erit quod positum est nō esse propriū, vt hominis quatenus est homo, propriū dicitur, haberē animū tripartitum, & mortalis quatenus mortalis est tripartitum animū habere propriū erit. Valet etiam hic locus in accidente, quoniam iifdē quatenus eadē sunt, eadē conuenire aut nō cōuenire debet. Cōiunctus huic locus est in refutatione, cū eorū quę sunt eiusdem speciei, nō id quod semper est eiusdem speciei propriū explicatur: non enim rei illius id quod positum est propriū erit.

vt quoniā eiusdem generis homo & equus habentur, neq; sem per proprium est equi à se stare, né hominis quidem proprium erit à se semper moueri & agitari. Sunt enim eiusdē generis moueri & stare per se, quoniam vtrique eorum quatenus animalia sunt, hæc conueniant. In confirmatione autē illud videndum est an eorum quæ sunt eiusdē generis, id proprium statuatur quod semper ad idem gen⁹ referatur. erit enim propriū, quod nō esse propriū positum est. vt quoniā hominis propriū est, esse gradē tem bipedem. auis etiam proprium erit volucrem esse bipedem. Sunt enim hæc eiusdem generis omnia. alia enim, vt species quæ sub eodē sunt genere, cum sint animali subiecta, alia vero vt gēneris animalis differentiæ. Sed hic locus falsus est, cum alterum eorum quæ numerata erunt, vni alicui soli speciei conueniat, alterum pluribus, qualia sunt gradiens, quadrupes. Quoniam autem idem & alterum multis modis dicuntur, difficile est si falla citer sumas, vnius & solius alicuius rei explicare propriū. Quod enim cōuenit alicui, cui quid accidit, etiam accidenti cōueniet, si cū eo intelligatur & sumatur cui cōuenit. vt quod inest in homine, etiam in albo homine, si modo sit albus, reperietur. Itēm, que quod in albo homine inest, id etiam in homine inerit, Sed quispiam multa propria refellet, si subiectū aliud per se faciat, aliud si cū accidente coniunctum sit. vt si dicat aliud esse hominem, aliud album hominem: idem fiet si aliud ponat habitum, aliud id quod ex habitu nominetur. vt enim quod in habitu inest, in eo etiam inest quod ab habitu appellatur: sic quod in eo quod ex habitu nominatur inest, etiā in habitu insit necesse est, veluti quoniā artifex arte & sciētia sua affici dicitur, nō erit scientiæ propriū, non posse ratione dissuaderi: quippe cū istopacto artifex sit futurus eiusmodi, qui nulla ratione de sententia deduci dimoueriq; possit. In confirmatione autem dicendum est, nō esse aliud omnino id quod accidit, & aliud id ipsum cui accidit, si cum eo cōprehendatur cui cōuenit: sed ob eam causam aliud dici solere quod eorum sit natura diuersa: quoniam aliud est hominem esse hominem, & aliud hominem album esse hominem album. Præterea à casibus ducendum argumentum est, non futurum esse artificem aliquid quod ratione mutari nō possit: sed eum qui ipsum ratione dissuaderi non possit: nēc artem & scien-

tiam esse id quod ratione sit immutabile, sed ipsam ratione esse immutabilem. Nā ei qui omnino, omniq; ex parte occurret, cōtrarius omnino ordo opponendus est. In refutatione proximus locus erit si quis velit aliquid quod natura inest explicare, eoq; verbo id ponat, vt id semper inesse declareret. Sic enim fiet, vt iacere id & ruere quod positum est, p̄prium videatur. vt si quis hominis p̄prium dicat, esse bipedem, vult ille quidē exponere aliquid quod natura insitum est, sed oratione sua id quod semper insitum est, significat. ita nō est futurum hominis proprium bipedem esse: quād oquidē non omnis homo duos habet pedes. In confirmatione autem huius loci vsus erit, si id quod natura insitū est, proprium statuere velimus, idq; oratione nostra exponam⁹. Neque enim proprium ex hac parte tolletur aut corruet. si quis proprium hominis ponat hoc totum, animal ad disciplinā & cognitionem percipiendā natum, idq; significet oratione sua natura illud esse insitum proprium, hac ex parte nunquā improbabilitur hominis proprium esse id quod diximus. Iam vero omniū eorum quæ ad aliquid aliud primum referuntur, aut vt primum ipsum difficile est explicare proprium. Nā si eius proprium derit, quod in alio aliquo intelligitur, etiam de primo verè dice tur: sī autem primi proprium ponat, etiam in illo quod in alio intelligitur reperietur. vt si quis extremitatis proprium dicat colore infici, etiam colore infici in corpore dicetur: quod si in corpore, etiam in extremitate. Ita fiet, vt non in quo oratio, nomen quoque verè dicatur. Sæpè autem accidit vt in quibusdam propriis explicandis peccetur, propterea quod nec quomodo, nec quorum proprium ponant, explicit. Omnes enim enituntur proprium statuere id quod aut natura insitum est, quale est hominis bipes. aut quod hoc tēpore cōuenit, vt hominis alicuius quatuor habere digitos. aut specie quēadmodum ignis tenuissimis ex partibus cōstare, aut omnino & per se, vt animalis viuere aut per aliud, vt animi, prudentia esse præditum. aut quasi in quo primum aliquid inest, vt in parte animi quæ rationis est particeps, prudentiæ esse sedē. aut ex eo quod aliquid habet, quemadmodū artificis est proprium, ratione de sententia deduci non posse. Neq; enim ex alia re, quam ex eo quod habet quicquā ratione de sententia deduci potest. aut etiā statuitur proprium ex

L

eo quod aliquid habetur, sicuti proprium est scientie ratione non posse mutari. aut ex eo quod aliquid communicatur, quale proprium est animalis sentire. Nam etsi aliquid aliud, veluti homo sentit, tamen iam cum illo hoc communicatur: aut ex eo quod communicat. vt alicuius animalis viuere. Si igitur non adiungatur illud natura, certe in eo peccatur, propterea quod fieri potest, vt quod natura insitum est, ei non conueniat, cui natura conuenit: quemadmodum homini duos habere pedes, quod si non explicet se id dare quod ineft, quod non est futurum eiusmodi, vt ei certo tempore conueniat, tale est, quatuor habere digitos hominem: quod si non exponat se id proprium ponere quod primus sit, aut quod alio ducitur, non in quo oratio etiam nomen vere dicetur, vt si quis colore infectu esse, vel extremitatis vel corporis proprium exposuerit. Quod si non ante explicarit se id proprium dare, vel quia habeat ipsum. vel quia habeatur, certe id quod reddit non est futurum proprium. Nam si ex eo quod habeatur & continetur proprium statuerit, etiam ei qui habeat, conueniet. quod si etiam ei qui habet conuenit, ei etiam quod habetur & continetur. quod fiet si hoc totum, ratione non posse dissuaderi, scientiae aut artificis proprium esse ponatur. Atque etiam peccabit in explicando proprio, qui non exposuerit se id statuere proprium, quod dat, vel ex eo quod participet, vel ex eo quod communicetur, propterea quod isto pacto aliis quibusdam conueniat proprium. Nam si ex eo statuat, quia communicatur cum iis qui participant, conueniet: sin ex eo quod participat, iis quae communicantur. vt si qui alicuius animalis aut animalis proprium ponat viuere, nec de specie id explicet, certe vni soli eorum quae illis subiecta sunt, cuius proprium statuitur, conueniet. Quod enim praestat & excellit, id vni soli conuenit, vt igni conuenit celeritas maxima. Fit etiam interdu, vt is aberret in tradendo proprio, qui speciei mentionem inducit. Eorum enim quae exponuntur debet esse una species, quando speciei fiet mentio: quod in nonnullis non continet, quo ex genere ignis est. neque enim una est species ignis. quae doquidem species inter se differunt, pruna, flamma, & lumina, quorum unumquodque ignis est. ob eamque causam, cum speciei non men adiungitur, alia species eius quod dictum est, non debet esse, quasi aliis magis, aliis minus, id quod proprium explicatum est.

debeat cōuenire.cuius generis est tenuissimum esse, si ignis propriū esse ponatur.nā & prunarum, & flāmē lumē tenuissimum est, quod nō debet accidere, quoties nomen nō dicitur magis in eo, in quo oratio verius dicitur:sin minus nō est futurū aliquid, in quo sit magis oratio, etiā nomen magis potiusq; dicatur.Preterea ita fiet, vt sit idē p̄prium, & illius quod omnino , & illius quod maximē inest in eo quod omnino tale vel tale existit, qua lem habet rationē subtilissimum corpus ad ignē. Nā & luminis & ignis omnino illud ipsum futurum p̄prium est: quippe cum lumen sit tenuissimū. Ac si quis isto p̄acto p̄prium statuerit, argumenta cōtrā ducenda erunt, nec tamen ex hoc loco occurrere & resistere debebit, sed vt p̄mū p̄prium posuerit, quēadmodū & cuius generis proprium ponat explicare. In refutatione p̄ximus erit locus, si quis aliquid sui ipsius propriū statuat, neq; enim p̄prij vim obtinebit quod positum est esse p̄prium. Quicquid enim idē est quod aliquid idē, id naturā explicat. quod autem naturam explicat, non est proprium, sed definitio. vt si quis honesti p̄prium dicat esse decorum, is quia aliquid sui ipsius ponit p̄prium (honestum enim idē est quod decorum) certè non erit honesti decorum p̄prium. Huius autē loci vſus erit in confirmatione, si aliquid sui ipsius non ponamus esse proprium, & tamen eiusmodi, quod vicissim dicatur. sīc. n̄ quod proprium nō esse statutum est, proprij vim & nomen obtinebit. quod fiet, si quis proprium animalis ponet hoc totū natura animata . neque enim aliquid sui ipsius proprium esse ponit, cum interim vicissim dicatur. Ita propriū animalis erit animata natura. Iam in iis quæ ex similibus eiusdemq; generis partibus cōstant, videndum erit. In refutatione totiusne propriū in parte non verè intelligatur, an propriū partis in toto minimē dicatur. quoniā non rectē explicatū erit quod positum est esse proprium. hoc enim in quibusdam solet contingere. fieri enim potest, vt iis quispiam proprium tribuat, quæ ex sui similibus eiusdemq; generis partibus cōstant: modò totius, modò partis habita ratione, quorū neutrū rectē explicabit. Exemplū totius erit, si quis dicat maris proprium hoc totū, aqua quę maxima ex parte salsa est . Nā alicuius, quod ex sui similib⁹ partib⁹ cōcretū est proprium ponit, sed eiusmodi quod in parte nō verè dicatur. quandoquidē certū quoddā ma-

III.

L ij

re non est, aqua maxima ex parte salsa: ita maris proprium non erit hoc totum, plurima aqua quæ salsa est. Partis autem exemplum tale est: Si quis aeris proprium esse dicat, quod respirabile est, is alicuius quod ex sui similibus partibus constat, ponit proprium, sed eiusmodi quod & si de quodam aere verè dicitur, tamen de vniuerso nō dicatur: quippe cum nō omnis aer sit respirabilis. quare spirabile aeris futurum nō est propriū. In confirmatione autē ex hoc loco argumentū ducemus, si pprium quod dabimus de vnoquoq; quod ex sui similib⁹ partib⁹ constat, verè dicetur: ita tamen vt pprium sit eorum totius ratione. sic enim quod pprium non esse positum est, erit pprium. vt, quoniam in vniuersa terra verè intelligitur in inferiorem locum ferri natura, certè pprium erit hoc ipsum alicuius terræ omnino, quia terra est. Nā de terra, & de natura terræ dicitur: ex quo efficitur vt terræ sit pprium, natura ferri ad inferiores partes. Ex contrariis autē multa argumenta in vtranq; pārtem elici possunt. Primum in refutatione ex cōtrariis, quæ aduersa dicuntur, erit, quādo cōtrarij non est cōtrarium pprium. neq; enim proprium contrarij contrarium futurum est, hoc modo: Si iustitia iniustitiæ contraria est, & optimo id quod est deterrium: iustitiæ autem optimum non est pprium: non erit igitur iniustitiæ quod deterrium est, proprium. In confirmatione autē usus erit, quoties cōtrarij cōtrarium est proprium. sic enim fieri vt contrarij propriū sit cōtrarium: exemplūm tale est, Si malum bono contrariū est, & id quod fugiendum est, ei quod est expetendum: est aut̄ boni proprium id quod expetendum est, profecto mali proprium erit id quod fugiendū est. Alter locus est ex iis, quæ cum aliquo conferuntur. In refutatione quidē hoc modo tractabitur, Si quid eo rum quæ cum aliquo cōferuntur, alicuius eiusdem generis non est proprium, ne id quidem quod est in iis quæ cum aliquo conferuntur, illius eiusdē generis proprium erit. quod ex hoc exemplo intelligi licet, Si duplum simpli duplum dicitur, & id quod vincit illius quod vincitur: id autem quod vincit non est dupli proprium: certè simpli id quod vincitur & superatur, non erit proprium. In confirmatione autem hoc modo: Si illius quod cū aliquo confertur, aliquid eiusdem generis proprium est: id etiā quod ex eo genere est, alterius eiusdem generis erit proprium.

cuius exemplum est, Si duplum cum simplō cōfertur, vñū cum duobus, & duo cū vno: dupli autem proprium est id quod duo rum habet rationē ad vñū, profectò dupli proprium sit, id quod vnius ad duo rationem habet, necesse est. Proximus locus est ex priuantibus, qui in refutatione tractabitur hoc modo: Si res rei non est proprium, ne priuationis quidē proprium priuatio erit. Et si priuationis priuatio nō est proprium, ne rei quidēres proprium erit: vt si surditatis proprium non est, vacuitatem esse sensus (est enim id cæterorū sensuum commune) ne auditus quidē sensum esse proprium videbitur. In confirmatione hoc modo: Si res rei proprium est, etiā priuationis proprium erit priuatio: & si priuationis priuatio proprium est, rei etiam res proprium erit. vt si aspectus proprium est cernere ex eo quod aspectum habemus: cæcitatris etiā proprium erit non cernere, quia aspectum nō habeamus, cum natura aptus nobis aspectus esse videatur. Sequitur locus ex aientibus & negantibus, qui in multas partes distributus est. ac primi quidē, qui ex iis quæ dicuntur, ducitur, in refutatiōe solū vsus est hoc mō: Si id quod ait alterius quod ait est propriū, non erit eius proprium id quod negat. Etsi id quod negat, eius quod negat proprium sit, id quod ait, non est illius futurum proprium. vt si animalis proprium est id quod animatū est, non erit animalis proprium id quod non est animatum. Alter est ex iis quæ dicuntur, aut non dicuntur, & ex iis de quib⁹ dicuntur, aut non dicuntur: qui in confirmatione tractabitur hoc modo: Si id quod ait eius quod ait non est propriū, ne id quidē quod negat, eius propriū est quod negat. Et hoc mō, Si id quod negat eius proprium non est quod negat, ne id quidē quod ait, eius quod ait futurum est propriū. Cuius exemplum est tale, Si hominis proprium nō est animal, ne eius quidem quod non est homo proprium erit id quod non est animal: vicissimq; Si eius rei quæ nō est homo, ea non videatur propria quæ non est ex genere animalium, ne hominis quidem animal proprium est futurum. In confirmatione autem huius loci tractatio est talis, Si eius quod ait id quod ait est proprium, etiā eius quod negat id quod negat erit propriū: & si eius quod negat id quod negat propriū est, etiam eius quod ait id quod ait proprium erit. quod hoc exemplo illustrari potest, Si eius quod est non animal propriū est nō

viuere, certè animalis viuere erit propriū: contraq; si viuere animalis est proprium, certe eius etiā rei quæ est non animal proprium erit non viuere. Tertius locus est ex iis quæ subiiciuntur, cuius in refutatione tractatio erit talis: Si ea quæ statuta sunt esse propria aientium sunt propria, nō erunt eadem etiā negantium propria. Et si negantium expressa sint propria, aientium propria non erunt. Exéplum tale est: Si animalis proprium est quod animatum est, certè quod animatum est esse propriū eius quod est non animal, nullo modo potest. In confirmatione autē hoc modo: Si eo quæ posita sunt esse propria nō sunt aientiū, negantiū erunt. Quanq; hic locus interdum vitiosus est & captiosus. Nam nec aientia negantiū, nec negantia aientium propria sunt. Aientia enim negantibus non cōueniunt omnino: Negantia autem aientibus illa quidem cōueniunt, sed non vt propria. Sequitur locus ex diuisione, cuius in refutatione tractatio talis est. Si eorū quæ in diuisione enumerantur, nihil vlliū reliquorum est proprium, ne id quidem quod eius positum est esse proprium, illius futurum est proprium. vt si animal quod sensum mouet, nulli⁹ aliorum mortalium animantiū est proprium, ne id quidem animal quod intelligentia & ratione cōtinetur, Dei proprium est. In cōfirmatione autem hic locus nobis copiam ad argumentandum suppeditabit, quoties quiduis reliquorū omniū quæ in diuisione enumerata sunt, sumetur proprium vniuersiūq; eorum quæ distributa sunt. Quod si est alicui⁹ eorum propriū quæ enumerata sunt in diuisione, etiā reliquum proprium erit illius alterius cuius proprium nō esse statuebatur. id quod ex hoc exemplo intelligi poterit: Si prudētię proprium est per se virtutē esse eius partis animi quæ rationis est particeps, ceterarūq; virtutum quarum singulę hoc mō assumuntur, certè tēperantiae proprium erit per se naturaq; sua virtutē esse eius partis animi, in qua voluptates versantur. Sequitur locus ex similiter cadētibus, qui in refutatione hoc mō tractabitur: Si casus alterius casus nō est proprium, ne id quidem quod similiter cadit, alterius propriū erit. cuius exemplum est tale: Si eius quod iuste fit non est proprium p̄clarē fieri, nec iusti id quod p̄clarum est proprium erit. In cōfirmatiōe autē ejus loci talis est tractatio: Si id quod caditalterius proprium est, etiā casus erit alterius proprium. vt si hominis

proprium est hoc totum, gradiens bipes, etiā homini proprium erit, gradientem bipedē esse. Non solum autē ex iis quæ exposu imas à similiter cadentibus, sed etiā à contrariis, quemadmodū in superioribus locis explicatum est, argumenta ducēda sunt, ac in reprehensione quidē hoc mō: Si contrarij casus non est propriū casui alicuius cōtrarii, ne cōtrarii quidē casus alterius casui cōtrarii fururum est proprium. cuius exemplum est tale: Si eius quod iuste fit nō est propriū rectē fieri, certē ei⁹ quod iniuste fit improbe fieri proprium non erit. In confirmatione autē ducetur hoc modo: Si contrarii casus alterius cōtrarij casui proprium statuitur, etiam contrarii casus alterius contrarij casui ponetur proprium: vt si boni proprium est optimū, mali quoq; id quod deterrimū est proprium erit. Sequitur locus à simili, cuius in reprehensione talis erit vſus: Si similiū similia non sunt propria, nec similiū similia propria erunt, Si enim, exempli gratia, architectus eandem habet rationem ad extruendā domū, quā medicus ad efficiendam & restituendam valetudinem: medici autem proprium non est efficere valetudinē, ne architecti quidē extruere domū proprium erit. In confirmatione autem hic loc⁹ hoc modo exp onitur: Si similiū similia propria sunt, similiū quoque propria erunt similia. vt si medicus eandē habeat rationem ad efficiendam valetudinem, quam gymnasii præfectus ad efficiendā firmam constitutionem, & sit proprium præfecti gymnasii vim habere ad efficiendam firmam corporis constitutio nem, erit etiam medici proprium esse effectorem valetudinis. Proximus locus est eorum quæ habent eandem proportionem, cuius tractatio est eiusmodi in refutatione. Si ea quæ eandē habent proportionē, aliorum quę eandē habent proportionē non sunt propria, nec ea quæ eodem modo affecta sunt aliorum quę eandem habent affectionem propria erunt. Et si quid eorū quæ eodem modo affecta sunt, alterius proprium est, id nō erit proprium eius, cuius proprium esse ponitur. vt si eodem modo prudentia affecta est ad honestum & turpe, quod vtrūque eorū est scientia: prudentiæ autem proprium nō est scientiam esse honesti, præfecti nō erit proprium prudentiæ, rei turpis esse scientiā. Et si prudentiæ proprium est honesti scientiam esse, eius certē rei turpis scientiam esse nō erit proprium. quādoquidem idem

proprium multorū esse non potest. In confirmatione autem huius loci nullus est vsus. quippe cum id quod eodemmodo affectū est, vnum cum multis comparetur. Proximus locus est ex iis que ad naturam, originem, interitumq; referuntur. qui in reprehensione tractabitur, hoc modo: Si id quod ad naturam & statū refertur, nō est eius quod ad naturam & statum pertinet propriū, ne id quidem quod ad interitum pertinet, illius quod eiusdem est generis: nec quod ad ortum vlliū eiusdē generis propriū erit. vt si exēpli causa hominis nō est propriū, esse animal, non erit propriū huius totius, hominem gigni, illud totum animal fieri: nec hominis interitus proprius est interitus occasusq; animalis. Eodemq; modo sumenda argumenta sunt ex ortu concludendo statum & interitum, itēmque ex interitu concludēdo statum & ortum: quemadmodum paulò antè ex statu cōclusus ortus & interitus est. In confirmatione aut̄ hoc modo: Si id quod ad statum pertinet est alicuius eiusdem generis propriū, eius etiam quod ad ortum pertinet erit propriū id quod eiusdē est generis: & illius quod ad interitum, quod eiusdē generis esse ponitur. cuius exemplum tale est, Si hominis propriū est esse mortalem, etiam hominis ortus propriū erit, nasci mortalem: & in teritus hominis, mortalem interire: eodemq; modo cōcludendus est ex ortu & interitu, status & ortus, quemadmodū hic locus in refutatione expositus est. Sequitur locus ex forma rei propositæ. In refutatione quidē huius loci talis erit tractatio. Si formæ non conuenit, aut certè non ex ea parte qua id dicitur cōuire cuius proprium datum est: quod proprium positum est nō erit proprium. vt si ipsi homini non conuenit quies quia homo sit, sed, quia idea, non erit proprium quiescere. In confirmatione autem locus est eiusmodi, Si quid speciei conuenit, idq; ex hoc ipso cōuenit quia dicatur de eo ipso cuius ponitur nō esse proprium, erit proprium id quod positum est nō esse proprium. vt si cōuenit ipsi animali, ex animo & corpore concretum esse, idque ei quia animal sit conuenit, certe animalis proprium erit ex animo & corpore constare. Sequitur locus cōparationis ex maiore & minore, qui quadripartito distributus est, quorū primus in refutatione tractabitur hoc mō. Si quod elationē habet alterius eiusdē generis non propriū: ne id quidem quod sub-

V.

missionem habet, vlliis eiusdē generis proprium erit: nec quod minimam habet alterius, nec quod maximam habet elationē alterius eiusdem generis. nec deniq; id quod omnino dicitur vlliis eiusdē generis: vt, si exempli causa, maiore colore infectum esse, maioris corporis non est proprium: nec minus colore infectum esse, minoris corporis proprium erit: nec infectum esse colore, corporis omnino. In confirmatione autē huius loci tractatio erit talis: Si id quod elationem habet, eiusdem generis alicius proprium est, id etiam quod submissionē habet, alicius eiusdem generis proprium erit. Itemq; Id quod minimā habet submissionē alterius eiusdē generis, & quod maximā habet elationē alicius eiusdē generis, & quod omnino dicitur & semel, alicius eiusdē generis sit proprium necesse est. cuius exemplum est eiusmodi: Si eius quod magis viuit magis sentire proprium est, etiā eius quod minus viuit, id quod minus sentit: & eius rei quæ maximè viuit, maximè sentire: & eius quod minimo beneficio vitæ vtitur, minimè sentire: & eius quod omnino viuit, omnino sentire proprium erit. Atq; etiā ex eo quod omnino dicitur, argumenta ducēda sunt. In reprehensione quidē hoc modo: Si id quod omnino dicitur alterius eiusdē generis nō est proprium, nē id quidem quod elationē habet eius quod est eiusdē generis: neq; id quod submissionē habet alterius eiusdem generis: neq; id quod maximā habet elationem alterius: neq; id quod minimam habet submissionem alterius, erit proprium. quod ex hoc exemplo intelligi potest: Si hominis non est proprium, bonum esse, ne eius quidem qui hominis nomine magis aut potius appellatur, probiorem esse proprium erit. At in confirmatione argumentum ab hoc loco sic sumetur: Si id quod omnino dicitur eius quod est eiusdem generis proprium est, id etiā quod maiorem elationem habet, alterius: & quod minorē habet submissionem, quodq; minimā ac maximam habet, alterius eiusdē generis propriū futurum est: vt si ignis propriū est sursum ferri natura, eius etiā proprium erit quod ignis potius dicitur, celerius in superiorem locum suapte natura ferri. Eodemque modo ex cæteris hæc cōcludenda sunt omnia. Alter locus est in reprehensione talis: Si quod elationem habet non est proprium alterius eiusdē generis, nō erit proprium id quod habet submissio-

nem vllius quod est generis eiusdem. Eius loci tale exemplum erit: Si animalis magis proprium est sentire, quam hominis scire; nec proprium est animalis sentire, non erit hominis scire proprium. In confirmatione autem hoc modo tractabitur: Si id cui illud minus additur, alterius cui idem adiungitur est proprium, etiam id cui magis additur alterius cui idem adiungitur est futurum proprium. vt si minus hominis proprium est cicurem & humanum esse natura, q̄ animalis viuere: hominis autem est proprium cicurem esse suapte natura & humanum, profecto animalis proprium erit viuere. Tertius locus ex maiore & minore in reprehensione talis est: Si quid eius cuius magis est proprium, propriū non est, ne eius quidem proprium erit, cuius minus est proprium. & si illius est, non etiam huius erit. vt si colore infici extremitatis magis proprium est, q̄ corporis, nec proprium est extremitatis, non erit proprium corporis omnino, colore infici. quod si est extremitatis proprium, non erit corporis proprium. At verò in confirmatione huius loci nullus usus est: cum præsertim idem multorum proprium esse nullo modo possit. Quartus locus est in refutatione huiusmodi: Si quod magis propriū videtur alicuius, id nō est eius proprium: ne id quidem proprium erit, quod minus proprium eius videtur. Cuius exemplū tale est: Si animalis magis proprium est sensu percipi, quā secari in partes: & animalis non est proprium sensu percipi: non erit animalis proprium in partes secari. In confirmatione autem tractabitur hoc modo: Si quod minus proprium est alicuius id eius proprium est certè quod magis proprium est, eius erit propriū. vt si minus est proprium animalis sentire quam viuere: & animalis sentire est proprium, profecto animalis proprium erit viuere. Deinceps sequitur locus eorū quæ æqualiter cōueniant, cuius loci tractatio in refutatione hæc prima erit: Si quod æquè est proprium non est proprium alicuius cuius æquè proprium est: ne id quidem quod æquè proprium est, eius erit proprium cuius æquè proprium est. vt si æquè proprium est partis animi in qua voluptates versantur appetere, ac eius quæ rationis est particeps, ratiocinari: & eius partis in qua voluptates versantur, nō est proprium appetere: non erit etiam ratiocinari eius quæ rationis est particeps, proprium. In confirmatione autem huius loci tractatio erit eiusmodi: Si id

quod æquè pprium est eius est proprium cuius æquè proprium est, erit etiam quod æquè proprium est, eius pprium cuius æquè proprium est. cuius exemplum tale est: Si æquè pprium est partis animi quæ rationis est compos, primam esse sedem sapientiæ: atque eius in qua voluptates habitant, primam esse sedem temperantiæ: & partis eius quæ compos est rationis, primam esse sedem sapientiæ proprium est: illius etiam in qua voluptates habitant, proprium erit primam sedem esse temperantiæ. Alter locus in reprehensione talis est: Si quod pari ratione alicuius est pprium, non est proprium eius: quod æquè propriū est, id non erit eiusdem proprium: vt si cernere æquè proprium est hominis ac audire: hominis autem non est proprium cernere: non erit etiā audire hominis proprium. In confirmatione autem talis vsus erit: Si quod pari ratione alicuius est proprium, id eius pprium est, etiam id quod æquè propriū, eius erit proprium. vt si æquè proprium est animi, eius partem valere ad appetendum ac posse ratiocinari primum: animi autem proprium est eius partem esse, quæ primum appetat: animi etiam proprium erit, partē eius primum posse ratiocinari. Tertius locus est in reprehensione eiusmodi: Si quid non est proprium eius, cuius æquè proprium est, non erit proprium eius, cuius pari ratione est proprium: & si illius est proprium, alterius proprium non erit. Quod hoc exemplo illustrandum est: Si exempli causa incendere æquè pprium est flammæ atq; prunarū: & flammę incendere non est pprium, non erit prunarum proprium, incendere. quod si flammæ proprium est, non erit prunarum proprium. huius autem loci nullus vsus est in confirmatione. Interest autem inter locum eorum quæ eodē modo ad rem affecta sunt, & locū similitudinis, quod ille ex proportione sumitur, nō ex eo quod aliquid conuenit: hic autem ex coparatione rerum dicitur. Deinceps locus in refutatione tractatur, si quis ex vi propriū statuet, proprium quæ vi ad id quod non est, accommodabit, nec vis poterit rei quæ nō est, conuenire, non erit pprium quod positum est proprium esse. vt si quis dicat aeris proprium esse spirabilem esse, ex vi proprium statuit, quandoquidē tale proprium quod respirari potest, respirabile est, atque etiam proprium statuit rei quæ nulla est. siquidē sublato animali quod respirare aerē solet, aer esse potest, nec

tamen si nullum sit animal, fieri potest ut quid respiret: ita sit ut aeris non sit futurum, pprium eiusmodi quod respirari potest, tum cum animal nullum erit tale quod respiret: quare aeris pprium non erit spirabilem esse. At in confirmatione huius loci vñus erit, quando ex vi proprium explicabimus, quod aut ad id quod est, aut ad id quod non est, refertur: ut vis ipsa rei que nulla est, possit conuenire. sic enim proprium erit id quod positum est non esse pprium, vt si quis eius quod est pprium ponat posse pati vel facere, is ex vi pprium exprefsit, idq; ad id quod est accommodauit. Quandiu enim aliquid est, id & pati aliquid & facere potest, ita eius quod est pprium erit posse pati vel facere. Extremus locus refutationis erit: quando ex præstantia & excellentia proprium exponitur, proprium non est quod positum est esse proprium. iij enim qui hoc pacto proprium statuunt, faciunt ut in quo oratio, in eo non etiam nomen verè dicatur. sublata enim re, tamen stabit oratio, quippe cum alicui earū rerum que sunt, conueniat maxime: vt si quis ignis proprium dicat esse hoc totum, corpus leuissimum, igne sublato erit corpus aliquod leuissimum. non est igitur ignis proprium hoc totum, corpus leuissimum. In confirmatione autem, ne præstantia statuamus proprium prouidendum est. ex ea enim parte rectè ponetur proprium. vt si quis hominis proprium ponat hoc totum, animal natura cicur & humanum, is quoniam nō explicauit proprium ex præstantia, ex ea parte proprium rectè statuit.

A R I S T O T E L I S · T O P I C O R U M L I B E R U I .

Cap. I.

I

N tractatione autem locorum definitionis, quinque ad reprehendendum nobis proponere debemus. Primum, omnino non verè dici de quo nomen, etiam orationem: debet enim in omni homine verè dici hominis definitio. Alterum non esse positum pro genere, aut pro accommodato genere, id genus quod est in definitione. Nā qui definit rem, debet ad genus differentiam adiungere, cum præfertim eorum quæ in definitione collocantur, rei quæ definiendo explicatur, naturam genus de-

clarat maximè. Tertium, non esse propriam orationem, quoniā debet propria esse definitio, quemadmodum supra dixi. Quartum, vt omnia quæ dixi perfecta sint, non tamen rem definitam esse, nec eius vim explicatam. Postremum est vitium, si omnia explicata sunt, non autem recte. Ac si de quo nomen, non etiam oratio vere dicitur, ex locis accidentis ad id demonstrandum & concludendum argumenta ducenda erunt. Illic enim hoc vnu egimus, vt verēne an falso diceretur, cognosceremus. cum præfertim quando disserebamus accidens couenire, vere dici, quando non conuenire, non vere dici fateremur. Non esse autem aptum genus id quod positum est, aut non esse propriam orationē quæ data est, ex locis generis & proprii qui sunt expositi, docebimus. quod autem reliquum est, non esse definitam rem, aut non recte definitam, quemadmodum intelligemus, meditamur dicere. Primum quidem an minus aptè res definita sit, videndū est, quandoquidem facilius est facere aliquid, quam recte facere. ex quo perpſicuum est, ſæpius in hoc ipſo peccari, quādoquidem difficultius est. ita argumēta facilius in hoc quām in illo genere ſuppetent. Sunt autē duæ partes eius rei quæ nō aptè definita eſt: Vna, ſi dubia & obscura interpretatione vtamur. Debet enim is qui rem definit quam potest apertissima interpretatione vti: quandoquidem cognoscendæ rei cauſa traditur definitio. Altera eſt, ſi ad rem aliam definitio transferatur: ſic enim superuacaneum erit, quicquid adiectum erit in ea definitione. Rursus vtrunq; eorum quæ exposita ſunt in plures partes distributum eſt. Ac primus quidem locus ad probādum definitionem eſſe II. obscuram, erit. cum aliquod verbum quod in definitione cōtinetur ambiguum erit. Vt ſi quis definiat ortum, motū ad natūram ferentem, aut valetudinem eſſe aptam caloris & frigoris téperationem & moderationē. Eſt enim vt motus, ſic moderationis ambiguum verbum: ita dubiū erit vtrū velit significare eorum quæ explicata ſunt & declarata, eo verbo, quod multis modis dicitur. Quod idē continget quoties res quæ definitur multis modis dicitur, neq; explicatur. Sic enim incertum erit vtrius definitionem explicauerit: inciduntq; tum cāuillationes, quaſi non ad omnia quæ definiendo explicata ſunt, accommodetur definitio: idq; tum incident maximè, cū obscura eſt & latens ambi-

guitas. Atq; etiā ratiocinatio confici potest, diuisione & explicatione adhibita, quod modis dicatur id quod in definitione concluditur. Si enim satis explicatū nō sit vlla ratione earū quib⁹ id dicitur, pfecto eo modo res recte explicata non erit. Proximus locus est, quādo per translationē definitio explicatur. vt si quis scientiā definiat immutabilē esse, & quę nunquā decidat: aut terram altricem: aut temperatiā cōcentum. Est enim obscurū quicquid per translationē dicitur. Calumniari etiā poterimus aduersus eū qui translatione vsus erit, quod non proprio verbo sit vsus, quādoquidē nō aptē erit explicata definitio. quod in temperantia cōtingit: quandoquidem in sonis omnis cōcentus cernitur. Præterea si cōcentus genus sit tēperantiae, idē in duobus generibus erit, quorū neutrū alterum cōtinet. neq; enim concentus virtutē cōtinet, nec virtus concentum. Deinceps locus sequitur quādo aliquis in definiēdo verbis inusitatis vtitur, id quod Plato fecit, qui oculū, ὁφενόσκιον. i. cilicij vmbra definivit, & araneā σημαδικές. i. vt ita dicā, putrimordacem. aut si quis medullā, ossiu procreaticem dicat. quicquid enim inusitatum est, id obscurum est. Sunt etiā nonnulla quę nec per ambiguitatem, nec per translationē, nec propriè dicuntur. vt si lex definiatur esse modus vel imago eorum quę natura iusta sunt. quę omnia translatione deteriora sunt. Tranflatio enim illustrat declaratq; quodammodo propter similitudinē id quod significatur. quippe cū omnes qui transferunt verba, ea propter quandā similitudinem transferāt. At verò illud tale nullo modo rem illustrat, quādo quidē simili tudo nullā reperitur, propter quā lex, modus, aut simulachrum dicatur. nec id propriè dici solet. ita si modū propriè aut simulachrum legē dicāt esse, mentiuntur. Est enim simulachrum id, cuius origo ab imitatione profecta est, quod in lege non reperi tur. Quod si improprie id dicāt, certè obscurè loquuntur, atque deterius quā ea quę per translationē dicuntur. Locus alijs erit, quando contrarij definitio ex ea quę data est, non intelligetur. Quę enim recte definitiones cōstituuntur, etiam cōtrarias significant atq; declarant. Aut quando per se prolata nō perspicuum erit cuius sit definitio, idquę in iis vsu venit, quę veteres pingebant: quę quidem nisi quis superscripsisset, nunquam cognosci intelligi q; potuissent. Ac ex iis quidē locis ad probandum non

esse definitionem dilucidā , argumenta ducentur . Quando autē ea quæ ad aliā rem trāsferetur, dabitur & constituetur definitio, primum videndū erit, an verbum aliquod adhibitū sit eiusmodi, quod cōueniat omnibus rebus, aut quæ sunt omnino in rerū natura, aut quæ subiectæ sunt generi eidē rerū earum quæ definiuntur. Sic enim ad aliā rem transferatur definitio necesse est. Nam & genus à cæteris, & differentia ab aliquo eorū quæ sunt, in eodē genere debet rē quę definitur seiūgere. Atqui nec quod rebus omnibus cōuenit omnino, à nulla separat, nec quod omnibus quæ subiectæ sunt eidē generi cōuenit, ab iis quæ sunt in eodē genere separantur: ita superuacaneū est tale illud quod adiectū est. Alius locus erit, quādo id quod adiectū est, est propriū, quo sublato, & reliqua oratio propria est, & naturā rei explicat, Quale est in hominis definitione hoc totū quod adiicitur, natū ad disciplinā. eo enim sublato propria est definitio, naturāq; rei indicat, atq; vt vno verbo cōplectar omnia, id omne superuacaneum est & redundans, quo sublato quod reliquum est planā facit rem eā, quæ definitur. Qualis est etiā animi definitio, si qui dem numerus sit se ipse mouens & agitans. Est enim animus id quod seipsum mouet, quemadmodum Plato definiuit, nisi forte proprium est illud quidem quod expositū est, sed numero sublato rei vim naturamque nō declarat, quorum vtrum verius sit difficile est explicare. In his autem omnibus quantum vtilitatis ratio postulat, videndum est. Qualis est pituitę definitio illa, humor primus ex cibo incoctus. vnuis enim primus humor est, nō multi, ita redūdat illud incoctū. quandoquidē sublato illo propria reliqua est futura definitio. Fieri enim nō potest, vt aliquid ex cibo decidat, & aliud primū decidat, nisi forte pituita non est id omnino quod ex cibo primū decidit, sed primū est eorū quæ non sunt concocta, vt illud non concoctum addendū esse videatur. Nam si illo modo dicatur, nō vera erit definitio: siquidē nō est primum omniū. Proximus locus erit, quoties aliquid eorum quæ in definitione cōtinentur non omnibus iis quę sunt sub eadē specie conuenit. Qualis definitio deterius & absurdius explicata est iis omnibus, in quibus aliquid adhibetur, quod omnib. naturis cōuenit. illo enim modo relata propria erit definitio, & tota propria erit, quandoquidem si ad propriū aliquid quod ve

rum est addatur, omnino propria est tota oratio. At si quid eorum
 quæ in definitione collocata sunt, nō omnibus cōueniat iis quæ
 eidē speciei subiiciuntur, tota esse oratio propria nullo modo po-
 test. neque enim de re vicissim dicetur: cuius generis est hoc to-
 tū, animal gradiens bipes quatuor cubitorum, neque enim eius
 modi definitio de re vicissim dicitur, propterea quod non om-
 nibus iis quæ eidē speciei subiiciuntur magnitudo quatuor cu-
 bitorū conuenit. Illud etiam videndum erit, an verbum idē ite-
 ratum est: vt si quis appetitionem definiat voluptatis & delecta-
 tionis cupiditatem. Rei enim iucundæ omnis appetitio est, ita idē
 valet iucundi cupiditas, quod appetitio. Non erit igitur appeti-
 tionis definitio, cupiditas rei iucundæ & suavis. nihil enim inter-
 est appetitionem dicamus an cupiditatem rei iucundæ, vt vtrū-
 que eorum proprium sit voluptatis, nisi fortè hoc alienū videri
 non potest. homo enim cum bipes sit, certe bipes idem est quod
 homo. Est autem idem quod homo animal gradiens bipes, ita au-
 nimal gradiens bipes, bipes est. Sed nō ex hoc alienum quicquā
 & incommodum efficitur, quandoquidem in animante qui gra-
 diens est solum, bis bipes non dicitur. Sic enim bis de eodem bi-
 pes diceretur: cum autē de animante gradiente & bipede nomē
 bipedis dicatur, semel tantummodo bipes dicitur. Eadem est ra-
 tio appetitionis, propterea quod nō in cupiditate intelligitur il-
 lud esse delectatiōis, sed in tota oratione. ita sit vt semel etiā hoc
 loco oratio dicendi exprimatur. Atqui iterare idem verbū non
 est incommodum: sed illud demū incommodum est, sāpe idē de
 aliqua re dicere, quod Xenocraṭi vsu venit, qui sapientiā ait esse
 constitutionem & cognitionem naturarum. quippe cum consti-
 tutio quādam sit cognitio, ita bis idē dixit adiectō verbo cogni-
 tionis. In eodē errore versantur ii qui refrigerationē, caloris na-
 turalis priuationem esse definiunt. nam cum eius quod insitum
 est omnis sit priuatiō, superuacaneum est nomen naturalis adde-
 re, satisque erat addere caloris priuationem: quandoquidem ex
 ipso nomine priuationis rei naturalis esse intelligitur. Rursus vi-
 dēdum est. an ad id quod omnino dicitur, aliquid etiā quod in
 parte sit, adiungatur. vt si quis æquitatem definiat immunitiōne
 rerum vtilium atq; iustarum. Cum enim quod iustum est etiam
 vtile sit quiddam, profectō in rebus vtilibus cōtinetur. Ita illud

rerum iustarum redundat, ex quo fit ut quod omnino & in totum dicitur, id adiectum sit in parte. Quod idem fiet si medicinam aliquis definiat, scientiam rerum salubrium animali & homini: aut legem, imaginem eorum quem natura & vita sua bona sunt & iusta. Nam quoniam quod iustum est quedam pars est boni, is qui ita definit saepe idem dicit. Ac utrum recte necne definitio explicata sit, ex his locis & aliis eiusdem generis intelligemus.

Ad probandum autem naturam rei explicatam esse aut non esse definitio, ex iis quos deinceps exponemus, argumenta sumemus. Primus videbimus num prioribus & magis perspicuis verbis expressa sit definitio. Definitio enim rei cognoscendae gratia traditur. Etrae cognoscimus non ex rebus & verbis quibuslibet, sed ex prioribus & magis perspicuis, quemadmodum in demonstrationibus contingit. ea enim vis est omnis doctrinæ & disciplinæ. Ex quo perspicuum est eum non explicare rem definitio, qui non rebus eius generis rem illustret & aperiat definitione. Si enim res definita, certe multæ erunt eiusdem rei definitiones. quippe cum perspicuum sit eum qui rebus magis perspicuis & notioribus definit, aptius & commodius rem definiendo explicasse. ita eiusdem rei utraque definitio erit propria, quod non ita est. Sua enim cuiusque rei una est vis atque natura. Itaque si multæ eiusdem rei definitiones erunt, vis & naturæ rei eius quæ definitur, erit eadem, quæ utraq; definitione declaratur. Atque & naturæ non sunt eadem, quodquidem aliæ & diuisæ sunt definitiones. Perspicuum est igitur eum non definituisse rem, qui non magis perspicuis neque notioribus rebus definierit. Ad probandum igitur non esse explicatam definitionem magis perspicuis rebus, duplex locus suppet. Nam aut videbimus an ex magis dubiis omnino & ignotis, aut an nobis magis ignotis & dubiis expressa sit res definiendo, quoniam utroque modo id fieri potest. Quod enim prius est, id eo quod posterius est, notius est omnino. ut punctum linea, & linea plana, & planum solido: quemadmodum unio numero notior est, quoniam prior initiumque est omnis numeri. Itemque elementum syllaba. At vero in nostra cognitione contraria interdum contingit. Nam & quod solidum est magis sub sensum cadit, quam quod planum est: & quod planum est magis quam linea: & linea quam punctum, quippe cum haec plerisque nota sint omnia. Hæc

N

III:

enim cuiusuis illa subtilis & ociosi ingenij est discere. Et quāq; præstat omnino enīt, vt posteriores res ex prioribus intelligamus & cognoscamus (habet enim id maiorem vim ad sc̄ietiam) tamen apud eos qui rem ex his talibus non possunt cognoscere, necesse est profectō rem definiēdō aperire iis rebus, quē illis nō tā sunt & perspicue. Cuius generis sunt & puncti & linea & plani definitiones. omnes enim res antiquiores posterioribus expli cant: vt linea punctum, plani linēam, solidi planū extremum esse definiunt. Sed tamen illud intelligendū est, eos qui ita definiunt, vim & naturam rei quā definitur explicare nō posse. Nisi fortè idē sit & nobis notius, & notius omnino: siquidē oēs qui rectē rem definiunt genere differentiisq; definire debent, quē in iis sunt rebus quā omnino & per se notiores sunt & magis perspicue, quām forma. quippe cūm sublato genere, sublata differentia, forma tollatur. Ex quo fit, vt specie priora sint & antiquiora. Atq; etiam notiora esse ex hoc intelligi potest, quod cognita specie genus & differentiam cognosci necesse est. qui enim hominem nouit, etiā animal & bipes nouit. at cognito genere aut cognita differentia, non necesse est speciē esse cognitam, ita species minus nota & perspicua est. Iam vero ita fieri, vt iij qui definitiones eiusmodi veras esse confirmant, quā ex iis constant quē cuique perspicua sunt & nota, multas eiusdem rei definitiones esse fateantur. Nam quoniam alia aliis nec eadem omnibus notiora sunt, vna cuique & alia assignanda erit definitio: siquidem definitio ex iis quā cuique planiora sunt & notiora cōstitui debet. Præterea eisdem alia aliās magis aperta videntur. Nam à primo ortu ea quē sub sensum cadunt: vbi autem acriori sunt iudicio, contrā. Ita ne eidem quidē semper eadem definitio dare debet iij qui definitionēm rebus, quācuiq; magis perspicua sint, tractari volunt. Ex quo perspicuum est nō iis talibus, sed iis quā omnino clariora sunt, rem esse definiēdā, quippe cū ita demum vna & eadem semper sit futura definitio. Ac fortasse quod omnino & vi sua notum est, nō omnibus perspicuū est, sed iis demū qui bene animo cōstituti sunt. quemadmodū id etiam quod omnino salubre est, iis salubre est quorū bene affectū est corpus. Tractari ergo hæc debent omnia accurate & subtiliter: adhiberi autē in disputationibus pro rerum vſu. Sed cōfensu omnium

cuerti definitio tum potest facillimè, cū nec omnino perspicuis
 & notis, nec iis quæ nobis nota sunt explicabitur. Ac vna quidē
 ratione ita intelligetur non esse perspicuis traditam & apertam
 definitionem, si posterioribus (quemadmodum suprà dixi) prio-
 ra declarabuntur. Alia autem ratione, si eius rei quæ stabilis &
 certa est incertis & mutabilibus nobis statuetur definitio. quip-
 pe cum prius sit & clarius quod stabile & certū est, quām quod
 incertum & mutabile. Ad probandū autem nō prioribus aper-
 tam definitionem esse, tribus ex locis argumenta sumentur. Pri-
 mus erit, si contrariis contrarium definiendo aperietur, vt si bo-
 num malo definiatur: simul enim naturæ ordine sunt contraria,
 & quibusdam eadem ars in vtroque versari videtur. Ex quo fit,
 vt alterum altero non sit notius. Sed tamen illud ignorare non
 debemus, quædā esse quæ aliter definiri non possint. cuius gen-
 ris est duplū, quod sine simplō definiri nō potest: itemq; omnia
 quæ per se cum aliquo cōseruntur. Nam cum eorum omnium
 vis & natura idē valeat quod ad aliquid quodāmodo affectum
 esse, profectò vtrunque sine altero cognosci nō potest, vt necesse
 sit alterum in alterius definitione contineri. Ac sunt cognoscen-
 da illa quidem eius generis omnia, eisque in his (vt res feret) ita
 vtendum est. Alter locus nobis argumenta suppeditabit, quādo
 in definitione aliquid adhibetur, quod idē valet quod res quæ
 definitur id quod obscurū est, tum cum non eodē verbo vtun-
 tur, quod est rei quę definitur. vt si solem astrū luce perspicuum
 definiant. qui enim lucis vocabulo vtitur, etiam solis vtitur. Vt
 autem hæc manifestò deprehēdantur pro nomine, definitio su-
 menda est hoc modo. Dies est solis motus super terram. sic enim
 perspicuum erit eum qui motum super terram dixerit, etiam so-
 lem nominasse, vt solis nomine vsus sit, qui diei vsus fuerit. Hu-
 ius etiam loci vsus erit, quando eo quod in eadem diuisione nu-
 meratur, alterum eiusdem generis definitur. vt si quis imparem
 numerum definiat, qui parem uno vincit. Sunt enim simul ordi-
 ne naturę ea quæ ex eodē genere distribuuntur in partes, cuius-
 modi sunt impar & par, quæ numeri sunt differentiæ. Quod itē
 fiet, si superiora inferioribus definiēdo aperiātur. vt si par num-
 rus definiatur esse qui bifariam diuiditur, aut bonū habitus vir-
 tutis. Nam & bifariam à duobus quæ sunt paria ductum est, &

N ij

virtus quædā est pars bonorum: ita hæc illis subiecta sunt. Necesse est etiā eum qui eo quod infra est vtatur; etiam superiore vti:
 cum præsertim qui virtutis nomen usurpat, boni etiam nomen
 usurpet. quandoquidem virtus in numero bonorum habetur.
 Itemq; is qui bifariam dicat, pari vtitur: quoniam illud bifariam
 aliquid in duas partes distributū declarat, & duo paria sunt. Atq;
 hic quidem locus vnum est, vt generatim dicam, ex quo ad docē-
 dum definitionē non prioribus & magis perspicuis esse illustra-
 tam, argumenta ducentur. Cuius partes erunt superiores. Secun-
 dus locus erit quādo res quæ definitur ex aliquo est genere, ne-
 que in genere ponitur. qui error in iis omnibus versatur, in qui-
 bus non ponitur genus definitionis. vt si quis corpus definiat, id
 quod habet tres dimensiones: aut hominē, id quod rationem nu-
 merorum tenet: is genus non dicit magnitudinem esse, quæ tres
 habeat dimensiones: aut genus hominis animal, quod rationem
 numerorum tenet. Genus autem quid res sit declarat, & primū
 eorum quæ in definitione dicuntur collocatur. idem fiet, si res
 quæ definitur in multis dicatur, neq; ad omnia pertineat defin-
 tio. vt si quis grāmaticam definiat, artem esse scribendi id quod
 dictatur & pfertur. Deest enim & legendi, quādoquidem non
 potius scribendi q̄ legendi eam artem tradidit is qui eam defi-
 niuit: vt non qui alterum, sed qui vtrunq; dixerit, definiisse vi-
 deatur: siquidē eiusdem rei multæ definitiones esse nō possunt.
 Ac in nōnullis quidē hoc verè dicitur quod expositū est, in qui-
 busdam verò non item. cuius generis ea sunt omnia, in quorum
 vtroq; nō per se res quæ definitur cernitur, quemadmodū me-
 dicina in morbo & in valetudine versatur, quorū in valetudine
 vi sua & per se, in morbo temerē & casu cernitur: præfertim cum
 omnino alienum sit à medicina morbū efficere atque generare.
 Ita non verius medicinā definiendo aperit is qui vtrunq; com-
 plexus est, quām is qui alterum, imò verò deterius: quādoquidē
 quiuis alias morbus efficere potest. Proximus locus erit, quando
 non ad id quod præstantius est, sed ad id quod deterius res quæ
 definitur accōmodatur, cum plura sint in quibus vis eius intel-
 ligatur. Omnis enim ars vīque omnis ad id quod cōtinet præ-
 stantissimum omnium, referri videtur. Rursus si res quæ defini-
 tur in proprio & accōmodato genere non collocetur, argumen-

ta ex his locis generis quos supra exposuimus, ducentur. Iam si quis superiora genera definiendo dicat, non rectè definiet. vt si quis iustitiā definiat esse habitum efficientem æquabilitatis, aut habitum qui suum cuiq; tribuit: is enim ita definiendo virtutem transit & transilit. Quoniam igitur iustitiæ genus prætermittit, vim eius & naturam non explicat: quippe cum cuiusque rei vis sit cum genere coniuncta. Hic autē locus idem valet quod ille, Non in proximo genere aliquid collocare. Qui enim in proximo genere numerarit aliquid, is superiora dixit omnia: quando quidem in inferioribus ea quæ supra sunt intelliguntur. Quocirca aut proximum genus in definitione usurpandum est, aut generi quod suprà est, adiungendæ sunt differentiæ omnes, quib⁹ vicinū genus definiatur. Sic enim nihil prætermittetur, exprimetur que oratione inferius genus pro nomine. At qui superius genus solū dixerit, nō etiā inferius explicat, veluti qui plantā dicit, nō etiam arborē declarat. Rursum in differentiis eodem modo vindendum est, an generis differentias definiendo explicarit. Nā si rem aliquā non suis propriis differentiis definierit, aut etiam aliquid dixerit eiusmodi, quod nullius rei differentia esse possit, vt animal, vt substantiā, is, quoniā nihil tale differentiæ nomen obtinet, certè definiendi genere non vtetur. Atq; etiam illud vindendum est, sitne aliquid quod diuisum quasi ex altera parte differentiæ quæ proposita sit, respondeat. Si enim non sit, profecto quæ data est, non erit generis differentia: quandoquidem in differentiis, quæ diuiduntur ex cōtrariis partibus, genera omnia tribuuntur: vt animal in terrenū & pennigerum, in aquatile, & bipes. Aut si est differentia quam ex altera parte generis diuidant, nec de genere vere dicatur, perspicuum est neutram generis esse differentiā, presertim cū oēs differentiæ in quas genus tribuitur, de proprio & suo genere vere dicantur. Itemq;, si vere illa qdē dicatur, neq; adiecta generi specie efficiat, profecto non erit generis, hæc talis speciei procreatrix differentia: quippe cū speciei effectrix differentia speciem procreet, si cum genere iungatur. Quòd si hæc in differentiis non numeretur, nec ea quidem quæ proleta est: quandoquidem in hanc etiā genus diuisum est. Illud etiā consyderandum est, an in negationem genus sit distributū. Quod ii faciunt, qui linea definiunt longitudinē esse latitudine

N iii

carētē. Nam cū nihil aliud indicet , nisi quod non habet latitudinem, ita fiet, vt genus definitionis formæ sit particeps. quando quidē longitudo omnis aut caret latitudine, aut habet latitudinē, & de rebus omnibus aut aientia aut negātia vere dicūtur. Ita lōgitudo cū linea genus sit, aut nō habebit aut habebit latitudinē. Atqui lōgitudo nō habēs latitudinē, speciei ratio est. Itemq; habens latitudinem pr̄fertim cū quod latitudinis expers est, & particeps, sint differentiæ : ex differentia autem ac genere speciei constat ratio & definitio: ita genus sibi formæ definitionē vendicabit. Itemq; differentiæ, quandoquidem altera differentiarum quas exposuimus, de genere dicitur necessariò. Hic autem locus valet cōtra eos, qui ponunt ideas esse. Si enim non est ipsa longitudo, quonā tandem pacto de genere dicatur, quod aut latitudine caret, aut latitudinis est particeps ? Debet enim alterum eorū de omni longitudine dici, siquidem suturū est vt vere de genere dicatur. Quod non fit, cum sint longitudines quæ latitudine caeant. & quæ habeant latitudinē. Ergo hic locus contra eos solos valebit, qui genus vnū numero esse contendunt, quod ii faciunt qui ideas ponunt. Nam & ipsam lōgitudinē & ipsum animalvolum genus esse . Quanq; in quibusdam definiendis negatio adhibēda est necessariò. cuius generis sunt priuatiōes. Cęcū .n. est id quod aspectū nō habet, tum cū ei est aptus natura. Nihil autē in tereſt, negatione r̄es definiatur, an affirmatione eiusmodi, cui nescieſ sit negationem ex altera parte in diuidendo respondere. vt si quis linea, longitudinem quæ latitudinem habeat, definierit. Quod enim habet latitudinem ei quod ea caret, cum in eas quid diuiditur, respōdet, pr̄terea nihil ita rursus in negationem genus tribuetur. Illud etiā videndum est, speciemne definiendo pro differentia dixerit. quod faciunt' ii qui conuitum, contumeliam cum irrisione defiriunt. Nam cu m irrisio quædā sit contumelia, fit, vt nō differentia, sed species sit irrisio, iam illud etiā, an genus in differentia definiēdo numerarit. vt si quis virtutē, habitum bonum definiat Est enim bonum virtutis genus. Nisi forte non genus bonum est, sed differentia . siquidem verum est illud, nō posse idem in duobus generibus numerari, quin vnum altero continetur. Neque enim bono habitus, neq; habitu bonum continetur. quandoquidem, nō omnis habitus bonus est,

neque omne bonum habitus. Ita utrumque esse genus nullo modo potest. Quod si habitus virtutis genus est, profecto bonū nō virtutis genus, sed differētia est. Præterea habitus quid sit virtus declarat: bonū autem non quid sit, sed qualis indicat. Atqui quale quid significat differentia. Videndum etiam est, an quid, non quale quid quæ data est differentia, delectet: quoniam qualitatē omnis differentia declarat. Atque illud etiam, sortēne ac temere rei quæ definiatur differentia cōueniat. Ut enim nullum genus, sic differentia nulla in iis numeratur quæ temere & casu rei conueniunt: præsertim cum alicui conuenire & non conuenire non possit differentia. Iam si de genere dicitur differentia aut species aut aliquid eorum quæ speciei subiecta sunt, nulla definitio est. Nihil enim eorum quæ enumerata sunt, de genere dici potest: quandoquidem in pluribus genus quām omnia reperiatur.

Quod idem fiet, si de differentia genus dicatur: quum præsertim non de differentia genus, sed de iis de quibus differentia dicatur. Veluti animal in homine, boue, cæterisque terrenis animalibus dicitur, non in ea differentia quæ de specie dicitur. Si enim de singulis differentiis animal dicetur, certe multa animalia de specie dici poterunt, quum præsertim in specie differentia intelligatur. Præterea isto pacto, aut in formis, aut in individuis, omnes differentiæ numerabuntur, si quidem animalia esse ponantur. quandoquidem omne animal vel speciei vel individuum nomen obtinet. Similiterque considerandum est, an species, vel aliquid eorum quæ subiecta sunt sub speciem, de differentia dicatur. quod fieri nō potest: quandoquidem ad plura differentia quām forma transfertur. Isto etiam pacto fiet, ut in specie differentia numeretur, si quid eorum quæ speciei subiecta sunt, de ea dicatur. Si enim de ea homo dicatur. certè homo differentia est. Illud etiam videndum est, an specie non sit prior differentia, debet enim ut genus sequi, sic speciem antecedere differentia. Illud etiam, an alterius generis sit differentia ea quæ producita est, quod quidem nec contineatur, nec contineat. Neque enim videtur duobus generibus data eadem differentia, quorum alterum ab altero minime contineatur. Si secus, profecto illud etiam fiet, ut eadem species in duobus generibus, quorum unum nō contineatur ab altero. Ex differentia enim genus cōcluditur,

vt exterreno & bipede animal. Ita fit, vt in quo differentia, etiā genus vtrunq; dicatur. Ex quo perspicuum est formam in duobus generibus esse, quorum vnum altero non comprehendatur. Nisi fortè non omnino fieri non potest, vt eadē differentia duorum sit generum, quorum neutrum alterum contineat, sed adiungendum est, quorum vtrunq; eidem minime subiicitur. Nam terrenū animal & pennigerum animal, genera sunt, quorū neutrū alterum complectitur, quorum vtriusque bipes differētia est: ita addēdum illud est, quorum vtrunque sub idem genus nō subiicitur. hæc enim duo animali subiecta sunt. Illud etiā perspicuum est, non necessario ex omni differentia suum concludi genus: quandoquidem esse duorum generum, quorū vnum altero nō continetur, eadē potest: quorumq; alterū necesse est ex ea includi & probari, eaq; quæ supra sunt omnia quemadmodum animal pennigerum vel terrenum ex bipede concluditur. Videntur etiam, an id quod in aliquo esse quid significat, differentiā naturæ explicarit. Neq; enim inter substantiam & substantiam hoc interest, q; alicubi sit. Itaque eos qui animal, in terrenum & aquatile partiūtur, reprehendunt: propterea quod terrenum & aquatile in aliquo esse declarant. Nisi fortè in his non iure reprehendunt. Neq; enim in aliquo esse aut alicubi aquatile & terrenum, sed quale quid indicat: præfertim cum si sit in loco sicco, ramen æquè aquatile: & si in humido loco, terrenū, nō aquatile sit futurum. Sed tamen hoc perspicuum est, si quid esse in aliquo significet differentia, in ea exponenda & explicada peccari. Præterea videndum est, an perturbationē in differentia numerarit. Omnis enim perturbatio amplificata ex statu suo naturā dimouet, ex quo genere non est differentia. Magis enim statū eius cuius est differētia, differentia conseruat: neque fieri potest omnino, vt sine sua quicq; differētia permaneat: sublata enim terreni differentia esse homo nullo modo potest. Quib⁹ autem cōmutatur id in quo ea sunt, eorū nihil illius differentia est: quandoquidem omnino eiusmodi amplificata naturā ē statu suo dimouent. Quapropter qui talē aliquā differentiam dederit, in eo pecūnai, quoniā differentiis omnino non cōmutare solemus. Iam si quis definiendo aliquid eorum quæ cum aliquo conferuntur nō constituerit differentiā, quæ ad aliud aliquid referatur, erra-

bit. Eorum n. quæ cum aliquo cōferuntur, tales etiam debēt esse differentiæ. Quod in arte perspici potest, quæ animo cernere age re & moliri dicitur, quæ ad aliquid referuntur omnia. Nam & rem animo cernere, & aliquid agere, & aliquid moliri ac efficerre dicitur. Illud etiā cōsiderandum est, an ad id definitionem accomodarit is qui rem definit, ad quod natura apta sunt omnia, quæ cum aliquo cōferuntur. Sunt n. quædam, quib⁹ ad id solum vti licet, ad quod natura aptum est vnumquodq; eorū quæ cum aliquo cōferuntur: sunt quibus etiā ad aliud licet. veluti aspectu ad cernendum tantummodo vti licet. at labro etiā quis hauriat, tamen si quis definiat, labrum instrumentum esse ad hauriendū, peccabit. quoniam ad id non est natum & cōparatum. Definitio autē illius, ad quod natum & institutum est, hæc est, id ad quod prudens quia prudens sit vtitur, & p̄pria cuiusq; rei ars & scien tia. Peccabit etiam definiendo, qui rei cui primum cōuenit, non accommodat definitionem, quoties in pluribus intelligetur. vt si quis (exempli causa) prudentiam definiat, hominis aut animi virtutem, non eius patris animi quæ rationis est particeps. Est n. prima sedes prudentiæ in parte animi quæ ratione vtitur: quan doquidem ex ea & animus & homo prudens esse dicitur. Prēterea ea si non habeat vim ad recipiendū id ad quod exposita est per turbatio, quæ definitur, vel affectio, vel quiduis aliud vitiose definiuit. Omnis enim affectio, omnisq; perturbatio in eo sita esse solet, cuius affectio & perturbatio, quemadmodum ars in animo cuius est affectio, sita est. Interdum autem in his ipsis peccatur, ve lut ab iis qui aiunt somnum esse sensus imbecillitatem, & dubitationem, & qualitatem rationum contrariarum, & dolorem discordiā partium cōiunctarum natura, vehementiore motu excitatam. Neque n. somnus inest in sensu. quod necesse esset, si esset sensus imbecillitas. Itemq; ne dubitatio quidem in contrariis rationibus inest, nec dolor in coniunctis natura partibus. dolebūt enim res inanimæ, si quidem dolor eis aderit. Atq; etiam illa ex eo genere valetudinis definitio est, apta compositio caloris & frigoris. Sic enim necesse erit valere res calentes & frigidas. Nam cum cuiusq; rei apta compositio in illis sit, quorum est apta cōpositio, certè in eis etiam valetudo insit necesse est. Præterea ita fiet, vt ij qui sic definiunt, id quod fit, in eo numerent necessario,

O

quod vim habet ad efficiendum, aut contraria. Neque enim dolor, dis-
sensio partium naturae coiunctarum, sed quod ad eam efficiendam
vim habet: nec imbecillitas sensus, somnus, sed alterum alterius
efficiens est. quippe cum aut propter imbecillitatem sensus so-
mno opprimamur, aut propter somnum sensuum munere non
fungamur. Item quem dubitationem afferre solet contrariarum ra-
tionum æqualitas. Cum enim in utramque partem de aliqua re
ecogitamus, & paria sunt momenta rationum, tum denique quid
nobis agendum sit, dubitamus. Nam omnium temporum haben-
da ratio est, sicuti discrepant: ut si quis immortale animal quod
nunc non interit definiat. Si enim fiet, ut animal quod nunc in-
teritus expers est, hoc tempore sit immortale. Nisi sorte in hoc id
non est verum, est enim ambiguum, nunc interitus esse expers ali-
quid. Aut enim non interisse nunc significat, aut non posse inte-
riri hoc tempore: aut esse hoc tempore eiusmodi, ut nunquam occi-
tereat. Cum igitur dicimus, hoc tempore interitus expers esse a-
nimal, non hoc diximus, tale esse nunc animal ut nunquam occi-
dat: hoc enim idem esset quod immortale. Ita minime efficitur
ut id nunc sit immortale. Attamen sicubi id accidat, ut quod ora-
tione explicetur, hoc tempore insit, aut superiore, id autem, quod
nomine declaratur non insit, nunquam idem erit. Uetus ergo huius
loci talis est. Atque etiam illud videndum est, id ne quod defini-
tum sit, alia oratione, ac ea quæ allata est, aptius explicetur. ut si
iustitia definiatur, ius suum cuique tribuens. iustus est enim po-
tius, qui suum cuique vult tribuere, quam qui id per ostest. Ex quo fit ut
non sit iustitia, ius suum cuique tribuens, præsertim cum is de-
mum iustus sit, qui suum cuique pro dignitate tribuere velit. Illud
etiam vitiosum est definiendi genus, cum res accessionem recipi-
t, id autem quod oratione explicatur non recipit: aut contra,
cum id quod oratione explicatur recipit, res autem non recipit
accessionem. Aut enim utrumque aut neutrum capere debet: si
quidem id est quod oratione explicatur, & res ipsa. Vitiosum
etiam illud genus est, cum utrumque accessionem illud quidem re-
cipit, sed non simul. ut si amor, cupiditas concubiti definatur. Cu-
enam is qui vehementius amat, non magis concubitu appetat, fit
ut non recipiat simul utrumque accessionem. quod quidem deberent, si
quidem idem valerent. Quod idem fiet, si propositis duobus, de-

quo magis res dicetur, de eo minus dicetur oratio. Ut si ignis definiatur corpus tenuissimum. Nam & ignis luce magis flamma est, & corpus tenuissimum flama est minus luce. Atqui vtrunq; eidem magis cōuenire deberet, si quidem idem valent. Vitiosum etiā est definitio genus, si duobus propositis vnum vtriq; æquè cōuenit, alterum non æquè, sed alteri magis. Item cum duo cōplectitur definitio, quorum vtrunq; cōpleteatur. vt si pulchrū definiatur id esse, quod vel oculos vel aures demulcat: & id quod est, quod pati, vel facere quid potest. Sic enim simul idē & pulchrum erit & nō pulchrū, itemq; idem erit & non erit. quandoquidem quod aures mouet ac demulcat, idē erit quod pulchrū: Ita quod nō demulcat aures, idem valet quod id quod minime pulchrum est. Rbus. n. eisdem, eadem data sunt cōtraria. Contrarium autem est pulchro id quod pulchrum nō est, eiq; quod sensum aurium suavitate quadā mouet, id quod non mouet sensum aurium. Perspicuum est igitur, idē valere id quod non mouet aures suavitate quadā, & id quod non est pulchrum. Si quid igitur est quod sensum oculorum moueat, non aures, id & pulchrum, & non pulchrum futurum est. Eodemq; modo idē esse & non esse doceremus. Iamvero si orationes pro nominibus sumamus, & generum, & differentiarum, & eorum omnium quæ definitio cōpleteatur, an aliquid eorum discrepet, vidēdum est.

Quod si res quæ definitur in iis sit quæ cum aliquo conferuntur, vel per se vel generis societate, considerādum erit, an in definitione expressum non sit id cum quo vel ipsa per se vel generis communione cōferatur. vt si quis scientiam opinionem immutabilem definiat, vel voluntatem, cupiditatem ab ægritudine vacuam. Forum enim omnium quæ cum aliquo conferuntur natura ad alterum refertur: quandoquidem vniuscuiusque eorum quæ ex illo sunt genere, natura idem valet, quod ad aliquid quodāmodo affectum esse. Debuit ergo scientia definiri, opinio de eo quod scientia cōtinetur, & volūtas, boni cupiditas. Quod item fiet, si grāmatica literarum scientia definiatur. Exprimendū enim sicut definitione cum quo ipsa, genūsve cōferretur. Aut illud videndū est, an alicuius eorū quæ cum aliquo cōferuntur, nō ad finē directa sit definitio: finis autē vnicuique propositum est quod optimū est, aut quò cætera omnia referuntur. Ita aut quod

O ij

III.

optimum est, aut finis & extreum exprimi debet. Ut cupiditas
tem non rei quæ voluptatem affert, sed ipsius voluptatis: quippe
cum eius gratia etiam id quod eam efficit expetamus. Videlicum
etiam est, id ne ad quod retulerit, in ortu vel actione consistat. Ni-
hil n. eorum finis est. Egitur. n. & ortum esse, finis potius nomen, q
vel oriri, vel agere obtinet. Quāquā non in omnib⁹ reb⁹ ita est.
fere enim oēs voluptatem capere ex quaq; re malunt, q desilire
capere. ita agere potius finem cōstituunt, q egisse. Iam in quibus
dam si quāta qualiaq; sint, & vbi fiant, itemq; ceteræ dissimilitu-
dines minimè explicentur, vitiosa erit definitio. Ut si non aperia-
tur, qualis & quantæ gloriæ cupidius sit ambitiosus. Nam quo-
niam omnes gloria ducuntur, non satis est cupidum gloriæ dice-
re eum qui glorię sit appetens: addendæq; sunt differentiæ quas
enumerauimus. Itemq; si auarus definiatur, quanto studio pecu-
niæ teneatur exponendum est: aut si impotens, quarum volunta-
tum sit, in quibusq; versetur. Neque enim si quis qualicunque
& quauis voluptate vincatur, is continuò impotens habēdus est:
sed is demum qui certa quadā supereretur. Eiusdem generis sunt
definitiones, & qua noctem definiunt umbram terræ, & qua ter-
ræ motum, motum terræ, & qua nubem aeris crassitudinem, &
qua ventum aeris motionem. Addendū enim quantum, & qua-
le id sit, & vbi fiat, & vnde. Quod eodem modo de aliis eiusdem
generis iudicandum est. Qui enim quāvis differentiam præter-
mittit, is naturam rei non explicat. In id autem quod prætermis-
sum est, omnis semper dirigi debet argumentatio. Non enim si
quomodo cum que quantulibet terra mota sit, continuò terræmo-
tus est: nec si aer quomodo aut quiuis pellatur, vetus est. Eodem
modo peccatur in appetitionibus definiendis, cum quod vide-
tur non adiicitur, in ceterisq; omnibus, in quibus illud adiicien-
dum est. ut si voluntas definiatur, appetitio boni, & cupiditas, ap-
petitio rei que voluptatem efficit, nec addatur, eius quod bonū
videatur, aut eius rei que voluptatem efficere videatur. Sæpe eni-
m ignoratij qui cupiditate tenentur, bonum esse aut iucundū
esse id quod cupiunt. Ita non est necesse id esse bonū aut iucun-
dū, sed modovideri: debuit ergo eo pacto explicatio fieri. Quod
si ita, vt dixi, rem tradat & aperiatur, ad species impellendus erit is
qui ponit ideas esse. Neq; enim idea est in vlla re que esse videa-

tur & appareat, & species ad speciem referri videtur. vt ipsa cupi-
ditas ipsius iucundi est, & ipsa volūtas ipsius boni. Nō igitur eius
quod bonū esse videatur, ipsa volūtas erit: neq; rei quæ volupta-
tem afferre videatur, ipsa cupiditas ita nō est eius quod bonum
esse videatur, nec eius quod voluptatem afferre videatur. Absur-
dum est enim esse aliquid ipsum visum bonum, aut iucundum.
Iam si habitus definitio explicetur ex eo in quo est habitus, duce-
tur argumentum. & si eius in quo est habitus, lex habitu. Itemq;
in ceteris talibus, vt si id iucundū dicatur quod prodest, etiā qui
voluptate afficitur, adiuuatur. In definitionibus autē eius gene-
ris fit, nescio quo modo, vt is qui rē definiēdo aperit, plura vno
definiat. Qui enim scientiā definit, quodammodo etiam definit
ignorationem. itemq; is qui quod doctum & indoctum est, sci-
re & ignorare. Si enim primum planum fiat, quodammodo etiā
cætera perspicua fient omnia. Quapropter in his talibus, si quid
discrepet, ex iis locis quos in cōtrariis & coniugatis exposui^m,
argumenta ducemus. Atq; in iis etiā quæ cum aliquo conferun-
tur, videndum est, an ad quod gen^o accōmodatū est, etiā ad illud
aliquid relata sit forma. Vt si opinio cum eo quod opinabile est
confertur, etiā opinio quædam cum quodam opinabili confere-
tur. Et si res multiplex ad submultiplicem refertur, etiā quædam
multiplex ad quandā & certā submultiplicem referetur. Si. n. nō
ita explicata res est, profectò vitiosa erit definitio. Et illud viden-
dum, an contrarij explicata expositaque sit definitio contraria. vt
sit ne simpli definitio contraria dupli definitioni. Si enim duplū
est quod pari vincit, etiā simplum erit quod pari re vincitur. Ea-
dem est ratio eorum contrariorum, quæ aduersa dicuntur. Con-
trarij enim contraria erit definitio, vna quadā contrariorum con-
iunctione, hoc modo. Si id prodest quod bono afficit, etiam id
obest quod malis afficit, aut quod bonis priuat. Alterum enim
corū contrarium sit ei^o, quod priore libro dictum est, necesse est:
q; si neutrum contrarium sit ei^o, quod initio expositum est, certè
neutra eorum quæ posterius exposita sunt, esse contrarij defini-
tio vlo modo potest: ita ne ea quidem quæ initio data est, verè
& rectè fuit explicata & constituta. Quoniamque contraria
sunt quædam, quæ alterius priuatione dicuntur, vt inæqualitas
æ qualitatis priuatio videtur esse. inæqualia enim sunt, quæ non

O. ij

sunt equa & paria: profectò id semper quod priuatione dicitur, altero cōtrario definitur necessariò, alterū rō etiā necesse est, illo quod ex priuatione nominatur, definiri. Sic enim fieret, vt vtrūque ex altero cognosceretur. Quare hoc vitiū in contrariis animaduertere debemus. vt si quis æqualitatē definiat, id quod inæqualitati cōtrariū est: definiendo enim aperit rē, eo quod ex priuatione appellatur. Iam vero necesse est eū qui ita definiat, ea re vti quæ definiatur Quod ita intelligetur, si cū nomine commutetur oratio. Quando enim nihil interest, inæqualitatē dicimus, an æqualitatis priuationem, certè erit æqualitas contrariū æqualitatis priuationi. ita eadē re vsus est. Quòd si neutrū contrariorū priuatione dicatur, eodémque modo explicitur definitio, vt bonum est, quod malo est cōtrarium: certè bono malum erit contrariū. Eorum enim quæ ita cōtraria sunt, similiter explicāda definitio est. Sic rursus fiet, vt eam ipsam rem quæ definiatur, adhibeat in definitione, præsertim cū insit bonū in mali definitione. ita si bonum malo cōtrarium est, malum autē nihil refert dicas, an quod bono est cōtrarium, efficietur, vt bonū contrarium sit eius quod bono cōtrarium est. Ex quo perspicuū est, eodem vsu eum qui ita definiat. Vitiosa etiā definitio est, cum ita aliquid eorum quæ priuantia sunt, aperitur: vt cuius sit priuatio, veluti habitusne, an cōtrarii, an cuiusvis, minime explicitur. Quod idem fiet, si cuius aut in quo solet esse priuatio, non addatur omnino, aut in quo primo soleat habitare: vt si q̄s ignorantem rationem priuationem esse dicat, nec addat priuationē esse scientiæ, aut nō adiungat in quo versari soleat: aut si adiungat, non dicat in quo primo id habitare soleat: vt si quis nō in ea parte animi quæ rationis est particeps, sed in homine vel in animo aliquid situm esse definiendo explicit. Si enim quiduis horum prætermiserit, aberrabit. Eodémque modo, si quis cæcitatē nō aspectus priuationē in oculis dixerit. Qui enim vim & naturā rei aliquius accōmodate aptéque explicare vult definiēdo, is debet & cuius rei sit priuatio, & quæ res priuetur, exponere. Illud etiā cōsyderādū est, an priuatiōe explicitur quod nō numeratur in priuatisbus. Qui quidē error in ignoratione versari videtur iis, qui ignorationē negatione non definiūt. Quod enim artis & sciētiæ expers est, id ignorare minime videtur: sed id demū, quod errat

& fallitur. Ita que nec res inanimas, nec pueros ignorare dicimus. Ita nō priuatione scientiæ ignorantia dicitur. Iam illud videndū est, an similibus nominis casibus similes definitionis casus respondeant. vt si id prodest, quod efficiēs est valetudinis, ut liter, accōmodatē ad valetudinem efficiēdam, etiam quod profuit, id valetudinem effecit. Spectandum est etiam ex idea, sit ne vera & propria quæ data est definitio. quandoquidem in quibusdam id nō reperire cernitur. Quemadmodum Plato definit, mortale, adiungens animantium definitionibus. Si enim idea est, certè non est mortal is, veluti ipse homo. ita ideæ minime conueniet definitio. Omnino necesse est si addatur id quod efficiens est, aut patibile, in idea discrepare definitionē. Impatibiles enim & immutabiles videntur ideæ iis qui ideas defendunt. Quales definitiones cōtra eos valent. V. Vitiosum etiam genus definiendi est, si omniū eorum quæ ambiguae dicantur, communis vna definitio statuat. Cum enim synonyma sint ea, quorum vna est nomini congruens definitio, nullius certè eorū quæ nomen cōpletebitur, propria definitio est, quandoquidem æquè omnibus homonymum conuenit. Quod etiam vitium in vitæ definitione reperitur, quā Dionysius tradidit, Motus generis quod alitur coniūctus comedere naturæ. Neque enim id in animatibus magis inest, quam in iis quæ è terra gignuntur: cum interim vitæ nō vnum genus sit, aliudque vitæ genus animatibus, aliud iis quæ è terra gignūtur, tributū esse videatur. Atque fieri potest, vt arbitratu nostro sic definitionem vitæ explicemus, quasi sit synonymum verbum, vnumque sit genus vitæ: sic nihil etiam prohibet eū qui homonymiam & ambiguum perspiciat, velīque alterius definitionē tradere, ita dissimulanter facere, vt nō propriam, sed cōmunem vtrique statuat definitionē. Sed tamen vtrouis genere definiendi vtratur, certè aberrabit. Quoniā autē quædā homonyma obscurā sunt, is quidē qui interrogat, eis pro synonymis vti debebit: nō enim alteri vnius cōueniet definitio. Ita alter quodammodo definiisse nō videbitur, quoniā in omnia conuenire debet synonymū: is autem qui respōdet, ambiguū debet distinguere. Quoniāmque nōnulli eorū qui rem aliquam defendūt in disputatiōnibus synonymum ambiguum esse dicunt, quoties nō cōuenit in omnia quæ statuta est definitio, & ambiguū in synonymis du-

cunt, si utrisque conueniat, ante conuenire debet quæ illa sint: aut antè ratiocinandum est & concludendum ambiguum esse, aut synonymum, aut utrumlibet. Facilius enim concedunt iij qui quid sequatur non prouident. Quod si non conuenerit inter eos qui differunt, & aliquis synonimum ambiguum esse dicat, propterea q̄ ea definitio, quæ data est in hoc vel illo minime intelligatur: tum videndum est, an huius vel illius in cætera conueniat definitio. Perspicuum est enim id reliqua omnia communi quadam nominis societate complecti. Sin minus, plures certe erunt reliquæ definitiones. duæ enim nominis definitiones ad ea accommoda buntur, & prior quæ data est, & posterior. Rursus si quis quid eorum quæ multis modis dicuntur definiat, neque in ea omnia quæ verbum ambiguum complectitur, definitio conueniat, q̄ ambiguum non dicat, & nomen nec omnibus conuenire, quonia ne definitio quidē in omnibus reperiatur, contra eum afferre debemus, appellatione vtendum esse ea quæ & tradita sit, & consequatur, nec illam æquū esse infirmare: quædā autē esse, in quibus à vulgi consuetudine discedendū esse videatur. Si autē alicuius eorū verborū quæ coniuncta sunt, definitio statuatur, detracta alterius eorū quæ copulata sunt oratione, an reliqua ei quod reliquum est conueniat, videndū est. Si enim secus, profecto ne tota quidem toti conueniet, vt si quis hoc totum lineam finitam rectam definiat, extremitatem plani habentis extremitates, cuius medium extremitatibus adiungitur: si finitæ linea hæc definitio est, extremitas plani quod habet extremitates, hæc reliqua debet esse recti definitio. Cuius mediū extremitatibus addatur. Atqui linea infinita nec medium habet nec extremitates, cum interim recta sit. Ita non est eius quod reliquū est, reliqua definitio. Vitiōsum etiam definiti genus est, cū id quod definitur copulatum est, eique attribuitur definitio eiusmodi quæ æ qualibus & paribus quasi mēbris respondeat. Definitio autem paribus mēbris refertur, cùm quot sunt coniuncta, totidem etiā sunt & nomina & verba in definitione. In his enim talibus ipsorum nominum aut omniū aut aliquorum mutatio facienda est necessario, quandoquidē non plura sunt hoc tempore quam superiore nomina. debetq; is qui definit, pro nominibus omnibus maxime, sin minus pluribus, explicare definitionem. Sic enim simplicia

verba nunquam definiat is qui verba commutat. vt si pro veste tunicam. Vehementius etiā in definiendo errabit, si verba magis dubia assumat. vt si pro homine albo, terrigenam & mortalem candidum. Neq; enim definiuit: cum minus apertū & perspicuū sit, quod ita dictum est. Atq; etiam in commutandis verbis illud videndum est, an definiendo non idem esse declararit. vt si quis artem quæ rem animo cernit, definiat, opinionem quæ rem animo cernit & cōtemplatur. Opinio enim non est idem quod ars & scientia: quod quidem deberet, si modo totum idem sit futurum. Nam quod animo rem cernit & contemplatur, in vtraque oratione est: quod reliquum est, ab his abhorret. Iam si quis alterum verbum commutet, neque differentiam, sed genus commutet, vitiosa erit definitio. Quod in exēplo quod modo protuli cernere licet, hoc enim totum, quod rem nō cernit & cōtemplatur, verbo artis obscurius est, quoniā hoc genus est, illud differentia. & genus, quoniam latissimè patet, omnium est clarissimum & planissimum. Ergo non genus mutandum fuit, sed differentia: quandoquidem obscurior est. Nisi forte ridicula hæc reprehensio est: præsertim cum nihil prohibeat differentiam notissimo verbo significari, genus non item. Quæ cum ita erunt, certe generis, non differentiæ nomen mutandum erit. Quòd si quis non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine mutet, profectò magis differentiæ quàm generis explicanda definitio est: quandoquidem rei illustrādæ & cognoscendæ gratia definitio traditur: & minus nota differentia quàm genus est. Si vero differentiæ definitionem explanarit, an ad aliquid aliud definitio transferatur, videndum est. vt si numerum imparem dicat, numerum qui medium aliquid habet, exponendū est, quæ admodum medium habeat. Nam & numerus in vtraque oratione est, & imparis verbum in definitione mutatum. Atqui medium aliquid & linea & corpus habent, cum non sint imparia. Non igitur propria est illa imparis definitio. Quòd si multis modis dicatur id quod medium aliquid habet, distinguendum est, quemadmodum medium complectatur. ita aut refelletur reprehendetur quæ definitio, aut vitiosa esse concludetur. Præterea vitiosa etiam erit, si id cuius definitio statuitur, in iis quæ sunt numeretur, quod autem definitioni subiicitur, non numeretur.

P

vt si quis exempli gratia rem albam esse dicat, colorem cum igne permixtum. Neq; enim quod expers est corporis, permisceri potest cum corpore. Ita color permixtus & confusus cum corpore nullus est, & aliquod album est. Iam iij omnes qui nō distingunt in iis quę cum aliquo cōferuntur, id cum quo cōferuntur, pluraq; cōplectuntur dicendo, aut omnino, aut quadā ex parte, vi-
tiose definiunt. vt si quis exēpli causa, medicinam dicat arte esse eius quod est. Nam si nullius eorum quæ sunt medicina ars est, certe vitiosa falsa q; est omnino definitio. Sin alicuius est, alicuius non est ars, quadam ex parte falsa est. debet enim esse omniū, siquidem per se nō temere & casu eorum quæ sunt esse dicitur: id quod in cæteris quæ cum aliquo conferuntur, perspici licet. Quicquid enim scientia & arte cōtinetur cum scientia & arte cōfertur. Eadem est cæterorum ratio: quandoquidem quę cum aliquo conferuntur, reciprocantur omnia. Omne enim quod arte continetur, in iis est quæ cum aliquo conferuntur. Præterea si is qui non per se, verū fortuitò & casu rem explicat, recte expli-
cer & aperiat definiendo: non cum vno, sed cum pluribus vnū-
quodq; eorum quæ cum aliquo conferuntur, cōparabit. Nihil enim prohibet eandem rem, & esse & albam & bonam esse. Itaq;
vt cum quoquis eorum collatum quid definiat, recte definierit, si modo is qui re aduentitia temere rem aliquā explanat, recte explanat. Postremo hæc talis definitio ppria rei quæ explicata est & data, esse non potest. Neq; enim medicina sola, sed plerque etiā aliæ artes in rebus quæ sunt versantur. ita vnaquęq; ars in eo quod est versabitur. ex quo perspicuum est, hanc ipsam nullius artis esse definitionem: præfertim cum propria, non communis definitio esse debeat. Sed interdum non rem nudam, verū rem quæ in laude versatur, beneque affecta & perfecta est definiunt. quo ex genere oratoris & furis definitio est. Si enim orator is est, qui quod in quaq; re ad faciendam fidem valet, perspicere potest, neq; quicquā eorum prætermittit: & fur, is qui clam accipit: certe vterq; bonus erit, qui sit eiusmodi, & orator bonus, & fur bonus. Neq; enim fur est qui clā sumit, sed qui vult clā sumere. Rursus vitiosa erit definitio, si id quod per se expetēdū est, vt ad agendū faciēdūmve impellens, aut quiduis propter aliud expe-
tendū, explicitur. Vt si iustitia, legum custos, vel sapientia beatæ

vitæ effectrix definiatur. Efficientia enim & conseruantia in rebus sunt, quæ propter aliud expetuntur. Et quanquā nihil prohibet, id quod propter se expetitur, etiam propter aliud expetēdū: tamen in eo peccatur, si quis ita id quod propter se expetendum est, definiat. Nam cum in cuiusq; rei vi & natura explicāda optimum. quicq; adhibendum sit: id autē quod propter se expetitur, ei quod propter aliud anteponatur, sit, vt illud ipsum poti⁹ significare debeat definitio. Atque etiam illud confyderandum est, īsne qui aliquid definit, hoc & illud esse, an ex hoc & illo esse, an hoc cum illo esse definiat. Nam si hoc & illud esse definiat, fiet vt & vtriq; conueniat, & neutri. Vt si quis, exempli gratia, iustitiam definiat temperantiā esse & fortitudinem. Nam si duo sint, quorum vterq; altero sit prædictus, vterq; & neuter iustus erit: quandoquidem ambo iustitia m habent, & vterq; non habet. Quòd si hoc non videtur admodum absurdum esse, propterea q̄ in aliis quibusdam hoc cōtingit, (nihil enim prohibet duos habere minnam, & neutrum habere.) at illud certe perabsurdum videbitur, eisdem contraria conuenire. Quod fiet si eorum vnu temperantia & ignauia sit prædictus, in altero sortitudo & intēperantia in-sit. Vterq; enim iustitiam & iniustitiam habebit. Si enim iustitia est fortitudo & temperantia, iniustitia etiam ignauia erit & intēperantia. Omninoq; omnia argumenta quæ sumi possunt ad demonstrandum totum non esse idem quod partes, ad efficiendum id quod dictum est, valebunt. quippe cum is qui eiusmodi definitionem statuit & inducit, idem esse partes & totum confirmare videatur. Aptissima autē omnium in hoc genere argumenta ducentur ab iis, in quibus aperta & perspicua partium cōpositio est, cuius generis est domus, & si qua sunt similia. Perspicuū est enim, si partes sint, nihil prohibere non esse totum. Ita nō sunt idē totū & partes. Si verò res quę definiatur nō esse hoc & illud, sed ex hoc & illo cōstare dicatur, primū vidēdū erit, an vnu aliquid ex iis ipsis minimè natura cōstare queat. Quædā. n. veluti linea & numerus ita affecta sunt inter sese, vt nihil ex eis effici posſit. Deinde idne quod definitione apertum est, in vna re aliqua prima situm esse soleat: ea autē ex quibus ipsum cōstare ille dixerit, nō in vna re prima inesse soleat, verum vtrunque in altero. Perspicuum est enim ex iis, nunquam illud ex his cōsta-

re posse, pr̄sertim cū in quo partes, etiam totum necesse sit exi-
stere. ita non in vna re prima totū, sed in pluribus inheret. Quod si
& partes & totum in vna re prima insint, illud cōsyderandū est,
an non in eadē re, sed in alia partes, in alia totum. Tum sublatō
toto, an vñā etiā partes tollantur & intereant, videndum est. Cō-
trā enim effici debet, vt interemptis partibus, totum intereat: in-
terempto vero toto, non necesse est partes interire. Aut illud, an
totum bonum vel malum est, & parte; neutrum, vel cōtra, par-
tes in bonis aut in malis sint, & totum in neutro. Neq; enim ex
re vlla quæ nec bona, nec mala est, aliquid quod bonum sit, aut
malum effici potest, neq; ex iis quæ ipsa mala sunt, vel bona, fie-
ri aliquid potest, quod sit in malis, vel bonis. Aut, maiusne alte-
ra pars bonum sit, quām altera malum. quod autē ex eis constare
dixerit, non sit maius bonum, quām malum. Vt si exempli gra-
tia impudentia ex fortitudine & falsa opinione cōstare dicatur.
quorum fortitudo maius bonum est, q̄ malū falsa opinio. De-
buit igitur etiam id quod ex illis est, ex maiore esse consequens,
& esse aut bonum omnino, aut maius bonum q̄ malum. Quod
nō necesse est nisi vtrunque per se in bonis malisve ducatur,
quippe cū multa efficiētia per se non sint illa quidē bona, con-
iuncta autem & commixta cum quibusdam, in bonis numeren-
tur. Alia sunt contra, quorum vtrunq; bonum est, quę si cōiun-
gantur, vel mala erunt, vel indifferentia. Quod autem posterius
dictum est, facillime in rebus salubribus vel pestilentib⁹ perspi-
ci potest. Quædam enim medicinæ eam vim habent, vt & vtraq;
per se profit: & si coniunctæ mixtæq; adhibeantur, sint obfutu-
ræ. Iam illud quoq; videndū est, an ex meliore & deteriore par-
te aliquid cōstare dicatur, quorum meliore totum non sit dete-
rius, & deteriore p̄fstantius. Quanquam autem hoc, non neces-
sarium est, nisi per se sint ea ex quibus illud concretum est, in bo-
nis: tamen nihil prohibet totum in bonis non numerari: quod
in iis quæ modō cōmemoraui, perspicilicet. Illud etiā, eodem
nomine totum & pars altera appellantur. Non enim debent,
sicuti nec syllabæ quidem. quoniam nec syllaba, nec quicquam
eorum elementorū ex quibus cōstat, eodem appellantur nomi-
ne. Vitiosum etiam est rationem concretionis non exponere.
Non enim satis est ad aperiendum declarandumque aliquid, id

ex his vel illis constare dicere. præsertim cum eorum omnium quæ concreta sunt, vis & natura non sit, ex his vel illis constare, sed hoc vel illo modo ex his vel illis effici. Id quod animaduerti licet in domo. Neque enim si quæ res quoquis modo disponatur, continuò domus erit. Quod si quid esse hoc cù illo definiat, pri-
mum admonēdus est hoc cum illo aliquid esse, idem quod hoc & illud, aut quod esse ex hoc & illo valere. Qui enim dicit ali-
quid, mel cum aqua esse, is vel mel & aquā dicit esse, vel ex mel-
le & aqua constare. Ita si vtrumuis horum idem esse concedat
quod esse hoc cù illo aliquid, eadem omnino sumenda erunt ar-
gumenta, quæ ad vtrunq; refellendum suprà exposuimus. Dein
de diuisione adhibita, quot modis aliquid cum alia dicatur esse,
nullō modo hoc cum illo sit, videndum erit. vt si dicatur ali-
quid esse cum alio, vel ut in aliquo eodem, quod ea capiat: veluti
iustitia & fortitudo in animo insunt: vel in eodē loco, vel in eo
dem tempore, & nullo modo id quod quæritur de his verè dica-
tur, profecto nullius erit propria, & vera ea quæ statuta est defi-
nitio: quandoquidē nullo modo hoc cum illo est. Sin diuisione
adhibita, quot modis aliquid cum altero esse dicatur, verè sit in
eodem tempore vtrunque, vidēdum est, an vtrunque minus ad
eundem finem pertinere possit. vt si quis fortitudinem definiat
audaciam cum recta ratione fieri enim potest, vt audacia proue-
ctus sit aliquis spoliandi, cum recta ratione ac intelligentia de re-
bus salubribus, sit prædictus. Atqui nō habebitur fortis is, qui eo
dem tépore hac re cum illa valebit. Jam vero illud etiam, an ad
idem vtrunque referatur, vt ad res medicas. nihil enim prohibet
aliquam audaciam & rectam intelligentiam ad medicinam af-
ferre: cum interim fortis non erit is, qui hoc cum illo coniunxe-
rit. Neque enim ad illud & aliud vtrunq; eorum referri debet,
neq; ad quanuis eandē rem, sed ad finē fortitudinis. qualia sunt
martis & belli pericula. aut si quis alias magis ei propositus est fi-
nis. Sunt autem quædam, quæ nos in eam, quam exposui, cadat
diuisionem. vt si ira, ægritudo est cum cōtemptus opinione. hoc
enim declarat, ex opinione eiusmodi nasci ægritudinē. hoc au-
tem ex illo nasci, non idē est quod hoc cum illo eſt, vlo genere
eorum quæ exposita sunt à nobis. Rursus si quis definiendo ali-
quarum rerum concretionem, totum esse dixerit, vt corporis &

animi concretionem esse animal, illud videndum est, an qualis sit concretio explicarit. vt si quis definiendo carnem vel os dixerit esse ignis, terræ, aerisque cōcretionem. Neque enim satis est concretionem dicere, sed qualis ea sit exponendum est: quādo- quidem non si quo quis modo hæc ipsa coalescant, continuo caro nascitur: sed si hoc modo coalescēt, caro: sin illo modo, os gigni- tur. Quanquam neutrum eorum idem uidetur esse quod cōcre- tio, præfertim cū omni concretioni diremptio & dissolutio con- traria sit, neq; sit vlli eorū quæ exposuimus. Iam si æquè probabi- le est quod concretum est concretionem esse aut nihil: nullum au- tem animal, quorum vnumquodque concretu n̄ est, concretio est, ne vllum quidem eorum quæ concreta sunt, concretio erit. Præterea si pari ratione alicui conuenire natura sua solent cōtra- ria, & altero rem definiendo aperuerit aliquis, certè non vera e- rit definitio. Sin secus, profecto plures eiusdem rei definitiones erunt. Qui enim hoc potius, quām altero rem definierit, quādo- quidem æquè in eodem vtrunque reperi solet? Ex quo genere est illa animi definitio, natura capax scientiæ. Pari enim ratione igno- rationis est capax. Quòd si cui ad totam definitionem euerten- dam nullum suppetat argumentum, propterea quod totum ob- scurum est & abstrusum, is ad partem aliquam, quæ nota erit, & non rectè explicata videatur, omnem argumentationem dirige- re debebit. Euersa enim parte, tota etiā euertetur definitio. Quæ- que obscuræ sunt definitiones, eas ita vt exposui, omnes exquire ac consyderare debemus, corrigendo & restituendo, vt & ali- quid lucis, & argumētorum copiam afferamus. Necesse est enim cum qui audire vult, aut quod ab eo qui interrogat assumitur ap- probare, aut certè ipsum quod tandem definitione aperiatur, ex- ponere. Iam verò quemadmodum in concionibus legem soliti sunt ferre, quæ si melior sit, superiorem abrogant: sic in definitio- nibus faciendum est, aliisque inducenda est definitio. Si enim ve- rior videatur, magisque id quod definitur declarare, certè euersa erit prior: quandoquidem non sunt eiusdem rei plures definitio- nes. Ad omnes autem definitiones non minima in eo vis est, si id de quo agitur ipse tecum considerate definias, aut definitionem quæ rectè tradita & explicata sit, assūmas. Nam vt maior quādā nobis argumentorum copia suppetat, necesse est quasi exemplar,

& quid in definitionibus prætermissum sit, & quid redundet in-
tueri. Ac de definitionum quidem locis, hæc tenus.

A R I S T O T E L I S T O P I C O R V M L I B E R V I I .

NVnc vtrū id de quo agitur idem sit, an alterū, Cap. I.
eo genere quod de eodem maximè propriū exposui, dicendum est. Idem autem maximè propriè dixi, quod vnum est numero. Ac pri-
mus locus sumitur ex casibus, coniugatis, &
contrariis. Si enim iustitia & fortitudo idem
funt, iustus & fortis idem erūt & iustè idem
quod fortiter. Eadē est contrariorum ratio. Nam si qua eadē sunt,
eorum etiam contraria eadem erunt in quavis repugnantia earū
quas exposui. Nihil enim interest huic an illi contrarium sumat-
tur, quandoquidem eadem sunt. Alter locus ex iis ducitur quæ
vim habent efficiendi quid vel interimendi : itemque ex ortu &
interitu, & uno nomine ex iis quæ ad vtrunque eodem modo af-
fecta sunt. Quæ enim omnino eadē sunt, eorum etiam origines,
& interitus iidē sunt : & ea quæ vim habent efficiendi, & ea quæ
interimendi. Atque etiam illud videndum est, an quorum alte-
rum maximè quiduis dicitur, eorum etiam alterum eodem mo-
do dicatur maximè. Quemadmodum Zenocrates beatam vitam
& rectam eandem esse docet: quandoquidem recta & integra vi-
ta, & beata maximè vna ex omnibus expetenda est: vnum enim
esse quod maximè expetatur, & quod maximū sit. Quod idē in
cæteris eiusdē generis contingit. Sed illud intelligendū est, vtrū-
que eorū quæ maximè expetenda esse, aut etiā maxima dicētur,
vnum numero esse oportere. Sin secus, esse idem nō docebimus.
Nō enim, si Græcorū fortissimi sint Peloponēsi & Lacedæmo-
nii, continuo Peloponēsios & Lacedæmonios eosdē esse necesse
est. quādoquidē non unus numero est Peloponēsius & Lacedæ-
monius. Sed vnu alterum complectatur necesse est, quemadmo-
dum Lacedæmonios Peloponēsii. Aliter enim fiet vt si alteri al-
teros non complectantur, ipsi inter se meliores sint. Nam nece-
sse est Lacedæmoniis meliores esse Peloponensios, si alteri alte-

ris non complectantur, sunt enim cæteris omnibus præstantiores. Itemq; Peloponnesiis anteponuntur Lacedæmonij, quoniā ipsi cæteros vincunt. Ita fiet, vt alteri alteris præstantiores sint. Perspicuum est igitur, vnū numero esse oportere id quod optimum & maximum dicitur, si futurum est, vt idem esse doceatur. Itaque Zenocrates nō demonstrauit, quandoquidem nō eadem numero est beata & recta vita. Non igitur necesse est eandē esse vitam, quòd vtraque expetenda sit maxime, sed alteram ab altera contineri. Rursus videndum est duobus propositis, si quid & vnum eorum idem sunt, an etiam id & alterum idem sunt. Si enim ambo non idem valēt quod aliquid, quod idem est, profecto eadē ipsa non erunt. Iam ex attributis rerum, & iis rebus quibus hæc ipsa attributa sunt, ducēda sunt argumenta, hoc modo: Duobus propositis, quæ vni attributa sunt, eadē omnia alteri etiam attribui debent: vt quibus vnum eorum attributum est, etiam alterū attribui debet. Et si quid horum absit, profecto ea quæ proposita sunt, non sunt eadem. Videndum est etiam, an in uno genere categoriæ minus vtrunque numeretur, vnumq; qualitatem, alterum quantitatem, aliud relationem indicet. Illud etiam, an vtriusque minime sit idem genus, sed vnum bonum, alterum malum, aut hoc virtus, illud scientia. Aut si gen⁹ idem, ex démne minus sint differentiæ, quæ de vtroque dicantur: sed de hoc, quæ rem animo cernit scientia, de illo; ea cuius opus est in agendo. Quod idem in cæteris omnib⁹ videndum est diligēter: Ex maiore hoc modo ducētur, Si vnum elationem habet, alterū non habet, aut si vtrunq; habet, sed non simul. Quemadmodum qui vehementius amat non magis concubitum appetit. Ita non idem est amor, quòd concubitus appetitio. Ex adiunctione hoc modo, Si vtrunque ad idem additum, idem totum non faciat & reddat. Aut si eadem re ab vtroque detracta, quod reliquum est aliud manet. vt si quis duplum simpli, & multiplū simpli idem esse dicat. Deiunctio enim ab vtroq; simplo quæ reliqua sunt idē declarare debet: neq; declarāt, cū præfertim duplū & multiplū non idē efficiāt. Neq; vero id modo videndū est an ex proposito iā aliquod incōmodū efficiatur: sed illud etiā, an ex fictione possit aliquid tale effici. Quod ii suscipere cogūt, qui inane a- liquid & plenum aeris idem esse dicunt. Perspicuum est enim, si

aer euadat & abeat, non minus inane, quin etiam magis futurum esse, plenum aeris quid nō futurum. Ergo posito aliquo siue qđ falsum, siue quod verum sit, nihil enim refert, si alterum tollatur eorum, alterum non item, eadem illa non erunt. Atque ut summatim complectar, in iis quę de vtroq; quouis modo dicuntur, & in quibus hęc ipsa dicuntur, illud cōsyderandum est, aliquo ne loco hęc discrepent. Quę n. de vno eorum quę eadem sunt dicuntur, ea de altero etiā dici debent omnia: & in quib^o vnum dicitur, alterum etiā dici debet. Et quoniam multis modis idem dicitur, an alio genere, aliaq; ratione eadem sint, vidēdum est. Quę enim eiusdem generis vel speciei sunt, ea nō eadē numero sunt necessariō. In quo an genere, nécne, eadē aliqua sint, cōsyde rabimus Postremo si vnum sine altero coherere potest, certe nō idem valebūt. Ac loci qui ex eodē ducūtur, expositi sunt. Ex iis autem quę adhuc exposita sunt, intelligi potest, oēs locos, qui ex eodē sumuntur, ad refellendum valere, & in eis, quęadmodū suprā dixi, magnā vim esse ad euertendā definitionem. Nam si no men & definitio non idem declarant, certè non vera erit quę cō stituta definitio est. Eorum autē locorum qui ad cōfirmandum quid sumuntur nullus ad definitionem probandam valet. Non enim satis est ad confirmandam definitionem idem esse id quod definitio, nominiq; quod definitur subiectum esse docere, sed cætera omnia quę præposuimus complecti debet definitio. Sic igitur definitionem, ex iisquę locis euertere debemus. Quòd si probare eam & cōstituere velimus, primum intelligendum est, neminem aut paucos certe eorum qui disputant, definitionem per ratiocinationem tractare & cōcludere solere, eamq; omnes principio initioq; sumere. Cuiusmodi sunt geometræ, & ij qui in numerorum ratione versantur, cæterisque disciplinis generis eiusdem. Deinde illud intelligendum est, non esse huius disputationis subtiliter explicare, quid sit definitio, & quęadmodū sit definiēdum. Nunc quidem quoad hic locus postulare videtur, eatenus hoc solum dicendum est, & definitionem & vim natu ramq; rei per ratiocinationem posse concludi. Nam cum definitio oratio sit quę quid sit res explicat, eaq; sola quę in definitio ne dicuntur, in natura rei dici debeant. (dicuntur autem de natu ra rei genera & differentiæ) prosector si quis ea solum sumat quę

Q

de natura rei dici debet, quæ hæc ipsa cōpleteetur oratio, definitio sit necesse est. Non enim aliud definitio esse potest: quandoquidem nihil aliud in rei natura dicitur. Ergo illud quidem per spicuum est, definitionem per ratiocinationem posse concludi. Quibus autem ex locis sumenda sint argumenta ad probandam definitionem, aliis libris accuratius exposuimus, qui iidem ad hunc locum pertinent. Ex iis enim contrariis quæ aduersa dicimus, & cæteris cōtrariis elicienda sunt argumenta, siue totam definitionem, siue singulas partes spectemus. Nam si opposita & contraria, oppositi definitio est, ea etiam quæ statuta & posita est eius sit de quo agitur necesse est. Quoniam autem aduersorū plures sunt cōiunctiones, sumenda est ex aduersis quæ cōtraria definitio videatur maximè. Ac ex tota quidem definitione argumenta, quemadmodum exposui, trahenda sunt. Ex partibus autem hoc modo, & primum ex genere: Si contrarium in cōtrario est, id autem de quo agitur, non est in eodem, certe in contrario genere erit: quandoquidem necesse est contraria aut in eodē generi esse, aut in contrariis. Atque etiam contrarias differentias de contrariis dici æquum putamus. vt exempli causa, de albis & nigris: quorum de his quod vim habet comparandi, de illis quod vim habet dissipandi aspectus dicitur. Ita si de contrario contrariæ dicuntur, profecto de eo quod propositum est, eæ etiam differentiæ quæ statutæ sunt, dicentur. Ex quo fit vt quoniā & genus & differentiæ rectè explicatae sunt, definitio vera sit quæ data est. Aut non necesse est in cōtrariis cōtrarias dici differentias, nisi in genere eodem cōtraria reperiatur. Quorum autem contraria sunt genera, nihil prohibet eandem differentiam de virtutib; dici, vt de iustitia iniustitia: quorum illa virtus, hæc vitium de animo dicitur. Ita animi differentia in virtute & vitio. Hoc igitur verum est quidem certe, cōtrariorū aut cōtrarias, aut easdem esse differentias. Si ergo de cōtrario cōtraria dicitur, de hoc autem non item: profecto in hoc ipso ea quæ statuta est intelligetur. Cū autem ex genere & differentiis definitio sit, si cōtrarij perspicua & clara sit definitio, eius etiam de quo agitur, perspicua claraque erit definitio. Quoniam enim cōtrariorum in eodē genere est in quo alterum cōtrariū, aut in cōtrario, quandoq; item differentiæ aut cōtrariæ de co-

trariis, aut eadem dicuntur: certe de eo quod in controversiam incidit, aut id genus quod etiam de contrario dicetur, & differentiae contrariae vel omnes, vel nonnullae & ceterae eadem, vel contra differentię eadem, & genera contraria, vel utraque contraria & genera & differentiae, quoniam eadem esse utraque non possunt. Si secus, ex contrariis eadem erit definitio. Ex casibus etiam & coniugatis ducuntur argumenta. Genera n. alia, alia sequuntur, & definitiones alię alias, hoc modo: Si obliuio est depulsio scientiae, etiam obliuisci depellere scientiam erit, & oblitus esse idem quod depulisse scientiam. Si igitur unum eorum quem dixi, concessum sit, cetera etiam concedantur necesse est. Itemque; si interitus dissolutio est naturae, interimere etiam erit dissoluere naturam, & accommodate ad interimendum idem quod accommodare ad dissoluendum. Et si id quod vim habet ad interimendum, idem est quod id quod vim habet ad dirimendam naturam, interitus etiam diremptio erit naturae. Eadem est ceterorum ratio. Ita fit ut si unius quodlibet sumptum sit, etiam reliqua omnia concedantur. Ex iis quem eodem modo inter se affecta sunt hoc modo: Si id quod salubre est efficiens est valetudinis, id etiam quod valet ad firmam constitutionem corporis efficiens erit firmare corporis constitutionis, & quod pradest, ad bonum efficiendum pertinebit. Eodem enim modo ad suum quicquid eorum finem affectum est. Ita si unius eorum definitio est, vim habere ad afficiendum finem, uniuscuiusque etiam ceterorum haec propria erit definitio. Ex maiore etiam, & ex similitudine quot modis licet confirmare, duo cum duabus copiaratur, hoc modo: Si haec magis huius rei, quam illa illius rei definitio est, quae autem minus videtur, definitio est, etiam quae magis videtur definitio erit. Et si pari ratione haec huius rei, & illa illius rei definitio est, & una alterius rei est, reliqua etiam reliqua rei erit. Quod si una definitio cum duabus rebus, aut res una cum duabus definitionibus conferantur, nullus huius loci usus rei. Neque enim duarum rerum una definitio, neque duae unius rei definitiones esse possunt. Maximè autem apti & accommodati sunt ex omnibus locis iuxta qui modo expositi sunt, & qui ex casibus coniugatisque sumuntur. Itaque iuxta maximè in mente & cogitatione defixi atque parati esse debent. (Maxime enim apti sunt ad multas quaestiones) atque etiam ex ceteris omnibus iuxta qui latissime patent:

Q. ij

quoniā ex cæteris omnibus valent plurimum. vt si ppositis reb⁹ singulis, & formis videas, an in ea omnia cōueniat definitio, quā doquidem synonyma est species. Qui quidem locus cōtra eos etiā valet, vt suprà dixi, qui ideas esse ponunt. Iam si per translationem nomē quod definitur dixit, aut idē de se dixit vt alterū, & si quis alias locus late pateat, firmusque sit, is adhibendus est.

III.

Difficilius autē esse confirmare & probare q̄ refellere definitionem, ex iis quæ deinceps dicemus, perspici poterit. Neque n. facilis est cognitu definitio, neq; ij quos interrogamus, libenter dant propositiones eiusmodi. Eorum quæ data definitio cōpletebitur, vnum genus esse, alterum differentiam, & in natura rei genus differentiasq; dici: sine quibus ratiocinatione concludi non potest definitio. Nam si quædā etiam alia in rei natura dicatur, certe dubiū est eāne quæ statuta est, an alia eius definitio sit, quādoquidem definitio oratio est, quæ quid res sit explicat. Quod etiam ex his intelligi potest, quia facilius est vnum q̄ plura concludere. Ac ei qui dem qui euertit, satis est in vnum dirigere argumentationem. quippe cum si vnum qualecunque refellamus, euerterimus definitionem. At vero ei qui confirmat, omnium eorum quæ definitio complebitur, necessaria cōcurrō est. Præterea ei qui probat definitionem, de toto genere tractanda est ratiocinatio. Debet enim de omnibus definitio dici quæ nomen complebitur: & præterea vicissim, de quibus definitio, nomen etiam dici debet, si futura sit propria, quæ est statuta definitio. At ei qui refellit, non est necesse de toto genere monstrare. Satis est enim docere, non verè dici de aliquo eorum quæ nomini subiecta sunt definitionem. Quòd si totum& omnino refellendum sit, certè non necesse est reprehendendo reciprocari argumentationem. Satis enim est eum qui refellit omnino ostendere, in aliquo eorum quæ nomen complebitur, definitionem non intelligi: contraq; non necesse est docere, de quibus oratio non dicitur, nomen quidem dici quod definiatur. Iam si omnibus etiam quæ nomen cōpletebitur, conueniat, non solis autem iis definitio euersa erit. Similis est ratio proprij & generis. Vtrunq; enim eorum facilius refellitur, quam probatur. Atq; id quidem de proprio, ex iis quæ dicta sunt perspici potest, fere enim in coniunctione explicatur proprium. Ita vno verbo reprehenso licet re-

fellere: at ei qui probat proprium, omnia cōcludēda sunt necef-
 sariō. Cætera autem omnia ferè quæ ad definitionem, ad pro-
 prium etiā conueniet assumere. Eum enim oportet qui probat,
 omnibus iis quæ subiecta sunt nomini docere conuenire. Ateū
 qui refellit satis est vni docere non conuenire si cōueniat om-
 nibus, at non solis, hoc etiam pacto reprehensum erit quemad-
 modum definitione diximus. Genus autem vno modo licet pro-
 bare, si omnibus conuenire doceamus, refelli autem duobus. Nā
 & si nulli, & si cui doceatur non conuenire, euersum erit. Iam eū
 qui probat, non satis est ipsū inesse monstrare, sed eum etiam o-
 portet, quare vt genus insit, ostēdere. At eum qui refellit satis est
 non inesse docere in aliquo, vel in nullo. Videtur autē, vt in cæ-
 teris rebus facilius est dissipare, quām dissipata & dispersa conne-
 ctere, sic in his refellere, quām probare. Accidentis porrò gene-
 ralis facilior refutatio, quām cōfirmatio est. Confirmando enim
 docendum est conuenire omnibus: in refutatione satis est vni o-
 stendere non conuenire. Contrā id quod tanquam pars subiectū
 est generali, facilius confirmatur quām reprehenditur. Ad pro-
 bandum enim satis est alicui docere conuenire: refutando autem
 nulli conuenire docendum est. Atque etiam illud perspicuum
 est, quid ita facillima sit vna ex omnibus refutatio definitionis,
 plura enim quām pleraque eorum quæ exposuimns complecti-
 tur, atque ex pluribus facilius efficitur cōclusio, quoniam in mul-
 tis fāpius quām in paucis reb° error versari solet. Præterea ad de-
 finitionem euertendam ex aliis argumenta sumi possunt. Siue e-
 nim oratio non est propria, siue non est genus quod datum est,
 siue aliquid eorum quæ complectitur non conueniat, euersa erit
 definitio. At vero ad cætera refutanda neque ea quæ ex defini-
 tionibus existunt. neque alia sumi possunt. Sola enim ea quæ
 ad accidens sumuntur, ei sunt cum cæteris omnibus communia:
 quippè cū inesse & conuenire omnia debeant. Si verò genus non
 vt proprium conueniat, idcirco genus euersum erit. Itēmque
 non necesse est proprium, vt genus, neque accidens vt genus,
 vel proprium conuenire, sed solum conuenire. Ita fieri non po-
 test, vt ex cæteris ad alia, nisi ad definitiones argumenta ducan-
 tur. Perspicuum est igitur definitionis vnius ex omnibus & re-
 futationem facillimam esse, & difficillimam probationem.

Q iiij

ARIST TOP.

Nam effici & illa concludi debent omnia. Si quidem & conuincire illa ipsa doceundum est, & genus esse id quod affertur, & propriam esse orationem, & præterea rei naturam declarari. ratione. atqui id præclarè obeundum est. Ad definitionis hanc naturam proximè ex reliquis accedit proprium. Nam & facilimum est ad refutandum, quòd ferè constet ex multis verbis, & ad probandum difficillimum, quòd multa concurrere & quasi conuenire debeant, q̄r ódque soli rei insit, & cum ea reciprocetur. Omnim autem accidens facillimum est ad probandum. Cum enim cætera non solum conuenire, sed etiam hoc vel illo modo conuenire docendum sit, tamen satis est ostendere conueuire & inesse accidens: difficilimeque accidens refellitur, propterea quòd per pauca complectitur. neque enim declaratur in accidente quomodo conueniat. Itaque cætera omnia duobus modis refelli possunt, & docendo non conueuire ea, & non hoc vel illo modo conuenire: Accidens autem refutari non potest, nisi ostendatur non conuenire. Ac loci quidē ferè expositi sunt, ex quibus nobis ad quanque quæstionem magna argumentoru suppetet copia.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER VIII.

Cap. I.

Equitur, vt de dispositione & ordine argumentorum, interrogandique ratione dicendum esse videtur. Primum quidem, locum ex quo argumentum sumat, inuenire debet is qui quæstionem posuitur est. deinde querere ipse per se, & disponere omnia Postremo hæc omnia apud alios tractare & eloqui. Ac loci quidem philosopho cum Dialectico communis inuentio est: argumentorum autem dispositio & interrogatio, quoniam hoc totum alterum qui contrà disputet, requirit, propria sunt Dialectici. Philosophus enim, quíque per se & solus exquirit omnia, veráne sint & nota ea ex quibus efficitur conclusio, neque ipsa concedat is qui contrà disputat, minus laboret: quòd finitima sint & coniuncta iis quæ à principio proposta sunt: & quòd prouideat, quid effici concludique oporteat.

In quo profecto dabit operam vt quām clarissimæ sint maximæ coniunctæ cum re enunciationes quippè cum ex his tabulis conficiantur quæ scientiam gignunt ratiocinationes. Locū quidem ex quibus ducenda sunt argumenta, superioribus libris expositi sunt à nobis. Nunc de eorum dispositione quæren dīque ratione ita dicemus, si antè eas propositiones, quæ præter necessarias reliquæ sunt, partiamur. Necessariæ autem dicuntur ex quibus ratiocinatio constat. Quatuor autem genera sunt earum quæ præter has assumuntur. Aut enim inductionis gratia, vt quod vniuersum est detur: aut augendæ & amplificandæ argumentationis: aut occulendæ celandæ quæ cōclusionis: aut illustrandæ aperiendæ quæ orationis causa, omnis propositione sumitur: præterea nulla. Sed eò omni diligentia conferēda est, vt his ipsis vel argumentationem amplificemus, vel in interrogando vtamur. Quanquā autem eas quæ occultandæ cōclusionis causa assumuntur, certādi studio adhibemus: eis tamen, quoniam hoc totum cum altero trāsigendū est, vt necesse est. Necessarias igitur ex quibus conficitur ratiocinatio, non statim proponere, sed ad summas proficiisci debemus. Non enim debet alius, exempli causa, contrariorum quæ aduersa dicuntur, eadē artem esse sumere, etiamsi id velit, sed contrariorum. Hoc enim concessio & posito, etiam aduersorum eandem artem esse concludet: siquidem aduersa subiecta sunt contrariis. Quod si non cōcedat, tum per aduersorū singulorum inductionem tractāda erit argumentatio. Nam aut in ratiocinatione, aut in inductione sumendæ sunt necessariæ propositiones, aut quædā in ratiocinatione, quædam in inductione. Quæque valde perspicuae & clarae sunt, eas preponere debemus: prōpterea q̄ obſcurior est semper magisque dubia in recessu & in inductione conclusio: & quod facile est eas proponere quæ vñi esse possunt, ei etiam qui illo modo sumere non possit. Quæ autem præter necessarias enumeratae sunt, & illarum ipsarum causa sumi debent, & ita adhiberi, vt à singulis ad vniuersas & generales, à non dubiis clarae ad obſcuras dubiasque perueniamus inducendo. Claria autē sunt ea quæ sensui subiecta sunt aut per se, aut certè plerisque. Qui autem conclusionē occulere instituit, is antè ratiocinari debet ferre, ex quib⁹ id quod initio propositū est, cōcludi

efficique poscit. Quod ita fiet, si quis non solum necessarias, sed aliquam etiam earum quæ ad illas utiles erunt, concludat. Illud etiam proderit, conclusiones tacere, easque post vniuersas enumerare. Sic enim à primo proposito aberrabit longissimè. Atque etiam eum oportet qui obscure vult interrogare, ita hoc præstare, vt quæsita tota oratione, effectaque cœclusione alter causa quæ sit requirat. Idque ex superiori loco efficietur facillime. Si enim sola conclusio pronuncietur, incertum erit, quemadmodū efficiatur: quod is qui contra disputat, vnde efficeretur non prouideret, cum priores ratiocinationes in membra ratiocinatio conclusionis tum, cum eius sumptiones nō enumerantur, & disponuntur, sed illa ex quibus conficitur ratiocinatio. Vtile erit etiam, non crebras enunciationes sumere ex quibus ratiocinationes constant, vicissimque aliam & aliam efficere conclusionē. Collatis enim vnum in locum iis omnibus quæ apta sunt & coniuncta, facilius quid ex eis efficiatur intelligi potest. Atque etiā generalis quædam ex definitione non eorum de quibus agitur, sed coniugatorum, sumenda propositio est. Falsa enim conclusio se ipse capiunt ii qui respondent, cum coniugati sumitur definitio, quasi vniuersam generalēmque minimè concedant propositionem. vt si hoc sumendum sit, cum qui irascatur, appetentem esse vltionis, sumaturque ira libido esse puniendi eū qui contéptisse videatur: certè sumpto hoc, omnino quod volumus habebimus. At si quis definitionem afferat eorū de quibus agitur, ferè fit, vt is qui respondet ei resistat, quod facilior sit in his occurrendi ratio. Cuius generis illud est, Non omnes qui irascuntur, poenam appetere. nos enim parentibus irasci, neque eos supplicio affici optare. Et quanquā non videtur verè hoc loco occurri, propterea quod nonnullis satis grauis poena est aliorum molestia & pœnitentia, habet tamen aliquid probabilitatis & authoritatis, vt non sine causa propositum negatum esse videatur. Definitioni autem iræ tam facile resisti non potest. Præterea is qui quæstionem ponit, ita proponere debet, vt nō ad id de quo agitur, sed aliò quod afferit, pertinere videatur. Declinant enim omnes qui poscūt quæstionem, ea omnia quæ ad propositum pertinent. Dare etiam operam debet, vt quam maximè incertū sit, vtrum id de quo agi-

L I B E R V I I I .

tur, an eius contrarium velit sumere. Cū enim id quod ad propositū pertinet, obscurū est neq; appareat, tum facilius cōcedunt quod illis p̄batur. Iam vero ex similitudinis collatione interrogandi erūt: quoniā quod verisimile est, vniuersare & toto genere obscurius & occultius est. velut quēadmodum ars & inertia eadē est contrariorum, sic sensum eundem versari in contrariis: aut cōtra, quando sensus in cōtrariis rebus cernitur, etiā artem. Quod quidem genus finitimum est inductioni, non idē valet. Illic enim ex rebus singulis ad vniuersas peruenitur: in similitudine autē non peruenitur ad vniuersas, in quibus similia omnia cōtinētur. Ipse etiā sibi interdum debet resistere. Suspectos enim non habent eos, qui æqui in disputādo videntur. Vtile est etiam ea p̄ponere quæ vſitata & trita sunt, in omniūq; ore versantur. Neq; enim audent vſitata repudiare & tollere, q̄ vnde resistant non habent. & quia hēc illis vſitata sunt, haud periculum est, ne ea reprehendāt. Iam & studiū nostrū in aliqua re sumenda dissimulare, etiā si vtile sit debemus. iis enim qui magnū studiū in aliqua re ponunt, resistūt libētius. Et similitudinū collatione proponere. quia facilius concedunt id quod alterius causa, q̄ quod ipsum per se sumitur. Magna etiā vis in eo est ad p̄bandum obscure quod volumus, si id nō p̄ponamus quod sumendum est, sed id quod illud consequitur necessario. Facilius enim dant & cōcedunt illud ipsum, quod nō æquè ex eo perspici potest quid sit efficiendū. quo quid em sumpto, etiā illud sumptum erit. Illud etiam plurimum valet, extremo loco id proponere, quod in primis efficere velimus. Solent enim omnes primæ disputationi resistere acrius & diligentius: propterea q̄ oēs qui disputant, ea in primis proferre solent, in quibus maius studium curamq; posuerunt. Quanquam apud nōnullos hēc prima dici debent: cuiusmodi sunt difficiles, qui quidem ea cōcedunt facilius quę prima disputatione afferuntur, si modo quid sequatur non omnino apparent, ad extrema autem, difficiles se proteruosq; præbēt. Quod idem de iis iudicandū est, qui acutos se putāt in respondendo. positis enim concessisq; permultis, captionibus, & quasi præstigiis quibusdā vtuntur in cōclusione, quasi ex iis quę posita sunt, minime sequatur. Illi facile concedunt, & freti ingenio suo, & rati nullum se incōmodum consecuturos. Postremo pro-

R

ducenda erunt & amplificanda inter iicienda q; in argumentatione ea omnia, quæ nihil ad rem pertinere videbuntur. Id quod ij soliti sunt facere qui falsò aliquid describunt & delineant. Nā cū multa sunt, difficultis est falsi diiudicatio. Itaq; celat & obscurant rem interdum ij, qui obscurè vtuntur interrogationib^o ea pponentes sumentesq; omnia, quæ nunquā per se ac singula darentur. Atq; ex iis locis argumenta ducenda erunt; ad celandā dissimulandamq; cōclusionēm. In ornādā autem amplificandaq; disputatione, rerum finitimarum & cōiunctarum adhibēda induc̄tio atq; diuisio est. Inductio quidem quid sit facile perspiciatur. Diuisio autē talis est: vt artem arte p̄f̄statiōrem esse, aut quia certior sit, aut quia in rebus melioribus versetur. Et artium, alias esse, quarum omne opus est in cognoscendo, alias quarum in agendo, alias quarum in faciendo. Hęc enim & ornatum afferunt orationi, nec necessaria sunt ad efficiendam coclusionem Dilucidam autem & perspicuam argumentationem facient exēplum, similitudinisq; collatio. Exempla autem propria & ad rem apta esse debent, & eiusmodi, ex quibus res intelligatur. Cuiusmodi illa sunt quæ Homerus, non quæ Choerillus comemorat. Sic enim notius erit & clarius id quod pponitur. In differendo autē, ratiocinatione vtendū erit apud Dialecticos potius, quam apud multitudinem: induc̄tio contrā magis multitudinem cōmouet. Sed de his generibus iam dixi. In quibusdā rebus facile potestis qui inductione vtitur, quærere & inuenire id quod totum dicitur, in aliis non facile potest, q omnibus similitudinibus non est commune nomen impositum. Quinetiā cum genus vniuersum concludi debet, eademque ceterorum similium rationem aiunt esse, tum id profecto difficultimum est, quenā eorum quæ comemorata sunt, eiusdem sint generis, quæ nō sint, explicare dicēdo. Ob eamq; causam s̄pē disputantes inter se dissident & harent, dum alij dissimilia esse cōfirmant, quæ non sunt similia, alij similia num similia sint, ambigunt. Quocirca in his omnibus omni ratione efficiendum est, vt nomina fabricentur, vt nec ei qui poscit questionem, num eius quod affertur non sit similis ratio, h̄rere liceat: nec ei qui rogat, calumniari, eandem esse rationem, q multa eorum quorum similis ratio non est, eodem modo dici videantur. Cum autem inductione multarum rerum adhibita,

non dat alter, id de toto genere, tum æquum est, ut resistat & refellat, postulare. Quod si in aliquibus non doceat hoc modo contingere, non erit æquum rogare, quorum tandem non sit similis ratio. Primum n. argumentatio per inductionem tractanda est, tum postulandum, ut resistatur. Sed postulandum est, ut occurra tur nobis, non in eo ipso quod pponitur, nisi forte unum est solum eius generis. ut duo sunt tatummodo parium numerorum primus. Debet enim is qui resistit, in alio genere resistere: aut certe dicere, hoc vel illud solum esse ex eo genere. Quod autem ad eos atinet, qui in toto genere occurruunt nobis, nec in eodem gene re occurrunt, sed in eo quod eodem nomine, sed ambiguo continentur (veluti habere aliquem non suum colorem, aut pedem, aut manum, quoniam & pictor habeat non suum colorem, & cucus non suum pedem) in his omnibus, divisione adhibita, interrogare debemus. Nam si ambiguū lateat neque aperiatur, recte in ppositione nobis videbitur resistere. Quod si in simili genere, non in ambiguo resistens, nostrum labefactet rogatum, detracito eo, in quo resistit nobis, quod reliquū est in toto genere valeat, docebimus, dum quod commodum est, efficerimus. Quod in obliuionis verbo & oblitum esse animaduerti potest. Non enim concedunt eum oblitum esse, qui commutatione aliqua ar tem amiserit, q̄ casu & interitu, eius eam amisit, non obliuione obruit. Quod ergo reliquum est, dempto eo in quo occursum est nobis, commemorari debet. ut si quis remanente re, arte amiserit, eum oblitum esse. Eodemq; modo de iis iudicandum est, qui hoc loco nobis occurrunt: Maiori bono maius malum esse contrarium. Proferunt enim valetudinem, quæ cum minus sit bonum quam firma corporis constitutio, tamen ei maius bonum contrarium est. morbum enim maius malum esse infirma affectione corporis. Ex his etiam id detrahendum est in quo occurritur eo, enim sublato, facilius licebit proponere: ut maiori bono maius malum, contrarium esse, nisi unum alterum vna secum inferat, ut firma corporis affectio valetudinem. Quod idem faciendū erit non solum si quis nobis occurret, sed etiam si nō occurret, & tamen id negabit, & abnuet, quod aliquid tale pvideat futurum. Sublato enim eo in quo nobis resistit, dare & cōcedere cogetur id quod reliquū est, q̄ in eo quod reliquū est, aliquid cōtineri,

R 1j

quod nō sit ita, minime animaduertat. Quòd si dare nolit, etiam tum cum petitum est, vt resisteret, certe quo resistat nobis, nō habebit. Sunt autē propositiones eiusmodi, quæ quadam ex parte falsæ sunt, quadam ex parte veræ. in quibus eo quod ex parte est sublato, reliquū licebit verum relinquere. Si vero multa propo-namus, in quibus nobis minime resistat, tum vt concedat omnino, petere debemus. Propositio enim dialectica est, quæ magna ex parte rem ita habere declarat, neq; refellitur. Cum autē eadem res & sine incommodo, & cum incommodo per ratiocinationem concludi potest, hoc an illo modo efficiatur, nihil ad eum qui necessaria ratione non probabili cōcludit. is autem qui probabili ratione vtitur, non debet argumentationem tractare per ratiocinationem, per quam alter incommodo vrgatur. Nam & cū nullo incommodo vrgent concludendo, nihil controuer-siæ loci relinquunt, & cum incommodo vrgent, tum nisi sit eu-dens & perspicuum id falsum esse, alij. incomodum id negāt es-se. Ita non habent quod volunt iij qui quæstionem ponunt. Pro-ponenda autem sunt ea, quæ magna ex parte ita se habent, & re-felli aut non possunt omnino, aut certe id facile quasi prima fa-cie perspici non potest. Cum enim in rebus quibusdam non ita esse perspicere nequeunt, tum id quod propositum sumptumq; est, quasi verum sit solent cōcedere. Nunquam autem quæri de-bet conclusio: fin secus, cum alter resistet, ratiocinatio nunquam ad exitum perduci poterit. Sēpe enim etiam cum nulla interro-gatio & quæstio ponitur, sed vt consequens concluditur, id ne-gatur effici. quod cum faciunt illi, certe ab iis qui non vident quid ex cōcessis sequatur, minime reprehendi videntur. Cū igitur vñus rogat neq; id ait effici, alter autem negat omnino, tum ratiocinationi nihil omnino loci relinquere videtur. Neque vero quicquid de toto genere dicitur, Dialectica ppositio est. ex quo genere illud est, Quid est homo? aut hoc, Quot modis bonum dicitur? Propositio enim dialectica est, ad quam respondere li-cket, etiam, aut non: quod non licet ad superiores. Ita non est dia-lectica quæstio vlla, nisi is qui proponit, eam explicet aut distin-guat, hoc modo: An bonum hoc vel illo modo dicatur? Quam quidem quæstionem licet vel negare vel concedere. Quocirca enitendū est, vt ita, vt dixi, omnes hę ponātur quæstiones. Quia

illud etiam par estab illo requirere, quot sint bonorum genera, quando explicatione & diuisione adhibita à nobis, ille nullo mó cōcedet. Qui autem vnā orationē in multas quæstior es rogan- do distribuit, is insciēter quærerit. Nam si is qui rogatur, ad roga- tum respōdeat, profecto ille aut multas quæstiones ponere, aut sēpe idem quærere videatur necesse est. Ita aut nugatur, nihilque agit: aut ratiocinationem per quam argumentationem tractet, non habet: quandoquidem ex paucis quibusdam omnis constat ratiocinatio. Quòd si minus respōdeat, hic illum coarguere non potest, aut certè eum relinquit. Illud autem intelligendum est, omnia proposita quæ argumentis per difficiliter probātur, eadē facilia esse ad defendendum. cuius generis ea sunt quæ & prima sunt, & vltima ordine naturæ. Nā & prima ac perspicua certum modum definitionēmque requirunt, & vltima multis cōcludan tur necesse est ab eo, qui iā inde à perspicuis & prīmis continuatam seriem argumentorum persequivelit. Aliter enim fallaces ac captiosæ argumentationes videbuntur: præsertim cum aliquid doceri non possit nec demonstrari. nisi à propriis initiis & principiis capto exordio, vsque ad vltima perueniatur. Ac constitui explicarique rem definiendo nolunt ij qui respondent, nec si ex- plicemus attēdunt. Sed profecto facilis non est differendi ratio, nisi quid sit aut quale id de quo instituitur disputatio, intelligatur. quod in principiis & perspicuis contingit maximè, quibus cætera probātur, ipsa aliis non possunt, definitionēque aperien- ba sunt & cognoscenda necessariò. Difficilia etiam probatu ea sunt omnia, quæ principiorum vicinitatem sequuntur. Neque enim multa ad ea probanda argumenta possunt suppetere, cùm pauca interiecta sint inter ipsa & initium, quibus necesse est con sequentia omnia monstrari. Definitiones autem ex ex omnibus euerti possunt difficillimè, quæ verbis eiusmodi explicatæ sunt, vt primum dubium sit, vno modo, an pluribus dicantur: deinde incertum, vtrum propriè de re quæ definitur dicātur, an per trā- lationem. Nam quia dubium est illud, non perspicuum, inde nul la argumentorum copia suppetit: quia hoc incertum, an per trā- lationem dicantur, non possunt refelli. Omnino quæstio omnis si difficultis est probatu, vel definitionem requirit, vel in iis est quæ multis modis, aut quæ per translationem dicuntur, aut nō

longè abest à principiis, aut eo certè difficultis est, quia nō est prima facie perspicuum, quo sit ex genere eorū quæ exposita sunt, id quod in controversiam venit, affértque dubitationem. Nam si quo ex genere sit intelligatur, illud etiam intelligitur, aut definitione explicandum id esse, aut diuisionem adhibendā, aut definiendas esse medias propositiones, quibus vltimæ probantur. Pleraque etiam proposita, nisi rectè tradita & explicata definitio, neque disputari facilè, neque probari argumentando pos- sunt, quo ex genere illud est. Sitne vnum vni contrariū, an multa? Quòd si contraria definiuntur, certè illud facilè erit explicare. Sint, nècne sint plura eorundem contraria. Quod eodem modo iudicandum est de iis quæ definitionem requirunt. Atque etiam in mathematicis videntur quædā non facilè describi posse prætermissione definitionis, quale est illud, Eam lineam quæ ad latus planum secat, simili ratione & lineam secare & locum: quod definitione adhibita facilè intelligitur, quoniam & loco & linea eadem respondet, quasi ex altera parte diuisi: quæ quidem analogi definitio est. Omnino prima elemēta & initia, definitionibus expositis, vt quid sit linea, quid orbis, facilè probari demonstrariq; possunt: verum ad singula eorum probanda nō multis argumentis vti possumus, propterea quòd non multa sunt in medio eorum collocata. Definitionibus autem initiorū prætermisis vix, aut nē vix quidē probari possunt. Quod idem fit in iis principiis quæ differendo adhibentur. Hoc igitur intelligendum est, cum propositum aliquod difficile est probatu, id aliqua de causa earum quas exposui, euenire. Cum autem propositio & enunciatio difficultorem habebūt probationem, quæ propositū, dubitare liceat, sint nècne sint probandæ. Nam si eas non probet, sed is etiam ad rem propositam concludendam vñxelit, maius sibi quidem opus quām quod initio præscriperit. Si nō probet, iis certè quæ minus valent ad faciendam fidem alter adducetur vt credat. Ac si quæstio difficilior nō reddetur, ponenda est: si non dubiis & perspicuis dubia concludenda erunt, non est probanda. Aut ei qui se dat in disciplinam ponenda non est, nisi sit notior: ei autē qui exercitationis gratia disputat, ponenda, si modo vera esse videatur. Ex quo perspicuum est, non eodem modo ab eo qui probabili ratione, & eo qui ne-

cessaria includit, propositiones esse afferendas. Quemadmodū ponenda & disponenda sit quæstio, satis serè dictum est.

Nunc de ratione respondēdi ita differemus, si antè quod eius sit officium, qui & rectè poscit, & rectè ponit quæstionem, dixerimus. Est autem eius qui ponit quæstionem, ita argumentationem tractare, vt eum qui cum disputet, absurdissima quæ ex proposito efficiūt necessariò, cogat cōcedere. Eius vero qui quæstionem poscit, dare operam, ne quod incommode sua culpa, sed ex proposito sequi efficiq; videatur, nec quicquam quod sit contra opinionem omnium. Aliter enim peccatur, cum quis proponit primus quod non debet, aliter cum eius quod propoenitur ea vis & natura est, vt defendi nullo modo queat. Nō sunt autem certa neque constituta adhuc à quoquā officia eorū, qui exercitationis & periculi faciendi gratia disputant. Neque enim idem propositum est doctoribus aut discipulis, quod iis qui certandi studio disputant, neque idem his ipsis & iis quorū ad cognitionem & scientiam omnis dirigitur exercitatio. Nam & discipulis ea semper tradenda sunt quæ probātur omnibus: quoniam nemo eò operā cōfert, vt falsa doceat: & eorū qui certādi studio disputant, is qui quæstionem ponit semper aliquid facere videri debet, & is qui cum disputat nulla in re illi concedere. Quoniam autem in conuentu & congressu dialecticorū, iis qui non certandi studio, sed vel tentandi vel cognitionis gratia inter se differunt, non est adhuc à quoquam, vt dixi, expositum & traditum, quid inuestigare, quid dare aut non dare oporteat eū qui poscit quæstionem, vt gnauiter aut non gnauiter ac præclare decreta sua defendat: nos hoc loco instituimus dicere. Qui igitur respondendi muuere fungitur, is consultationem defendat necesse est, vel probabilem vel non probabilem, vel neutrā, ita tamen, vt aut probetur, aut non probetur omnino, vel cum adiūctione, vt alicui vel eidem, vel alij. Quo autem modo probabilis, vel non probabilis fit, nihil interest: quandoquidem idem genus retinendum erit præclarè respondendi ad rogatum aut dandi, aut non dandi rogatum. Ac non probabile quidem si sit propositum, probabile: si probabile, non probabile necesse est conclusionē effici. Contrarium enim propositi semper concludit is qui interrogat. Quòd si id de quo agitur sit

eiusmodi, ut nec probetur, nec improbetur, eiusdem generis efficietur conclusio. Quoniam autem is qui scite ratiocinatur & concludit, rebus non dubiis & perspicuis id quod dubium est appetit & ostendit, profectò id de quo queritur non sit probabile omnino, non debet is qui poscit questionem, neque id dare quod non probetur omnino, neque id quod illud quidē probetur, sed minus quam conclusio: quippe cum propositum nō, si probabile sit, conclusio probabilis sit futura. Ita fit, ut ea quæ sumuntur, omnia probabilia esse debeant, ac magis probabilia quam id de quo queritur: si quidē magis perspicuis minus probabilia velit concludere. Ita si non sit ex eo genere id quod queritur, non id debet qui respondet cōcedere. Sin autem probabile omnino sit propositum, improbabilis etiam omnino conclusio erit. Itaque danda erunt quæ probantur omnia, & eorum quæ non probantur, si qua magis probabilia sunt conclusione: sic enim satis abunde disputatum fuisse videbitur. Quod idem faciendum erit, si nec minus sit probabilis, nec probabilis quæstio. Sic enim & quæ probantur, danda sunt omnia, & quæ nō probantur, si qua magis probabilia, quam conclusio erunt. Sic enim fiet, ut probetur magis oratio. Ac si id de quo agitur omnino probabile sit aut nō probabile, tum cum iis comparandum erit, quæ omnino probantur. Sin autem nō omnino probabile, aut non probabile, sed ei modo qui respondet, tum iis quæ ei probantur aut minus probantur iudicare debet, quid concedendum aut non concedendum esse videatur. Quod si alterius sententiam defendat is qui respondeat, certè eius mentem & sententiam spectare debebit, ut quid concedendum sit aut negandum, intelligat. Itaque qui alienas sententias introducunt, ut bonum & malum esse idem, ut placet Heraclito, iij non dant in eodem simul non inesse contraria, non quod non probetur hoc eis, sed quod Heracliti sententia ita dicendum sit. Quod etiam iij faciunt, qui alij ab alijs propensa accipiunt. Exquirunt enim illi, quid sit responsurus is, qui rē proponit. Hoc igitur perspicuum est, quæ exquirere is debeat qui respondeat, siue omnino probabile, siue alicui sit id quod queritur. Quando autem necesse est omne rogatum aut probabile esse, aut non probabile, aut neutrum, & vel ad conclusionem efficiendā valere vel non valere, rogatum: si probetur, neque ad conclusio-

nem efficiēdam valeat id & dare, & probabile dicere debemus. Eo enim posito & concessō, propositum primum non euertitur. Si autem neque probetur ipsum, neque ad conclusionem efficiendam valeat, id quidem dandum est, sed ita tamen, ut non probari significemus vitandæ amentiæ gratia. Si vero & probabile sit, & ad rem pertineat, respondendum erit id quidem videri & probari: sed propositum adeo finitimum esse, ut eo concessō, propositum tollatur necessariō. Si ad conclusionem efficiendam valeat, & admodum sit improbabile, respondendum erit, conclusionem eo posito & concessō effici, sed stultum id esse quod effteratur. Cūm autē nec probabile quid, nec minus probabile rogabitur, tum si ad conclusionē efficiēdam nihil valeat, id dādum erit nulla facta distinctione: sin valeat, exponendum est, eo posito, sublatum iri id de quo agatur. Sic enim & eo qui poscit quæstionem, nihil eius culpa futurum est, si quid concedere & dare beat prouidebit: & is qui quæstionem ponit, conclusionem efficiet, cum ei ea dabuntur omnia quæ magis quam cōclusio probentur. Qui autem instituunt argumentationē tractare per ratiocinationem, sumptis iis quæ minus quam conclusio, approbantur, iis quoniam inscienter ratiocinantur, quæ rogant, dari concedique non debent. Eodem modo eis occurrentum erit, cum res dubias & obscuras, & quæ multis modis dicuntur, afferent. Nam quoniam ei qui poscit quæstionem, si minus intelligat, licet dicere, Non intelligo: & quod multis modis dicitur, non necessariō id aut concedere aut negare debet: profecto si quid afferatur quod obscurum sit, sineulla dubitatione & mora se id non intelligere fatebitur. Sæpe enim ex eo quod dant & concedunt iij quibus obscura nec aperta quæstio ponitur, absurdum aliquid incidit. Cum autem cognitum aperatumque erit id quod multis modis dicitur, si omni ex parte & omnino verū sit aut falsum quod affertur, id omnino concedi negarīve debebit: sin quadam ex parte falsum sit, & quadam ex parte verum, id ambiguè dici, & in illo verē & in hoc falso dici indicabit. Nam si id posterius distinguat, dubium erit, an in prima disputatione ambiguū perspexerit. Quod si ambiguū verbū nō attendat, idque tū cum alterius habet rationē,

concedat: si ad alterum impellatur, fateri debet se id concessisse,
 cum nō ipsum illud ad quod vocatur, sed alterū ipse spectaret,
 & attenderet Cum enim plura eidē nomini & orationi subiecta
 sunt, tum facilè existit controuersia. Sin rogatum & planum sit
 & simplex, aut etiam, aut non respondendum est. Quoniām-
 que omnis propositio quæ valet ad cōclusionem efficiendā, aut
 aliqua earum est ex quibus ratiocinatio cōficitur, aut ad aliquā
 earum refertur, (perspicuum est autem cum alterius probandæ
 gratia assumitur eo sumi quòd multa similia requirantur, quip
 pè cùm ferè per inductionem vel similitudinem id quod de to-
 to genere & omnino dicitur, concludatur) singula omnia con-
 cedenda sunt, si vera fint & probabilia, vniuersa tamen refelli
 debent. Impedire enim cursum orationis, nisi resistas verè, aut
 saltē videare, hoc est iniquū se in disputādo difficultēque prē-
 bere. Ita si multa similia existant, neque det in toto genere dici,
 tum cum refellere nequeat profectō difficilem se proteruūmq;
 præbebit. Iam verò si non habeat contra argumentum sumere
 ad refellendum, tum multo etiam magis difficilis proteruūsque
 videbitur. Quanquam ne hoc quidem satis est. Multæ enim ra-
 tiōnes extant, sententiis omnium contrariæ, quarum difficilis
 est explicatio. cuius generis est Zenonis ratio, qua tollit motū,
 & stadij traiectionem. nec verò propterea eorum contraria mi-
 nus defendi concedique debent. Ergo si quis nec contrā dicere
 possit, nec resistere, & tamen non concedat, is profectō iniquum
 se præbebit in disputando. est enim in disputationibus iniqui-
 tas & proteruia, responsio quæ præter modos quos exposui-
 vim habet ad interimendā tollendāmq; cōclusionē. Defendere
 autem & propositū & definitionē, ita par est, si antē argumenta
 ipsi in nos quasi aduersariorū tela iaciamus. Quibus enim ratio-
 nibus infirmat nostra decreta ij qui ponūt quæstionem, iis ipsis
 resistere debemus. Propositū autē non'probabile timide defen-
 dendum est. Multis autē modis non probabile esse potest. Nam
 & id nō probabile est ex quo efficitur, vt incōmoda, & absurdā
 quædā fateamur. vt si quis vel omnia, vel nihil moueri dicat, &
 ea omnia quæ deterior status & constitutio sequi solet, & quæ
 hominū volūtatibus repugnant. quale illud est. Voluptas est bo-

num:& facere quām accipere præstat iniuriā. Nō enim quasi di sputationis gratia defendat, sed tāquā ea dicat quæ probet & sen tiat, ita eū oderūt. Argumēta autē quib⁹ falsum cōcluditur, dif foluēda sunt, infirmādo euertēdóq; eo, ex quo falsum effectum est. Neq; enim quo quis sublato argu mētum explicatur, ne si fal sum quidē sit id quod sit euersum. Multa enim falsa in argumētione contineri possunt. vt si quis sumat, eū qui sedeat scribere, & Socratem sedere: ex his efficitur, scribere Socratē. Euersa igitur hac enunciatione, Socrates sedet, non tamen dissoluta & explicata argumentatio est. Et quanquā falsa enunciatio est, nō tam en falsa est oratio. Si quis enim sedeat, neque scribat, nō iā in hac tali causa hæc ipsa accōmodata explicatio est. Nō igitur hoc refellendū est, sed illud, eum qui sedeat scribere, cūm præsertim non omnis scribat qui sedet. Ita fit vt dissoluat argumentum is: qui falsi causam tollit, & explicationem intelligit is qui causam argumentationis cognouerit. quemadmodum in iis quæ falsō & vitiose describuntur, contingit. Neque enim satis est resistere, etiam si falsum sit quod refellitur, sed etiam cur falsum sit docendum est. Sic enim vtrum occurrendo ratione & consilio ductus nēcne sit, intelligetur. Impediri autem argumentatio potest ne concludatur, quatuor modis. Primum id ex quo falsum est, refellendo. Secundo, occurrendo ei qui quæstionem ponit. Sæpe enim non explicato & dissoluto arguimento, tamen is qui rogat, progreedi non potest longius. Tertio, refellendo roga tum. Fit enim interdum, vt ex iis quæ quæruntur nō quod volu mus cōsequamur, propterea quòd vitiose quæstio ponitur: quibusdam autem positis & concessis efficiatur conclusio. Ac si ultra progredi is qui rogat non potest, occursum erit roganti: si potest, rogato. Quartum genus resistendi, & deterrium id est, quod ad tempus refertur. Nonnulli enim in refellendo ea afferunt quæ ad differendum plus tēporis desyderant, quām disputandi consuetudo. Ac resistendi quidem quatuor, vt dixi, genera sunt. Sed prima vna ex omnibus explicatio est cætera impedimenta sunt quædam conclusionum. Reprehensio autem argumentationis non eadem ex eius natura & ex interrogandi ratione nascitur. ferè enim fit culpa eorum qui rogātur, vt non recte tractetur argumentatio, quòd non cōcedant

S ij

III

ea quæ magnam facultatem suggestant ad id efficiendum quod quæritur. Neque enim in alterutro solum positum est, vt communis res rectè ad finem exitūmque perducatur. Quapropter interdum qui aliquid respondet, refellendus est necessariò, non ipsum propositum: tum denique cum is quæ quæstionem poscit instructus calumniis, paratus venit ad contrà dicēdum. Ita iniquos se præbentes, disputationes non dialecticas, sed concertationum plenas instituunt & inuehunt. Et quoniam exercitationis approbationisque causa, non eruditionis, hæ tales disputationes comparatè sunt, profectò non modo vera, sed etiam falsa concludenda sunt: nec ex veris semper, sed interdum etiam ex falsis. Nam & plerunque vero posito, is qui contra disputat, refellere debet, vt sint proponenda falsa: & falsum quod positum est, interdum falsis euerti tolli que debet: cū præsertim nihil prohibeat falsa alicui magis quam vera probari. Ita si ex iis quæ illi probantur, progrediatur argumentatio, facilius assentietur, nō adiuuabitur. Sed omnes debent, qui alio disputationem rectè traducere & trahere volunt, vt geometra geometricè, sic dialecticè, non pugnaciter traducere, siue falsum, siue verum sit id quod concluditur. Quæ autem sint dialecticæ ratiocinationes suprà expositum est. Vt autem in rebus vsuuenit, vt socius iniquus & sceleratus sit is qui rem communem impedit: sic in disputationibus in quibus etiam commune quiddam propositum est utriusque, præter quam iis qui certandi studio disputant. Neque enim utriusque eorum licet eundem finem consequi, præsertim cū plures uno vincere non possint. Vtrum autem in respondendo, an in rogando, id efficiant nihil interest. Nam & qui certandi studio rogat, vitiouse & præpostorè differit: & qui respondendo non cōcedit neque dat quod videtur probabile, neq; inducit in animū audire quid tandem velit is qui ponit quæstionē. Ex quo perspicuum est, non eodem modo argumentationē, si per se consyderetur, reprehendendam esse, & eum qui eam rogando tractat. Nihil enim prohibet, vitiōsam argumētationem esse, cum interim is qui quæstionem ponit, quam poterit accommodatissimè, cum eo qui respōdet disputabit. Nam si res sit cū difficultibus & proteruis, nō potest profectò statim quas quisque velit, sed quas posuit, tractare per ratiocinationē argumētationē,

Quoniam autem incertum est, quando contraria homines sumunt, & quando id quod principio sumptum est, (sæpe enim ipsi secum & soli cum aliquid loquuntur, repugnantia dicunt, negatōque eo quod prius est, concedunt posterius. Itaque cum rogantur, sæpe repugnantia, & quod primo loco propositū est concedunt) eo vitiosas argumentationes necesse est effici. Culpa est ista eorum qui respondent, qui quædam nō concedunt, alia eiusdem generis concedunt. Ex quo etiam perspicuum est, non eodem modo refellendos esse eos qui quæstionem ponunt, & ipsam argumentationem. Argumentatio autem quinque modis reprehendi solet. Primo, cum ex iis quæ rogata sunt & quæsita, nihil concluditur omnino, nec quodad rem pertineat, quòd falsa sint, vel non probabilia omnia, aut certè plurima eorum, ex quibus cōclusio efficitur: & quòd nec detractis quibusdam, nec additis, nec aliis detractis, aliis additis afficitur conclusio. Secundo, si tractetur per ratiocinationem, quæ ad rem non pertineat, ex iis argumentatio, & ita ut suprà dictum est. Tertiò, si additis quibusdam conficiatur ratiocinatio, sed quæ deteriora sint quam quæ rogata sunt, minùsque probabilia conclusione. Quartò, si detractis quibusdā, idem contingat. Interdum enim plura sumūtur quam necesse est, vt non ex eo quia hæc concessa sunt efficiatur cōclusio. Postremo, si ex minus probabilibus, & credibilibus efficiatur, quam sit conclusio: aut si ex veris, sed quæ difficilius & maiore negotio quam id quod queritur, ostēdi possunt. Neque vero id postulandum est, vt omnes quæ de proposito instituūtur, æquè probabiles sint ratiocinationes, & æquè valeant ad faciendam fidem. Eorum enim quæ exquiruntur partim prima facie faciliora sunt natura sua, partim difficultiora, vt si quibusunque probabilibus possint, concludentur, recte cōclusa videantur. Perspicuum est igitur, non eodem modo argumentationem refellendam esse, cum ad quæstionem referatur, & cum per se exquiritur. Nihil enim prohibet argumentationem per se vitiosam esse: quæ si ad quæstionem referatur, vera erit, viciſſimque vera per se considerata, cum quæstione collata, vitiosa esse potest: cum facilē est ex multis probabilibus & veris esse conclusionem. Fit autem interdum, vt argumentatio etiam quæ concludit, ea quæ non concludit sit dete-

rior, cū illa ex iis quæ minus probantur cōcludit, nec ex eo gene
re quæstio est: hæc autem talia requirit, quæ probabilia & vera
sint, nec ex iis quæ assumpta sunt, argumentatio est. Neque verò
ij qui ex falsis verum concludunt, iure reprehendi possunt, cum
præsertim & necesse sit semper falsum ex falsis, & liceat interdù
verū ex falsis concludi. quod ex iis libris quos de iudicio scrip-
ti, perspici potest. Cum autem argumentatio quæ exposita est, a-
licuius rei demonstratio erit, si qua sit alia propositio quæ cum
conclusione nullam habeat coniunctionem, ex ea nō efficietur
conclusio: Sin speciem præ se ferat coniunctionis, fallax erit cō-
clusio, non necessaria. Est etiam οιλεσσόφημα, ratiocinatio neces-
saria. Epicherema autem ratiocinatio probabilis. Sophismata au-
tem ratiocinatio pugnax. ἀπίστημα ratio in vtranque partem dis-
rendi. Quòd si vtraque propositione probali aliquid ostenda-
tur, neque æquè probentur, nihil prohibet id quod demonstra-
tum est, magis quam vtranque probari. At si vna sit probabilis,
altera neutro modo: aut si hæc probetur, illa non probetur æ-
què, tum æquè, & non æqualiter quod demonstratione con-
cluditur, probabitur: sin altera magis probetur, magis etiam pro-
babitur. Atque etiam in tractādis argumentationibus per ratio-
cationem peccatur, cū aliquid pluribus ostenditur, quod pau-
cioribus potest, quæ etiam in argumentatione reperiuntur. Cu-
ius generis illud est quod sumitur ad probādum, opinionem a-
liam alia verius dici opinionem. Si quis velit & poscat hanc
enunciationem, Ipsæ res singulæ sunt maximè: Sunt autē res opini-
nabiles ipsum quod verè est: Sunt igitur illæ res quæ ipsæ sunt,
aliquibus verius. Quod autem ex eo nominatur quod magis &
verius est, ipsum magis est, & vera est etiā ipsa opinio, quæ qui-
busdam certior est. Atqui hæc duo placuerunt, & ipsam opinio-
nem verā esse, & ipsas res singulas esse maximè. Ita ea opinio quæ
verissima est, certior erit. Sed quod vitium in hac est ratiocina-
tione? An ob eam causam quòd facit vt causa ex qua ratiocina-
tio conficitur ignoretur? Argumentatio autem perspicua est v-
no modo, qui maximè in populi ore versatur, cum ita conclusa
est, vt iam nulla sit opus interrogatione. Altero, qui etiam cre-
bris usurpat sermonibus, cùm sumpta sunt ea, ex quibus esse
necessere est quod concluditur, sint autem ea ex aliis conclusioni-

bus collecta. præterea si quid prætermissum sit quod valde sit probabile. Falsa autem dicitur quatuor modis, & cum videtur concludere neque concludit, quod vocatur conclusio & ratio-cinatio ad concertationes spectans: & cum efficit illa quidem aliquid, sed quod minus ad rem pertineat. quod iis cōtingit ma-ximè, quibus incommodo alij vrgentur: aut aliquid concludit, quod ad id quod agitur pertinet, sed non propria accommoda-taque ratione, id est, si ea quæ non est medicinæ propria, videa-tur medicinæ esse: aut geometrarum, quæ non est: aut dialecti-corum quæ non est, siue verum, siue falsum sit quod efficitur.

Alio modo falsa est argumentatio, cum ex falsis concludit, cu-ius generis erit alia falsa, alia vera conclusio. Nam & falsum sem-per ex falsis, & verum interdum ex falsis, vt suprà dixi, conclud-itur. Ac oratio quidem quòd falsa sit, culpa est eius qui argu-mentationem tractat potius, quàm argumentationis. Nec verò culpa est semper disputantis, sed tum denique cum falsam se aliquam argumentationem tractasse ignorat. quandoquidem falsam orationem & propositionem per se quidem magis quàm multas veras approbamus, num iis quæ maximè probantur ali-quid eorum quæ vera sunt ipsa refellit. (Nam cum sit eiusmo-di, tamen verorum necessaria conclusio est,) quippe cum ali-quid eorum quæ posita sunt, abesse debeat omnino, vt id demon-stretur. Si verò falsis & valde absurdis verum concludat argu-mentatio, multo certe deterior iis futura est quæ falsum concludunt. Cuius generis argumentatio, etiam falsum concludere po-test. Perspicuum est igitur primum videndum esse, an concludat argumentatio: deinde, verūmne an falsum: tum ex quibus.

Nam si ex falsis, sed quæ probabilia sint, dialectica erit: si ex ve-bris, sed quæ non probentur, vitiosa: si & falsa & quæ valde im-probentur, profecto vitiosa erit aut omnino, aut in re de qua agi-tur. Quemadmodum autem is qui quæstionem ponit, id quod initio propōsitum est, & contraria petat, ad veritatem exposi-tum est in iis libris quos de iudicio scripsimus, quemadmodum ad opinionem nunc dicendum est. Petendi autem id quod ini-tio dictum est, quinque sunt genera. Primum & clarissimum, si quis id petat, quod eget probationē: quod quidem in eadem re-nō facile ignoratur: synonymis autem iisque omnibus quorum

nomen & definitio idem declarant, magis. Alterū, cum id quod sigillatim demonstrari debet, omnino & totum aliquis petit. vt si quis probans, contrariorum quæ aduersa dicuntur vnam esse artem, petat, contrariorum omnino vnam esse. videtur enim per se probari debeat, id vna cum aliis pluribus petere. Tertiu, si quis sigillatim petat, quod propositum est ad demonstrandum omnino. vt si omnium aduersorum esse propositum sit, aliquorum petat. Nam videtur hic etiam quod cum multis erat docendum, id petere per se ac separatim. Rursus, si quis adhibita diuisione, id de quo agitur petat. vt si demonstrandum sit, medicinam esse salubrium & contrariorum, separatim petat utrumque: aut si quis alterū petat eorum, quorum alia aliis consequuntur necessariò. vt latus cum diametro componi non posse, cum probandum sit, diametrum cum latere posse. Contraria etiam tot modis, quot ea quæ initio dicta sunt petuntur. Primū, si contraria petat, aientia & negantia. Secundo, si contraria ex oppositione, vt bonum & malum esse idem. Tertio, si quis omnino & totum sumpserit, & in parte petat quod repugnat. vt si quis hoc sumpto, aduersorum vnam esse artem, petat salubrium & insalubrium aliam artem: aut si hoc posteriore petito, de toto genere repugnantiam sumat. Rursus, si quis contrarium petat eius, quod expositis & concessis efficitur necessariò. Item si quis contraria ipsa non sumat, duo autem petat eiusmodi, ex quibus repugnatiā sequetur. Sumere autem contraria & petere id quod initio positum est, hoc differunt, quod huius error in conclusione incidit. (illud enim spectantes peti id dicimus quod initio positum est) contraria autem in propositionibus cernuntur, quod inter se quodam modo affecta sunt. Ut autē exercitatio & meditatio in argumentationibus eiusmodi paretur, primum assuefcendum est argumentationes conuertere. Sic enim maior nobis ad disputandum argumentorum suppetet copia, & in paucis multas argumentationes tenebimus. Conuertere enim est, vnum eorum quæ data sunt refellere, committata cum reliquis interrogationibus conclusione. Nam si tollatur conclusio, vna aliqua propositio tollatur necesse est: si quidem positis iis omnibus, necesse sit conclusionem effici. Ad omne vero propositum multum valet, in hanc, an illam partem argumentum firmum

sit videre, & inuenta eius explicatione, illico quæstionem pone-re. Sic enim fiet, vt simul & in quærendo, & in respondendo ex-ercentati simus. si nemo alias sit quo cum disputemus conser-vensque hæc ipsa: at certe nobis vicissim per nos & nobiscum li-cebit, qua exercitatione ad omnem quæstionem argumenta de-ligemus. Hoc enim & ad cogendum, & ad refellendum multum valet, cum alicui magna argumentorum copia in vtranque par-tem differendi suppetit. Nam ad cōtrarias partes fiet tutior: pos-sequē antè perspicere, & perspexisse, quid vtranque quæstionem & causam sequatur, non paruum adiumentum adfert ad cogni-tionem, philosophiæque rationem. Relinquetur enim, vt eorum recte alterum sequamur. Sed ad id efficiendū ingenio opus est: verumque ingenium & indoles in eo est, vt possis verum recte seque, & declinare falsum: quod quidem ij quibus acumen inge-nij & indolem natura largita est, præclarè efficere possunt. Cum enim amant & oderunt, quod affertur & proponitur, vere de eo quod præstantissimum est, iudicant. Cùm vero ad quæstiones, quæ səpissime in disputationem incident, parati & instructi argumentorum copia venire debemus, tum maximè ad eas qui-bus capita prima proposita & quæstiones generales disputātur. quoniam in his fere ij qui respondent non habent quod dicant. Iam definitionum nobis magna vis suppeteret debet, easque in promptu habere debemus maxime, quibus ea quæ probantur & prima & perspicua declarantur, cum præfertim ex iis ratiocina-tiones constent. Danda est etiam opera, vt ea in quæ alia argumēta incurruant teneamus. Ut enim in Geometria vtile est elemēta & initia exercitatione parata & meditata habere: & in numero-rum ratione, prima quasi capita in promptu habere, magnaque in hoc ipso vis est, vt alium etiam numerum multiplicatum co-gnoscant: sic in argumentationibus principia tenere, & propo-sitiones in ore habere. Quemadmodum enim in ea parte in qua memoriæ sedes est, loci collocati & dispositi, statim faciūt vt redeant res nobis in memoriam: ita hæc ipsa magnam nobis ad dis-ferendum copiam suggerent, quod loci ipsi certi sint, quos spe-ctemus. Sed locus communis potius quam ratiocinatio, memo-riæ mandandus est, quippe cum difficile sit, mediocrem princi-piorum & propositorum vim ac numerum suppeteret. Præterea

argumentum vnum in multa distribuere, assuescendum est nobis: ita tamen, ut id obscurissime facere videamur. Quod ita fiet, si quis longissime aberret à vicinitate eorum de quibus agitur. Ea autem argumenta in hoc genere plurimum valebunt, quæ de toto genere id maxime efficere possunt. Cuius generis illud est, Non esse vnam multarum rerum artem. Eadem enim ratio est eorum quæ cum aliquo conferuntur, & contrariorum quæ aduersa dicuntur, & coniugatorum. Atque etiam ad vniuersi generis questionem reuocari debet disputatio, etiam si in parte sit tractata. Sic enim ex vna multis etiam facere licebit. Quod explicari in arte Rhetorica de enthymematibus eodem modo iudicandum est. Idemque conferre se sæpiissimè ad vniuersi generis questionem debet, ex qua conclusionem eliciat. Videndum est etiam semper, ut de pluribus rebus communibus tractetur oratio. Omnis enim quæ de parte, etiam de vniuerso genere exponetur, inestque in priuata & singulari causa vniuersi generis expositio & demonstratio. quod sine vniuersi generis locis nihil concludi potest. Vsus autem argumentationum earum quæ per inductionem tractantur, ad adolescentes & ignaros: earum quæ per ratiocinationem, ad peritos transferri accommodarique debet. Enitendumque est, ut ab iis qui argumentationes per ratiocinationem tractare possunt, locos & propositiones: ab iis qui per inductionem, similitudinum collationes cōparationesque accipiamus. Sunt enim utriusque in hoc genere exercitati. Omnino is qui exercitationis gratia disputat, conari debet, vel ratiocinationem de re aliqua afferre, vel explicationem, vel propositionem, vel argumento resistere, siue quis recte ponat questionem, siue non recte ipse, aut alius, & qua de causa utrumque ipsi efficiant. Ex his enim hæc tota ratio & facultas constat: exercitatio autem facultatis gratia suscipitur, eius præsertim, quæ in propoundingo aliquid, & resistendo argumentis cernitur. Dialecticus enim instructus paratusque est & ad proponendum quid, & ad resistendum. Est autem proponere, vnum facere ex multis. quādoquidem vnum omnino sumi debet ad id de quo agitur: resistere vero, multa ex uno. aut enim distinguit, aut euertit, cum ex iis quæ proposita sunt, hoc concedit, illud non concedit. Quoniam autem vitiosæ & iniquæ disputationes cum quibusdam fu-

turæ sunt necessariò , nec cum quoquis disputationes instituere, nec quemlibet in societatem exercitationis recipere debemus. Itaque consuetudo eius vitanda est, qui hoc vnum agit, hoc co-natur, vt se ostentet in disputando. Et quanquam æquum est o-mnino disputare, tamen non semper decet. Quocirca non teme-re cum quibusuis exercitationis causa considendum est. hinc e-nim maledicta, hinc contumeliæ, hinc iracundæ contentiones, concertationesque nascuntur. Neque enim fieri potest, vt qui vnum in locum discendi exerceندque artis gratia conueniunt, sine concertationibus disputare definant. Atque vt finem dicen-difaciā, parata & expedita argumenta nobis esse debent ad eius-modi quæstiones, quorum quo minor copia suppetet, eo ad plu-ra valebunt. quo ex genere sunt & ea quæ per vniuersi generis quæstionem fusa sunt, & ea quorum ex tempore difficilior sup-peditatio & inuentio est.

F I N I S.

P A R I S I I S,
EXCVDEBAT THOMAS
RICHARDVS.

M.D.XLVIII.

Annotationes eiusdem PERIONII IN EOS DEM LIBROS.

Vod in ceteris libris, quos adhuc ab Aristotele transiuli. feci, ut quibus locis commode fieri poterat, rationem conuerendi nostram à Cicerone non omnino dissentire & abhorrere docerem, id mihi in his Topicis transferendis, ac multi etiam magis faciendum putavi. Nam cùm ab alijs libris multis locos Ciceronem mutuatum esse & translusisse probani, tum id me spero de his ipsis libris, quos ipse sibi ad imitandum proposuisse dicit, facilius esse probaturum. Atque id ita faciam, si ante de ordine librorum Aristotelis, qui ad Dialecticam pertinent, pauca dixerim. Ego sic existimo, tribus his libris Institutioni Porphyrii, Categorij, & de interpretatione Aristotelis, statim hos octo Topicorum adiungendos esse, tum unum de Reprehensionibus captiosis & fallacibus; postremo quatuor de Ratione & arte iudicandi. Me in hanc sententiam hæc potissimum ratio ducit. Nam cum his libris octo disciplina (ut & inscriptio & ipse Cicero indicat) inueniendorum argumentorum continetur, alijs autem quatuor ars iudicandi: iudicare autem de re nulla, nisi quæ sit inuenta, possumus, fit ut hæc pars alteram antecedere debeat. Nec vero de hac re sic dissensio à ceteris quasi vero nullū auctorem & defensorem habeam huius sententiae. Vel ipse Cicero hoc in primis tradit, cum multis alijs libris, tum vel maxime initio Topicorum. est enim eius libri hoc initium, Cùm omnis ratio diligens differendi duas habeat partes, unam inueniendi, alteram iudicandi: veriusq; princeps, ut mihi quidem videtur, Aristoteles fuit. Stoici autem in altera elaborauerunt. Iudicandi enim vias diligenter persecuti sunt, ea scientia quam Dialecticen appellant. Inueniendi vero artem, quæ Topice dicitur, quæ ad usum potior erat, & ordine nature certe prior, totam reliquerunt. Nos autem quoniam in utraque summa utilitas est, & utrunque si erit oculum, persequi cogitamus, ab ea quæ prior est, ordiemur. Hæc ille. Proferam etiam locum alterum ex quarto de

a

ANNOTATIONES

Finibus, Cumque due, inquit, sint artes, quibus perfecte ratio & oratio compleatur, una inueniendi, altera differendi: hanc posteriorem & Stoici & Peripatetici, priorem autem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem. Nam è quibus locis quasi thesauris argumenta deproluerentur, vestri ne suspicati quidem sunt, superiores artificio & via tradiderunt. Proferrem etiam ea que in secundo de Oratore libro in eandem sententiam scribit, nisi hac satis multa viderentur. His quidem locis tota hæc res sic confecta videatur, ut nihil præterea videa, quod requirere debeamus. Ait enim, ut intelligi potuit, Topicen ordine naturæ priorem, & alteram posteriorum. quam cur alias iudicandi partem, alias differendi appetet, si quis requirat, ei respondendum puto, quoniam ille à Stoicis ait, posteriorum partem dialecticen appellatam, in differendo autem iudicium consistit maxime. eo hanc ab eo partem modo iudicandi, modo differendi, nominari. Certe Quintilianus priorem τοινω, posterioreν υπινω à Dialecticis vocari tradit. Extremo enim quinto libro scribit his fere verbis, Illi homines docti & inter doctos verum quarentes, minutiis & scrupulosius scrutantur omnia, & ad liquidum confessumque perducunt, ut qui sibi & inueniendi & iudicandi vendicent partes, quarum alteram τοινω, alteram νεινω vocant. Quare ut ad propositum reuerterar, si viriusque partis princeps, ut Ciceroni videtur, Aristoteles fuit. τοινω, aut in priorem naturæ ordine idem statuit, que his libris continetur, certe eandem priorem existimare debemus. Cumque præter τοινω libri nulli Dialecticæ extens, quibus iudicandi vias Aristoteles sit persecutus, ij profecto in hoc numero habendi sunt. Itaque αναλυτικὶ inscribuntur, quod verbum videtur mihi vertendum, quoniam non est visatum, ut Topica, ars iudicandi. Quis enim ferat, Resolutoria? Est enim Gallicum vocabulum αναλυει ergo iudicare, aut diudicare est. Et profecto illi ipsi qui verbo hoc barbaro vtuntur, idem iudicant & sentiunt. Siunt enim resoluere, idem valere quo explicare, dissoluere, discutere, & iudicare. Itaque resolutiones vocant, sententiam de qua que re & iudicium: & resolutos homines eos qui rerum vel difficillimorum norunt nodos discutere, & de quaq; re etiam ex tempore iudicium suis interponere, ut nihil nouum, nihil non diu meditatum eis proponi queat. Sed quid in explicatione verbi huius vi atq; natura tantu laboris consumimus, cùm ipse Boetius qui primus post Cicer. quantum intelligere possumus, Philosophie lumen

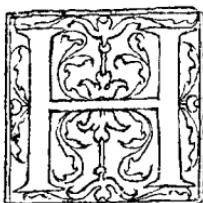
afferre conatus est, unus non à tanta cura liberare posse. Scribit enim principio librorum, quos de differentiis Topicis inscripsit, his verbis, Omnis ratio differendi, quam logiken Peripatetici veteres appellauere, in duas distribuitur partes: unā inueniendi, alterā iudicandi. Et ea quidem pars, quae iudicium purgat atque instruit, ab illis αναλυτική vocata est, à nobis potest resolutoria nuncupari. Ea vero quae inueniendi facultatem subministrat à Grecis τετρική, à nobis localis dicitur. Ac de illa quidē parte, quae iudicandi magistra est, alias disputabitur, &c. An potius planius dicere eandē est se illam Aristotelis, τοπικὴν αναλυτικὴν Quintiliani, & ποικιλὴν κατιτικὴν divisionem? Sed iamē cūm alteram partē inueniendi, alterā iudicandi statuerit, in tradēda earū dispositione, quod permirum mihi videri solet, & ordine peccauit. Multis enim locis αναλυτικὴ antecedere, & ποικιλὴ sequi putat oportere, in quo Alexandrum Aphrodiseum secutus est, & à Philopono dissentit. Philoponus enim principio Commentariorum, quibus priorem librū eorum, qui artem & disciplinā, posteriorem iudicandi continet, illustrat, Topica αναλυτικῆς ordine priora vult esse. itemq; librum quem de fallacib; & captiosis reprehensionib; Aristoteles inscripsit. Eius rationes Alexander posteaquā discubuit principio Comment. in Celsius & λέγεται, cōtra sentit. Ego Philopono de ordine assentior: de rationib; que eum in hanc sententia duxerunt, neq; plane assentior, neq; dissentio. Hoc verum dico, illos duos magnos eos quidem philosophos, si inscriptionis librorum rationem habuissent, non generum ratiocinationū quorum illis libris disciplina continetur, aliter fuisse sensuros. Quis enim adeo ignarus est rerū, quin prius inuenire, quae quisq; dicat, quād de inueniē iudicare putet oportere? Atqui Topicis disciplina inueniendorum argumentorum, αναλυτicis iudicandi viæ continentur. Quo uehemētius admiror, Boetium, qui verē & recte de vi inscriptionis, ut probauit, iudicauit, in ipso tradendi ordine aberrasse. Quapropter rationē illam veram, que apud quemque plurimum valere debet, quāmque Ciceronem secutum videmus, sequamur. Non igitur temerē ego aut casu, sed consilio & ratione, absoluīs conuersisque de Grecis tribus libris superioribus, quibus Dialecticæ initia & quasi elementa traduntur, me ad hos potissimum octo libros, quibus ars & disciplina argumentorum inueniendorum traditur, atque continetur, transferendos vertendosque contuli. Qua de re ut ego ab illis dissentio, sic multos in alia sententia fore sentio. Hoc unum me certe

a ij

ANNOTATIONS

*consolabitur, quoquomodo res cadat, quod cum non sententie noua in-
uentor, sed veteris defensor sim, facilius inuidiam, si qua forte impen-
deat, sustinebo.*

C A P V T I.

OC nobis loco propositum est, viam atq; rationem inuenire, n̄ plur̄ πέντεσ τ̄ πλαγματέας μέδοδος διέρηπ πέντεσ, οντωτὸς hic dicitur, επ̄ πλαγμέτος, id est, institutum επ̄ propositum. Ego nomen ad verbi significationem transluli, quoniam nomini verbum, est, a diectum, nisi sit genitui casus, non solet infinitum modum sibi adiungere. De his alio loco diximus. πλαγματέας dicitur id quod agitur, alias ab Aristotele θεώσια, alias σκέψις vocatur. Hæc Cicero dicit modo locum, modo tempus, alias disputationem, alijs sermonem. in t. de legibus, Neque enim omnia sunt huius disputationis επ̄ temporis. Hoc genus sic exprimit Aristoteles, cum mulis alijs locis, tum de interpretatione, εστὶ ἡ αληθινὴ πλαγματέας εἰπεῖν.

Viam atque rationem inuenire, μέθοδον δὲ γεῖην) μέθοδον, alio loco do-
cui viam atque rationem dici à Cicerone in epistola, que proposita est Tō-
picis, Quam tibi cum exposuissē, disciplinam inueniendorum argumen-
torū, ut sine ullo errore ad illam ratione & via perueniremus ab Ari-
stotele inuenta, libris illis contineri, &c. Viam quam ait ab Aristotele
inuentam, μέθοδον τῆς διεῖης τὰ ἐπιχειρήματα, dici puto. Interdum hec
duo coniuncta reperies pro eodem, artificium & via. ut in quarto de Fi-
nibus, quem locum paulò antè protuli.

Differere, συλλογίζεσθαι) Hoc verbum multis modis transferri licet modo concludere, quod hoc loco fieri non potest. modo differere, alius disputare, alius ratiocinari. Et quamquam διαλέξεως propriæ dicitur differere, tamen hoc loco συλλογίζεσθαι idem valet quoniam sequitur illud, τοῦτο παρεῖται, εγένετο.

Si quid in disputationibus defendamus, λέγω οὐδέποτε.) λέγω οὐδέποτε, siue διδόναι est eius qui poscit questionem, quem respondentem vocant. λαβεῖν λέγων, εγώ συλλογίζομαι τῷδε προβλήματος, eius qui questionem ponit, εγώ interrogat, quem opponentem nominant. Mihi quidem non videntur hæc duo ut plura alia posse transferri commodè ετ

apte ad consuetudinem sermonis nostri, si verbum è verbo exprimamus. Neque enim si sic dicamus, ὑπέχειν λόγον, sustinere vel sermonem, vel disputationem, vel orationem, vel argumentationem, Latina videbitur oratio, Ego cùm diligenter exquisissim, quomodo hac Cicero diceret, comperit tandem cum pro ὑπέχειν dicere defendere: quod Galli facile concedent, qui hac duo in sua lingua pro eodem sumunt, defendere aliquid & sustinere. Quanquam Graci proprium uerbum habent, quod huic nostro defendere respondet. Aristoteles enim in 8. horum lib. aliquoties dicit στολὴ φυλακή τῷ δόξᾳ, quod Cicero transfert, defendere sententiam. Vnus hic locus sat erit, & διετόρθη δόξαν στολὴ φυλακή ἡ ἀριστοφίνια πόλις Θεον, δῆλον δὲ πέποντα τῷ εἰρήνῃς διανοιαν ἀρχελέωντα δεπόν έναστε αριστον. Sic ego, Quod si alterius sententiam defendatis qui responderet, certe eius mentem & sententiam spectare debet, ut quid sit cōcedendum, quid negandū intelligat. Cicero in primo de Finibus secunda pagina, Accurātē autem quondam à L.T. orato homine omni doctrina eruditio defensa est Epicuri sententia de voluptate. Initio 2. libr. de Finib. Sed qui audiabant, quoad poterant, defendebant sententiam suam. Hoc etiam dicit iuiri, sed non addit sententiam, sed voluptatem, quod fortasse dicitur melius ἀρχαγεῖδαι. Sustinere autem nunquam dicit in hoc duntaxat generē, sed cùm vertendum est verbum ὑπέχειν, idque sepiissime in 4. Academ. Quamobrem cùm tam vitiosum esse constet, assentiri quicquam aut falsum aut incognitum, sustinenda est potius omnis assentio, ne precipites, si temere processerit, i. δεῖ μᾶλλον πάσαι συγκατάθεσιν ὑπέχειν. Ibidem paulò infra dicit, Cohibere assensus. Atq; ut intelligamus hoc esse verbum, superiore pagina ἐπωνύμῳ vertit retentionem. Ex his illa necessario nata est ἐπωνύμο, id est, assensionis retentio. Ergo illud perspicuum est, ὑπέχειν à Cicerone in hoc genere non dici sustinere. Defendere autem mihi melius & apius videtur, ut λόγον interpretetur rem que in disputationibus veretur. Dicam igitur ὑπέχειν λόγον defendere rem aliquam in disputationibus, quoniam hoc totum defendere disputationem in consuetudinem nostram non cadit. Cicero in secundo de Oratore, libro sic loquitur, Carneadis verò vis incredibilis illa dicendi & varietas perquam est ser optanda nobis, qui nullam unquam in illis suis disputationibus rem defendit, quam non probarit: nullam oppugnauit, quam nō euerterit, Pro-eodem mihi Cicero poscere questionem videtur dicere. Initi. 2. lib. de Finib.

a ijij

ANNOTATIONES

Eorum erat iste mos, qui tunc Sophistae nominabantur, quorum è numero
 primus est ausus Leontinus Gorgias in conuentu poscere quæstionem i. iu-
 bere dicere, qua de re quis vellet audire. Hoc transfert ad eū quem oppo-
 nentem vocant, initio. 3. Tusculane. Vt enim in Academiā nostram de-
 scendimus, inclinato iam in pomeridianū tempus die, poposci eorū aliquem
 qui aderat causam differendi. Nam pōst in ea disputatione cum hæc causa
 posua esset ab Attico, Videatur mihi cadere in sapientem ægritudo: Cicero
 percontatur, Num reliqua quoq; perturbationes animi? Aiq; hoc interim
 notare debemus, causam Græcis dici Σοφίαν in superiorē oratione.
 Transfert etiam ad eum qui respondet, ponere de quo quis velut audire.
 Initio. 1. Tusculane, Ponere iubebā de quo quis audire vellet, ac id aut se-
 dens aut ambulans disputabā. Quod Aristot. dicit, Σοφίαν Σοφίαν. Vocat
 enim Σοφία eum qui ponit aut posuit de quo differatur, quod Σοφίαν vo-
 cat. In. 8. libr. ποιῶσι δὲ τοῦτο μή οἱ πέρις αλληλούγων δεξιά μηδεὶς Σοφεῖς.
 συχαζόντες γάρ οἱ αἱ ἔτοι οἱ Σοφεῖς. Ex his tot locis illud eiū inel-
 ligilicet, Audire velle de aliqua re, alias ad eum qui percontatur, alias
 ad eum qui respondet à Cicerone accommodari. Aristoteles quidem eos qui
 inter se differunt, his nominibus appellat, num qui poscit causam, aut possi-
 tam disputationem, Καταρράκτη: cum qui ponit de quo audire vult,
 alias δρώτωμενον, alias ἀρνεύομενον, dicit. Ego autem δρώτων dico
 eum qui interrogat: eū qui percontatur, quoniam dicere interrogantē pro-
 hibet Latini sermonis cōsuetudo. Nā si nomina imposita essent, qualia sunt
 in arte Rhetorica, accusator, Καταρράκτη, defensor, ius certe ut licevet. Nunc cūm in-
 terrogatore Καταρράκτη responsorem dicere nō possumus, ut illi accusatore Κατα-
 rraκτη, nec participia vītata sint apud nos, plurib[us] verbis cogimur di-
 cere, quod Aristoteles uno apie Καταρράκτη commode solet. Et quoniā δρώτων Ci-
 cero interdum ponere quæstionē dicit, eodem verbo illud etiam interpre-
 tor, ερωτῶν eum qui ponit quæstionem. In. 1. de Orat. lib. Quid mihi nūc
 vos, inquit Crassus, tanquā alicui Græculo orioso Καταρράκτη loquaci, Κατα-
 rraκτη docto atque eruditio, quæstionculam de qua meo arbitratu loquar, ponitis?
 Cicero etiam contra disputare ei assignat, qui argumentatur, Καταρράκτη contra di-
 cere. Quorum duorum prius περὶ διαλέγεσθαι uno verbo dicitur, poste-
 rius αρτιλέγεται. Cicero in. 2. de Finib. Quod quidem fit etiā in Academia.
 Vbi enim is qui audire vult, ita dixit, Voluptas mihi videtur esse summū
 bonum, perpetua oratione contra disputatur. Ex quo loco illud etiam in-

telligitur, quod supra docui, audire velle, esse eius quem respondemus vo-
cant. Atq; quo hæc facilius intelligantur & probentur, libet ex Gorgia
Platonis ea quæ Cicero mutuatus est subiucere. Principio huius libri, cum
Socrates se velle querere de Gorgia diceret, quid proficeretur ac doceret,
Callicles sic locutus est, & dicit ὅτι οὐ τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν, ὁ σώματες. καὶ μὴ
αὐτὸν τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν, οὐ τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν, οὐ τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν.
λοιπὸν τὸν αὐτὸν οὐταν, καὶ πέρι αἴπαντα ἐφη ἀρχηνενεθε. Paulò infra
Cherephon Gorgia percōtatur, εἰ τέλοι ὁ Γοργία, ἀλλοῦθι λέγει καλι-
κλῆς ὁ δε, ὅτι εἰπαγγέλλει ἀρχηνενεθε, οὐ τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν; Gorgia re-
spondet, ἀλλοῦθι ως χαρεψε φῶν, οὐ τὸν δίδυνον εἰρωτᾶν ταῦτα εἰπαγγέλλουσα,
καὶ λέγει ὅτι διδύνοις μὲν πων ἔρωτικα κανονὸν & διδύνον πρόλογον εἰταν. Pagina. 5.
cum Callicles dixisset Socrati & Gorgiae, eos ipsi gratiū facturos, si disputa-
ret, Socratesq; se paratū denūciaret, si modo velle Gorgias: tū Gorgia,
αὐτὸς χρὸν διὰ & λειπόν τὸ σώματες μήνυται ἐμέγει μηδέλειν, οὐ ταῦτα
αὐτὸν εἰπαγγέλλει μηνον εἰρωτᾶν οὐ, οὐ πιστεύεται. In his omnibus locis
perspicere potest sepe & εἰρωτᾶν dictum, & ἀρχηνενεθε, cùm interim Cice-
ro haec transferens à Platone, nunq; νυσσι νυσσι νυνενεθε, aut interro-
gādi. Nā quod ait, πέρι αἴπαντα ἐφη ἀρχηνενεθε, in. I. de Orat. Cic. dicit,
se ad omnia esse paratū denūciavit. Quare ut ad proposuit reuertamur, il-
lud ντεχειν. λόγον, his modis exprimendū puto. Nā idē valere ντεχειν
λόγον, quod διδύνοι, idq; officiū esse eius qui ponit de quo differatur, &
λαμβάνειν λόγον, eius qui ponit questionē, docet ipse Arius. multis locis. In
reprehensionib; captiosis, & fallacibus, extrema pagi. εἰ τοι δὲ πειστα-
σι διδύνεισαι πέρι αὐτῷ τῷ διδύνεισαι γεννιδοτιν, ὡς τὸ μένον δύ-
ναται πείρων λαβεῖν διαλεκτικῶς, αλλὰ οὐ τὸ εἰδός, διδύνεισαι τὸ μένον δύ-
ναται διδύνεισαι τὸ πειρατέα, διλόγον διαλεκτικῶς, λόγον διαλεκτικῶς λαβεῖν,
αλλὰ οὐ πατέα λόγον ντεχειν φυλαξώμεν τῷ λόγῳ. i. quoniam autē ante
confirmauim⁹, dialecticē ppter Sophistices, quā secuta est, vicinitatē, nō solū
posse probabili argumētatiōe periculū facere, sed etiā necessaria: ob eā can-
sam nō solū eius officiū in eo posuim⁹, ut ea instructi argumēta sumere pos-
simus: sed etiā ut argumentis resistentes, causam differēdi defendamus: qđ
autē ait supra confirmatiū esse. i. initio eius libri quo loco id qđ hic dicit ν-
τεχειν λόγον, dicit διδύνοι seu διωκει λόγον, εἰσι δέ, ὡς εἰ πέρι,
δρόν πολλένεασον τὸ ἄδολος αὐτὸν δεῖν μη αὐτὸν, ταῦτα διδύνει, τὸ δὲ τὸ διδύνει
τον εμφανίζειν διωκειδε, ταῦτα δεῖται, τὸ δὲ τὸ τελεῖ διωκειδε διδύνει λόγον,

ANNOTATIONES

Ἐπεὶ τοῦ λαβεῖν, id est. Est autem eius qui omnium rerum scientiam tenet, iis in rebus, quas quidem cognitas habeat, nec falli, nec decipi, alterius captiones & nodos indicare posse: quorum hoc in eo positum est, ut defendaret, illud in eo ut refutare possis id de quo differatur. Itaque hoc loco Alexander Aphrodiseus pro διάνοιᾳ dicit ὑπὲρ χειρός, & in superiori hæc duo sæpe coniungit. Eius verba subiicerem, nisi reverenter in re tam aperta essem longior.

Efficitur necessario, οὐδὲ γάρ οὐ μέτωπι in concludendo effici dici & transferri à Cicerone in libro de Optimis genere interpretandi docui. Cuius verbi hanc interpretationem tenere debemus. A multis enim in ea peccatur. Dicunt enim contingere: quād inscienter, existimare licet ius qui Latine sciunt.

Demonstratio autem est, cùm ex veris & perspicuis, &c. & nō de fisi μηδὲ δύσιν ὅταν οὐδὲ αληθῶν καὶ περίτων, &c.) V sitatum verbum demonstrationis reliqui, Cicero necessariam conclusionem vocat. περίτων autem dico perspicua cum eodem Cicero. Is enim in quarto de Finib. libro loquens de Peripateticorum disciplina, Nam argumenti, inquit, ratione conclusi caput esse faciunt, eaque perspicua dicunt. deinde orationem sequuntur, tum quid verum si in singulis, extrema cōclusio est: περίτων caput videtur dicere. Hoc ex uno loco lib. quarto Academic. quest. facilius intelligi potest. Ita nobis tacentibus, ex uno Epicuri capite, altero vestro, perceptio & comprehensio tollitur. Quod caput Epicuri? Si nullum sensibus visum est falsum, nihil potest percipi. Quod vestrum? Sunt falsa sensus via. Quid sequitur? ut taceam, conclusio ipsa loquitur. Nihil potest percipi. Argumentationis enim duo membra priora vocat capita.

Fallax autem & certandi studio comparata ratiocinatio, εἰς τὸν διαλογισμὸν. Hoc loco non alienum erit ea tradere, quæ animos hominum possint angere, ut nostra etiam conueriendi ratio probetur, συλλογὴν Cicero, nisi in libro qui est de Inuentione, ratiocinationem non sollet dicere. Itaque alias aliis libris conclusionem appellat, non eam quidem quæ totius argumentationis tertia pars est, sed ipsam argumentationem: alias argumentū ratione conclusum. Atq; hoc posterius dicere mihi videatur, ut συλλογὴν ab διάνοιᾳ, ἡ φανομένη συλλογὴ ομήρου separat. Conclusionem autem proprie dicit ἡ τὰ συλλογής θεωρεῖ, quod est concludere, quod tamen verbum in tercia parte argumentationis, quæ Græce di-

citur συμπέρεια, intelligi solet. οὐ Λογίσθαι porro interdum apud Gracos idem valere quod concludere, horum librorum interpres clarissimus Alexander, quem potissimum secuti sumus, auctor est. Aique quo facilius εὐΛογητὸν, id est, argumentationem totam à Cicerone conclusiōnem, id est, quam in libro primo de Inventione ratiocinationē appellat, dici intelligamus, proferam duos locos, alterum Ciceronis, alterum Aristotelis, eiusmodi, qui hanc rem plane monstrabunt. Aristot. 8 libr. eorum quos exposuimus, οὐ ζητοῦ his verbis definit οὐ ζητοῦ δὲ οὐΛογητὸν δημostrat. Cicero in quarto Academic. hoc modo, Atqui habebam molestos vobis, sed minutos, Stilbonem, Diodorum, Alexinum, quorum sunt contorta et aculeata quedā et φίλοι στρατα. Sic enim appellantur fallaces conclusionulae. Qui me locus admonuit, νι δημοσιὸν οὐΛογητὸν φίσιν πρὸ pro eodem etiam Aristoteles dicit. Itaque librum eum, quem verbo Greco Elenchi sophistici inscribunt, de reprehensionibus fallacibus et captiosis et inscribo, et inscribendum puto. In quo quoniam inter οὐ ζητοῦ et δημοσιὸν hoc ait interesse, quod οὐ ζητοῖ ostentationis gratia, δημοσιὸν vincendi studio, et alia ἀγριων ab eo dicitur: ob eam causam δημοσιὸν οὐΛογητὸν non solum fallacem, sed certandi etiam studio comparatam ratiocinationem, et alius locis vincendi studio transstulit, παραλεγομένον etiam fallacem conclusionem et captiosam voco. videtur enim mihi τῆς αλεγύσμος contrarius esse οὐΛογητό. Ita fit νι quoniam Cicero οὐΛογητὸν appellat argumentum ratione conclusum, τῆς αλεγύσμον etiam argumentum fallaciter (sic enim οὐ ζητοῖ, et φανερώς Cicero mihi videatur conuertere) conclusum appellandum esse νι-deatur. τῷδε enim in iunctis verbis falsum quiddam et praeponerū indicat, quod Ciceronis interpretatione perspici liceat, qui in Oratore, orationem τῆς αλεγύσμον, false legationis interpretatur. τῆς αλεγύσθαι ergo exponemus, falso, fallaci, et captioso genere argumentationis aut conclusio-nis νι seu capere. Quod verbum etiam in patiedi significatione accipitur, in qua sic exponi debet, falli et capi, captiosa et fallaci argumentatione decipi. Aristoteles in libro de Reprehensionibus captiosis et fallacibus, εἰ τὴν οὐρανότων τὸ δωδέκατον ἀπειρον τῆς αλεγύσθαι, καὶ αὐτὸι διαλεχίμοι τοὺς δῆλους ἀνέρουτες. Est tātum membrum orationis Sic ego, Qui verborum vim ignorant, facile et cùm ipsi disputant, et cùm alios

A N N O T A T I O N E S

disputantes audiunt, falluntur atque capiuntur. Itaque παραλογίσμοις uno verbo captio dicitur. Cic.in.4.Academic.Oportet igitur ex ea quae pro perspicuitate responderi possunt, in promptu habere, de quibus iam dimicimus: ex esse armatos ut occurrere possimus interrogationibus eorum, captionesq; discutere, quod facere deinceps constitui. Paulò supra fallaces ex captiosas interrogationes appellat, δρωτήματα παραλογίσμων. Alterum est quod fallacibus ex captiosis interrogationibus circumscripsi atque decepti quidam, cum eas dissoluere non possunt, desciscunt a veritate. Qui locus superiorem Aristotelis magna ex parte exponere videtur, exponeret certè si pro interrogatiōibus, dixisset, conclusionibus. παραλογίσμοις enim in patiendi voce fallacibus ex captiosis conclusionibus circumscriptus deceptusq; dicitur. συλλογή autem à Cicerone argumentū ratione conclusum vocari, locus ille indicat, quē ex. 4. de Finib. supra protuli, I am argumenti ratione conclusi caput esse faciunt, &c.

C A P V T I . I .

*Q*uod facultate in utramque partem disputandi instruti, οἱ διάμελοι πεδίοι αὐτότροφα διατρέχουσι) διαλέχεται Greco verbo nostrum differere par esse arbitror. Itaque Cicero Didacticen, rationem diligentem differendi vocat initio Topicorum. Disputare idem scio efficere, sed tamen illi διαπορεῖν propriæ respondet hoc loco, cum dicat Aristoteles πεδίοι αὐτότροφα διατρέχουσι, quod non licet dicere, in utramque partem dubitare, πεδίοι αὐτότροφα ergo, ex επ' αὐτότροφα, ex επ' επιτροφα διαλέχεται, ex διατρέχει est quod Cicero eleganter dicit, differere et disputare in utramque partem. Cuius rei disciplinam ex Aristoteles hoc loco se his libris velle tradere confirmat, et Cicero id eum id facere tradit. Initio. 2. Tusculane, Itaque mihi semper Peripateticorum Academicęq; consuetudo de omnibus rebus in contrarias partes differendi non ob eam causam solum placuit, quod aliter non posset quid in utraqaque re verisimile esset, inueniri: sed etiam, quod esset ea maxima dicendi exercitatio, qua princeps ius est Aristoteles, deinde eū qui secuti sunt. In Oratore, Hæc igitur questio à propriis personis et temporibus ad universi generis orationem traducta, appellatur thesis. In hac Aristoteles adolescentes, non ad Philosophorum morem tenuiter differendi, sed ad copiam rhetorum in utramque partem ut ornatus et uberioris.

dici possit, exercuit. Idemque locos (sic enim appellat) quasi argumentorum notas tradidit, unde omnis in utrunque partem traheretur oratio.

CAPUT IIII.

DEfinitio est oratio, quae id quod definitur, explicat quid sit, "εἰ δέ τι πλέον λέγεται, οὐδὲ τὸ λόγον ἀναμενεῖν." Ciceronis est definitio in Topicis. Attamen hoc referendum est ad definitionem, σημείωσις μετρίας τοῦ ποιεῖν δεῖν. Hoc loco de επιμελείᾳ, quam Cicero notationem verbi vocat, differit, vel certe de descriptione quā etiam definitioni attribuit Cicero in Top. Cum autem quid sit queritur, notio explicanda est et proprietas, et divisione et partitio. Hac enim sunt definitioni attributa, additur etiam descriptio, quam Graci καὶ τυχαφῶν vocat. δεῖται ergo Cicero attributa definitioni vocat. Ita γενούσια generis attributa appello, et δεῖται definitioni attributa paulò infra, ως εἰδήσεις, τοῦ ποιεῖν μὲν, καὶ διάποδος εἴρηται περὶ δρόν, διαχειρίσεον, τῷ δὲ λειπόντι τῷ μάλιστρῳ εἰκόσιοι δισκεῖα περὶ ποιεῖν, δεῖται τε καὶ περὶ ποιεῖσθαι τὰ ταῦτα.

Itemque hoc, idemne sit sensus, et scientia, an aliud, definitioni attributum est. In definitionibus enim, idemne sit alterum, multius usus est, εἰδήσεις δὲ καὶ τὸ ποτέ δρόν ταῦτα αὐτοῖς, καὶ εἰπεῖσθαι, δὲ τὸ δρόν. καὶ οὐδὲ ποτὲ τὸν δεῖσμαρὸν πότεροι ταῦτα δὲ τὸ δρόν οὐδὲ τὸν γένεται διατριβή. Cicero hunc locum attigit in Topicis. Ex altero autem genere, quod erat bipartitum, unum est de eodem et alio. ut si queratur, quid intersit inter amicum et assentatorem, regem et tyrannum. Paulò infra, Ad definitionem autem pertinet ratio et scientia definiendi. Atque huic generi finitimum est illud quod appellari de eodem et alio diximus. quod genus forma quedam definitionis est. Si enim queratur, idemne sit per una- cia et perseverantia, definitionibus iudicandum est. Ex quibus locis intel- ligi licet, quod Aristoteles dicit εἰτέρον, et aliud et alterum Ciceronem dicere.

Quæstio autem dialectica est quæstio, εἰδήσεις δὲ τοῖς διαλε- κτικοῖς θεωρήμα, et ceteris multi mirabantur, me τοῦτο quæstionem dicere, et θεωρήμα. hoc posterius sic Alexander exponit. Aut enim θεωρήμα idem valere quod ζήτησι. Illud autem Cicero in Topicis, quo loco hunc totum locum imitatus est. Quæstionum autem quacunque de re sint, duo sunt genera, unum cognitionis, alterum actionis. Cognitionis sunt
b ij

A N N O T A T I O N E S

ee, qui rūm fūis est scientiā. ut si queratur à naturāne ius profectum sit, an ab aliqua quasi conditione hominū & pactione. Actionis autem hū insmodi exempla sunt, si ne sapientis ad rem publ. accedere. Sed quoniam res rebus comparata facilius intelliguntur, libet hic totum locum Aristotelis affirre, περιβλημα τέττη σχέλεντον, θεωρημα τὸ σωτεῖον ἢ περὶ αἰγεστικὴν φυγὴν, ἢ περὶ αλιθεακὴν γνῶσιν, ἢ αὐτὴν, ἢ ὡς σωδρεῖ περὶ τὸ πόρον. Οὐτούτοις sequitur deinceps, οὐταντοι μὲν τὸν περιβληματων χρήσιμων εἰδούσι, περὶ τὸν ἐλέθην, οὗτον πότερον ἡ ιδούσι αἰγεστικὸν ἢ τὸν περὶ τοῦτον καὶ τὸν πότερον οὐκόσμος αἰδίθη, ἢ τὸν περὶ τοῦτον τὸν πότερον τούτων. σωδρεῖ δὲ τοῦ περὶ πνεύματος τούτων. Cicero in Partitionibus hoc magis verbū ex verbo exprimit. Duo sunt, ut initio dixi, questionum genera. Paulò infra, Quamobrem prius de proposito dicamus, cuius genera sunt duo. Cognitionis alterum, eius scientia est finis, ut verine sint sensus? alterum actionis, quod refertur ad efficiendum quid, ut si queratur, quibus officijs amicitia colenda sit. Paulò infra, Actionis autem duo sunt genera, unum ad persequendum quid, aut declinandum, ut quibus rebus adipisci gloriam possis, aut quomodo inuidia vitetur? alterum ad aliquod commodum sumque. Verbum enim ex verbo penè expressit, οὐταντοι μὲν τὸν περιβληματων χρήσιμα εἰδούσι περὶ τὸν ἐλέθην, unum ad persequendum quid, aut declinandum. Non igitur Latinè loquuntur Philosophi morales, cum prosequi dicunt. Que autem sit eorum locorum similitudo & dissimilitudo, intelligi potest. Simul etiam illud intelligitur, περιβλημα questionem dici.

Propositum autem, semēria est admirabilis contraq[ue] opinionē omnium, οἵτοι δέ τις Σωδόληψις παράδοξός ἐστι. (Cicero. Σέοντις propositum, alid consultationem dicit, ut πότερον modo causam omnino, modo causam controversam. In Topicis, Questionum sunt duo genera, alterū infinitum, alterum definitum. Definitum est, quod ut πότερον Greci, nos causam; Infinitum quod Σέοντι illi appellant, nos propositum possumus nominare. Causa certis personis, locis, temporibus, actionibus, negotijs cernitur, aut in omnibus aut in plurimisque eorum. Propositum autem in aliquo eorum, aut in pluribus, nec tamen in maximis. Ibidem Σέοντι consultationem appellat, quod haud scio an à quoquam sit animadversum. Licebit igitur diligenter, cognitionis locorum locis non modo oratoribus & philosophis, sed iuris etiam pe-

ritis copiose de cōsultationibus suis disputare. Quod ne quis improbet, proferā locū ex partitionibus, qui superiori est fere par & equalis. Duo sunt, ut initio dixi, questionum genera, quorum alterum finitum temporibus ex personis, controuersam causam appello: alterum infinitum, nullis neque personis neque temporibus notatum, propositum voco. Sed est consultatio quā si pars cause quādam & controuersie. Inest enim infinitum in definito. Paulò infra ita concludit, Cognita igitur omni distributione propositorum consultationum, cōtrouersarum causarum genera restant omnino. In quo loco Stoicū, non omnino consultationem, sed propositam cōsultationem vocavit. Multa in eandem sententiam scribit in tribus libris de Oratore, multa in Oratore, que breuitatis causa omitto, & quod superiores loci id de quo agitur, satis plane indicant. παράδοξα dicuntur à Cicerone ea que sunt admirabilia, contraquę opinionem omnium. Itaq; hæc duo etiam conunxi. In Paradoxis, Ego verò illa ipsa que vix in gymnasii & in otio Stoici probant, ludens conieci in communes locos. Que quia sunt admirabilia, contraquę opinionem omnium, ab ipsis etiam παράδοξα appellantur.

Ac propositum quidem etiam quæstio est, non omnis quæstio propositum, est μὴ δὲ καὶ θεοί πέπλημα, & πόδι πέπλημα θεοί.) Et si ex hoc loco intelligitur, πέπλημα & θεού aliter intelligi ab Aristotele, atque à Cicerone questionem & propositum (facit enim Cicero questionem genus esse propositi) tamen satis est illud intelligi, quæstionem πέπλημα ab eo dici, & θεού propositū & cōsultationem, quod etiam initio secundi libri planius faciam. In priore autem libro eorum, qui sunt de posteriore arte iudicandi, θεού & νόος θεού aliter capit.

CAPUT X.

HIS autem exposuit, deinceps quot sint genera argumentationum Dialecticarum dicendum est. Est autem una, que Inductio, altera que Ratiocinatio nominatur, διωριστικῶν δὲ τέτον χρὶ διελέθαι πότε τὸν λόγον εἴδη τὸν διλέπικτον, δι τοῦ επιτροχῆς, δι τοῦ λογισμοῦ.) λόγον hic dici oportere non orationem, neque rationem, neque sermonem, sed argumentationem hinc intelligi licet: quod si eorum vocabulorum alicui has duas partes subiçiamus, inscientissime faciemus. Itaque Cicero in primo de Inventione libro hanc etiam fecit divisionem, Omnis igitur argumentatio, aut per inductionem tractanda est,

A N N O T A T I O N E S

aut per ratiocinationem. Atque οὐλογισμόν, ut omnes Ciceronis libros euoluas, ratiocinationem dici nisi in libris de Inuentione non reperies. Quod suprà admonui.

C A P V T X I I I .

VOx enim & clara & fusa dicitur, itemque color albus & niger. Non igitur nomine discrepant, φωνὴ γὰρ λαβεῖ καὶ μέλενη λέγεται, ὄμειας δὲ καὶ χρῶμα, τοῖς μὲν δὲ ὀνόμασιν ἐδὲν διαφωνεῖ.) Quoniam vox alba & vox nigra, non dicitur Latine, hoc loco alter est atque dicit Aristoteles. Quae repugnantia cum non sit apud Aristotelem, sit autem in his libris eius, quos in Latinum cōvertimus, ego scilicet culpandus venio, quasi corruptor librorū. Ego vero omnino hunc locum pretermissem libētēr, aut verba Greca reliquissim, quorum necessario faciendum alterutrum est, & feci iam multis locis, nisi id ex hoc uno loco qui primus est, omnes cognoscere & intelligere maluisset. Quod si dixisset vocem albam & nigrā, sensus ille quidem integer, at latina non fuisset oratio. Dicimus enim vocem claram & fuscam,

C A P V T X I I I I .

LOcos autem ad quorum usum haec accommodanda sunt, deinceps trademus, οἱ δὲ Τύποι πέρις δὲς χρήσιματα λεγόμενα, οἱ δὲ εἰστοῦντα.) Cicero quoties de locis ex quibus argumenta eruuntur, loquitur, eorum Aristotelī assignat inuentionem. Et quoniam deinceps Aristoteles locos, quorum inuentionem ei tribuit Cicero est traditurus, liber hic quibus libris ea Cicero commemoret, docere. In Topicis, ut igitur earum que absconditae sunt demonstraro & notato loco, facilis inuenio est: sic cum peruestigare argumentum aliquod volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatae ab Aristotele sunt haec quasi sedes e quibus argumenta promuntur. Itaque licet definire locum argumenti esse sedens. Hi autem loci qui ab Aristotele his libris traduntur, quam viles sint e & philosophis & oratoribus, docet in secundo de Oratore, hoc modo, Sed Aristoteles is quem maxime admiror, proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumentatio non modo ad philosophorum disputationem, sed etiam ad hanc qua in causis utimur, inueniretur. In Oratore loquens de eo, Idemque locos (sic enim appellat) quasi argumentorum notas tradidit, unde omnis in viran-

que partem traheretur oratio. Multa de iis scribit in eandem sententiam alius libris. Sed miror Ciceronem, cum ex his libris ad disputationem Oratorum argumentationem inueniri trahiique dicat, non vsum fuisse eadem divisione locorum, in Topicis praesertim, quia Aristoteles his libris vivitur; sed ea potius quam ille in primo de Arte rhetorica libro tradidit. Aristoteles enim his libris, quatuor proponit quedam genera, quae non sunt propositiones neque questiones, quae eiusmodi esse ait, de quibus omnis instituatur oratio et disputatione. Itaque vocat locos accidentis, vel ex accidente, ex genere, ex proprio, ex definitione. Cicero autem in Topicis, locorum facit duo genera, et partes plures generum singulorum. Sed ex his in quibus argumenta inclusa sunt, aliij in eo ipso de quo agitur, haerent, aliij assumuntur extrinsecus. Tum diuidit hec duo genera in plures partes. Eadem vivitur divisione in Partitionibus, et in Oratore pluribus locis, in quibus omnibus illam que est apud Aristotelem in primo de Arte rhetorica, secutus est partitionem, τὸν δὲ πίσεων αἱ μὲν αἱ τὰς εἰσιν, αἱ δὲ οὐταχοι. αἱ τὰ χρα δὲ λέγονται διὰ μέρη τεωρεῖσαι, δημότα πλευρῆς, διον μαρτυρεῖσαι, βασικαντοι, σιγγραφαῖ, αἱ τὰ χρα δὲ οὐταχοι ταῦτα διδόνται διὰ μέρων κατασκευασθέντων μωάρην, οἵτε δὲ τὰ των τοῖς μέρεσι συνδεῖται, τὰ δὲ διεγένεν. Sed quoniā hunc locum totum pene verbum ex verbo expressit Cicero in secundo de Oratore libro, ut infinitos alios, non erit alienum hic eum subiungere. Ad probandum autem duplex est oratori subiecta materies, una rerum earum, quae non excogitantur ab oratore, sed in re propria ratione tractanter, ut tabule, testimonia, pacta, conuenta, questiones, leges, senatus consulta, res iudicatiae, decreta, responsa, et reliqua si quae sunt, quae non ab oratore pariuntur, sed ad oratorem a causa atque eis deferuntur. Altera est, quae tota in disputatione et argumentatione oratoris collocata est. Ita in superiore genere de tractandis argumentis, in hoc autem etiam de inueniendis cogitandum est. Quo ex loco facile perspici potest, ita in conclusione valere idem quod ὅπε. Illud etiam quod saepe usurpauit in his libris transferendis, quodque haud scio an quisquam adhuc animaduerterit, Tractare argumenta et argumentationem esse Graece χρήσασθαι τοῖς ἐπιχειρίμαστι, ή τοῖς πίσεσι. Χρήσιν autem vsum licebit dicere. Itaque Quintilianus caput facit de usu argumentorum. Cicero vocat tractationem, cui verbo apud Graecos par est σκέψις. In 3. huius operis, διχῶς δὲ ἀρχὴ τῆς ἐπιθετικῆς σκέψις, καὶ γὰρ

ANNOTATIONES

περὶ δρόν καὶ ὑπὸ δρόν εἰς τοπι. Quis enim erit sensus, si dicas, dupliciter à consequentibus fit consideratio? Dicendum est igitur, Duplex est autem loci ex consequentibus tractatio. Itaque συνέπεια, συνοπτική, ὁράνη, εἰς si qua sunt similia, sēpe in his libris verbo, ducere, elicere, trahere argumenta, ὁράνη id significare, vel hic locus qui est in tertio indicat, εἰς ὅταν οὐ πινακίστροφος αἱ λόγοι τῷ φράσθαι στοιχεῖα, καὶ μὴ διωρμέδα τῶν στοιχῶν μηδὲ μέτα τοιδεῖν τῇ εἰδρύᾳ πέπλεται εἴδοντον, ὁράνη δὲ τοῦ πρᾶγματος. Nam sequitur loci tractatio, φανταστική τον αἰγαλόν, τῇ διέρετο τῷ φρόνῳ. Συνοπτική idem valere ex hoc loco secundi libri perspici potest, μὴ διωργῶν τὸ δι' ἐπιχειρήματος περὶ τῶν θεού, συνοπτική τοῦ τοῦ δειρού. Sed ut ad rem redeam, miror inquam Ciceronem in Topicis præfertim, quæ dum scriberet hos sibi libros proposuit, non ea νῦν esse divisione locorum, quam Aristotelem adhibere animaduerteret. Aristoteles quidem alterum genus quod νομίζει, ab hac arte reiecit, quam his libris tradit: νῦν, quod dialectici arte partitur, retinuit. Idemque quicquid de eo quod in disputationem incideret, dicere tñrue, id omne nominibus certis appellavit. Quatuor enim numero esse voluit, genus, proprium, definitio- nem, & accidens. Cicero autem εἰς τὸν unum genus, ut intelligi posuit, retinuit, & id quod conuenire ei de quo ageretur, vel quereretur, vel dis- seretur, nullo certo appellavit nomine. Ita fit, ut Cicero νῦν tantum locorum ordinem disperferit, cum quem ad id de quo ageretur, accommodari oporteret. Aristoteles qui quatuor nominibus id quod conuenire ei de quo ambigi posset, declarasset, parem ordinem locorum ijs rebus, qua ijs de quibus ageretur, conuenirent, necesse habuit disponere. Nam cum hoc primo libro quicquid ei de quo quereretur, quod subiectum Dialectici appellant, conueniret, id omne νῦν aliquo illorum quatuor contineri, & inductione & ratiocinatione, quæ per enumerationem tractatur, conclu- sisset, locos deinceps ex quibus argumenta nobis suppetant ad quatuor illa probanda conuenire, aut non conuenire rei, qua de agere et proponere debuit.

Annotationes in li-

B R V M S E C V N D V M.

C A P V T I.

Vestiones autem partim vniuersae sunt, partim singulae. vniuersae sunt haec, Omnis voluptas in bonis est. Nulla voluptas in bonis est. Singula haec, Est quædam voluptas in bonis. Quædam voluptas non est in bonis. Virumque auctum genus quæstionum vniuersis quæstiobus, quæ ad confirmandum et ad infirmandum valent, continetur. Si enim docuerimus aliquid in totum genus cadere, etiam in partem aliquam cadere ostenderimus, &c. est hæc περιβληματων τὰ μεγάλα, τὰ δὲ περιέταις, μεγάλας μέτρους, οὐ πάσα καθοντά ἀχαρδῶν, καὶ οὐ σύμμαχοντά αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ περιέταις αὔτορα τὰ γένη τῶν περιβλημάτων κοινά τὰ μεγάλα καὶ πασιθυμικά καὶ αἰσθηθασικά, διέξαντες γάρ οὖτις περιτίπτειν παράχει, καὶ οὖτις πιλήπαράχει, διδειχόντες ἐστεφανεῖται.) Cicero in Oratore hunc locum magna ex parte conuertit. Latius enim de genere quam de parte disceptare licet, ut quod in vniuerso sit probatum, id in parte non sit probari necesse. Hec igitur quæstio à propriis personis et temporibus ad vniuersi generis orationem traducta, appellatur Œsis. In hac Aristoteles adolescentes, non ad philosophorum morem tenuiter differendi, sed ad copiam rhetorum in vtranque partem ut ornatus et vberius dici possit, exercuit. Vocat ergo Cicero τὸ μεγάλα, vniuersum genus, εἰ τὸ περιέταις, partem generis, εἰ τὸ περιβλημα τὸ μεγάλα, vniuersi generis quæstionem, εἰ δεικνῦσαι probare, δεικνῦνται οὖτις τοῦτον παράχει, probare aliquid in toto et vniuerso genere, δεικνῦνται οὖτις τοῦτον παράχει, probare aliquid in parte. Quod autem Cicero dicit, Traducere quæstionem à propriis personis et temporibus ad vniuersi generis orationem, Aristoteles ait, φθύγει περὶ τὸ μεγάλα φρέσκῶς λογιζεται. In septimo libro huius operis, αὐτὸς δὲ οὗτος μάλιστα φθύγει περὶ τὸ μεγάλα φρέσκῶς λογιζεται, καίτις δεικνύεται, οὐ λέγεται, εἰ περιστάντων κοινωνίᾳ Διαλέγονται. Sequitur locus alter quem Cicero mulius locis expressit, περιπτεροῦ εἰς εἰς μέρη, μεγάλα φθύγεται γηράτιον εἰσι, καὶ οὕτων εἰ τὸ περιέταις,

A N N O T A T I O N E S

i. παράδολες ἀπόστασις, οὐτε τὸ μὴ ἄνου συλλογίζεσθαι μηδὲν αἴσια τῶν νοούσι. In Partitionibus loquēs de generibus questionum. Sed est, inquit consultatio quasi pars causæ quedam, & controversie. Inest enim infinitum in definito, & ad illud tamen referuntur omnia. Hoc dicit sēpe Cicero, propositum esse partem cause, cūm contra videatur. Quod supra dixit Aristoteles, φόρέψεις τὸ νοούσι, verbum ē verbo pene dicit Cic. in 3. de Orat. Cōferre se ad vniuersi generis vim. Ornatisse sunt igitur orationes eae, quæ latissime vagantur, & à privata ac singularei controver sia se ad vniuersi generis vim explicandā conferunt atq; cōpertunt. Traducere autē ad vniuersi generis questionē, καὶ γεννήτη τὸ νοούσι. Scīt autem idem valere apud Aristotelem interdum, quod περιβλήμα, ipse hoc libro dicit. Hanc autem diuisionē questionum, qua hic vtitnr Arist. & Cicerone in Topicis usurpatam puto his verbis, Questionum duos sunt genera, alterum infinitum, alterum definitum. Definitum est quod οὐδέποτε, Græci, non causam: Infinitum, quod δέον illi appellant, nos propositum possumus nominare. Nam quas vocat Aristoteles questiones περιβλήματα τὰ νοούσι, sunt δέοτε: quas, τὰ τὸ μερῆσ, sunt οὐδέποτε.

Nihil enim horum potest aliqua ex parte conuenire, & δέν γαρ τὰ τῷ ποτε δέ τη νοούσι πιπαρχεῖ. Docui in libro de Interpretatione, quod barbare dicarent philosophi, secundum quid, ut Petrus est albus secundū quid, dici a Cicerone quadam ex parte, & ab Aristotele νοούσι, cuius contrarium est νοούσι, quod Cicero diceret omnino & totum. Hoc etiam νοούσι ut est aduerbiū, Cicero exponit ex omni genere. In secundo de Invenzione, Stultitia est immensæ gloriae cupiditas, est h.e.c quidem stultitia, sed ex parte quadam, non ex omni genere definita. Illud ergo καὶ ferē dici debet, cūm accusandi casum habet, quod alio loco docuit.

Sēpe enim tradita definitione non intelligimus quod queritur, πολλάκις οὖτε μὲν τὸ λέοντα καὶ δόδον θέτει τοῦ, & δικλεψει τὸ λέοντα μὲν τοῦ Cic. dicit & id quod queritur, & id de quo queritur. Raro Arist. hoc verbo vtitur in hac re, περιει μὲν τοῦ dicit sēpius, quod verbū Cicero alias id quod agitur, alias id de quo agitur, alias id de quo ambigitur. In Top. Sed ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt, aliij in eo ipso de quo agitur herēt, aliij assumūtur extrinsecus. Τὸ νενομένον sic exponit in eodem lib. sed quod ad Trebatii Iurisperitū scriberet, Sed quae ex statu contentio efficitur, eā Græci νενομένον vocat, mihi placet id, quoniam quidem

ad te scribo, qua de re agitur, vocari. Ni forie hoc totum, Qua de re agitur verbum est Iurisperiorū, ne vōplorū oratorū, & πλονέμη μηδει φιλοσοφορū. Nam ne vōplorū in 2. de Orat. appellat id quod in iudicium venit. Nulla deniq; est causa, in qua id quod in iudicium venit, ex reorū personis, ac nō generū ipsorū vniuersa disputatione queratur. Itaq; & οὐ, & μηδεν id interdū id quod vocatur in questionē nominat, & πλονέμη μηδεν id quod incident in disputationē, πλονέμη μηδεν vocat etiā rem quae proposita est. In Topicis, Atq; etiam definitiones aliae sunt partitionum, aliae divisionū: partitionum, cūm res ea quae proposita est quasi in membra discerpitur.

Primū videndū est, an id quod alio modo dicatur, p accidēti explicarit, quod peccatū in genere versatur maxime. Eis ἐκ τοπος, Σὲπιθλέπται εἰ θεόντων θεού ποτε καὶ πάτερν, οὐ μετεγκόντος αὐτὸν διδονει, ἀμαρταίνεται μάλιστα τοῦτο τὰ γειτ. Quoniam suprà Aristotele dixit se velle tradere locos, ex quibus pposita quacūq; re ad disputādū, argumēta deprimemus ad eā probādā aut ref. illēdā, quoniā docuit quatuor esse de quib⁹ cōstueretur disputatione, in hcc. 2. lib. institutiū suū persequitur, ac primū accidētis locos tradit. Quoniāq; suprà dixi Aristotelē coactū esse ob eā causam quatuor locorū ordines, q ad quatuor illa genera adhiberētur, propoenere, Cicerone autē vñ solū: hic liber sigillatum vtriusq; locos inter se cōferre, vt quid Cicero ab Aristotele mutuatus sit in Top. qua in re ab illo discesserit, intelligatur. Quod n̄ si in hcc se uido, & proximo non institui facere. Nā principio. 4. lib. ipse Arist. de ijs se profiteur esse dictū, que raro incidit in disputationē: tradit enim elemēta definiēdi. Cic. autē nihil aut certe per pauca ex ijs libris mutuatus ist: loc⁹ igitur quē hic tractat. Arist ex genere ducitur, q quidē solū ad refellendū valeat. & quoniā paulo infrā locū generis tradet eū q ad cōfirmādū valebit, eo loco apū id fieri posse induco.

Alior locus est, Si vides, id ne quod dictū est, in totū genus cadat, an in parte nullā. Quod in formis videndū est, nō in infinitis. Sic enim via oratione tradetur, in paucioribusq; cōsistet tractatio, & c. δῆμος ζεσ τὸ Σὲπιθλέπται οῖς νπαρχειν, ή πάσιν ή μηδεν ή εἴει. σκοπειν ή θεόν, ή μη οὐ ζεις απειγοις. οδη ή μάλλον ή ηλέπτοις οὐτε ίψες & c. Huc locū vocat Cic. ex partib⁹ totius et ab enumeratiōe, in Top. Sed ad id totū de quo differitur, tū definitio adhibetur, & c. tū partiū enumeratio, quae tractatur hoc mō, si neq; cēsu, neq; vindicta, neq; testamēto liber factus est, nō est liber: neq; est vlla earū rerū: nō est igitur liber. Cic. quidē quia ad Trebatius

c ij

A N N O T A T I O N E S

Iurisperitum scribebat, è iure exempla petenda censuit. Aristoteles autem quia locos dialecticorum & philosophorum tradebat, eorum etiam exemplis usus est. Quemadmodum ergo in proposicio exemplo illa intentio seu propositio intelligitur, Tunc est liber, sic hoc loco Aristoteles causam differendi hanc subiicit, Scientia versatur in contrariis rebus. Et quoniam contrariorum multæ sunt partes, monet, ut in aliquâne parte, an in nulla ita reperiatur videamus. Sic ergo Cicero si philosophorum usus fuisset exemplis, aut ad philosophum Topica scripsisset, hunc locum hoc modo tractare potuisset. Si ars aut scientia nec in iis que cum aliquo conferuntur, neque in aduersis, neque in aientibus & negantibus, neque in priuantibus versatur, ars eadem in contrariis non versatur: nulla autem est earum rerum: non versatur igitur ars eadem in rebus contrariis. Quod si, inquit, propositio negetur, & in aduersis eadem versari dicatur aut in aliis, sum aduersa alias in partes, etiam usque ad individuas tribuenda sunt. De aduersis hoc modo, Si neque in rebus iustis, neque in iniustis versatur, &c. Aristoteles quidem ait hunc locum & ad confirmandum quid, & ad infirmandum valere. Cicero neque ait, neque negat, sed superius tantummodo exemplum proponit, quod quidem solum ad refellendum valeret. Quod autem precipit Aristoteles his verbis, que subieci, συντελεῖ δὲ καὶ θεοῦ εἴδη, καὶ μὴ καὶ τοῖς αὐτοῖς, id puto adumbrasse Ciceronem in Topicis. Divisione autem sic videtur est, nullam ut partem relinquas, ut si parti relatis tutelas, inscieuter facias, si ullam prætermittas. At si stipulationum aut iudiciorum formas partiare, non est vitiosum in re infinita prætermittere aliquid: quod idem in divisione vitiosum est. Formarum enim certus est numerus, que cuique generi subiiciantur. Partium distributio sepe est infinitior, tanquam riuorum à fonte deductio. Facit his verbis interessere aliquid inter divisionem & partitionem. Divisioni formas subiicit, que certae sint, partitioni partes. Itaque Aristoteles dixit, συντελεῖ καὶ θεοῦ εἴδη, (εἴδη autem formas Cicero nominat) καὶ μὴ καὶ αὐτοῖς, quales sunt partes formarum, id est, individua. Itaque Aristoteles multis locis τὰ καὶ θεοῦ εἴδη, id est, res singulas, vocat τὰ καὶ μόρια καὶ μόρια: & μόρια partior est Latine.

Alius locus dicitur ex definitione accidentis & rei cui id accidit, vel viriusque vel alterius. In quo id considerandum est, nunquid in definitiis non verum pro vero sumptum sit. veluti si queratur, Deus ne iniuriam faciat, constituendum est quid sit iniuriam facere, &c. AMQ, τὸ

λέγεται ποιεῖν τὸ περὶ μεθεβούσαν τὸν καὶ ὁ περὶ μεθεβούσαν. ἡ ἀμφοτορφωμα
καθ' ἐκπόρον, ἡ τὸ ἐπιτρέπει τὰ συκοπέν, ἡ περὶ ἀληθείας εἰς τὴν λέγοις
ὡς ἀληθείας εἰς ληπτικήν οὐδεν, εἰς τὴν ἀδικίαν, ἢ τὸ ἀδικίαν.) Locus hic
ex definitione appellatur. Cicero in Topicis, Sed ad id totum de quo dis-
seritur, tum definitio adhibetur, quae quasi inuolutū euoluit id de quo qua-
ritur. Eius argumenti talis est formula, Ius ciuale est aequitas constituta iis,
qui eiusdem ciuitatis sunt, ad res suas obiineendas. Eius autem aequitatis viuis
est cognitio. Ut ille est ergo iuris ciuilis scientia. Hoc exemplum valet ad
probandum iuris ciuilis viuēt esse scientiam, si id queratur, aut si neg-
tur. Quod ad locū hunc Aristotelis transferri licet. ut si queratur, Deūs
ne iniuriam faciat. aut id ponatur, constituēdum est quid suū iniuriam facere
hoc modo. Iniuriam facere est sponte & voluntate sua nocere. Deus au-
tem nocere non potest. Deus igitur iniuriam facere non potest. Eodem mo-
do si ponatur sapientia inuidus esse, sic constituendum est quid sit inuidia, &
quis sit inuidus. Inuidia est aegruendo ex rebus secundis alicuius boni viri.
Non cadit autem eiusmodi perturbatio in sapientem. Non est ignorat
sapientia inuidus, vel ne inuidia quidem igitur cadit.

Vi autem contraria in eadem re cerni doceamus, genus spectare de-
bemus, veluti si volumus confirmare in sensu versari integritatem &
depravationem: Si sentire iudicare est, & iudicare licet recte & non re-
cte: certe in sensu integritas & prauitas versetur necesse est. Qui locus ex
genere ducitur. Iudicare enim genus est sentiendi, quoniam qui sentiū quo-
dam modo iudicat. πέντε δὲ τὸ δεῖξαι τὰν ἔνα τῷ αὐτῷ ὑπαρχόντα,
συκοπέν τὸ γείρες. οὐον εἰς βράλημενα δεῖξαι οὐ τὴν ποὺν αὐτῆσιν
ὅρθως καὶ αμφίλα, πὸ δὲ αὐτὸν αὐτοῦ, κρίνεται οὐ πίνδην δὲ δεῖν ὅρ-
θως καὶ μὴ ὅρθως, καὶ τοὺς αὐτοὺς αὐτὸν εἴ τον ὅρθως καὶ αμφίλα. νῦν
μὲν δὲ τὸ γείρες τοὺς πόλεις οὐδεὶς οὐδὲ δεῖν οὐ τῶν δεῖν γένεται.
τὸ μὲν δὲ τὸ γείρες τοὺς πόλεις οὐδεὶς οὐδὲ δεῖν οὐ τῶν δεῖν γένεται.
(οὐδὲν αὐτὸν μὲν πόλεις οὐδὲν πόλεις.) Hic locus à genere
ducitur: sed solum ad unam rem valet. Cicero hunc tractat hoc modo in
Topicis, A genere sic ducitur, Quoniam argentum omne mulieri legatum
est, non potest ei pecunia, quae numerata domi relicta est, non esse legata.
Forma enim à genere quoad nomen suum retinet, nunquam serungitur.
Numerata autem pecunia nomen argenti retinet, legata igitur videtur. In
hoc exemplo intelligitur hæc questio. Num pecunia numerata sit legata
mulieri? Proponamus igitur licet causam differendi, quam Aristoteles

ANNOTATIONES

ponit, ut tractemus argumentationem, An integritas & prauitas in sensu versentur? Sic ducetur a genere argumentatio. Quoniam iudicare licet integrè & corruptè, sentire etiam licet integrè & corruptè: Sentire enim iudicare est: Iudicare autem licet integrè & corruptè: Sentire igitur integrè & corruptè licet. Vel hoc modo, Iudicare integrè & corruptè licet. Sentire autem iudicare est, Sentire igitur licet integrè & corruptè. Hoc loco illud monebo, quoniam in tractanda argumentatione apud Ciceronem inueniri tantummodo in superiori exemplo, quod ab Aristotele mutuatus est, apud quem ἐπεὶ in argumentis scriptum est sapissime. In quo quidem libro omnibus prope argumentis adhibetur, οὐ προponitur, quod verbum variis modis ut Cicero, interpretatus sum, alias, hoc modo: alias, sic: modo, Eius loci tractatio est talis: Cuius loci argumentum est eiusmodi. Cicero in Topicis, Tum paruum enumeratio, quæ tractatur hoc modo, si neque censu, &c. Tum notatio, cum ex vi verbi argumentum aliquod elicetur, hoc modo, Cum lex Aelia, &c. Haec verborum coniugatio οὐ γένεται dicuntur, ex qua huiuscmodi est argumentum, Si compascuis est ager, &c. A genere sic dicitur, Quoniam omne argentum. Ego, quoniam plenus est quintus liber huiusmodi exemplorum, unum tantum proferendum putavi, επει ταῦτα τῶν αἰλυδηλίων σκεψίους εἰσι. προθέντες μὲν τῶν οἰκανήσιων, αἰανουδαζόντα μὲν, εἰ τὸ οἰκανός μὴ δι οἰκανόν οὐδεὶς γένεται τὸ οἰκανόν οὐδεὶς. οὐ ποτέ οἰκανόν δι οἰκανούσιν μὲν αἰδηκίᾳ, τῷ βελτίστῳ δὲ τὸ χείρεσσον, δι οἰκανώσιν τῷ βελτίστῳ οὐδεὶς, δι οὐδὲν τῆς αἰδηκίας δι χείρεσσον οὐδεὶς. Sic ego, Ex contrariis multa argumentia in utramque partem elici possunt. Primum ex contrariis, quæ aduersa dicuntur, erit in refutatione, quando contrarij non est contrarium proprium: neque enim contrarij contrarium futurum, hoc modo: Si iustitia iniustitia contraria est, & optimo id quod est deterrimum: iustitia autem optimum non est proprium: non erit iniustitia quod deterrimum est, proprium.

A forma etiam generis duci potest. Quæ enim speciei accident, eadem etiam in genere intelliguntur omnia hoc modo: Si scientia bona est & malitia, affectio etiam recta sit & prava necesse est: siquidem affectio genus est scientie. Ac prior quidem locus vitiosus est, si ad confirmandum adhibetur, alter verus & commodus. neque enim necesse est, quecunque generi accidunt, eadem speciei accidere, quandoquidem animal est pennige-

rum & quadrupes, homo non item. Omnia autem que cadunt in speciem, eadem necesse est cadere in genus. Si enim homo sit probus, animal etiam probum. In refellendo contra, prior locus verus est, alter vitiosus. Nam & quae generi non accidunt, speciei accidere non possunt: & quae in speciem non cadunt, ea non necesse in genus non conuenire. πάλιν δὲ τὰ εἰδῆς τῷ γένει. ὅσα γαρ τοῦτο εἴδη τῷ παράχει, καὶ τῷ γένει. οἷον, εἴδην ἐπισήμην φώλη, καὶ αὐτούσια, καὶ διάθεσις τοῦ φωλίκη, καὶ αὐτούσια. οὐ γαρ διάθεσις, τὴν ἐπισήμην γένει. οὐ μὲν ὅσα πετόρα τὸ πατέρα φύεται εἰς τὴν πατερικήν. οὐ δὲ διάτορα, ἀλλὰ θέσις. εἴδην αὐτούσιαν, ὅσα τῷ γένει ὑπάρχει, καὶ τῷ εἴδει ὑπάρχειν. Κῶν μὲν γαρ τοῦ πλεον καὶ πετρίποια, αὐθέρωπα δὲ τοῦ εἴδει ὑπάρχει, αὐτούσιαν καὶ τῷ γένει, εἴ γαρ τοῦτον αὐθέρωπαν αὐτούσιαν, καὶ τοῦτον τοῦτον αὐτούσιαν, πέρι δὲ τοῦ αὐτούσιαν γένει, οὐ μὲν πετόρας ἀλλὰ θέσις, οὐ δὲ διάτορας φύεται. Ὅσα γένει τῷ γένει σχύνεται, εἴδη τῷ εἴδει, Ὅσα δὲ τοῦ εἴδη μὲν ὑπάρχει, τοῦ αὐτούσιαν τῷ γένει μη ὑπάρχειν.) Hunc locum Cicero à forma. Quintilianus à specie, appellat. Et quoniam Quintilianus libro. 5. hunc locum magna ex parte expressit, eius verba subucienda censui. Genus ad probandam speciem minimum valet, plurimum ad refellendam. Itaque non quia est arbor, platanus est: at quod non arbor, utique platanus non est. Nec quod non est virtus, utique potest esse iustitia. Paulò infra, Contra species firmam probaticinem habet generis, infirmam refutationem. Nam quod iustitia est, utique virtus est: quod non est iustitia, potest esse virius, ut si est fortitudo, continentia, constantia. Nunquam itaque tollitur à specie genus nisi omnes species, quae sunt generi subiecte, removetur, hoc modo: Quod neque immortale est neque mortale, animal non est. Hac quidem ille. Cicero autem in Top. tractans argumentū à forma, relieto eo exēplo, quod aī hunc locum pertinet, alterū quod ad proximū locum spectat, subicit. Scribi enim his verbis, A forma generis, quae interdū quo planius accipiatur, partes enumerare licet, hoc modo: Si ita Fabiae pecunia legata est à viro, si ea vxor materfamilias esset, si ea in manū viri non concenerat, nihil debetur, Genus est enim vxor: eis duas formas, una matrifamilias, haec sunt quae in manū concenerunt: altera earum quae tantummodo uxores habentur. Quia in parte cum fuerit Fabia, legatum ei non videtur. Hac Cic. Ut autem ad hunc locū pertinet, trahiri potest, ut ex forma genus concludatur, hoc modo: Si materfamilias honesta est & improba, vxor etiā honesta est & improba.

ANNOTATIONES

Est enim *vxor* matrisfamilias genus. Et locus est, Quae forme conuenient, ea etiam generi conuenire debent. Aristotelis planus est locus, Si scientia bona est & mala, etiam affectio bona & mala est. Cicero igitur reliquit exemplum huius loci proprium, quod ipse indicat, cum ait, A forma generis, quae interdum quo planius accipiatur, partes enumerare licet. Cum enim addit illud interdum, profeclio dat significationem crebrioris tractationis, quam hoc loco Aristoteles adhibuit.

Quoniam autem necesse est, in quibus genus dicitur, in iis etiam speciem aliquam dici, quaecunque etiam genus habent, aut quae a genere non men duxerunt, eandem etiam speciem aliquam retineant necesse est, aut non men ab aliqua specie ducant: veluti si de aliquo scientia dicatur, certe de eodem vel grammatica dicetur, vel musica, vel aliqua scientia, &c. ἐπεὶ δὲ αἰαγμάτων, ὃν τὸ γένος κατηγορεῖ ποιεῖ, καὶ τὸν εἰδῶλον τὸ κατηγορεῖσθαι, καὶ οὐαὶ ἔχει τὸ γένος, ἢ πρωτόμεος ἀρχὴ τὸ γένος λέγεται, καὶ τὸν εἰδῶλον αἰαγμάτων ἔχειν, ἢ πρωτόμεος ἀρχὴ Τοῦ τὸ εἰδῶλον λέγεται, διον εἴ τινος ἐπισήμην κατηγορεῖται, καὶ γραμματικὴν μάστιχα, ἢ τὰ λαοῦ τις ἐπισήμην κατηγορεῖται.) Locus hic a genere ductur ex toto persequendo partes. Sic enim a Cicerone appellatur. In Topicis, Commodo etiam tractatur haec argumentatio, quae ex genere sumitur, cum ex toto persequare partes, hoc modo, Si dolus malus est, cum aliud agitur, aliud simulatur, enumerare licet quibus id modis fiat, deinde in eorum aliquem, id quod arguas dolo malo factum, includere, quod genus argumenti in primis firmum videri solet. Exemplum etiam quod de legata pecunia superiore loco a Cicerone sumptum subieci, eandem vim habet, ut mihi quidem videtur. Persequitur enim ex toto eorum genere partes per enumerationem. Suscipit hoc probandum, Fabiae nihil de pecunia legata ex testamento deberi Quod planius dicetur hoc modo, Si Fabiae vxori ex testamento debeatur pecunia legata a viro, Fabia materfamilias est: Non est autem Fabia materfamiliae: nihil igitur ei de legata pecunia a viro ex testamento deberi videtur. Ita tractatus locus ad superiore pertinet. Partes sic enumerare licet, Si Fabiae pecunia legata a viro debetur, aut quia vxor est tantummodo, aut quia materfamilias: non quia tantummodo vxor, quoniam ex testamento debetur ei, quae sit materfamilias: nec quia materfamilias, cum in ea parte non fuerit Fabiae nihil igitur ei deberi videtur. Quanquam in superiore partes intelliguntur. Cicero quidem hunc locum

ad confirmationem transtulit, neque tamen, an in hanc solum partem an ne in utraque valeat explicari. Aristoteles autem hunc valere locum in utraque partem ait. Tractemus igitur id quod suscipit refellendum. Animum non moueri. Si animum nec crescit, nec imminuitur, nec oritur, nec interit, nec immutatur, nec locum mutat, non mouetur: Non agitatur autem ullo horum generum: Non igitur mouetur. Propositio etiam hic esse potest in illa argumentatione, Si animus mouetur, is aut crescit, aut imminuitur, aut, &c.

Videndum etiam est, cui res proposita adiuncta sit, aut quid necessario, res proposita si sit, unde secum esse velit, &c. οὐκοπέν δὲ τὸ περιφύλακτον ὀντότητον, διὰ πενειμέλιον τεσπήν. Οὐτοῦ δὲ αὐτογάνως, εἰ δὲ πενειμέλιον εἴσι. Hic locus à consequentibus ducitur. Gracè autem ἀνθετικοὶ vocantur, vel auctore Aristotele, qui explicans hunc locum paulò infra, eo vocabulo utitur, his verbis, τὰ δὲ ἔχομεν τὸ ἀνθετικὸν τῷ περιφύλακτῳ μὲν ὅν, αἰνῆντες ἁμαρτιὰ τῷ πενειμέλιον. Itaque in secundo libro artus rhetorica, εἰκὼν τὸ ἀνθετικόν τον hunc locū nominat. Quintilianus eodem appellat nomine, quem secutus sum in hoc loco explicando. Eadem enim ut ille, sic ego consequētia & adiuncta voco. Hæc sunt verba eius, Ex consequētibus siue adiunctis, Si iustitia est bonum, recte iudicandum, &c. Paulò infra, Sed consequentia dico ἀνθετικὴ. est enim consequens sapientiae bonitas. Cicero autem inter consequentia & adiuncta vult interesse aliquid. Et quoniam verba eius hunc locum ex consequentibus esse, perspicue docent, ea subieci, Deinceps est locus Dialecticorum proprius ex consequentibus & antecedentibus repugnantibus, qui etiam ab adiumentis longe diuersus est. Nam adiuncta de quibus paulo ante dictū est, non semper eveniunt: consequentia autem semper. Ea enim dico consequentia, que rem necessario consequuntur. Hunc locum à consequentibus tractat Aristoteles paulo infra diffusius. quo loco monet, ut eum qui respōdet ad locum consequentium traducamus, si apte id fieri potest. Sed si quis eius propriam tractationem requirit, multo utriore & copiosiore infra in loco à contrariis offendet. Nunc ad alia veniamus,

Atque etiam argumentum ducentum est à notatione verbi, que multo aptior sit, quam verbum quod sit usitatū, veluti δῶλος non fortē, ut tritum est, sed eum qui bene animo sit affectus, & cōfidentem eum qui bona expectat, &c. ἐλε τὸ ἐπιχειρεῖν μεταφορά τὸν ὄντα λό-

A N N O T A T I O N E S

οὐαὶ τὸς μάλιστα περισσῶν ἐκ λαμβανόντων, οὐαὶ νέοις τὸνομασθεῖσιν, οὐαὶ χοι μὴ τῷ αὐτοφείον καὶ θάπτῳ κατηταῖ, αλλὰ διὰ τὸν τύχωντα τὸν τύχωντα, οὐαὶ θάπτῳ καὶ εἰλπτῷ, τῷ αὐτῷ θάπτῳ εἰλπίζοντα.) Hunc locum formam esse eius, quem notationem verbi appellat Cicero, hinc perspicilicer, quod totus positus est in expositione & interpretatione verbi. Hic à Cicerone in Topicis hoc modo explicatur, Multa enim ex notatione sumuntur, et autem cum ex vi nominis argumentum elicetur, quam Graci, ἐπιμολογοῦσι vocant, id est verbum ex verbo veriloquium: nos autem nuditatem verbi non satis apti fugientes, genus hoc notationem appellamus, quia sunt verba rerum nota. Itaque hoc idem Aristoteles σύμβολον appellat, quod Latine est nota. Tum affert exemplum postliminij, ut iniurio libri, assidui. Assiduus enim locuples, ut aut Aelius, appellatus est ab aere dando. Ego in libro de Interpretatione docui σύμβολον dici ab Aristotele, quod hoc loco Cicero appellat notam, eumque ex eo libro id sumpsisse monstravi.

Quoniam autem sex modis inter se contraria iunguntur, & quatuor solum modis iuncta repugnantiam efficiunt: sumenda sunt contraria ut commodum erit, & ei qui confirmandi & ei qui refellendi partes tueburi, & c. επεὶ δὲ τὰ οὐατία συμπλέκεται πλὴν θήλεων ἔξαρχος, οὐατίων δὲ τοσαῖς τε τραχώς συμπλέκεται, διότι λαμβανόντων τὰ οὐατία, οὐαὶ δύος αὐτῶν χρήσιμον ἐστι μερῶν τοῦ οὐατοθεάτου.) Locus hic proprius est eorum contrariorum, que aduersa à Cicerone appellantur. Quod quidem in loco quoniam reperi locum eum quem maximā vocant, quem etiam Cicero transtulerit, utriusq; verba subiicienda censui. Ciceronis quidem verba sunt in Topicis cum tractat hunc locum, Ut si hoc est, illud non est. Quid enim opus exemplo est, tantum intelligitur arguento querendo, Contrariis omnibus contraria non conuenire. Aristoteles paulo infra, εἰ γε τοῦ παρόχει, εἰ ἔτοι τὸν αὐτὸν παρόχει. ἀδικεῖτον διὰ τὰ οὐατία αἷμα τοῦ αὐτοῦ τῷ παρόχει. Ex quibus locis inter se coniunctis illud perspicilicer, παρόχει & esse & conuenire à Cicerone conueri. Quod verbum quoniam latissime patet in philosophia, hanc Ciceronis interpretationē notare debemus. Et quidem sepe dico παρόχει conuenire. Nostro autem illi verbo Conuenire, Cicero interdum dandi casum tribuit, ut ex superiore loco intelligi potest, interdum accusandi preposita in præpositione. Interdum etiam παρόχει dicit cadere, ut in tertio Tusculan. Non cadit igit

tur in sapientem & gritudo. Sed quoniam semel cœpimus, omnia quæ Cicerio de hoc loco à contrario in Topicis scripta reliquit, hic poni melius est, ut quid ab Aristotele mutuatus sit, intelligatur. Deinceps, inquit, locus est qui à contrario dicitur, Contrariorum autem genera sunt plura. Vnum eorum, quæ in eodem genere plurimum differunt, ut sapientia & stultitia. Eodem autem genere dicuntur, quibus propositis occurunt tanquam è regione quædam contraria, ut celeritati tarditas, non debilitas. Ex quibus contrariis argumenta talia existunt: Si stultitiam fugimus, sapientiam sequamur: & bonitatem, si malitiam. Hæc quæ ex eodem genere contraria sunt, appellantur aduersa. Sunt enim alia contraria, quæ priuanta licet appellemus Lat. nè, Græcè appellantur σφαπτικά. proposicio enim, in, priuat verbum ea vi quam haberet, si, in, præpositum non fuisset, ut dignitas, indignitas: humanitas, inhumanitas, & cætera generis eiusdem. Quorum tractatio est eadem quæ superiorum, quæ aduersa dixi. Nam alia quoque sunt contriorum genera, vel ut ea quæ cum aliquo conferuntur, ut duplum, simplicum: mulia, paucum, longum, breve: maius, minus. Sunt etiam valde contraria alia que appellantur negantia, ea ἀρφαπτικά Græci, contraria aīenibus, ut si hoc est, illud non est. Quid enim opus exemplo est? tantum intelligatur, arguento querendo, contrariis omnibus contraria non conuenire. Hæc tantummodo ille de hoc loco scripsit, qui ab Aristotele diffusissime explicatur. Nec vero omnia hæc inde mutuatus est. Definitionem enim contrariorum mutuatus est ab eo libello, qui inscribitur Categorie, quemadmodum in nostris commentariolis ostendimus. In Categoría enim, quæ quantitas appellantur, sic definiuntur Contraria, τὰ γοι τὸν διλήλογον διεσκότα τοῦ οὐ τῷ αὐτῷ γένει, ἐν ναιίκα δεῖξονται. In δ. τοῦ μετὰ τὰ φυσικά, non ponitur διλήλεις, quemadmodum nec Cicero par verbum ei non addit, τὰ τὸν διλήλεις Διαφέροντα τοῦ οὐ τῷ γένει. Quod autem ait Cicero, Contrariorum autem genera sunt plura, in Categoris definite dicit, λέγεται ἔτορον ἐτρέψεων αὐλενεῖδει τετραχῶς, hic, αἱ αὐτὶ δέστις Κηφαρεῖς. Cicero ergo ita dicit quasi apud Arist. ita scripimus esset αὐλενειδέων δὲ εἴ δη τὸν αὐτόν. Aristoteles quidem hunc locum tractat diffissius quam Cicero: nec solum locos separatum tradit, sed etiam quæ quodque contrariorum generis consequatur, non soluna in argumentatione una tractanda, sed etiam conuertenda. Quod fieri posse duobus modis docet, vel αὐταπλιν, vel

d ij

A N N O T A T I O N E S

επ' αὐτῷ, ἡ τοῦ αὐτοῦ. Vocat autem τοῦ αὐτοῦ argumentum firmum esse, cum duo inter se contraria alia duo concludunt, idque in aduersis, hoc modo, Si fortitudo virtus est, ignavia vitium est. Et si fortitudo expetenda est, ignavia fugienda. Contra autem dicitur esse firmum, cùm duo sunt contraria, quorum unum sequitur contrarium tertium, alterum autem quartum non sequitur, sed contra ex hoc illud concluditur. hoc modo, Si firma corporis affectio sit, bona valetudo est: Si morbus est, continuo mala affectio. Ac philosophi quidem huiusmodi argumentationibus duplicibus vertuntur. Oratores autem simplicem conclusionem probant: illam duplimentem non magnopere curant. Cicero in secundo de Oratore, Iam ex contrario, Si Gracchus nefarie, praeclarè Optimus.

Rursus à coniugatis, & casibus ducendum est argumentum sive confirmemus quid, sive refellamus. Coniugata autem sunt haec, iusta & iustus cum iustitia, fortia & fortis cum fortitudine, πάλιν οὐσία καὶ οὐσία τῆς οὐσίας οὐσία γοῦντα, οὐσία ταυτική οὐσία. Λέγεται δὲ οὐσία οὐσία τοῦ θεοῦ. οἰον τοῦ διόνεω οὐσία τῆς θεού οὐσία, οὐσία τοῦ αὐτοφερούσας τῆς αὐτοφερούσας.) Locus est à coniugatis. Nā Cicero uno loco complectitur locum à coniugatis & à casibus, Quod facile intelligi potest ex hoc loco, qui est positus in Topicis. Coniugata dicuntur que sunt ex verbis generis eiusdem. Eiusdem autem generis verba sunt, que orta ab uno varie commutantur, ut sapiens, sapienter, sapientia, Nam cum aduerbia sapienter numeret in coniugatis, in casibus autem Aristoteles sola adverbia ducat, efficitur, ut à Cicerone hi duo loci in unum concludantur. Quo autem modo Grace appellantur coniugata, sive coniugatio, & que sit huius loci tractatio, eodem libro Cicero deinceps docet. Haec verborum coniugatio οὐχία dicitur, ex qua huiuscmodi est argumentum, Si compascuns est ager, ius est compascere. Aristoteles autem nō οὐχία vocat, sed οὐσία, & οὐσία coniugata. Itaque fieri potest, ut unum pro alio apud Ciceronē possum sit: cum præsertim Aristotelis Topica in scriptis suis sibi proposuerit ad imitandum. Quod etiam in hoc loco perspicci potest. Nam coniugatorum definitionem, quam paulo ante commemoraui, ab Aristotele mutuatus est. Paulo enim post ita ea definitiuntur, οὐσία δὲ λέγεται, τὰ οὐσία τὰ οὐσία οὐσία καὶ οὐσία αὐτα, & quod sequitur, eiusdem autem generis verba sunt, est definitio παρόντος παρόντας δὲ λέγεται οὐσία ἀπό λερού Διαφορά τῆς πλάστης τὴν οὐσίαν.

νομα πλεοντες απειχει. Quod etiam in commentariolis nostris in Categorias admonuimus. In secundo de Oratore, non coniugata ut in Topicis & in Partitionibus, sed coniuncta hec nommat, ex coniunctis hec argumenta ducuntur, si pietati summa laus tribuenda est, debetis moueri, cum Quintum Metellum tam pie lugere videatis.

Præterea ab ortu & interita rerum, & ex causis efficientibus & corruptientibus magna suppetit ad disputandū copia, sive confirmare vel limus quid, sive refellere. Quarum enim rerū ortus & origo in bonis est, ea etiam in bonis sunt. οὐ τὸ γένεσιν καὶ φθορῶν, καὶ παθηκόν, καὶ φθερπικῶν, καὶ αὐλεγούσῃ, καὶ κατασκεψίου, ὃν γάρ αἱ γένεσις τὸν ἀγαθῶν, καὶ αἱ τὰ ἀγαθά. Παῦλο infra, ὁ δὲ αὐτὸς λέγει εἰπεῖν παθηκόν καὶ φθερπικόν. ὃν μὲν τὸ τὰ ποιητικὰ ἀγαθά, καὶ αἱ τὰ τρὸν ἀγαθῶν, ὃν δὲ τὰ φθερπικά, αἱ τὰ, αἱ τὰ τροπήν.) Hic locus est rerum effectarum, & rerum efficientium, sive causarum efficientium. Malo igitur γένεσιν effectū dicere, quam ortum & originē. Hunc locum causarum efficientiū diffusius tractat & explicat Cic. quād Aristoteles. Sed tamen ille mihi videtur magna ex parte ab Aristotele, quae de causis dicit, esse mutuatus. Duidit primum causas hoc modo, Causarum igitur duo genera sunt: Vnum quod visua, id quod sub ea subiectum est, certe efficit, ut ignis accendit. Alterum quod efficiendi naturam non habeat, sed sine quo effici non possit, ut si quis ei causam statuæ velit dicere, quod sine eo non possit effici. Tum vtrunque genus rursus in partes dividit. Ac primum posterius. Huius generis causarum sine quo non efficitur, alia sunt quieta, nihil agentia, stolida quodammodo, ut locus, tempus, materia, ferramenta, & cetera generis eiusdem. Alia autem præcursionem quandam adhibent ad efficiendum, & quedam afferunt per se adiumenta, & si non necessaria. ut amori congressio causam attulerit, amor flagitio. Ex hoc genere causarum ex eternitate pendentium fatum à Stoicis negatur. Atque ut earum causarum sine quibus effici non potest, genera diuisi, sic etiam efficientium possunt. Sunt enim aliae cause, quae plane efficiant nulla re adiuvante, aliae que adiuvari velint, ut sapientia efficit sapientes sola per se: beatos efficiat, nec ne sola per se, questio est. Quare cum in disputationem inciderit causa efficiens aliquid necessario, sine dubitatione licebit quod efficitur ab ea causa concludere. Cum autem erit talis causa, ut in ea non sit efficiendi necessitas, necessaria conclusio non sequetur.

d iij.

ANNOTATIONES

Atque illud quidem genus causarum, quod habet vim efficiendi necesse
 sariam, errorem afferre non fere solet: hoc autem sine quo non efficitur, se-
 pe conturbat. Non enim si sine parentibus filij esse non possunt, propterea
 causa fuit in parentibus gignendi necessaria. Hoc igitur sine quo non fit,
 ab eo quo certe fit, diligenter est separandum. Hac ille, quæ magna ex par-
 te in diuersis libris Aristotelis dispersa & dissipata in unum contulit. Nam
 & in secundo de Cognitione naturæ lib. & in quinto, eorum quæ tamen
 tamen & quæ inscribuntur, alia quæ libris Aristoteles causarum genera
 dividit, quanquam non eodem modo. Eas quidem causas, quas vi sua id
 quod sub eas subiectum est ait efficere, dicitur & δρωτας καὶ τοις αὐτοῖς: eas
 autem quæ adiuuari velint, οὐκ αὐτοῖς: eas quæ per se quædam afferunt ad-
 iumenta, σωδρός. Id autem genus causarū quod efficiendi naturam non
 habere dicit, sed sine quo effici noui possit, ὥλιον appellari uno modo vel
 exemplum quod affert, indicat. Itaque Aristoteles secundo de cognitione
 naturæ libro, eodem exemplo utitur, οὐκ μὴ οὐχ φόνον αἰτίον λέγεται,
 οὐδὲ γίνεται πεινασμός, οὐδὲ λύση τοῦ αἰδελούτου. Alia
 etiam causarum genera Cicero subiicit. Atque etiam est causarum dissimi-
 litudo, quod alia sunt, ut sineulla appetitione animi, sine voluntate, sine
 opinione suum quasi opus efficiant, velut omne intreat, quod ortum est.
 Aliae autem aut voluntate efficiuntur, aut perurbatione animi, aut habi-
 tu, aut natura, aut arte, aut casu. Voluntate. Ut tu cum hunc libellum legis:
 Perurbatione, ut si quis euentum horum temporum timeat: Habituum, ut
 facile & cito irascatur: Natura, ut vitium in dies crescat: Arte, ut bene
 pingat: Casu, ut prospere nauiget. Nihil horum sine causa, nec quicquam
 omnino, sed huiusmodi causa non necessarie. Hanc extreamam orationem
 ex secundo de Arte rhetorica sumpsit. Hunc enim locum causarū sic ex-
 plicat, δινώσας ἀκροτήτας, τοῦτον τὸν αρχήν διδιδεῖ, καὶ μὴν τὸν αρχήν τὸν
 δινόν διδιδεῖ, ἀμφὶ τοῦτον, τοῦτον διδιδεῖ. Σοῦ δὲ τοῦτον διδιδεῖ. Priorem
 partem huius orationis Aristotelis Cicero mihi paulo infra exponere vi-
 detur his verbis, ut enim causa quid sit effectum indicat: sic quod effe-
 ctum est, quæ fuerit causa demonstrat. Et paulo post, Causarū enim cogni-
 tio cognitionem euentorum facit. Divisionem autem superiorem paulo se-
 cucus tradit Aristoteles libro primo de Arte rhetorica, quā Cicero in duas
 partitus est. Longa est oratio, tantum proferam quod ad rem perinebit.
 Posteaquam ita dixi, πέρι τοις αἴταις τὰ μὲν & διανοῖς,

τὰ δὲ διὰ τῶν: his duobus generibus rursus in partes distribuitis, tandem
 cocludit, ὡς τὸν αὐτὸν τὸν ταῦτα ὅστια περίπτωσι, διὰ αὐτούς ἐπὶ τὸν χλωρόν,
 διὰ βίστρα, διὰ φύσιν, διὰ τὸν θεόν, διὰ λαούς, διὰ θυμὸν, διὰ ἐπιθυμίαν.
 Partem huius Aristotelis divisionis transfert in aliam Cicero paulo post,
 cum ait, *Etiam ut ea quae sunt, partim sunt ignorata, partim voluntaria.*
Ignorata, quae necessitate efficiuntur: Voluntaria, quae consilio. Quāquam
haec divisione in. 3. de moribus libro, quae Ethica nominantur, potius adhibe-
tur. Principio enim huius libri Aristoteles τῷ διὰ τὸν αὐτὸν, καὶ ἐν σοίων
pollicetur se esse dictum. Que ita definit, ὡς τὸ διάνοια τὸ βίστρον, οὐ
διὰ ἀγνοίαν, τὸν δέσμον δέξεται αὐτὸν τὸν ἀρχήν εἰς αὐτῷ εἰδότε τὰ να-
δέκτα, οὐ διὰ περίπτωσις. Βίστρα enim necessitate dicitur, εἰς Cicero paulo post
ἀγνοίαν ignorantie εἰς prudentiam nominat. Cadunt, inquit, in ignorantia-
rem εἰς imprudentiam perturbationes animi, quanquam sint voluntarie,
admonitione enim εἰς obiurgatione deiiciuntur: tamen habent tantos mo-
tus, ut ea quae voluntaria sunt, aut necessaria interdū, aut certe ignorata
videantur. Quod enim dicit, Cadunt in ignorantem, εἰς imprudentiam per-
perturbationes animi, pene ad verbum est in eodem libro, ἵσταται σὺ να λέγεται
τὸν αὐτὸν τὸν αὐτὸν, τὰ δέ τοι δημοτον, διὰ ἐπιθυμίαν. vel certe il-
lud totum, Cadunt in ignorantiam εἰς imprudentiam perturbationes animi,
οὐ γνωστὰ τὰ πάντα Graece dicitur. Verba enim Graeca in τῷ desinencia Ci-
cero sic solet exponere, quod in lib. de Optimo genere interpretandi diffi-
se tradidi. Quod vero ait, Quanquam sint voluntarie, admonitione enim
εἰς obiurgatione deiiciuntur, id Aristoteles ad partem animi quae ratione
caret, primo libr. de moribus extremo accommodat, διὰ περίπτωσι
πώς τὸν λέγεται αὐτὸν, μενούς, οὐ να δέσμοις οὐ πᾶσα ἐπιτίμωσις
τὸ οὐ πράκτησις. Quod in ea ipsa oratione extremum est, Tamen habent
tantos motus, ut ea quae voluntaria sunt, aut necessaria interdū, aut cer-
te ignorata videantur, id Arist. I. libr. de morib. 3. cap. ad res iustas εἰς
præclaras trānsfert. τὰ δὲ να λέγεται τὰ διάνοια πολὺ διὰ πολιτικὴν σο-
πεῖται, ποσάτῳ ἔχει διαφορὰν καὶ ταλαντών, ὡς περιθετὴν νόμον
ἔντι, φύσει διά μέν. M. hi enim hūc ipsum locū, aut certe vim eius expreßisse
videtur. Paulo ante hec verba Cicero facit hanc causarū divisionē, Om-
nium autem causarū in alijs mest cōstātia, in alijs nō mest. In natura εἰς in arte
constātia est, in cæteris nullā. Ego constātia eū appellare puto quod Arist.
νοκαὶ τεταγμένον, εἰς εὐρέτον, εἰς quod principio huius loci cer-

ANNOTATIONES

te efficere effectum dixit causas aliquas, id ὡέισθλίος επεταιγμάτιας Aristoteles nominat. ut ὡέισθλίος αἱ λέξει, id est, constantes, et certas et definitas Cicero dicat causas, in quibus inest constantia. Eas autem eiusmodi Aristoteles appellat, quae efficiunt effectum, vel semper vel fere certo quodam modo. αἱ εἰσαγαγόντες τὰ αἱ τὰ αἱ γένοντα τὸ αἱ τὸ χρήσις, οἱ δὲ δοκεῖ ἡ τὸ χρήσις αἱ εἰσαγαγόντες τὰ αἱ λόγοις αἱθρώσκων. Hoc postremū interpretatur deinceps hoc loco Cicero, cum ita causas quae non sunt constantes dividit. Sed tamen, inquit, earum causarum, quae non sunt constantes, aliæ sunt perspicue, aliæ latent. Perspicue sunt, quae appetitionem animi iudiciumq; tangunt. Latent, quae subiectæ sunt fortuna. Cūm enim nihil sine causa fiat, hoc ipsum est fortuna, euenius obscura causa, quae latenter efficitur. Constantes etiam causas esse puto, quas vocat Aristoteles ὡέισθλία αἱ τὰ In eodem libro cū velle se de fortuna differere dixit, hanc affert rationem, αἱ τοι τοι καὶ εἱ βεβία, ή μη, αἱ πρόσθια, τοι γατινέα αἱ τὸ χρήσις φασίν, αἱ λαταρίαν εἰνοῦ τοι αἱ λογικέα ὡέισθλίον, δοκεῖ λέγει μέν αἱ τοι πομάτα γνέωντα, ή τὸ χρήσις. Quod si haec duo verba Aristotelis paria esse concedamus, ut mibi quidem videatur, tamē non idem subiicitur utrisque Aristotelis Ciceronisq; sententia. Cicero in iis causis que non sunt constantes, non solum casum in fortunā numerat, sed etiam alia multa quas in divisione nominavit. Aristoteles autem solam fortunam et casum dicit. Multa mihi quidem ex diversis locis collegisse videor, quae hunc locum causarum illustrare possint, quaeque mea quidem sententia, ab Aristotele est Cicero mutuatus. Quod autem attinet ad locum communem, Cicero hunc tradit, Quod à causa efficiente aliquid necessario efficitur, id licet sine dubitatione concludere. Quod ab ea in qua non est efficienti necessitas efficitur, in eo non sequitur necessaria conclusio. Cuius talis est tractatio, Si boni esse volumus, virtuti studeamus neesse est. Virtus enim eos in quibus est, sic bonos efficit, ut sine ea bonus esse nemo possit. Aristoteles autem hoc loco hunc locum communem proponit, Quorum effectorum causæ efficientes sunt in bonis, ea effecta sunt in bonis. Et quarum causarum effecta sunt in bonis, eae causæ sunt in bonis.

CAPVT IIII.

Proximè locus est à simili, in quo videndum est, an res similes eodem modo habeant. ut si scientia una sit plurium, etiam opinio, πάλιρ ἐπὶ τοῖς ὄμοισιν, εἰ ὄμοιος ἔχει, οἶον εἰ ἐπισήμη μία τωλόνωμ, καὶ δῆξα.) Hunc locum Cicero appellat à similitudine, in Topicis: Καὶ ex similitudine in secundo de Oratore. In Topicis quidem Aristotelem secutus est, quoniam εἰπαγγὺ similitudinem tractari vult, quemadmodum ille, Sunt enim, inquit, similitudines, quae ex pluribus collationibus perueniunt quō volunt, hoc modo, si tutor fidē prestare debet, si socius, si is cui mandaris, si qui fiduciam acceperit, debet etiam procurator. Hac ex pluribus peruenientes quo vult, appellatur induc̄tio, quaε Grece εἰπατογὴ nominatur, qua plurimū est v̄sus in sermonibus Socrates. Aristoteles etiam fere iisdem verbis inductionem definit in primo libro. εἰπαγγὴ δὲ δέδιν, οὐδὲ τὸ οὐδὲ ἔναστα τὸ τοὔδολος ἐφοδος, οἶον εἰ δέδιν κυβερνήτης ὁ εἰπούμενος θεοῦ λόγος, καὶ λίγος δέδιν ὁ εἰπούμενος θεοῦ εἴσετον αἱενατος. Extremo etiam libro quam ad rem utilis sit similitudinis cognitio, his verbis exponit, οὐδὲ τὸ ὄμοιος θεωεία, χρήσιμος πέρι τε τούτῳ εἰπατογὴς λόγος, καὶ πέρι τούτῳ δέδιν θεοεώς συλλογημάτων, καὶ πέρι τούτῳ αἴσθησιν τοῖς οὐειρωμένην. πέρι πλὴν διανοίας εἰπατογὴς λόγος, διότι τὸ οὐδένα στοῦ τοῖς ὄμοισιν εἰπατογὴ τὸ οὐδόλος αἱξιόμενος εἰπάγει. Differēt etiam de v̄su huius loci, sribit his verbis, χρήσιμος δὲ τὸ τούτῳ πέρι αἱμφω. εἰ μὲν γοι εἰπί Τίτος τοῖς ὄμοισιν τὰς ἔχει, καὶ τὸ δόλον τοῖς ὄμοισιν, εἰ δὲ εἰπί Τίτος μὲν, δὲ τὸ τοῖς δόλον. Cicero quidem πραβολῶ, id est, collationē similitudini subiicit. Nam sribit deinceps his verbis, Alterum similitudinis genus collatione sumitur, cum una res vni, par pari comparatur: hoc modo, Quemadmodum si in vrbe de finibus controversia est, quia fines magis agrorum videntur esse quam vrbis, finibus regēdis adiicere arbitrum non possis: sic si aqua pluvia in vrbe nocet, quoniam res tota magis agrorum est, aquæ pluviae arcendæ adiicere non possis arbitrum. Eidem loco exemplum subiicit deinceps. Ex eodem, inquit similitudinis loco etiam exempla sumuntur, ut Crassus in Curiana causa exemplis multis v̄sus est, &c. Aristoteles in his libris πραβολῶ, à similitudine non separat. Quod qui volet intelligere planissime, legat extreum primum librum, quo loco etiam differentia locum, quem paulo post tractat Cicero

ANNOTATIONES

tractatum inueniet. In secundo autem de Arte rhetorica duo genera facie communium argumentorum, unum enthymema, alterius exemplum. Exemplo duo genera subiicit παραβολῶν, quam Cicero collationem vocat, εἶδος, id est, fabulam. Si quis hec legere velit, locum indicaui. Ciceronem hinc loco ficta exempla appellare arbitror λόγος. Nam λόγος fabulas esse vel Terentius docet, qui interdum grecum verbum usurpat, nisi forte τὸ λόγον ficta exempla appellat. Sic enim Quintilianus vocat, εἶδος de iis Aristoteles in tertio extremo differit.

Sumuntur etiam ex maiore & minore argumenta. Suntque ex maiore & minore quatuor loci. Vnus, si ex maiore maius sit consequens, hoc modo: Si voluptas bonum sit, maior voluptas maius sit bonum, ἐπεὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἔπεισον, εἰσὶ δὲ τῷ μᾶλλον καὶ ἔπεισον τὸ διάτερον αἱρέσθαι τὸ μᾶλλον τῷ μᾶλλον, οἷον εἴ καθηκόντων, καὶ μᾶλλον ἀδικία, μᾶλλον ἀγάνθια.) In secundo de Arte rhetorica hunc locum isdem verbis appellat, εἰ τὸ μᾶλλον καὶ ἔπεισον. Cicero transfert, ut ego feci, ex maiore & minore. In Topicis locum communem ex maiore hunc tradidit. Quod in re maiore valeat, valeat in minore. ut si in urbe fines non reguntur, neque aqua in urbe arceatur. Ex minore hunc, Item contra, Quod in minore valeat, valeat in maiore. licet idem exemplum conuertere. His extremitate verbis de superiore exemplo loquitur, quod ita conuertamus licet, Si aqua in urbe non arcerit, neque fines in urbe regantur. Ex his licet intelligi, cum locus communis affirmatione declaretur, & exempla negationibus, à Cicerone his duobus locis affirmatiuos quos vocant, evamnegatiuos contineri. Aristoteles autem nullum tradidit talem locum ex maiore, sed solum ex minore, quod de affirmatiuis quos vocant, dictum velim. Οὐδὲ ποὺι δυοῖν λεπτοῖς, εἰ δὲ μᾶλλον εἴδεις ὑπαρχεῖν, μᾶλλον οὔτε παρέχει, οὔτε φέπεισον, καὶ εἴ δὲ πειστὸς εἴδεις ὑπαρχεῖν, οὔτε παρέχει καὶ δὲ μᾶλλον. Huius loci & orationis prius membrum respondet priori exemplo quo usus est Cicero, Nam in urbe fines regi, maior res est, & minor, aquam in urbe arceri; quibus negatio additur, posterius autem membrum loco Ciceronis ex minore respondet. Nam illud ὑπαρχεῖν Cicero diserte interpretatus est, valere: quod eodem modo exposuisse, nisi quibusdam satisfacere voluisse. Sunt enim, qui si quid videant remotum ab intelligentia sua, putent esse depravatum. Cicero ergo locis his duobus, qui affirmationibus explicantur, duos alios negatiuos quos vocant, vouluit contineri.

Sequitur locus ex iis quæ eodem modo conueniunt, aut videntur conuincire, atque is triplex, ēlē ἐκ τῶ̄ ὁμοίω̄ ὑπαρχεῖν, ή δοκεῖν ὑπαρχεῖν, τελεῖσθαι.) Hic locus à Cicerone ex pari nominatur, & ab Aristotele, ἐκ τῶ̄ ὁμοίω̄. Itaque si omnes velint & assentiantur, malum, ex pari, pro iis quæ dixi, subiici. Locum communem Cicero in Topicis hūc ponit, Quod in re pari valeat, valeat in hac que par est. De hoc eodem modo quo de suis prioribus locis indicandum est. Complectitur enim utrāq; partem. Aristoteles tres locos communes statuit, quorum unusquisque in utrāque partem valeat. Multos Aristotelis locos sciens prætermisi, quos Cicero non attigit: quoniam locos Ciceronis cum Aristotelis comparandos suscepit. Quod idem facere institui proximo libro qui tertius est.

Annotationes in li-

B R V M T E R T I V M.

C A P V T I.

BX quo perspicuum erit, exposita harum rerum præstania una aut pluribus, animum assensurum & approbaturum, id esse magis aut minus experitum quod excelleret, διλέγειν τὸ τέταρτον, ὅτι δειχθεῖσας ταῦθα μᾶς ή πλειόνων, συμματάθεσται εἰδιάνοια, ὅπερ τὸ τέταρτον μηδετώτερον, οὐδέτερον τυγχανίαν τοῦτο εἶχεν.) Non potui hunc locum præterire, qui mihi visus est annotatione dignissimus, et si eum in libro de optimo genere interpretandi attigi, συμματάθεσται, sine συμματάθεσται idem valeat quod assentiri, seu approbare, vel Cicerone interprete, qui in libro quarto Academicus. quæst. συμματάθεσται dicit assensum, assensionem, & approbationem. His satis cognitis, quæ iam explicata sunt, nunc de ea assensione atque de approbatione, quam Græci συγκατάθεσται vocant, pauca dicamus. Paulo infra, Quare qui aut visum, aut assensum tollit, is omnem actionem tollit εἰς vita.

Ac diuturniora quidem anteponenda sum brevioribus, περὶ τοῦ μὲν διαλύνοντος δροῦ ή βεβαιότερον, αἱρετώτερον τὸ κῆρον τοιότερον.) Quoniam Cicero in loco comparisonis multos locos Aristotelis diserte

e ij

A N N O T A T I O N E S

interpretatur, ego omnes quos inuenire potui unum in locum hunc conferre institui, ut uno quasi aspectu cerni possint. Quod quo faciam commodus, totum illum locum Ciceronis proferendum putavi. In Topicis igitur scribit his fere verbis, Reliquis est comparationis locus, cuius genus et exemplum supra positum est, ut ceterorum, nunc explicada tractatio est. Comparantur igitur ea quae aut maiora, aut minora, aut paria dicuntur, in quibus spectantur haec, numerus, species, vis, quedam etiam ad res aliquas affectio. Numero sic comparabuntur, ut plura bona paucioribus bonis anteponantur, pauciora mala malis pluribus, diuturniora bona brevioribus: longe et latè peruagata angustis; ex quibus plura bona propagentur, queque plures imitantur et faciant. Specie autem comparatur, ut anteponantur quae propter se expetenda sunt, iis quae propter aliud, et ut innata atque insua assumpcis et aduenitiis, integra contaminatis, iucunda minus iucundis, honesta ipsis etiam utilibus, proclivia laboriosis, necessaria non necessariis, sua alienis, rara vulgaribus, desiderabilia iis quibus facile carere possis, perfecta inchoatis, tota partibus, ratione ventientia rationis expertibus, voluntaria necessariis, animata inanimatis, naturalia non naturalibus, artificiosa non artificiosis. Vis autem in comparatione sic cernitur, Efficiens causa grauior, quam non efficiens, quae seipsis contenta sunt meliora quam quae egerint alii: quae in nostra, quam quae in aliorum potestate sunt: stabilia incertis, quae eripi non possunt iis que possunt. Affectionem autem ad res aliquas est huiusmodi, Principum commoda maiora quam reliquorum: itemque quae iucundiora, quae pluribus probata, quae ab optimo quoque laudata. Atque ut haec in comparatione meliora, sic deteriora quae iis sunt contraria. Parium autem comparatio nec elationem habet, nec submissionem, est enim equalis. Multa autem sunt quae aequalitate ipsa comparantur, quae ita fere concluduntur, Si consilio inuare ciues et auxilio, aqua in laude ponendum est: pari gloria debent esse iij qui consulunt, et iij qui defendunt, at quod primum est, quod sequitur igitur. Atque haec ille. Nunc quos locos Aristotelis interpretatus sit, videamus. Quod principio huius loci protuli, δι των χρονιωτόρων, αἴρετωτορος τοις θησαυροις, verit, Diuturniora bona anteponuntur brevioribus. Ut perfici posse id quod multis locis admonui et predixi, quae singulari numero praesertim neuro genere dicunt Graeci, nos auctore Cicerone, plurali preterquam in paucis, vertere debere. Quanquam multi uulnus numero in primo de Ar-

te rhetorica libro, atque magis ad verbum exprimitur hic locus, καὶ τὸ πολυχρονιώτερα τὴν ὁλιγέχρονιωτέρω intelligitur αἰρετώτερα. Sed ut ordinem locorum, quos Cicero exposuit, seruemus, illud primum, plura bona paucioribus bonis anteponuntur, est apud Aristotelem in hoc libro tertio τὰ τῶν ἀγαθῶν ἔλαχόνων. Illud autem quod sequitur, Pauciora mala malis pluribus, non est apud Aristotelem: superiori enim est consequens. Si enim plura bona paucioribus anteponuntur, pauciora etiam mala pluribus. In quinto de moribus libro simile quiddam traditur. In duobus malis minus esse eligendum, επὶ τῷ ἀτακόσιον καὶ τῷ ἐλαχίστον αἱρέσθαι δεῖ. Quod Cicero ita conuertit in epistola ad Octavianum, In duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. De illo quod sequitur, Diuturniora bona brevioribus, iam diximus. Ita illud, Ex quibus plura bona propagantur, in hoc libro est, ως εἴτε μὲν ἀγαθὸν, ἀλλαχθέντον, nisi quoddū μὲν ἀγαθὸν, est pro τῷ λεῖτον. Illud etiam quod sequitur, Quaeque, si plures imitantur, faciant, reperi, eis aliquanto secus, ὅταν οἱ τάλεις οὐ τοις αὐτοῖς, cum antecesserit verbum ἐλεύθερον, quod sequi interdum vallet. In secundo autem genere comparationis illud primum, Anteponuntur quae proprie se expetenda sunt iis quae proprie aliud, sidem verbis est in hoc libro explicatum, Καὶ δι' ἑωτὸν αἱρετὸν, τῷ δι' ἐτόρον αἱρετῷ αἱρετώτερον. Debet enim in his singularis numerus ad pluralem transferri, ut dixi. Atque etiam illud proximum, Innata atque insita assumptiones aduentitiis, ita explicatur, οὐ δι' φύσει τῷ μηδὲ φύσει. Quanquam hoc illud potius videtur attingere, quod post sequitur, Naturalia non naturalibus. Itaque mihi hunc locum Ciceronis ille qui est apud Aristotelem, in secundo de Arte rhetorica, potius videtur explicare, καὶ τὸ αὐτὸν φύεται τὸ επικήτητον επικήτητον enim assumptum aduentitium est. In eodem libro illud est, Iucunda minus iucundis, καὶ δι' θεον τῷ θεον οὐδὲ Θεον. Illud, honesta ipsis etiam utilibus, notum est. Procluua laboriosis. Contradicat hunc locum Aristoteles in hoc libro. Ait enim, καὶ τὸ χαλεπώτερον, scilicet αἱρετώτερον. Affert rationem, μᾶλλον γάρ ἀγαθὸν πλειστοντες, οὐ μηδὲ δι' ἀγαθῶν λαβεῖν. Hunc autem, Necessaria non necessariis, in viranque partem tractat, καὶ τὰ τῶν τοιούτων τὸ αὐτοκαίων βελτίω, αἱρετε δὲ καὶ αἱρετώτερα. Cum enim ait, αἱρετε δὲ τὸ αἱρετώτερα, profecto non semper anteponenda esse non necessaria necessariis indicat. Quod ad id tempus accommodat, cùm non suppetant cuiquam res ad vi-

ANNOTATIONES

καὶ τὸν δύμεταῖς οὐλοῦ ἐστιν εἶναι προβατόν. αἰλού enim αἴλιον beatum quicquidem, aliis
miserum sāpe nos esse dicturos. Certe nec hunc ipsum, nec superiorem, nec
eum qui sequitur, Quae enim non possunt nisi que possunt, in his libris propo-
nit. Nam illum qui primus est in affectione ad res aliquas. Principum com-
moda maiora, quam reliquorum sumptum puto ab eo Aristotelis qui po-
sus est prima pagina huius libri, καὶ τὸ βελτίον καὶ τελεόν τοπόν παρ-
χεν αἴγετωτορον, οἷον θεῷ πόρον αὐθεώταφ, καὶ ψυχὴν πόρον σώματος. La-
tius ergo patet locus Aristotelis, nisi forte principū nomine eos omnes qui
præstant aut præesse debent, intelligamus. Illud etiam, Itemque que incun-
diora, in hoc libro est, sed latius patet, ἐπιστελέθει ποσταχῶν τὸ αἴγετων λέ-
γεται, Σπίνων χαριν, οἷον τὸ συμφόρουτον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ ήδετόν. Τι
τοῦ πέτρας ἀπόστατα, πέτρας τοι πλάνης καὶ στομάτων, αἴγετωτορον αὐτὸν τὸ μή
δουλών. Τὸ δὲ αὐτὸν αἱ μυφοτοροίς νταφεύντων, οὐτοτορόφ μᾶλλον νταφεύ-
χει σκεπτίον, τωτορον ήδιον, καὶ κάλιον, καὶ συμφόρωτορον. Sic ego, Diini-
sio etiam rerum expetendarum, εἰς quarum causa exspectantur, magnam
suppeditabit copiam disputandi, ut utilitatis, vel honestatis, vel volupta-
tis gratia res omnes experendas. Quibus enim ad omnia vel ad plura uti-
mur, ea eis anteponenda sunt, quibus ad tot res non utimur. Quod si in
vitrisq; eadem reperiatur, videndum est, vitru incundiora, an honestiora,
an utiliora. Ex quo loco perspicere potest, nō solum que incundiora antepo-
nēda esse, verum etiam que honestiora, quæq; utiliora. Illi etiam duo o-
mnium postremi loci, Quæ pluribus probata, quæ ab optimo quoq; lauda-
ta, sumptu sunt ex hoc libro. Sed tamen aperius sunt εἰς magis perspicue
tradiu εἰς explicati in. I. de Arte rhetorica, καὶ οὐ πίνεται αὐτὸν τὸ κανένα
οὐδὲ φέρεται οὐ πάτεται οὐ τρέπεται, οὐ οἰ πλάνης, οὐ οἰ καλέστοι, αὐτὸν
μηδὲ λογοτεχνεῖον enim ad singularem numerum transferri traduci que de-
bet, ut sit locus generi dicendi splendidissimo, ab optimo quoque laudata
εἰς probata. Hec habui quæ de comparatione locorum, quos Cicero in To-
picis ab Aristotele mutuatus est, dicerem. Nam in reliquis libris aut nihil
aut certe per pauca sunt, quæ ipse ille inde assumpserit. Quod si commenta-
rios scribere insinuisssem, quibus res εἰς sententias expendere aut illustra-
rem, exemplorum copia vobis esset. Nunc cum instituti nostri hec sit ra-
tio, quorum Aristotelis locos Cicero in Topicis verterit, docere, eosque
quo facilius intelligi res posset, inter se conferre: id quoniam quoad fie-
ri potuit, effeci, absolutum pensum nostrum hac quidem ex parte iudico.

ANNOTATIONES

Nam si quid in reliquis libris sit, quod nostra egeat admonitione, faciemus. Sed antequam ad ceteros veniam, locus est quidam positus in hoc tertio libro, immo vero definitio quaedam pulchritudinis, quam a Cicero ne multis locis constitutam in hunc librum contuli, quae me admonet, ut quibus libris ab eo tradita explicataque sit, exponam. In verbo enim uno quod definitio illa complectitur, peccatur a multis. Is locus eiusmodi est.

Et pulchritudo corporis, est apta quaedam compositione membrorum, & de καλός οὐκετίσι δοκεῖ εἶναι.) Cicero οὐκετίσι μελῶν vocat aptam compositionem membrorum, in primo de Officiis, Ut enim pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos, & deleat hoc ipso quod inter se omnes partes cum quadam lepore consentiunt: sic hoc decorum quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibus cum vivitur, ordine & constantia & moderatione dictorum omnium atque factorum. In quario Tusculana. videtur dicere apta figura membrorum, his verbis, Et ut corporis est quedam apta figura membrorum cum coloris quadam suavitate: eaque pulchritudo, &c.

Annotations in li-

B R V M S E X T V M .

C A P V T I .

V perioribus duobus libris prætermisſis, quoniam nihil aut per pauca magnopere enodationis aut admonitionis indigere videntur, iam ad sextum librum veniamus. In quo quoniam de scientia & arte definiendi Aristoteles differit, quid Cicero vel ab hoc libro, vel a ceteris in Topica tractans definitionis locum trastulerit docebimus. Cicero quidem in Topicis, expositis omnibus argumentandi locis, questionumque generibus, insituit qui loci ad quasque questiones sint accommodati, docere. Et quoniam eam questionem qua quid sit queritur, ad definitionem rei pertinet, qui loci ad eam apti sint, paulo post tradit his verbis, Ad definitionem autem pertinet ratio & scientia definiendi. De ratione autem & scientia definiendi pauca ille Aristoteles hoc libro multa præcipit. Et quoniam pauca

illa ab Aristotele magna ex parte mutuatus est, non alienum erit hoc loco unde ea sumperit exponere. Principio libri, quid sit definitio, exponit his verbis, Definitio est oratio qua id quod definitur, explicat quid sit. Definitio hæc sumpta est ex his libris quemadmodum supra docui. Sed illud notandum est ὅτι οὐ τοποῦ definitionem ab Aristotele his libris appellari. Itaque inscite interpretantur quidam ὅτι terminum. Semper autem apud Aristotelem reperitur participium vel οὐμανῶν, vel διλόγων, quod veritatem Cicero, quæ explicat. Illud autem τὸ οὐ τοποῦ opere preicum est quam omnes adhuc inscienter et obscure exposuerint, cognoscere. Dicunt enim, quod quid erat esse. quis autem hoc intelligere posset? Dicamus ergo vel auctore Cicerone, quid sit, vel vim et naturam rei, ut ipse Cicerone in Oratore. Quod in hac definitione dicit, id quod definitur, Graece est, τὸ οὐτοπλόκων. Itaque Aristotelis principio huius libri totidem sunt pene verba, quæ Ciceronis in superiori definitione enumerantur quinq; vi- tia quæ in definitione incident, hoc quartum ponit, εἰ τὸ αἴτα τὸ εἰη μέτα τοποίκος μὴ ἀεισται, μηδὲ εἰργάτη τὸ οὐ τοποῦ ιεροπλόκων, id est, Si omnia superiora non sint explicata, nec quid sit id quod definitur, &c. In Oratore pro eo dicit id de quo agitur, quod verbum fortasse responderet πλέγματι, quod plerisque locis Aristoteles adhibet, ut in septimo, εἰργάτη τὸ οὐ τοποῖκος οὐ τὸ αἴτα τὸ πλέγματι διλόγων, &c. In Oratore autem sic definit Cicero, Siquidem definitio est oratio, quæ quid sit id de quo agitur, ostendit quām breuissime. Definitionum genera duo facit Cicero in Topicis, quæ ad iurisperitos et oratores, non ad Philosophos pertinent. Sic enim diuidit, Definitionum autem duo sunt genera prima, unū earum rerum quæ sunt, alterum earum quæ intelliguntur. Hæc duo Philosophi illi quidem vocant τὰ ὄντα, et τὰ νοητὰ; sed aliter illa ac Cicero, definiunt. Itaque hac prætermissa, ad eam quæ sequitur, veniamus. Atq; etiam definitiones, inquit, aliae sunt partitionum, aliae divisionum: partitionum, cum res ea quæ proposita est, quasi in membra discerpitur, ut si quis ius ciuale dicat id esse, quod in legibus, senatus consultis, rebus indicatis iurisperitorum auctoritate, edictis magistratuū, more, æquitate consistat. Divisionum autem definitio formas omnes complectitur, quæ sub eo genere sunt quod definitur, hoc modo, Ab alienatio est eius rei quæ mancipi est, aut traditio alteri nexus, aut in iure cessione, inter quos ea iure civili fieri possunt. In hoc octavo libro huius generis definitionis non facit mentionem Aristoteles,

A N N O T A T I O N E S

quoniam ad Philosophorum usum hec omnia traduxit. In primo autem de animo aliquid de eo genere praecepit. Definit enim omnius id est, domus, οὐκέπασμα καλύπτει φθοράς ὑπὸ αὐτοῦ μεν τοῦ ὀμβρεων καὶ καμπτων, id est, operculum quod ventorum imbrium, calorisque iniurias atque incommoda propulsat. Itemque hoc modo, λόγος τοῦ πλάνωθεν, καὶ ξυλλαγή. Cicero nisi hec duo genera definitionum non adhibet. Sic enim deinceps ait, Sunt etiam alia genera definitionum, sed ad huius libri institutū illa nihil pertinent. Quod autem sequitur, sumpsu de secundo lib. de Arte indicandi, que αὐτῷ λύτρα ὑπέρτα dicuntur. Tantum est dicendum, inquit, qui sit definitionis modus. Sic igitur veteres praeceperunt, cum sumptus ea que sunt ei rei quam definire velis, cum aliis communia, usque eo persequi dum proprium efficiatur, quod nullam in aliam rem transferri possit. Hac inquam, praecepit Aristoteles in eo quem modo nominauit libro, que et si aliquo loco a me prolatā sunt, tamen quoniam institui quae ab Aristotele ille translatisset in Topica docere, subiicienda censi. πῶς δὲ δεῖ θηρεύειν τὰ εἰ τὰ τοῦ ζειτουργός μέλα, νῦν λέγει μέλα. Τοῦτο οὐταρχεύειν αἱ εὐεργεσίαι, αἱ αὔτε πεπεπτεῖαι πτοταλέον, τὰ μέλα τοι εἴσω τοῦ γανάρας λέγει δέ πτοταλέον οὐ παρέχειν, οὐτε οὐταρχεῖαι λέγεισθαι οὐδέλας, τὰ μέλα αὔλας ή αὔλας οἰοι, εἴτι οὐ οὐ πάσῃ τεταλεῖ οὐταρχεῖαι, διηλας ή μή ταταλεῖαι, ως δέ δι' οὐ οὐ παρέχει, τὰ ταταλεῖαι, αὔλας ή μή αὔριθμος, διηλας ή μή τὰ πατεταλεῖα οὐ παρέχει τε πάσηγιαταλεῖαι, ή πτοταλέον οὐταρχεῖαι, ή πτοταλεῖαι η ταταλεῖαι οὐταρχεῖαι, διηλας ή τοῦ εἴσω τοῦ γανάρας. Η μή πτοταλεῖαι, αὔριθμος, διηλας ή ταταλεῖαι οὐταρχεῖαι. ταταλεῖαι η ταταλεῖαι ληπτέον μέχρι τοταταλεῖαι, εἴσω τοσαν τα ληφθεῖ πτοταλεῖαν, οὐταταλεῖαι ή πτοταλεῖαι οὐ παρέχει, αὔπαντας ή μή πτοταλεῖαι. Quemadmodum autem indaganda atque inuestiganda sint ea quae definitio complectitur, nunc differamus. Eorum igitur, quae in quaque; re semper insunt, quedam aliarum rerum etiam communia sunt, et ad aliā rem transferuntur, et si non in aliud genus. Dico autem ea in aliā rem transferri, quae non solum cuique rei quam totū genus complectitur, sed etiā alijs conueniunt, ut aliquid est quod omni ternioni conuenit, sed alijs etiā rei quae non est ternio. cuius generis est id quod est, quod ternioni conuenit, et ei rei quae non est numerus. Quinetā impar omni ternioni conuenit, sed in aliā rem transfertur, quippe cum quinque etiam conueniat, sed tamen in aliud genus non transfertur, quoniam quinque numerus est, nec quicquam praeter numerum impar est. Sumendo igitur ea omnia quae sunt eius generis, usque eo persequi debemus, dum eiusmodi sumpta sint.

primum, quorum quicque cum alii commune sit, non iuxta tamen nullam in aliam rem transferri possint. ut αρχειν, επεντέλειν επί τον Cicero dicit etiam latius patere, manare, & ad plura pertinere: quod etiam κοινότοπον εἶναι Aristoteles appellat, quemamodum alio loco docui. Atque etiam exemplum quo Cicero vivitur, facile locum illum sumptum esse ex eo libro indicat. Definit enim hereditatem his verbis, ut doceat, eum esse modum definitionis, quem veteres tradiderunt. Hæreditas, inquit, est pecunia, commune adhuc, multa enim genera sunt pecunie: adde quod sequitur, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit, nondum est definitio: multis enim modis sine hæreditate teneri mortuorum pecuniae possunt. Num ad eae verbum, iure, iam à communione res disuncta videbatur, ut sit explicata definitio sic. Hæreditas est pecunia quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Nondum est satis, adde, nec ea aut legata testamento, aut possessione retenta, confessum est. Si Cicero non iurisperitorum, sed philosophorum exemplis uti voluisse, profecto idem de ternionis definitione, quod de hæreditatis ostendisset. Aristoteles enim ternioni definitionem statuit deinceps, hoc modo, διον τελάδι οὐταρχεῖ πάσῃ, αειθμὸς τὸ παλτὸν, τὸ πέφεν ἀμφοτέρως καὶ ὡς μὴ μετρεῖσθαι αειθμῷ, καὶ ὡς μὴ συγκένδυτον ἢ τελεθμῷ, τούτῳ οὐδὲ τελείωτον τοῦτον γαρ ἐκεστον, τὰ μὲν καὶ τοῖς παλτοῖς πᾶσιν οὐταρχεῖ, τὸ δὲ τελοῦτον, τὸ δὲ διαδι, παταλὸς δὲ δοι, id est. Ut hoc, Ternio est numerus impar, qui utroque modo primus est, & quod numerus eam non dimetriatur, & quod ex numeris non sit concreta: ut sit explicata definitio sic. Ternio est numerus impar primus, & sic primus. Eorum enim partim communia sunt imparibus omnibus, extremum autem verbum etiam duobus conuenit, at nulli omnia. Ex superioribus locis collatis inter se facile perspici licet επί τον οὐταρχεῖς dicā Cicerone, in aliam rem transferri. Id quod Aristoteles in hoc libro sexto in virtutis malorum definitionis numerat. Ait enim primo capite. Εἰ δὲ επί τον λέοντας εἴρηκε τὸ τοσούτον, πέφεντες μὲν συντείνειν, εἴ τινι καὶ χρήτου, οὐ πάσιν οὐταρχεῖ. Quod Cicero in quarta Accademica mihi videtur indicare: Quid enim, inquit, agant, si cum aliquid definerint, roget eos quispiā, num illa definitio possit in aliam rem transferri quamlibet? Si posse dixerint, quid dicere habeant, cur illa vera definitio sit? Idem in secundo de Oratore leges definitionis duas statuit his verbis,

f ij

A N N O T A T I O N E S

Cuiusmodi de ipso iure ciuili hesterno die Crassus componi posse dicebat, —
 ut genera rerum primum exponerentur, in quo vitium est, si genus ullum
 praetermittatur; deinde singulorum generum partes, in quo etiam deesse ali-
 quam partem, et superare mendosum est: tum verborum omnium defini-
 tiones, in quibus neque abesse quicquam decet, neque redundare. Hoc lib.
 Aristoteles alias τῷ θέματι εἶναι, alias περὶ ἀριθμοῦ appellat, quod Cicero
 dicit redundare et superare. Dialectici autem, Definitio nihil debet super-
 flui continere, nec diminuti, id est, & δὲν τῷ θέματι, & δὲ εἰληφτικόν, quod ait Ci-
 cero in definitionibus, neque abesse quicquam decet, neque redundare. Ac
 Cicero quidem nihil redundare decere in definitionibus tradit, sed quo pa-
 cto id vitium effugere possumus, nullum verbum facit. Aristoteles autem
 quot modis id euenniat, tradit. Tribus enim modis id dicit fieri, primum si
 quod verbum eiusmodi complectatur definitio, quod vel in rebus omni-
 bus que sint intelligatur, vel in que eidem generi subsunt. Secundo cum
 proprium est quidem id quod adiectum est, sed eo dempto rei naturam re-
 liqua declarat oratio. Tertio cum bis dicitur aliquod verbum. Quod atti-
 net ad primum genus, causam assert, cur id fiat, eam quam supra de modo
 definitionis Ciceronem ab ipso docui esse mutuatum: ea omnia que defi-
 nitio complectatur, ab aliquo rem eam que definiatur separare ac sciun-
 gere debere. Itaque ita concludit, ὡς μάταιον δι τοιχίων πλοιών,
 In secundo genere hunc locum proponit, ἀ τῶν δ' εἰ πάντων, ἀ των πολύτρο-
 ρων, Ἀ φωρεύεται τοιχίων πλοιών εἰσιν τὸ δειπνόμενον, Aristoteles
 vult esse definitionem ex genere et differentius, idque et in secundo li-
 bro posteriorum analyticorum, et in hoc sexto, et in septimo precipit,
 concluditque his verbis, νῦν δ' ὅσον ἵνα καὶ περὶ τῶν πλοιών χρέων,
 ποιητῶν μένον λειπόν, ὅτε δινατόν γενέσθαι καὶ τοῦ πλοιού συλ-
 λογισμόν, εἰ γαρ διτι ὅρος λέγεται, δι τοῦ πλοιού τοῦ πλέγματος πλοιόν,
 καὶ δεῖ τὰ εἰ τῷ δρόῳ κατηγορεύμενα εἰ τοῦ πλοιού τοῦ πλέγματος πλοιόν
 κατηγορεῖσθαι. κατηγορεῖσθαι δὲ εἰ τοῦ πλοιού τοῦ γενή, καὶ αὐτοφο-
 γεῖ. Φαντρὸς ὡς εἴ τις λαβεῖται τῶν πλοιών εἰ τοῦ πλοιού τοῦ πλέγματος
 κατηγορεῖσθαι δεῖν, ὅποι τῶν ταῦτα ἔχει λέγεται, δι τοῦ πλοιού τοῦ πλέγματος
 εἰτι τοῦ πλοιού τοῦ γενή, id est, Nunc quidem quod hic locus postulare videtur, eatenus hoc solum di-
 cendum est, et definitionem et vim naturamque rei per ratiocinationem
 posse concludi. Nam cum definitio oratio sit, quae quid si res explicat, eaq;
 sola que in definitione dicuntur, in natura rei dici debeat, et dicuntur de na-

tura rei genera & differentiae: profecto si quis ea solum sumat quae in natura dici debent, que haec ipsa complectetur oratio, definitio su, necesse est. Paulo infra, hoc dicit planius, ὁ διεργός οὐ τὸν γάρ τον φέρειν. Cicero autem nunquam differentiam statuit eam quam Philosophi, sed differentiam & dissimilitudinem pro eodem dicit. Itaque ea definitionem non vult explicari, sed genere & proprietatibus, & communium frequentia. In partitionibus hoc docet his verbis. C. F. Quid? definitionis qua ratio est & qua via? C. P. Non dubium est id quidem quin definitio genere declaretur, & proprietate quadam, aut etiam communium frequentia, ex quibus proprium quid sit, eluceat. Vocat communia ea de quibus loquitur Aristoteles in secundo libro posteriorum analytiorum: quem locum supra protub, à quo modum definitionis ipse Cicero in Topicis, ut paulo supra docui, elicuit. Quod autem in partitionibus sequitur, Sed quoniam de propriis oriuntur plerunque magna dissensio, definendum est saepe ex contrariis, saepe etiam ex dissimilibus, saepe ex paribus: id sumpsu Cicero ex septimo lib. huius operis. Hunc enim locum definiendi proponit, εἰ δὲ αὐτίκει μὲν τῇ αὐλίᾳ μὲν τῷ τοῦ εἰρημένου τῇ περιφερείᾳ. Paulo post, de differentiis, quas appellat Cicero proprietates & propria, καὶ τὰς Διαφορὰς δὲ αὐτίας τῶν αὐτῶν ἀξιώματα κατηγορεῖσθαι, καὶ θετὸς λόγους καὶ μελανθρώπων, τῷ μὲν τῷ Διαφερόντι, τῷ δὲ συγκεκρινὸν ὁ λόγος. οἵτε εἰ τῇ αὐλίᾳ καὶ αὐτίᾳ κατηγοροῦσι, τῇ περιφερείᾳ αἱ ἀριθμοθετήσαντες οὐδὲν τῷ αὐτῷ. Et paribus paulo post definit Aristoteles, καὶ μὲν τῷ ὁμοίῳ ἐξόντων πρὸς ἀλλα, εἰ γε τὸ οὐκέτιν τοινέκον νοεῖσθαι, καὶ τὸ διεκτικόν ποιεῖσθαι δύεῖσθαι. Ex dissimilibus contra. Nam ut ipse Cicero dicit in Topicis, eiusdem est simile & dissimile inuenire. Locus ergo hic Ciceronis, qui est in partitionibus obscurus, saepe definiendus est ex contrariis, saepe ex dissimilibus, saepe ex paribus: sic intelligendus est. Si proprium alicuius quod contrarium habet definiendo explicare velimus, proprium contrarij nobis proponere debemus, ex quo sic definitionem esse veram mōstrabimus. Si contrarij eius rei de qua agitur proprium contrarium est ei quod statuo, id quod statuo proprium est eius de quo agitur. Locus communis est, Contrariorum cōtrarie sunt proprietates. Eadem est dissimilum & parium ratio. Alij aliter interpretantur, ut dicant ex contrariis definiiri, ut Horatius fecit, Virtus est vitium fugere, &c. Sed quoniam illae non sunt propriæ definitiones, & ipse Cicero hoc ipso ex contrariis, dis-

f ij

ANNOTATIONES

milibus & paribus definiendum dicit, quod plerunque de propriis ori-
 tur controversia, in qua ad contrariorum propria si ita incidat, configuen-
 dum Aristoteles censeret: ob eam causam sic intelligi posse hunc locum ar-
 bitror. Sed iam ad propositum reveriamur. Cum in Topicis tractans hunc
 definitionis locum Cicero, duobus generibus definitionis traditis, alia
 etiam genera definitionum esse dixit, quae ad eius libri institutum nihil
 pertinerent, tum aliud genus eius tradit his verbis, sæpe etiam definitum
 & oratores & poetae per translationes verbi ex similitudine cum qua-
 dam suauitate. Sed ego a vestris exemplis nisi necessario non recedam.
 Solebat igitur Aquilus collega & familiaris meus cum de litoribus a-
 geretur, quæ omnia publica esse vultis, quærentibus iis ad quos id perti-
 nebat, quid esset littus, ita definire, Quâ fluctus eluderet, hoc est, quasi
 qui adolescentiam florem atatis, sene&tuum occasum vnde, velut definire,
 Translatione enim vtiens, discedebat a verbis propriis rerum, ac suis. Ego
 Ciceronem puto hoc genus definitionum de industria ad oratores & poe-
 tas, non etiam ad philosophos accommodasse, quod vitiosum hoc genus
 esse in philosophia ab Aristotele didicisset. Hoc enim sexto libro, prima
 pagina ab Aristotele ex hac arte expelliuntur, his verbis, διληπτόν εί τοι μεταφοράν εἴη πεπονισμένη. διορ εί τι λέπτισκόν μεταπέπιπτον, ή τι λέπτη πε-
 πονισμένη, ή τι λέπτη σωφροσύνη συμφωνίαν. τοι αντιτίθεται ασαφεῖς διατάξις μετα-
 φοράν λεζέρβιον. Causa ergo cur definitio per translationem explicata,
 non est vera, est obscuritas. Debet enim perspicua & lucida esse defi-
 nitio. Quod Cicero in secundo de Oratore attigit. Atque in hoc, inquit, ge-
 nere causarum nonnulli præcipium, ut verbum illud, quod causam facit,
 lucide ac breuiter uterque definiat. Lucide Graece est σαφῶς, id est, dilu-
 cide & perspicue & aperte: cuius contrarium est ασαφῶς, id est, obscu-
 re. De obscuritate vtianda nihil Cicero præcipit. Aristoteles in hoc libro
 eius præcepta & disciplinam tradit. Primum ambiguis verbis definitio
 obscuratur: deinde verbis iis quibus vox que definitur cum multis modis
 dicatur, tamen non declaratur quomodo suu intelligenda: tum si per trans-
 lationem explicitur: ad hæc si verbis inusitatibus: postremo si ea contraria
 non intelligatur declareturque definitio.

Annotationes in li-

B R V M S E P T I M V M.

C A P V T . I.

N septimo libro primum de locis eius generis quod de eodem & alio appellatur Aristoteles differit, quod genus attribuit in primo libro definitioni: tum de locis qui ad probandam definitionem valent, quoniam superiore libro eos solū proposuit, qui valent ad eā refellendam: postremo hæc quatuor genera dicendi, que predicata appellantur, id est, genus, definitionem, proprium, & accidens, confert inter se, ut quod eorum firmissimam probationem, & minimam refutationem habeat, quod contra probatum difficillimum sit, quod ad refutandum facillimum, intelligatur. Atque hæc quidem est quasi materies huius libri. De genere autem quod de eodem & alio seu altero dicitur, nonnihil in primo libro diximus: nunc qui loci in huius generis questionem conueniant, dicamus: ut quid Cicero ab Aristotele mutuatus sit, intelligatur. Cicero quidem in Topicis extrema prope pagina qui loci ad hanc questionem accommodati sunt, exponit his verbis, Sed verba paulò altius repetenda sunt, Ad definitionem autem pertinet ratio & scientia definiendi. Atque huic generi finitimum est illud, quod appellari de eodem & altero diximus: quod genus forma quedam definitionis est. Si enim queratur idemne sit pertinacia & perseverentia, definitionibus iudicandum est. Loci autem conuenient in eius generis questionem consequentes, antecedentes, repugnantes, aliunctis etiam duobus iis qui sumuntur ex causis & effectis. Nam si hanc rem illa sequitur, hanc non sequitur: aut si huic rei antecedens, huic non antecedit: aut si huic rei repugnat, illi non repugnat: aut si huius rei hæc, illius alia causa est: aut si ex alio hoc, ex alio illud effectum est: ex quovis horum id de quo queritur idemne an aliud sit, inueniri potest. Atq; hæc quidem Cic. breuiter, ut omnia. Aristoteles autem copiosius hos

A N N O T A T I O N E S

tractat locos in hoc septimo libro quām Cicero, quoniam cetera in primo,
 ut ibi ostendi, persecutus est. Hunc quidem primum locum, qui est d' con-
 sequentibus, Si hanc rem illa sequitur, hanc non sequitur, prima pagina his
 verbis Aristoteles explicat, εἰ ἡ τόπος συμβέβηκεν, καὶ οἱ
 πάντα συμβέβηκαν ἐπισκοπήν. οὐδὲ γε τὸτε συμβέβηκε, καὶ τὸ-
 τόπος δὲ συμβέβηκεν αὐτός τοι τὸν συμβέβηκε, καὶ τὸ-
 τόπος δὲ συμβέβηκεν αὐτός, εἰ δέ τοι τόπων σχεφθεῖται, οὐλαλούστη τοῦτο.
 συμβέβηκότα ergo vocat ea quae αἰκόνες θεῶν in secundo appellavit.
 Itaque συμβέβηκός quod adhuc verti accidens, ne totam hanc artem vi-
 derer corrumperet, consecutio uno verbo à Cicerone dicitur. In tertio de
 Oratore, Cognitionis autem tres modi. conjectura, definitio, εἰ γε τιa di-
 cam, consecutio. Nam quid in re sit, conjectura queritur: ut illud, Sitne in
 humano genere sapientia? Quam autem vim queque res habeat, defini-
 tio explicat, ut si queratur, quid sit sapientia. Consecutio autem tractatur
 cum quid quamq; rem sequatur inquiritur, ut illud, Sitne ne aliquando men-
 tiri boni viri? Paulo infra, Consecutionis autem duo prima questionum
 genera ponuntur. Nam aut simplex est disceptatio, ut si differatur, expe-
 tendā ne sit gloria: aut ex comparatione, laus, an diuitiae magis expetendae
 sint? Ciceronem autem appellare consecutionem quod ab Aristotele συμ-
 βεβηκείται dicitur, præterquam quod hic locus indicat, etiam hinc perspicili-
 cet, quod in primo libro posteaquam quid sit συμβέβηκε explicauit, ei re-
 rum inter se attribuit comparationes. Scribit enim his fere verbis, περισσά.
 οὐδὲ τῷ συμβέβηκότει καὶ αἱ πλεῖς διληλα συγκείσθαι, οὐ πωσῶ
 ἀλλὰ τῷ συμβέβηκότει λεγόμεναι, οἷον τόποις οὐκαλέστη τῷ συμ-
 φόρον αἴρετώτορον. Nam simplicem questionē in idem genus conuenire
 εἰ perspicuum est, εἰ idem Aristoteles tertio libro docet, cuiusmodi est
 hec, Sitne ne beata vita expetenda? Ego in hoc septimo libro hunc
 quem tracto locum, εἰ τῷ τόπῳ συμβέβηκόταν, εἰ c. exponens,
 τὰ συμβέβηκότα τόπος, rerum attributa transfero, quoniam συμβέβη-
 κότα, id est, accidentia, εἰ paulo ante exposui, consequentia, sunt que
 rem sequuntur, id est, que rei attribuuntur. Itaque Cicero in primo de In-
 uentione omnes res ait argumentando confirmari, aut ex eo quod personis,
 aut ex eo quod negotiis est attributum. Quam divisionem fecutus Quintil.
 in cap. de argumentis, que attributa sunt rebus, vocat rerū accidentia, his
 verbis, In primis igitur argumenta sēpe à persona ducenta sunt, cum sit,

ut dixi, divisione, ut omnia in haec duo partiamur, res atque personas, ut causa, tempus, locus, occasio, instrumentum, modus et cetera, rerum sunt accidentia: personis autem non quicquid accidit, mihi exequendum est, et cetera. Sed ad alia veniamus. Quod Cicero dicit, si huic rei illa antecedit, huic non antecedit, est prima etiam pagina sic explicatum, την εις διωκτον θετον ανθροπον ειναι, και ου ει ει πατον, id est, si unum sine altero coherere potest. Quod si cui hi duo loci videantur omnino dissimiles, vehementer errat. Sunt enim antecedentia, quae cum rebus cohaerent necessario. Sic enim a Cicerone in Topicis definitur, Quicquid antecedit quaque rem, id coheret cum re necessario. Iam illud quod sequitur, si huic rei repugnat, illi non repugnat, non reperi. Postremi autem duo loci, quos adiungit, qui sumuntur ex causis et effectis. Si huius rei haec, illius alia est causa, expositi sunt initio libri huius, hoc modo, παλιν επι των λεκτικων και φιλοσοφων και γνωστων και θεορων και σολογων επειτων περι εικατηρον, οσα γε απλωτα τεττα, και αι γνωσται αυτων και αι φιλοσοφαι αυτου, και τα ποιητικα, Στα φιλοσοφια. Ad hos locos Aristoteles alios etiam adiungit, ut eos qui ducuntur a coniugatis, a contrariis, ex maiore aliisque permultos, quos Cicero praetermissit omnino.

CAPVT II.

Maxime autem apti et accommodati sunt ex omnibus locis iij, qui modo expositi sunt: et qui ex causis coniugatisque sumuntur, ειδι δε επικαιροτατοι την τι παν, οι περι μηνοι, και οι επι μηνων, και την οιστηρην.) επικαιροτατοις την Κυπρον non dico oportunitissimos locos, sed maxime aptos et accommodatos. Sic enim mihi videatur Cicero hoc verbum exponere. In Topicis, Loci autem qui ad quasque questiones accommodati sunt, deinceps est videndum. Omnes qui dem illi, quos supra diximus, ad plerasque sunt, sed alijs ad alias, ut dixi, aptiores. Ad conjecturam igitur maxime apta, que ex causis, que ex effectis, que ex coniunctis sumi possunt. Pro eodem in libro de Arte rhetorica meerdum dicit οικειοτατοι των, quoniam Cicero οικειον exponit accommodatum. Et quoniam Cicero hoc ipso libro multis verbis idem declarabitur, mihi libet ea proponere, ut que illis quasi ex altera parte respondeant Graeca videamus. Sequitur superiorem apud eum haec orationem, Ad definitionem autem pertinet ratio et scientia definiendi, Cum tamen

A N N O T A T I O N E S

πέρισσος μέθοδος τῆς ὁρίζεσσας. Paulo post, *Loci autem conuenientia eius generis questionem consequentes*, ἔτ. id est, τὸ ποιὸν δὲ οὐ τοιωτό προβλήματα, διὰ τὸ ἀναλογῶντες, ἔτ. Paulo infra, *Ad tertium genus questionis, in quo quale sit queritur, in comparationē ea cadunt, quae paulo ante in comparationis loco enumerata sunt.* Cadere ἔτ. conuenire in comparationē, συμβαίνει τῷ συγκείσαι, ἢ παράχειν, vel πιπήνεις αὐγητιον. Aristoteles secundo de Arte rhetorica, πίπην δὲ πιπήνεις ἡ αὐγητιον εἰς τοῦ ἐπιφύλαξ, οὐ παραχειναὶ γαρ τοι. Quod in Topicis dicit Conuenire in questione Cic. in Partition. ἔτ. in 2. de Orat. dicit cum dandi casu. In 2. de Oratore, Quod autem argumentorum genus cuique causarum generi maximè conueniat, non est artus exquisita præscribere, sed est mediocris ingenij iudicare. Sic Aristot. 3. de Arte rhetorica, δεῖ δὲ μη λελαθεῖν, ὅπιλλοις ἐκεῖ φύσει αρμότηται λέξις. Quod autem Cicero deinceps dicit, In id autem genus in quo de expetendo fugiendoque; queritur, adhibentur ea que sunt aut animi aut corporis aut externa, vel commoda vel incommoda: ego alio loco docui, illi nostro, adhiberi, par esse Græcum πολεμοῦσα δὲ, seu πολεμοῦσα quod verbum in 2. de Arte dicendi usurpat Aristoteles in hac ipsa re, πᾶσι γαρ αὐτοῖς τοι τοσὶ διωχτοὶ σώματα πολεμοῦσα ἐτιλεγόντες. Omnes enim locos eius quod fieri potest, ἔτ. non potest, in dicendo adhibeant necesse est. περιττὰ δὲ pro eodem dixit in primo libro, quarequam mihi videtur attribui valere, περιττὰ δέ τοι τοσὶ συμβεβηκότα καὶ αἱ πέρις διληλα τοι γεγένεται. Quod Cicero paulo supra ita indicat, hæc enim sunt definitioni attributa. Quanquam autem uno verbo supra dixi δικαιολογητικοῦτο γαρ πέρις τοτεσσα. Itaque eum exposuitis verbis, maxime enim apti sunt ad mulias questiones. quod etiam sic dici potest, ἵνα enim adhiberi possunt, ἔτ. χρήσις autem τοι τοι πέρις τοι sape à me dicitur, Valeat locus ad aliquid, ἔτ. interdum contra, quorum posterius quoniam non tenuerunt ἵνα qui ante me hos libros verbum ē uerbo expresserunt, aliquot locis rem obscurauerunt. Proferam locum qui sequit-

tur in hoc septimo libro ēst de χοίκιοις ὁ Κῆπος πρὸς τὸν Λαζαρίου εἰδεῖ-
ναι ἔνοιαι, καὶ τὸ πρῶτον πρότοιον εἴη τούτου. Si enim dicas, Fst autem multis lo-
cūs ad ponentes ideas esse, nec sermo Latinus erit, nec quae sententia his ver-
bis subiecta sit, intelligetur. Dicamus ergo cum Cicerone, Valeat hic locus
contra eos qui ideas formasque ponunt. In 4. Academic. Sed adhibes ar-
tem aduocatam etiam sensibus. Pictor videt quae nos non videntur. Et si-
mul inflauit tibicen, à perito carmen agnoscitur. Quid hoc? nonne videatur
cōtra te valere, si sine magnis artificiis ad quae pauci accedunt, nostri qui-
dem generis admodum nec videre nec audire possumus? εἰ δρός αὐτες
τὸ πόλιον εστι, quem Cicero firmum vocat. Aristoteles hoc ipso libro pau-
lo post superiorem, εἰ λέμε τοφόρων εἴη τον μάλα, οὐδὲν αὐτὸν νοεί-
το ενοεῖν ὡς ἐτόπον, καὶ εἰ λέμε δῆλον αὐτὸν εἰδρὺς τὴν Κύπρον εστι,
τὸ τῷ χρυσεῖον. In Topicis Cicero loquens de arguento ex genere cum
extoto quis persequitur parties, Quod, inquit, genus argumenti in primis
firmum videri solet. καὶ οὐδὲν αὐτὸν τὸ πέρι quem Aristoteles vocat hoc loco
dico late patere cum Cicerone. In Topicis, Similitudo sequitur, qua late pa-
tet. Nam alio modo κοινὸς τὸ πόλιον dicitur communis, εἰδος proprius,
quorum εἰδος Aristoteles in primo de Arte rhetorica, εἰ Cicero multis locis
definitionem explicant. Λέγε δέ Διονυσίος, τε καὶ ἐγενέκτις τοι Μο-
γορικὸς ἔνοιαι, τοῦτον τὸ πόλιον λέγει φύλον. Σέβει δέ εἰσι οἱ κοινοὶ τοῦτοι
καὶ οἱ κοινοὶ καὶ φυσικοὶ καὶ πάλι οἱ κοινοὶ καὶ τοῦτο πωλεῖν Διονυσίον
τῷ εἶδει, διονότητα μάλλον καὶ οὐδὲν Κῆπος. Paulo infra, ἕδρα δέ, οἵσα
ἐπι τὴν πολιένεστον εἴδοντες. καὶ γε τὸ πετάσεος εστι, διον πολὺ φυσι-
κῶν εἰσι πετάσεις οὓς ἐν τῷ πεδίῳ μηματεῖς, τῷ σουλογούσι πολὺ τὴν
ἀνθικῶν. Huc locum studiosorum causa transferā. Voco enim dialekticas
rhetoricas ratiocinationes eas, in quibus locos sumptios esse dicimus. Lo-
ci autē alij communes sunt hi, ex rebus iustis, ex naturalibus, ciuilibus, mul-
tisq; aliis, quae genere differunt, assumuntur, cuiusmodi est locus, ex maiore
εἰδος minore. Alij proprii, qui ex singulorum generum propositionibus exi-
stunt, ut ex rebus naturalibus quedam propositiones sumuntur, ex quibus
nec enthymema, nec ratiocinatio de moribus conficitur. Cicero communes
locos vocat, qui in multas causas transferri possunt: proprios qui non pos-
sum. In Oratore loquens de amplificatione, Que eis aquiliter toto
corpore orationis fusa esse debet tamen in communibus locis maxime
exceller. qui communes appellantur, eo quod videntur multarum iudiciorum

57

A N N O T A T I O N E S

causarum, sed proprij singularum esse debebunt. In secundo de Inventione, Hac ergo argumenta que transferri in multas causas possunt, locos communes nominamus. Quod etiam vocat Aristoteles χρήσις τέκνη, verbum è verbo Cicero dicit vii loco in Topicis, Tria sunt genera causarum, Iudicij, deliberationis, laudationis, quarum fines ipsi declarant, quibus vicendum locis sit. Supra docui χρήσις mihi seot dici à Cicerone tractare argumenta. Cicero hæc etiam genera dicendi usurpat, Sumere argumentum, ducere, trahere, elicere, & verbum ipsum, argumentari. Argumentum Græce his libris dicitur ἐπιχείρημα, in libro de Arte rhetorica, πίστις. ἐπιχείρημα argumentari. Sumere argumentum. λαμβάνειν πίστιν & πίστεις. In primo de rhetorica, ὃν μὲν δύναται πλογέωντας ὡς ἔργον, ὃν τε, καὶ τὸν δὲ τὰς πόλεις τῷ συμφέροντι πίστεις λαμβάνειν, ἐπειδὴ τὰς πόλεις τῷ συμφέροντι καὶ τομήσουν, οὐδὲ τοντον τε καὶ πῶς διαρκεῖσθαινε, εἰπεῖσθαι τῷ παρόντι καὶ εἴπειν προτοτάται, id est, Que igitur res futura aut præsentes insufficiuntur adhortationibus proponi debeant, ex quibusque locis argumenta ad probandum utile aliquid sumenda sint, & quibus rebus ac rationibus mores & iura legitima rerum publicarum abundanter nobis occurret, quantum satis est ad hunc locum diximus. Iisdem libr. aliquoties dicit φρέσις, quod vel dicere, vel trahere, vel elicere argumenta Cicero nominat. Neque enim verbum è verbo commode possumus dicere Latine, ferre argumenta. In tertio etiam de Arte rhetorica sepe dicit φρέσις, ut in eo loco libri, quem modo nominavi, αὐτὸς δεινοῦν δὲ χριτεῖ πόλει ταράχων ἀμφισβήτησις, πόλει τῷ αμφισβήτησμένῳ φρέσις αὐτὸς σεξιν, οἷον εἰ δέκα γένεσιν, αμφισβήτησι, οὐ τῷ ιρίσαι δὲ τέττα παλίστη τῇ πόλει φρέσις. Ut sit vertendus locus hoc modo, In confirmando autem quoniam de quatuor existit controversia, rei dubiae fides facienda est, ut si sit controversum & dubium, an ne fecerit, huius rei in iudicio in primis fides fieri debet. Itaque Cicero argumentum vocat, quod rei dubie fidem facit. ut sint genitiui casus queadmodum apud Græcos. Ita de illo φέρει πίστεις interdum iudicare debemus. Depromere & eruere argumenta Cicero dicit pro eodem. In Topicis, Cum autem à genere duetur argumentum, non erit necesse id usque à capite arcessere. Eodem libro iungit idem verbum cum ex prepositione. Ducuntur etiam argumenta ex iis re-

bus, que quodammodo affecte sunt ad id de quo queritur. Ibidem, Com mode etiam tractatur hec argumentatio, que ex genere sumitur, cum ex toto persequare partes. Iungit interdum hoc verbum cum à prepositione. In Topicis, Testimonium nunc dicimus omne quod ab aliqua re externa sumitur ad faciendam fidem. In secundo de Oratore, Ac si verum queritis, quod mihi quidem videtur (nihil enim aliud affirmare possum, nisi sententiam & opinionem meam) hoc instrumentum causarum & generum uniuersorum in forum deferre debemus, neque ut quæque res dela ta ad nos erit, tum denique scrutari locos ex quibus argumenta eruamus, &c. In quarto de Finibus, quem locum supra protuli. Nam è quibus locis quasi thesauris argumenta depromeretur, vestri ne suspiciati quidem sunt, superiores autem artificio & via tradiderunt. In Topicis verbo simplici vtitur. Sic enim appellate ab Aristotele sunt haec quasi sedes è quibus argumenta promuntur. Paulo infra, Tum notatio, cum ex vi verbi argumentū aliquod elicetur. In Oratore loquens de his Aristotelis libris, Idem que locos (sic enim appellat quasi argumentorum notas) tradidit, unde omnis in utranchque partem trahetur oratio. Tot igitur modis Cicero hoc dicendi genus extulit; quorū illos tres, Promere, depromere, & eruere argumenta per translationem expressit. Itaq; apud Aristotalem, qui proprie loqui solet, haec genera non reperi. φύει autem πίσεις dicit, quod (ut dixi) valet velducere vel trahere, vel elicere argumenta, quanquam hoc postremum per translationem dicitur. In secundo de Arte rhetorica, επει τὸ πολὺ ἐναυτὸν μὲν γένος τὸν λόγον ἐτρόπον τὸ πέλας λῶ, τῷ δὲ απάντωι δὲ αὐτὸν εἰλημμέναι δόξει καὶ πεταῖσθαι εἰσιν, οἷς ὁν τὰς πίσεις φύει, καὶ στρατεύοντες καὶ ἐπιδικυνόντες καὶ ἀμφισβετώπτες, εἴτε δὲ οἷς ὁν ἀδικεῖσθαι λέγεται δέχεται ποιεῖν, καὶ πολὺ τὰ ταῦθαι εἰσαι; λειπόντων δὲ λέπτων τῷδε τῇ τοινδική, id est, Quoniam autem suis cuiusque generis causarum finis est, de quibus omnibus sumptae sunt propositiones & quasi elementa, ex quibus argumenta ducerentur in deliberationibus, laudationibus, & iudicis, quoniamque exposuum est à nobis quibus rebus fieri possit, ut oratione animos eorum qui audirent concilaremus: reliquum est, ut de argumentis communibus dicendum esse videatur. In principio octauii libri horum, οὐδὲ μὴ τοις οὖσι δει λαμβάνειν εἴγενται περὶ τρόπον. Apud Ciceronem non inueni scriptum hoc genus, Argumentari ex genere vel à forma, sed omnino argumentari. Ari-

ANNOTATIONES

stoteles contra ἐπιχειρεῖν iungit, ut λαμβάνεν, εἰ φέρεν πίστις. Princípio octauo libri δεὶ δὲ πλέον ἀδρωτῷ μέλοντα, οὐ πον δύρεῖν ὁ θεὸς ἐπιχειρητεος. Ego initio horum commentariorum ostendi quod Cicero argumentationem appellaret, esse apud Aristotelem λόγον certis quibusdam locis. Cicero enim vult interesse inter argumentationem & argumentum in Partitionibus. Argumentationem, inquit, querere videris, qua est argumenti explicatio. Paulo infra. Est ergo, ut supra dictum est, explicatio argumenti argumentatio. Expicationem appellat tractationem, λόγον autem argumentationem dici ab Aristotele, ex octauo libro facile perspici potest, Φύσις δὲ λόγος οὐλεῖται τε φραγῆς οὐαὶ μὴ τρόπου, οὐται φαίνεται συμπράσσειν μὲν συμτομώνομην Θεὸν οὐλεῖται συλληγορία δριστικός. Paulo ante, λόγος δὲ οὐδὲ διλόγος, οὐαὶ μὲν τρόπου καὶ διημοσιώτατος, οὐται διομέτερος δραστηρία οὐδὲ μηδὲ διεποτήθει. Neque enim argumentum concluditur, sed fidem facit atque concludit, argumentatio autem concluditur. Argumentum autem Latine, ἐπιχειρημα esse Graece ex eodem libro intelligi licet. Argumentationem etiam esse hic locus de eodem libro sumptus indicat. Definit enim ἐπιχειρημα his verbis, ἐπιχειρημα δὲ, συλλογισμὸς Διαλεκτικῆς. Cicero etiam interdum argumentationem pro argumento dicit. In primo de Inventione, Omnis autem argumentatio, quae ex his locis quos commemorauimus sumetur, aut probabilis, aut necessaria debebit esse. Etenim, ut breuiter describamus, argumentatio videtur esse inuentum ex aliquo genere, rem aliquam aut probabiliter ostendens, aut necessario demonstrans. In partitionibus argumentum verbis idem declarantibus efficientibusque definit. In Partitionibus, Quid est argumentum? C.P. Probabile inueniū ad faciendam fidem. Cic. in Partitionibus vocat certae notae argumentum, quod certe ἐπιχειρημα non dicitur, nec πίστις. Quomodo autem Graece dicatur, quoniam apud Aristotelem scriptum reperi, aliis tradendum censi. In eo libro quem modo nominavi, Argumentorum duo ponit genera his verbis. Nunc conjectura locos quaro. C.P. In verisimilibus & in propriis rerū notis posita est rotta. Sed appellemus docendi gratia verisimile quod plerunque uia fiat, ut adolescentiam proclinet esse ad libidinem. Propriæ autem notae argumentum, quod nunquam aliter sit certumque declarat, ut sumus ignem. Haec definitiones ab Aristotele in primo de Arte rhetorica traduntur his verbis, διὰ μὲν γοι εἴναι οὖτις ως ἐπιτοπολὺ γνώμην. Paulo ame, τέτοιος δε,

τὸ μὲν αὐτοχωρίον τεκμήεσον. Paulo infra exemplum affert, τὸ δὲ ὅτον εἶ
τις ἔτοι σημεῖον θέτει νοστῆ. παρέπειται δὲ, ἡ τέκουσιν ὅτι γάλα τέχνη, αὐτογ-
νάον, ὅπερ τρίτη σημεῖον τεκμήεσον μένον εστί. Illud ergo perspicuum est,
quod verisimile, τεκμήεσον certe note argumentum a Cicerone nomina-
ti, nisi autem non solum argumentum est Latine, sed etiam fides, proba-
tio, confirmatio, quae pars est tercia orationis, cuius contrarium est ἐλεγ-
χός, id est, siue reprehensio, siue refutatio. Quorum extremum quoniam
late patet, in eoque peccatur, Ciceronis & Aristotelis mihi auctoritatibus
confirmandum videatur. Cicero in Partitionibus. C. F. Quoniam igitur
vis Oratoris omnis exposita est, quid habes de orationis praeceptis di-
cere: C. P. Quatuor esse eius partes, quarum prima & postrema ad mo-
tum animi valet, is enim initius est & perorationibus concitandus. Se-
cunda narratio, & tertia confirmatio fidem facit orationi. Paulo infra.
Sed iam ad reliqua pergamus. C. F. Nempe ea sequuntur que ad fa-
ciendam fidem pertinent C. P. Ita est, que quidem in confirmationem
& in reprehensionem dividuntur. Nam in confirmando nostra probare
volumus, in reprehendendo redarguere contraria. Vocat tertiam par-
tem orationis confirmationem, quam vt Aristoteles nō in tertio de Ar-
te rhetorica libro, sic in Topicis idem Cicero fidem nominat. In Topicis
extrema pagina, Quae autem, inquit, sequitur narrationem fides ea per-
suadendo quoniam efficitur, qui ad persuadendum loci maxime valeant,
dictum est in iis, in quibus de omni ratione dicimus. Aristote-
les in eo libro, quem modo nominauit, εστὶ δὲ τὸ λόγος σύνομος μέρη. Pa-
ulo infra, τὰ ταῦ δὲ, δὲ μὲν περίθεσι, δὲ πίστις. Probare Cicero
dicit, & confirmare, & fidem facere, & persuadere pro eodem, δε-
κτικώς, & ἀρδεκτικώς, & πειθαράς, & πιστευτάς. Aristoteles
pro eisdem: κατασκεψάς, & magis est confirmare, quod verbum crebris
Aristoteles in his libris usurpat sermonibus, cuius contrarium est αἰ-
σανδρίζειν, quod est infirmare, nam ἐλεγχεῖται refutare, redarguere,
coarguere, refellere valet. Itaque ἐλεγχός reprehensionem & refuta-
tionem dico cum Cicerone, redargutionem fugio, eisī verbum usurpatum
est. αὐτογένει εuertere Cicero dicit, ut quod Aristoteles his libris ait, αὐτο-
γένει τὸ δέοντὸν δεῖται, veritatem euertere definitionem. Paulo post hunc
locum quem tractamus, αὐτορωΐη μὲν δια πόλην πέρις οὐας δια-
λεγχεῖν. οὐα διπλονομία αὐτοκατασκεψατε, αὐτοκατασκεψατε τὸ δέον.

ANNOTATIONES

Quem locū in secundo de Oratore Cicero attigit, Etenim definitio primum reprehenso verbo uno, aut addito aut dempto, sēpe extorquetur ē manus, &c. Proferre exempla nihil attinet, nisi vō & πι. Davōv, & iūcta verba ē misōv & απι. Davōv interdum dicit Aristoteles, nisi πι. τὰ κιτῆς dicit in tertio de Arte rhetorica libro, quod Cicero vertit nostra probare, Quintilianus nostra confirmare, πι. Davōv & misōp credibile semel ac iterum dicit Cicero, cum nullum verbum aliud cuius bile sit postrema syllabae v̄surpet, quod à verbo secunde, tertiæ, quartæ ve conjugationis deducetur. Si qua enim apud eum eius generis v̄sita sunt, à verbis prima conjugationis nomen habent omnia. In Topicis vult esse credibiles narrationes. Itemque narrationes, ut ad suos fines spectent, id est, ut plana sint, ut breues, ut evidentes, ut credibiles, ut moratae cum dignitate. In hac oratione efficiendum est, intelligitur. Legendum est autem moratae, non moderatae, ut in omnibus libris quos quidem legerim, reperi. est enim apud Aristotelem in tertio de Arte rhetorica, ἡ δινή δὲ δέ τινες διέγονται. Atque hic locus apud Quintilianum cap. de narratione est integer, quem admodum à me correctus est. misōv εἰνοῦ etiam & πι. Davōv & αρδεντού id mihi esse videtur, quod Cicero frequenter dicit, valere & pertinere ad faciendam fidem & persuadendum. Exempla horum à Cicerone sumpta paulo ante protuli. Et certe cum αρδεντού su probare, αρδεντού erit id quod vim habeat: seu quod valeat & quod pertinet ad faciendam fidem, de quibus verbis in libro de Optimo genere interpretandi disputavi. Eo enim libro docui, τὰ τελικὰ à Cicerone verti ea que ad fines pertinent: & δεμπυνὸν eum qui valeat ad cursum. Itaque quod est in loco Ciceronis, quem sumptum de partitionibus, paulo supra attuli, prima pars ad motum animi valeat, Aristoteles dicit παράδεικνον. αρδεντού quidem πίσεις vult esse idem Aristoteles in tertio de Arte rhetorica libr. τὰς δὲ πίσεις δὲ αρδεντούς εἰνοῦ, id est, Argumenta autem ad persuadendum, sue ad faciendam fidem valere aut pertinere debent. Quanquam hanc mulieris verbis dicit interdum Aristoteles. In tertio huius operis, οἱ αὐτοὶ δὲ τόποι, χρήσιμοι καὶ πέπονται διεννυώμενοι διερεπονθοῦσι φύσιτόν. In secundo χρήσιμον δὲ καὶ πέπονται διεννυώμενοι διερεπονθοῦσι. In his enim locis atque similibus χρήσιμον dico non vtile est, sed valeat. Valent ergo, dicam idem loci etiam ad persuadendum, vel ad faciendam fidem, quacunque re proposua, eam esse experendam aut fugiendam.

Nunquam enim Cicero utile dicit χρήσιμον in locis tractandis. Itaq; cum sape dicat valere vel χρήσιμον idem declarare, vel ὀρθόν λόγον vel εὐρύζον existimare debemus, præsertim cum iοχέν nunquam legerim in locorum tractatione, nec διώδειται, quorum verborum usum in libro de Optimo genere interpretandi tradidi. Sed antequam alio veniam, melius est, quoniam quidem semel coepi, hunc locū de argumentis absoluere. Quibus verbis επ' ab Aristotele επ' à Cicerone appellaretur argumentatio, επ' argumentum, diximus. Nunc partes argumentationis institui, quibus non minibus vocentur tradere. Ex tribus partibus perfecta argumentatio conficitur, quarum prima πρότασις, altera ληφθα, postrema συμπέρασμα, interdum etiam στολὴ nominatur. πρότασις Cicero in libro de Inventione appellat propositionem, quod verbum ut ceteros eius libros euoluas, non reperies. Propositionem enim manuī dicere: ut in Partitionibus, Vitare autem similitudinem posterius, non semper à propositione ordinantes, επ. c. In primo de Inventione facit quinque partes, sed rationes propositionis επ' assumptionis in partibus numerat. Quinque sunt igitur partes eius argumentationis, quae per ratiocinationem tractatur. Propositione, per quam breuiter locus is exponitur, ex quo omnis vis oportet emanet ratiocinationis. Approbatio, per quam id quod breuiter expositum est rationibus affirmatum, probabilius επ' apertius fit. Assumptio per quam id quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis approbatio per quam id quod assumptum est, rationibus firmatur. Complexio, per quam id quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur. In hoc ergo libro πρότασις propositionem appellat, ληφθα assumptionē, συμπέρασμα aut potius στολὴ complexione: quorum primum ut iam probauit, in ceteris libris respuit, ληφθα exponit ipse in secundo de Divinatione libro, assumptionem. Sed demus, inquit, tibi istas duas assumptiones ea quae lemmata appellant Dialectici, sed nos Latine loqui malimus. Paulo infra appellat assumptionē. Sequitur enim, Assumit autem Cratippus hoc modo, Sunt autem innumerabiles præsensiones non fortuitæ, at ego dicam nullam. Vide quanta sit controuersia. Iam assumptione non concessa, nulla conclusio est. Hoc loco στολὴ conclusionem ab eo vocari tam perspicuum est, ut non necesse habeam id confirmare pluribus. Tantum satis est intelligi, illum hoc vocabulum semper tenere, illud alterum repudiare in ceteris libris. Quintilianus libro sexto πρότασις

ANNOTATIONES

Et intentionem appellat et propositionem, sed intentionem saepe dicit, credo quod haberet rationem verbi a quo πρότοις nomen duceret. πρότερον enim verbum ipsum est, cuius simplex πρότερον tendere dicitur. συμπλέκει aut συλλογίσει saepe dicit connexionem, quam conclusio-
 nem. Verba eius pauca sumpta de illo libro subieci. Huius generi probatio-
 nis tribus occurritur modis, id est, per omnes partes. Aut enim expugna-
 tur intentio, aut assumptio, aut conclusio, nonnunquam omnia. Paulo in-
 fra, Connexio aut vera negatur, cum aliud colligit, quam id quod ex pri-
 oribus conficitur, aut nihil ad questionem dicitur pertinere. Quod hoc lo-
 co dicit, colligit, est Graece συλλογής οὐδεις, ut quod alio loco vocat inferre, επιφύλησις, quo verbo in proximo libro Aristoteles utitur. Cicero nun-
 quam inferre dicit, nec colligere nisi in libris de Inuentione. Quod mihi
 confirmandum exemplis putavi. In primo ergo libro sic scribit, Si pe-
 rit, cum viro concubuit. Peperit autem, conficitur hoc, Cōcubuit igitur cum
 viro. Hoc si nolis inferre, et inferas id quod sequitur, Fecit igitur ince-
 stum, et feceris argumentationem, et perspicuam fugeris complexionem.
 Sape hoc verbo utitur in eodem libro. Verba autem unde trium partium
 argumentationis nomina de qua commemorauit paria sunt apud Gracos,
 eiusmodi sunt, πρότερον, λογισμός, πράγματα, συμπράγματα aut
 συλλογής. Cicero haec tria vertit una oratione in Partitionibus, Ar-
 gumentandi autem duo sunt genera, quorum alterum ad fidem directo spe-
 ctat, alterum se inflectit ad motum. Dirigitur, cum proposuit quod probaret,
 sumpsitque ea quibus monstretur, atque his confirmatis ad proposuum
 sese retulit atque conclusit. His ergo verbis utitur in ceteris libris. Ita qui
 multa verba de libris, quos de Inuentione admodum adolescens scripti su-
 met, non videbitur continuo Ciceronianè dicere. Huius generis sunt Colli-
 gere, inferre, et multa alia. Cicero, ut ex superioribus exemplis intelligi
 potuit, hoc verbum assunit pro simplici dicit interdum, quod in octavo li-
 bro reperi πρόσλαβομέναι. Nunquam autem legi πρόσλαμψαν πρόσ-
 λαμψη, cum Cicero id dicat assumptionem. Aristoteles interdum σωμα-
 γειη dicit, presertim in libro de Arte rhetorica, pro συμπράγμαται,
 quod in libro de Inuentione expressum est verbum ex verbo, con-
 ducere.

Annotationes in li-

B R V M O C T A V V M.

C A P V T I.

Citato libro & extremo de ordine & dispositione locorum Aristoteles differit. τάξιν enim ordinem & dispositionem vertit Cicero & collocationem. Vocat enim ut Aristoteles in tertio de Arte rhetorica libro, secundam partem eius artis τάξιν, sic Cicero modo dispositionem, modo collocationem. Non solum autem de dispositione locorum & argumentorum agit, sed etiam de elocutione, quam in 3. de Arte rhetorica libro λέξιν appellat. Itaq; quemadmodum in illo lib. sic in hoc tria proponit oratori quae praestare debeat. Principio quidē huius libri his verbis, Μετὰ δὲ τῶντα τοῦτον οὐρανὸν ἐπιχειρήσον, διὸ τὸ πορνοῦ ἔργον καὶ ταξιδιού καὶ ταξιδιού περὶ εἰωθόν. Τοῦτον δὲ λειτὸν οὐ τελέν, εἰπεν δημόσιον περὶ εἰωθόν. Sic ergo, Sequitur ut de dispositione & ordine argumentorum interrogandi ratione dicendum esse videatur. Primum quidem locum ex quo argumentum sumat, inuenire debet is qui questione posseus est, deinde querere ipse per se & disponere omnia, postremo hæc omnia apud alios tractare & eloqui. Initium autem tertij de Arte rhetorica lib. hoc est, επειδὴ τρίτη δέν δὲ περιγραφὴν πολὺ τοῦ λέξιν, εἰ μὲν τινῶν αἱ πίστεις εἰσὶν, διὸ τὸ πορνοῦ τοῦτον τὸν λέξιν, τίτλον δὲ πῶς χρῆ ταξιδιού τὰ μέρη τοῦ λέγοντος, πολὺ μὲν τινῶν εἴρηται, &c. i. Quia tria sunt, quae in ratione dicendi tractari debent, unū, ex quibus argumenta sumuntur, alterum de elocutione & dictione, tertium quemadmodum partes orationis disponenda sint: de argumentis inueniendis iam diximus, &c.

Illud etiam proderit, conclusiones tacere, casque post universas enumerae, εἰ τὰ συπέραρχα ταῦτα μὴ λέγειν, διὸ τὸ διάρροον συλλογῆς αἴθοντα. Quoniam hoc libro de tractandis argumentis Aristoteles, ut dixi, differit, non alienum erit, quæ hinc sumpserit, afferre. In secundo. de Oratore pleraq; precepta hinc sumpsum. Nam illud videmus, nequaquam satis esse reperire quid dicas, nisi id inuentum tractare possis. Hæc oratio pene h ij

A N N O T A T I O N E S

est iisdem verbis explicata in principio de Arte rhetorica lib. 8 γαρ αιτησεν τις εγενεται λεγεν, διηγησεν και των τα, ως δε ειπεν. Cicero enim in libros de Oratore, in Partitiones, & in Oratorem suum maximam partem trium librorum Aristot. de Arte rhetorica contulit. Id quod spero me iuuante Deo in libro de Optimo genere interpretandi oratores, explicaturum. Sequitur in secundo de Oratore, Tractatio autem varia esse debet, ne aut cognoscat artem qui audiat, aut defatigetur similiudinis satietate. Proponi oportet quid afferas, & id quare ita sit ostendere, & ex iisdem illis locis interdum concludere, relinquere alias. alioque transfire, saepe non proponere, ac ratione ipsa afferenda quid proponendum fuerit, declarare: si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes, deinde quod agitur adiungas: puncta argumentorum plerunque ut oculas, ne quis ea numerare possit, ut re distinguantur, confusa esse videantur: Hec ille. Id extreum quod dicit, Puncta argumentorum plerunque ut oculas, ne quis ea numerare possit, ut re distinguantur, confusa esse videantur: est quod principio huius loci protuli, τα συμπρόχυτα μη λέγειν, δηλοφον συλλογίζειν οὐθέον. συμπρόχυτα enim puncta sunt argumentorum. Itaque si quis priora concedat, nec attendat quid ex his efficiatur, & sequitur, in eo ferè fit, ut refellatur. Oculere autem κρύψαι verbum ex verbo hoc loco Aristoteles exprimit. Dat enim precepta occulende conclusionis.

Et quanquam non videtur verè hoc loco occurri, &c. τοις πλειστοις καὶ σαστοις, &c.) καὶ σαστοι Latine dici non potest commode instantia, quo verbo paſsim utitur Dialectici: nec καὶ σαδεῖ instare, ut etiam illi dicunt. Itaque quibus verbis Latine haec dicantur, non incommodum erit hoc loco tradere. Aristoteles quidem cum multa verba idem declarantia usurpet, tamen nomen nullum ab ullo verbo dicit, nisi ἡ τις καὶ σαστοι, καὶ σαστοι. Verba autem quibus hoc libro utitur, sunt haec, καὶ σαστοι, καὶ πατοι, καὶ πτεινοι. καὶ σαδεῖ, & αἱ πτεινοι Cicero dicit resistere, αἱ πατοι occurtere. Hec mihi digna videntur, que illustrentur exemplis. Non inueni nisi semel, αἱ πτεινοι in hoc octavo libro, idque prima pagina, ἐπι τῷ μητρὸς θέραψιν καὶ διαλογού χρήσιμον ἐπειδὴ τοις πατοις πάρα πολλαὶ αἱ πτεινοι. καὶ σαστοι, dicit sapiens, & pro eodem καὶ σαστοι φρέσκι. Multos locos proferre possum ex hoc octavo ad id probandum, sed ne sim multus in re minime necessaria, uno contentus ero, in quo

vtrunque verbum positum est. Secunda enim ferè pagina scribit his ver-
bis, πέρις δὲ τῶν οὐσιαπλίσ τοι οὐδέλλε, μηδὲ τῶν δὲ τῶν οὐσια
φορτας, δηλατούμενος, Longa est enim oratio, & satis est ge-
nus dicendi intelligi. In Partitionibus, Sæpe etiam questionibus resisten-
dum est, quod dolorem fugientes multi in tormentis ementiti persæpe sunt,
moriique maluerunt falsum fatendo, quam vera inficiando dolere. In 4.
Academ. loquens de Chrysippo, Quam multa ille contra sensus, quam mul-
ta contra omnia quæ in consuetudine probatur, dissoluit: idem quidem mi-
hi non videtur. Sed dissoluerit sanè, certe tam multa non collegisset, quæ
nos fallerent probabilitate magna, nisi videres his resisti non posse. In eo-
dem libro ἀπό τοῦ appellat occurrere. Eadem dici poterunt in omnibus
partibus. Si enim dicent ea de quibus differunt, se dilucide perspicere, nec
ulla cognitione visorum impediri: comprehendere ea se posse fatebuntur.
Si autem negabunt vera visa à falsis posse distinguiri, qui poterunt lon-
gius progredi: occurret enim, sicut occursum est. Paulo infra eodem ver-
bo vitetur. Quod autem in superiori exemplo dicit, Longius progredi, a-
pud Aristotelem est in hoc libro τομέων πολεμου, & πολεμικου.
τολμάντις μὲν γει τοι λέλυκε μὲν, ο μὲν τοι των Δαρόπλυρος, & διώκται
πολέων πολεμικου. Exemplū illius, & από τοῦ est eiusmodi, ο μείος δὲ
καὶ επι τῷ εἰσαφῶς καὶ τολμοναχος λεγε μέτιων, & το αρτιτέον. Iterum
eodem verbo paulo infra vitetur. Quoniam autem Latinum nomen nul-
lum responderet illi Græco οὐσια, ad verbi significationem & usum co-
gimur dicendi genus traducere. Eius etiam qui respondet officium est non
solum occurrere, sed etiam refellere, & reprehendere: quanquam hæc idem
valent. de quo paulo infra differemus.

Cum autem eadem res & sine incommodo, & cum incommodo, per rationacionem concludi potest: hoc, an illo modo efficiatur, nihil ad eum, qui necessaria ratione, non probabili concludit, & tamen deinde etenim non auctor & non ratio auctorat, sed sicut ratio auctorat rationem suam, & propter ipsam rationem p. plurimam, quia ratiocinatio plurimi est deinde dialectica, & ratio est eminens et logos, et logos auctorat.) Et logos plures sunt eis, & auctoratior est iurta dialectici appellant syllogismum ducentem ad impossibile: Ego vero voco rationacionem per quam quis incommodo urgetur, & quod enim in hacre Cicero dicit potius compellere, impellere. Vrgere incommodo aliquem, id mihi uidetur quod & quod Iuvat eis & auctorat dicunt Aristoteles, sed id referit ad rationacionem.

ANNOTATIONES

nem atque argumentum. Ac Ciceronem quidem ita appellare perspicet, qui argumentationem eius in primo de Inuentione libro exposuam, qua Hermagoram refellit, spectauerit. Vrget enim eum incommodo, illa argumentatione, vi cogat eum vel sententiam suam retractare, vel certe id quod fieri non potest concedere. Itaque tandem hac verba subiicit, quæ hoc mihi videntur indicare, Atque hoc eodem incommodo urgetur, siue constitutionem primam cause accusatoris confirmationem dixerit, siue defensoris primam deprecationem. Nam eum eadem omnia incommoda sequentur.

Proposito enim dialectica est, ad quam respondere licet, aut etiam, aut non, εἰσὶ γὰρ περὶ τούτοις διχλευταὶ, περὶ λογικῆς ἀρνητικῆς, νοῦ τοῦ 8.) Hoc genus dicendi sic vertit Cicero ut feci in 4. Academica, Quæ cum exposuisset, adiungit dupliciter dici assensus sustinere sapientem: uno modo cum intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri, altero cum se à respondendo, ut aut approbet aut improbet, quod sustineat, ut neque neget aliquid neque aiat. Id cum ita sit, placere alterum ut nunquam assentiantur, alterum tenere, ut sequens probabilitatem, νησικόν; hac aut occurrat, aut deficiat, aut etiā aut nō respōdere posse, &cetera. Iterū eodem lib. dicit.

Sed profecto facilis non est differendi ratio, nisi quid sit aut quale id de quo instituitur disputatio, intelligatur, μή γένους οὐδέ τοις φαντασίαις θεωρεῖται περὶ τούτων μηδὲν ήταν πεποιημένον.) Hunc mihi locum adumbrasse videtur Cicero in oratore his verbis, Nisi enim inter eos qui disceptant, conuenit quid sit illud de quo ambigitur, nec recte differi, nec unquam ad exitum perueniri potest. In primo de Oratore hoc sic explicat, Ego vero, inquit, pergam, &c id faciam quod principio fieri in omnibus disputationibus oportere censeo, ut quid illud sit, de quo disputetur, explanetur, ne vagari & errare cogatur oratio, si iij qui inter se differuerint, non idem esse illud de quo agitur, intelligent. In principio primi libri de Officiis, &c secundi de Finibus eadem est sententia: quans quoniam in libro de Optimo genere interpretandi una cum Platonis ex Phædro qu.um translatis, proculi, non necesse habeo eam hic iterare.

Neque enim multa ad ea probanda argumenta possunt suppeditare, & διάλογοι δέ χειροὶ πολλοὶ περὶ τὰ λόγια ποιῶσιν. Hoc loco splendidissimum genus dicendi nostrum, cui Græco par sit, decreui tradere. Neque enim à quodcum adhuc traditum arbitror. τοῦτο γραπτον Graece, diserte inter-

pretabimur copiam, & non propter epiχειρηματων magnam suppetere argumentorum copiam. In secundo libro huius operis, unde oī seorsim tēpōπο, διὰ γεν εἰς τοῖς ἐν πέρισσοις οὐ πρέπει μηδὲ επιχειρηματων. Paulus supra, μη διὰ πορεύηται δὲ επιχειρηματος πέρισσοις τῶν θεοῖν, σκοπεῖν εἰς τὸν οὐεισμῶν, εἰς c. Dat ei verbo infinitū modum in septimo, extrema oratione, οὐ μηδὲ διὰ τόπων διὰ τὸν διὰ πορεύησθαι μηδὲ πρέπει εἴη τοῦ πλοβλημάτων επιχειρην, χρεῖσθαι οὐχιέθη μηται. Cicero in Topicis hæc genera diserte exposuit. Toto igitur loco causarum explicatio ex earum differentia in magnis quidem causis vel oratorum vel philosophorum magna argumentorum suppetit copia. In eodem libro suppeditare pro eodem dicit, Et si enim omnes loci sunt omnium disputationum ad argumenta suppeditanda, tamen aliis disputationibus abundantius occurrit, aliis angustius. Ibidem, Hic locus suppeditare solet oratoribus & poetis, saepe etiam philosophis, sed iis qui ornatae & copiose loqui possunt, mirabilem copiam dicendi, cum denunciant quid ex qua re sit futurum. Suppeditare copiam, duobus verbis Aristoteles mihi dicere videtur, τοιαν διὰ ποειαν, idque extrema pagina huius libri, τόποι γὰρ πέρι τε διὰ βιαζέσθαι πολλώ διὰ πεισθαι, καὶ πέρι τὸ εἰλεγχεῖν μεχάλω εἶχε τοιαν βοήθειαν, διὰ τοῦ πορεύησθαι δὲ τοῦ πορεύησθαι, καὶ δὲ τοῦ πορεύησθαι. In Partitionibus aliter explicat pluribus verbis διὰ πορεύην, habere copiam. Vt que vero ad augendum habent exemplorum aut recentium quod notiora sint, aut veterum quod plus auctoritatis habeant, copiam. Non legi hoc genus, εὔχεται διὰ πορεύης. quod si usutum sit certe huic generi respondet. Neque apud Ciceronem abundare argumentis, διὰ πορεύησθαι παραδειγμάτων, & επιχειρημάτων dicamus licet commode, habebimus exemplorum argumentorumque copiam, ut ne semper à persona ad rem genus dicendi transferamus. Cum ad elationem siue ad comparisonem & argumentum hoc genus Aristoteles accommodat, dicit εὔχεται διὰ πορεύησθαι, quod dicamus licet maior nobis suppetet copia, vel maiore copia instruti erimus, vel maiorem copiam afferemus. Locus est talis extrema pagina huius libri, πέρισσοι δὲ γυμνασίαι καὶ μελέται τῶν τοιάτων λέγονται, περφέρει μηδὲ αἰτίας εἴσθιαν χρῆσθαι λέγονται. τοιάτων γάρ πέρισσοι τε τὸ λεγέμενον διὰ πορεύησθαι εἴσομεν. Et sic, μᾶλλον διὰ πορεύην. Extremo enim sexto, ὡς περ μᾶλλον επιχειρημάτων διὰ πορεύην. Quod autem significatione agèdi Cicero dixit, Suppeditare copiam ποεισθαι & ποεισθαι ποεισθαι τοῦ λέγοντος Arist.

b iiiij

ANNOTATIONES

stoteles appellat, ut ex eo loco quem primum omnium hic protulimus, per spici licet. eodem verbo vicitur aliquoties in hoc libro: de quo quoniam in libro de Optimo genere interpretandi dixi, hic plura non dicam. Contrarium illius superioris huius est argumentum: quo vicitur Aristoteles in 2. lib. μαλλον γαρ αρχεῖν ως ἐπιζωλύ συμβαίνει τοῖς ὅρεω τῶν, τῷν ταῖς πλευραῖς αὐτοῖς τοισταν εἰν μὴ προάνωσιν, id est, Fere enim si νη non habeant quod dicant ij, qui ponunt quæstionem, si his omnibus talibus positis et concessis, minime concludent orationē. αρχεῖν enim est non habere quod dicas, destitui copia, deesse, deficere. In oratione τούτῃ se pares insignis est locus, cuius dum hæc tracto mihi venit in mentem, εἰν αρχεῖν δέ, πι γαλλισθεὶς τοῦτον εἰπεῖν, αρχεῖν τοῦ πλεύτος μηδὲν. Sic ego, Cumque mihi non desit quid de te ac de tuis dicā, tamen quid primum dicam dubito. Itaq; quos eadem oratione αρχεῖσθαι vocat et οὐτοῖς, Cicerone tennes et inopes uno verbo, et copiosos nominat et locupletes. Sed de his aliusque compluribus illo in libro, deo iuuante dicemus.

Quod si ambiguum verbum nō attendat, idq; tum cum alterius habere rationem concedat: si ad alterum impellatur, fateri debet se id concessisse, cum non ipsum illud ad quod vocatur, sed alterum ipse et spectaret et attenderet, εἰν δὲ μή περιδιδεῖται αὐτοὶ οἱ λόγοι, διὸ εἰς τοὺς βλέψας οὐκέτε περὶ τὸν εἰπεῖν θάτοφον αἰτιατα, οὐκεὶ εἰς τὸν βλέπων εἰδεῖν, διὸ εἰς θάτοφον αὐτὸν. Hunc locum expressit Cicero in 1. de Invent. quo loco agit de reprehensione, Ambiguum si concesseris ex ea parte, quam ipse intellexeris, eam partem si aduersarius ad aliam partem per complexionem velut accommodare, demonstrare oportebit, non ex eo quod ipse concesseris, sed ex eo quod ille sumpserit confici complexionem.

Argumentatio autem quinq; modis reprehendi solet. primo, cum ex iis quæ rogata sunt et quæ sita, nihil concludatur omnino, nec quod ad rem pertineat, quod falsa sint vel non probabilia omnia, aut certe plurima eorum ex quibus conclusio efficitur, et c. ναθ' αὐτὸν δὲ τῷ λόγῳ πέρι εἰσὶν εἰπεῖ μῆτεσι, πλεύτη μὲν, ὅταν εἰν τοῦτο πλεύτων μὴ συμπροάνητη, μῆτε περὶ τὸ τεθέν μήτε ὀλόφεν μηδὲν οὔτων οὐδὲ μὲν, οὐδὲ δέξων, οὐ πάντων, οὐ τοῦτο πλεύτων, οὐ διστριμένα, et c. Hoc loco Aristoteles de reprehensione et refutatione argumentorum differit. εἰπεῖ μηδὲν εἰ λόγῳ eleganter et ornate dicamus licet, non increpare, quo vicitur is qui hos libros verbū ex verbo expressit, sed reprehendere argumentationem.

Ita επιτίμωσις est reprehensio. Cicero in primo de Inuentione, precepit eadem fere dat reprehendendi quæ hic Aristoteles. Itaque libet locos virtusque conferre. Omnis, inquit, argumentatio reprehenditur, si aut ex iis quæ sumpta sunt, non conceditur aliquid unum plurave: aut his concessis, complexio confici ex his negatur; aut si genus ipsum argumentationis vitiosum ostenditur. In Partitionibus hæc facilius perspicere possunt. Aut totum est negandum quod in argumentatione aduersarius sumpserit, si factum aut falsum esse possit dicere: aut redarguenda ea quæ pro verisimilibus sumpta sunt. Primum dubia sumpta esse pro certis, deinde etiam in perspicue falsis eadem posse dici. Tum ex iis quæ sumpserint, non effici quæ velire. Hæc ille. Hoc extreum genus reprehendendi respondet primo Aristotelis, quod unum supra protuli, ὅταν ἡ τέχνη τημένων μὴ συμπράγνεται. Nam ἡ τέχνη τημένων sumatur, & ex iis aliquid efficitur. Illud, Aut redarguenda ea quæ pro verisimilibus sumpta sunt, est quintum genus reprehensionis apud Aristotelem huiusmodi, εἰ δὲ αδόξοτε φέρεται καὶ οὐ πεπράχθαται. Illud autem primum, Aut totum est negandum, &c. pars est primi generis Aristotelis. Est enim ὅταν ἡ φύσις ἀδόξων, οὐ τῷ τῷ, οὐ τῷ τῷ. Hæc etiam de generibus sumptis de primo libro de Inuentione dici possunt. Verba autem idem declarantia quod επιτίμωσι, quibus utitur Aristoteles sunt, καὶ πρᾶγμα, καὶ οὐ ελέγχει, quorum posterius redarguere & coarguere dicit Cicero: superiora duo, tollere, evenerere, refellere, refutare.

Neque vero īj qui falsis vera concludunt, iure reprehendi possunt, cum præsertim & necesse sit semper falsum ex falsis, & liceat interdum verū ex falsis concludi, τοῖς δὲ διὰ φύσιῶν αληθεῖς συμπράγνεσοι, & δι' αὐτοὺς επιτίμωσι. Φύσιῶς μὲν δῆλον αὐτά γε οὐδὲ φύσιῶν συλλογίζεσθαι, διὸ δὲ αληθεῖς δῆται διὰ φύσιῶν συλλογίζεσθαι. Illud τοῖς δὲ συμπράγνεσοι ad eos qui argumentationem tractant, retuli. potest etiam ad ipsas argumentationes accommodari, ut sit sensus, Argumentationes autem ea quæ ex falsis verum efficiunt, non iure reprehenduntur. Cicero his præceptis & regulis Dialecticorum utitur. In quarto de Finibus, Teneamus illud necesse est, cum consequens aliquid falsum sit, illud cuius id consequens sit, non posse esse verum. In secundo de Diuinatione, Ex falsis, ut ab ipsis didicimus, verum effici non potest. Notanda est igitur hæc ratio vertendi elegans, διὰ φύσιῶν αληθεῖς συμπράγνεσοι, οὐ γίνεται, οὐ

ANNOTATIONES

συμβούει. Ex falsis verum efficitur. ut ne ὅτι λόγον per falsa dicamus. Hoc enim peccatum latissimè patet in philosophia. Interdum apud Aristotelem verba que valent ad concludendum, non cum ὅτι, sed εἰ iunguntur, id quod ex superiori annotatione intelligi potest. Est enim scriptum, ὅταν εἰ τοῦ ἀριθμοῦ μὲν μὴ συμπροάνται.

Sophisma autem ratiocinatio pugnax, σοφία δὲ σοληνὸς φίσιν. In 4. Academica definit σοφία, cuius verbis libenter usus fuisset, nisi reprehensionem nonnullorum vitare maluisse. Verba eius subieci. Atqui habebam molestos vobis, sed minutos, Stibonem, Diodorum, Aleximum, quorum sunt contorta et aculeata σοφία. Sic enim appellantur fallaces conclusiunculae. Vt erit ergo σοληνὸς conclusio nem, quod multis locis necessario mihi fuit faciendum in his convertendis libris. Fallacem dicit, quonodo interdum verti. φίσικὸς hoc loco σοφία dicitur, nam et φίσικὸς et φίσικὸς σοληνὸς sere pro eode dicit. In libro de reprehensionibus captiosae et fallacibus, quos elenchos dicunt, aliquid nulli interesset. Ait enim, φίσικὸν νίκης χάριν, Κολεσικὸν autē δέξιος χάριν τοῖς χρήματος μόνον. verba subieci, οἱ μὲν δὲ τὸ νίκης αὐτῆς χάριν τοιχοῖ φίσικοι ἀνθεωροι καὶ οὐλέειδες δοκίσιν εἰν. οἱ δὲ δέξιοι χάριν τὸ εἰς χρήματος μόνον, σοφίσικον δὲν, ἀπόροι εἰπούλοι, χρήματον τοὺς αὐτοὺς σοφίας φαινομένοις. Prima autē pagina definit σοφίσικον, ut ait, εἰ σοφίσικον his verbis, καὶ οἱ Κολεσικὸι χρήματος αὐτοὺς φαινομένοις Κολεσικὸς δέν γενόσι. Coniungit has duas definitiones sophista in 4. Academ. Cicero. At quis est nunc hic sophistes? Sic enim appellantur ii qui ostentationis aut quæstus causa philosophantur. In eodem libro negat se Cicero Κολεσικὸν οὐ σοφίσικον, εἰ φίσικὸν οὐ οὐλέειδε, his verbis. Ego enim si aut ostentatione aliqua adductus, aut studio certandi, ad hanc potissimum artem me applicau, nō modo statuā meām, sed etiam mores et naturam condemnādam puto. Nam si minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coeretur: ergo de omni statu consiliorum totius vite aut certare cum aliis pugnaciter, aut frustrari cum aliis ium meipsum. Illas duas definitiones mihi videtur his verbis diserte exponere. Nam εἰ τὸ δέξιος χάριν est quod ait, ostentatione aliqua adductum: εἰ οὐλέειδε verbum ex verbo, εἴ τι qui studio certandi disputat. Quanquam φίσικῶς εἴ puto vertere studio certandi, vel certe quod idem valeat, φίσικός χάριν. Sed de his verbis cum edemus librum de Reprehensionibus

captiosis, qui iam versus est, plura dicemus.

Iam definitionum nobis magna vis suppetere debet, eāsq; in promptu habere debemus maxime, quibus ea que probantur & prima & perspicua declarantur, & te ὅπων δύνασιν δεῖ, καὶ τὴν αἰδοξίων την τὸ πλέοντας.) hic usurpat hoc genus ἔχειν περιχειρεῖς ὅπερα. Paulo infra videntur hoc genere ἔχειν περιχειρεῖς. Quod dicimus, habere in promptu, genitiles mei Galli ad verbum fere dicunt, hic vel ille habet Ciceronem ad manum, pro in promptu. περιχειρεῖς enim ex πλεστοῖς & χειρὶς iunctum verbum puto, & vocalitatis causa & esse detracatum. Hoc Cicero dicit etiam in promptu habere. περιχειρεῖς autem expedite, & τῷ περιχειροῦ πόδι, expeditum aliquid habere. hanc enim locutionem usurpat paulo infra Aristoteles. περιχειρεῖς ἔχειν, expeditos habere. In secundo de Orat. Quos quidem locos (vobis hoc Cotta & Sulpici dico) multa comminatione atq; meditatione paratos atq; expeditos habere debetis.

Et quanquam aequum est omnino disputare, tamen non semper decet, δικαιούμενοι πάντας περιγράψας συλλογίσασθε, δικαιούμενοι συλλογίσασθε, Cicero dicit in 4. Acad. aequum est disputare, Sed quod nos facere nunc ingredimur, ut contra Academicos differamus, id quidam ē philosphis. & hi quidem non mediocres faciendum omnino non putabant, nec aequum esse valla ratione disputare cum iis qui nihil probarent. Vtrunq; dicit, Differere contra Academicos, & disputare cum iis qui nihil probant, quod Aristoteles dicit Διαλέγοντες πέπονται. In hoc libro, δὲν γαρ ιπποντανεον μηδέτοι φωνην εἶναι, τὸν δὲ ἐρωτῶντας αὐτὸν χειρὶς βέλτεν πέπονται πινόπλευρα διαλέχεται. Dat etiam huic verbo dandi causum sine præpositione. In hoc libro extremo, δὲν γαρ οὐδὲν περιλαμβάνεται. nisi forte ille casus est verbi positui quod vocant. Ego quidem cum Boettio exposui hoc modo, Non cum quouis disputationes instituere debemus.

Hinc enim maledicta, hinc contumelia, hinc iracundie concertationes contentionēsque nascuntur, αὐτάκις δέ τοντολογίαι συμβαίνεται.) των γολογίων pluribus verbis declaravi. hoc enim verbum late patet. Hunc locum in primo de Finibus videntur Cicero attigisse, Quamobrem differentium inter se reprehensiones non sunt vituperanda: maledicta, contumelia, tum iracundie contentiones contentionēsque in dispu-

ANNOTATIONES

tando pertinaces, indignæ philosophia mihi videri solent. Tunc Tōrquatus, inquit, prorsus assentior. Neque enim disputari sine reprehensione: nec cum iracundia, aut pertinacia, recte disputari potest.

Hæc habui quæ in his coniungendis & explicandis Topicis dicerem. Multa enim sciens præterij, quod cum in aliis commentariolis nostris, tum in libro de Optimo genere interpretandi explicata esse recordabar. Omnibus autem studiosis hunc nostrum laborem probatum tri confido, ius presentim qui Ciceronis Topica cum Aristotelis coniungere cupiebant, ut quæ ille ab hoc mutuatus esset, cognoscerent. Nam de studio & diligentia, quam in his libris transferendis adhibuimus, hoc vere possum dicere, cum primus, secundus, tertius, & octauus ceteris copia & elegancia præstent, me eò contulisse omnem operam, ut quantum ingenio consequi, quantum industria, facultate dicendi, quæ certe in me exigua est, possum, cum omnes, tum illi ipsi libri si non Latini, at certe multo puriores & cultiores ex nostra quasi officina prodirent.

F I N I S.

P A R I S I S.

E X C V D E B A T T H O M A S

R I C H A R D V S.

1 5 4 8.